„Извършване на независими анализ и междинна оценка на изпълнението на Стратегията за развитие на електронното управление в Република България и на Пътната карта за нейното изпълнение“

ОКОНЧАТЕЛЕН ДОКЛАД
(ОДОБРЕН)

Възложител: Държавна Агенция „Електронно Управление“ (ДАЕУ)

Изпълнител: ЕКОРИС Саут Ийст Юроп ЕООД

София, 30.12.2021 г.

Съдържание

СЪДЪРЖАНИЕ 1

СПИСЪК НА ИЗПОЛЗВАНИТЕ СЪКРАЩЕНИЯ 5

РЕЗЮМЕ 7

РАЗДЕЛ 1 ОБЩА ИНФОРМАЦИЯ 11

1. Цели и обхват на оценката 17
2. Описание на всички използвани методи и инструменти за събиране, обработка, анализ и оценка на информацията 18
3. Използвани основни източници на информация 22

2. АНАЛИЗИ И ОЦЕНКИ 25

Дейност 1: Анализ на съответното европейско и национално законодателство, както и анализ на приложимите европейски стратегически и работни документи, настоящите приоритети и тенденции в областта на електронното управление 25

Европейско и национално законодателство 25

Актове в областта на киберсигурността: 25

Актове в областта на услугите: 30

Актове, свързани основно с данни: 39

Стратегически и програмни документи на европейско ниво: 47

Стратегически и програмни документи на национално ниво: 65

Годишни и двугодишни доклади и изследвания на ЕК и ООН: 76

ОТГОВОРИ НА ВЪПРОСИТЕ ПО ДЕЙНОСТ 1 84

Въпрос 1. 1 До колко документите, обект на настоящата оценка, съответстват на европейското и национално законодателство, приложимите стратегически и работни документи на ЕС и на приоритетите и тенденциите в областта на електронното управление? 84

Въпрос 1.2 До колко предприетите инициативи, изпълнени и в процес на изпълнение дейности, мерки и проекти за периода в България са в унисон с и допринасят за изпълнението на приложимата документална рамка? 90

Въпрос 1.3 Какви промени са настъпили в областта на електронното управление, включително текущи тенденции и приоритети, законови изменения и др.? 95

Въпрос 1.4 До колко установените вече добри практики на европейско ниво се прилагат в РБ и кои практики е подходящо да бъдат запазени, развити, да отпаднат съобразно националните специфики или занапред да бъдат въведени? 105

Дейност 2: Оценка на изпълнението на Стратегията за развитие на електронното управление 2014-2020 г. и на Пътната карта за изпълнение на Стратегията за развитие на електронното управление за периода 2016-2020 г., вкл. „научени уроци“ и конкретни препоръки 111

Въпрос 2.1 Какви са резултатите от прилагането на Стратегията за развитие на електронното управление 2014-2020 г. и Пътната карта към нея за периода на тяхното действие? 115

Този документ е създаден в рамките на проект BG05SFOP001-4.005 ***„Техническа помощ за ДАЕУ за изпълнение на функции по управление на средства от ЕСИФ чрез подкрепа за възстановяване на разходи за хоризонтални дейности“*** *по Оперативна програма „Добро управление” 2014-2020 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от Държавна агенция „Електронно управление” и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган. www.eufunds.bg*

Въпрос 2.2 Какъв е напредъкът по стратегическите цели, заложени в Стратегията за развитие на електронното управление 2014-2020 г. в периода на нейното действие?..... 118

Въпрос 2.3 Отчитат ли се затруднения в постигането на дейностите по стратегическите цели на Стратегията? Ако се отчитат, то какви са причините за тях?..... 121

Въпрос 2.4 Отговарят ли заложените в Стратегията резултати на съответните индикатори в европейския (DESI) и световен (EGDI) индекси, приложими за е-управление?.... 123

Въпрос 2.5 Каква е ролята и приносът на отделните заинтересовани страни за изпълнение на заложените цели?..... 125

Въпрос 2.6 Доколко ефективни са механизмите за наблюдение на изпълнението на стратегическия документ и какви, ако има такива, подобрения могат да бъдат направени с оглед на действащия или бъдещ стратегически документ?..... 126

Въпрос 2.7 Адекватни ли са планираните финансови ресурси на поставените цели и мерки в стратегията?..... 126

Въпрос 2.8 Кои проекти, включени в Етапи 1 и 2 от Пътната карта за изпълнение на Стратегията за развитие на електронното управление за периода 2016 - 2020 г., не са изпълнени и/или не са постигнали предвидените резултати? Какви са причините за и как те са повлияли неизпълнението и/или непостигането на предвидените резултати? Констатират ли се слабости в програмирането на Пътната карта и нейното изпълнение?..... 128

Въпрос 2.9 От гледна точка на независимия анализ и оценка, налице ли е съгласуваност между целите и дейностите, описани в Стратегията и етапите и проектите, заложени в Пътната карта?..... 129

Въпрос 2.10 Какви са „научените уроци“ и какви конкретни препоръки могат да бъдат направени въз основа на тях?..... 130

ДЕЙНОСТ 3: МЕЖДИННА ОЦЕНКА НА НАПРЕДЪКА В ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА АКТУАЛИЗИРАНАТА СТРАТЕГИЯ ЗА РАЗВИТИЕ НА ЕЛЕКТРОННОТО УПРАВЛЕНИЕ 2019 - 2025 Г. И ПРИЛОЖЕНИЯТА КЪМ НЕЯ, ВКЛ. „НАУЧЕНИ УРОЦИ“ И КОНКРЕТНИ ПРЕПОРЪКИ 133

Въпрос 3.1 До каква степен избраният подход (цели, действия, мерки) в Актуализираната стратегия за развитие на електронното управление 2019-2025 г. и Актуализираната пътна карта за нейното прилагане е в съответствие със съответната национална и европейска правна и стратегическа основа, текущите тенденции в политиката за електронно управление и нуждите на заинтересованите страни?..... 139

Въпрос 3.2 Какви са основните слабости и недостатъци на действащата Стратегия за развитие на електронното управление 2019-2025 и приложенията към нея?..... 142

Въпрос 3.3 Какво е съответствието между мерките от Актуализираната пътна карта и Концепцията за регистрова реформа?..... 145

Въпрос 3.4 Какви очаквани ползи за гражданите, бизнеса и икономическото развитие, включително количествено, може да донесе прилагането на действията и мерките до 2025 г.?..... 147

Въпрос 3.5 Какви са рисковете, включително въз основа на исторически опит, за неприлагане на действията и мерките, планирани до 2025 г. в Актуализираната стратегия и Пътната карта, и как тяхното влияние може да бъде минимизирано?..... 150

Въпрос 3.6 До колко заложените в Стратегията цели и резултати за постигане съответстват на индикаторите в европейския (DESI) и световен (EGDI) индекси за оценка на напредъка във въвеждането на електронно управление?..... 152

Въпрос 3.7 Доколко ефективни са механизмите за наблюдение на изпълнението на стратегическите документи и какви, ако има такива, подобрения могат да бъдат направени на бъдещ стратегически документ?..... 158

Въпрос 3.8 Какви слабости в изпълнението на целите на Стратегията могат да бъдат идентифицирани на база постигнатия напредък?..... 161

Този документ е създаден в рамките на проект BG05SFOP001-4.005 ***„Техническа помощ за ДАЕУ за изпълнение на функции по управление на средства от ЕСИФ чрез подкрепа за възстановяване на разходи за хоризонтални дейности“*** *по Оперативна програма „Добро управление” 2014-2020 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от Държавна агенция „Електронно управление” и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган. www.eufunds.bg*

Въпрос 3.9 Какви са „научените уроци“ и какви конкретни препоръки могат да бъдат направени въз основа на тях? *168*

ДЕЙНОСТ 4: ОЦЕНКА НА ТЕКУЩОТО СЪСТОЯНИЕ НА ИЗПЪЛНЕНИЕ НА АКТУАЛИЗИРАНАТА ПЪТНА КАРТА ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕ НА СТРАТЕГИЯТА ЗА РАЗВИТИЕ НА ЕЛЕКТРОННОТО УПРАВЛЕНИЕ 2019 - 2025 Г., ВКЛ. „НАУЧЕНИ УРОЦИ“ И КОНКРЕТНИ ПРЕПОРЪКИ 172

Въпрос 4.1 До каква степен мерките, съдържащи се в Актуализираната пътна карта, ще допринесат за постигане на целите, заложени в Актуализираната стратегия за развитие на електронното управление 2019-2025 г.? *174*

Въпрос 4.2 До каква степен мерките, съдържащи се в Актуализираната пътна карта, ще допринесат за подобряване на показателите на РБ съгласно международните индекси DESI и EGDI? *184*

Въпрос 4.3 Въз основа на историческия опит, какви са рисковете за неизпълнение на мерките, планирани в Актуализираната пътна карта и как тяхното влияние може да бъде минимизирано? *188*

Въпрос 4.4 Какви очаквани ползи за гражданите, бизнеса и икономическото развитие може да донесе прилагането на мерките, посочени в Пътната карта? *191*

Въпрос 4.5 Какви са „научените уроци“ и какви конкретни препоръки могат да бъдат направени въз основа на тях? *193*

ДЕЙНОСТ 5: ОЦЕНКА НА ВРЪЗКАТА МЕЖДУ СТРАТЕГИЯТА ЗА РАЗВИТИЕ НА ЕЛЕКТРОННОТО УПРАВЛЕНИЕ 2014-2020 Г. И АКТУАЛИЗИРАНАТА СТРАТЕГИЯТА ЗА РАЗВИТИЕ НА ЕЛЕКТРОННОТО УПРАВЛЕНИЕ В РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ 2019-2025 Г. ... 197

Въпрос 5.1 Постигнати ли са приемственост и надграждане чрез актуализираната версия на документа на този за периода 2014-2020? *197*

Въпрос 5.2 Ефективни ли са двата документа в контекста на правенето на политиката за е-управление и неговото въвеждане и развитие в България до момента? *199*

Въпрос 5.3 Адресират ли стратегическите документи и пътните карти към тях реалните нужди до момента от електронно управление в България? *202*

Въпрос 5.4 Предоставят ли двете стратегии ясна и всеобхватна рамка за въвеждане, осъществяване и развитие на електронно управление в България? *210*

Въпрос 5.5 Осигурява ли се постигането на добавена стойност за гражданите, бизнеса и администрацията от електронното управление чрез така програмираните стратегии и тяхното изпълнение до момента? *211*

Въпрос 5.6 Какви са основните рискове за постигане на заложените цели, които следва да бъдат отчетени в оставащия период на действие на стратегическия документ до 2025 г.? *213*

Въпрос 5.7 Могат ли установените слабости да бъдат адресирани чрез изменение или допълване на действащия документ? *215*

Въпрос 5.8 Кои мерки и дейности следва да се продължат и какви нови цели, мерки и дейности могат да бъдат предложени? *216*

Въпрос 5.9 Какви допълнителни инициативи и мерки могат да бъдат предвидени в стратегическите документи с цел да се подобри представянето на Република България в международните индекси DESI и EGDI? *218*

Въпрос 5.10 Необходими ли са и ако „да” какви допълнителни механизми за включване на заинтересованите страни следва да се предвидят в стратегическия документ? *221*

3. ЗАКЛЮЧЕНИЯ, ПРЕПОРЪКИ И ПРЕДЛОЖЕНИЯ 223

СПИСЪК НА ТАБЛИЦИТЕ 230

СПИСЪК НА ФИГУРИТЕ 231

Този документ е създаден в рамките на проект BG05SFOP001-4.005 ***„Техническа помощ за ДАЕУ за изпълнение на функции по управление на средства от ЕСИФ чрез подкрепа за възстановяване на разходи за хоризонтални дейности“*** *по Оперативна програма „Добро управление” 2014-2020 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от Държавна агенция „Електронно управление” и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган. www.eufunds.bg*

ПРИЛОЖЕНИЯ 232

Приложение 1. Проучване сред отговорните институции за изпълнение на мерките от Актуализираната пътна карта 232
Приложение 2. Таблици с мерките от ПКЕУ 2019-2023, които са изпълнени, са в процес на изпълнение и тези, които все още не са стартирали 232
Приложение 3. Напредък в изпълнението на мерките от Концепцията за регистрова реформа 232

Този документ е създаден в рамките на проект BG05SFOP001-4.005 ***„Техническа помощ за ДАЕУ за изпълнение на функции по управление на средства от ЕСИФ чрез подкрепа за възстановяване на разходи за хоризонтални дейности“*** *по Оперативна програма „Добро управление” 2014-2020 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от Държавна агенция „Електронно управление” и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган. www.eufunds.bg*

Списък на използваните съкращения

БФП	Безвъзмездна финансова помощ
ВЕАУ	Вътрешна електронна административна услуга
ДАЕУ	Държавна агенция „Електронно управление“
ЕАУ	Електронна административна услуга
ЕНОЗД	Европейският надзорен орган по защита на данните
ЕРИКС	Екипи за реагиране при инциденти с компютърната сигурност
ЕС	Европейски съюз
ЗЕДЕУУ	Закон за електронния документ и електронните удостоверителни услуги
ЗЕУ	Закон за електронното управление
ЗКС	Закон за киберсигурност
ИСУН	Информационна система за управление и наблюдение
КН	Комитет за наблюдение
МВР	Министерство на вътрешните работи
МЕУ	Министерство на електронното управление
МИС	Мрежова и информационната сигурност
МТИТС	Министерство на транспорта, информационните технологии и съобщенията
НОИИСРЕАУ	Наредба за общите изисквания към информационните системи, регистрите и електронните административни услуги
ОПДУ	Оперативна програма „Добро управление“
ПМС	Постановление на Министерския съвет
ПО	Приоритетна ос
РМС	Решение на Министерския съвет
УО	Управляващ орган
DESI	Digital Economy and Society Index
EGDI	United Nations E-Government Development Index
ENISA	European Union Agency for Cybersecurity/Агенцията на Европейския съюз за мрежова и информационна сигурност

Този документ е създаден в рамките на проект BG05SFOP001-4.005 ***„Техническа помощ за ДАЕУ за изпълнение на функции по управление на средства от ЕСИФ чрез подкрепа за възстановяване на разходи за хоризонтални дейности“*** *по Оперативна програма „Добро управление” 2014-2020 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от Държавна агенция „Електронно управление” и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган. www.eufunds.bg*

Резюме

Настоящото резюме представя основните резултати, изводи и препоръки на доклада, изработен в резултат от изпълнението на договор с Държавна агенция „Електронно управление“ (ДАЕУ) № 66/19.08.2021 г. с предмет „Извършване на независими анализ и междинна оценка на изпълнението на Стратегията за развитие на електронното управление в Република България и на Пътната карта за нейното изпълнение“.

Анализът и оценката са проведени в периода август – декември 2021 г. от екип от експерти на Екорис Саут Ийст Юроп ЕООД.

Анализът и оценката обхващат следните основни дейности:

Дейност 1: Анализ на съответното европейско и национално законодателство, както и анализ на приложимите европейски стратегически и работни документи, настоящите приоритети и тенденции в областта на електронното управление;

Дейност 2: Оценка на изпълнението на Стратегията за развитие на електронното управление 2014-2020 г. и на Пътната карта за изпълнение на Стратегията за развитие на електронното управление за периода 2016-2020 г., вкл. „научени уроци“ и конкретни препоръки;

Дейност 3: Междинна оценка на напредъка в изпълнението на Актуализираната стратегия за развитие на електронното управление 2019 - 2025 г. и приложенията към нея, вкл. „научени уроци“ и конкретни препоръки;

Дейност 4: Оценка на текущото състояние на изпълнение на Актуализираната пътна карта за изпълнение на Стратегията за развитие на електронното управление 2019 - 2025 г., вкл. „научени уроци“ и конкретни препоръки;

Дейност 5: Оценка на връзката между Стратегията за развитие на електронното управление 2014-2020 г. и Актуализираната Стратегията за развитие на електронното управление в Република България 2019-2025 г.

В рамките на тези пет дейности са предоставени отговори на 38 въпроса.

За целите на оценката са анализирани административни данни за изпълнение на проекти за електронно управление, финансирани по ОПДУ от Информационната система за управление и наблюдение (ИСУН 2020). Също така са използвани статистически данни и са прегледани нормативни, стратегически и аналитични документи, имащи отношение към изпълнението на договора. За набиране на допълнителна първична информация са проведени срещи-интервюта с представители на УО на ОПДУ, ДАЕУ в качеството ѝ на отговорна институция за изпълнение на ключови мерки по Пътните карти и в качеството ѝ на отговорна институция за разработване на Стратегията, както и с отговорни за изпълнението на мерките от Пътната карта институции. Беше проведено онлайн проучване сред отговорните институции определени за изпълнение на мерките в Актуализираната пътна карта за изпълнение на Актуализираната стратегия за развитие на електронното управление в Република България 2019-2025 г.

Този документ е създаден в рамките на проект BG05SFOP001-4.005 ***„Техническа помощ за ДАЕУ за изпълнение на функции по управление на средства от ЕСИФ чрез подкрепа за възстановяване на разходи за хоризонтални дейности“*** *по Оперативна програма „Добро управление” 2014-2020 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от Държавна агенция „Електронно управление” и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган. www.eufunds.bg*

Събраната информация беше анализирана посредством: експертен анализ и оценка; анализ на ефективността и ефикасността; анализ на целите; анализ на казуси; анализ на съответствието/несъответствията; сравнителен анализ; анализ на добри практики.

Основните изводи от анализите са както следва:

Актуализирана стратегия за развитие на електронното управление 2019-2025 г. като цяло съответства на развитието на нормативната и стратегическа рамка за е-управление на национално и европейско ниво, както и водещите европейски принципи в тази област;

В Стратегията не е предвидена система от показатели за наблюдение, чрез която да може както периодично да се отчита напредъка в изпълнението на стратегическите цели и съответните специфични цели, така и да позволи обективна оценка на ефекта от прилагането на Стратегията. На ниво Стратегическа цел не са предвидени ключови показатели за изпълнение, които да показват нивото на амбиция, което се цели чрез прилагането на Стратегията и да позволят да се оцени постигнато ли е желаното въздействие;

В стратегическата рамка са предвидени голямо количество индикативни мерки и дейности, както и очаквани резултати, което не позволява фокусиране върху стратегическите и специфични цели;

Голяма част от резултатите предвидени в Стратегията и Пътната карта не са измерими. Резултатите по специфичните цели в Пътната карта се различават от резултатите предвидени в стратегическата рамка на Стратегията. Връзката и проследимостта между резултатите в Пътната карта и Стратегията не е достатъчно ясна и проследима;

Промененият подход през 2019 г. в Пътната карта да не се представя описание на мерките и конкретни очаквани резултати от тях не дава достатъчно ясна рамка и представа за включените в Пътната карта мерки. Съотнасянето на мерки към специфични цели също няма добавена стойност за структурата и качеството на Пътната карта;

Установени са известни разминавания/несъответствия между Стратегията, Пътната карта и Концепцията за регистрова реформа;

Извършеният детайлен преглед на изпълнението показва, че до 2025 г. ще бъде постигнат съществен напредък в изпълнението на двете Стратегически цели на стратегията. Към момента напредъкът по Стратегическа цел 1 може да бъде оценен като добър, докато по Стратегическа цел 2 по-скоро като недостатъчен.

Изпълнението на голям дял от предвидените мерки не е стартирало, при част от мерките в изпълнение има големи забавяния. Ключови проекти, които биха имали съществено въздействие върху развитието на електронното управление, също не са стартирали/реализирани към декември 2021 г. и съществува риск да не бъдат изпълнени в рамките на хоризонта на Стратегията. Неизпълнението им/сериозното им забавяне би имало негативен ефект върху изпълнението на Стратегията;

Като основни причини за забавянията в реализирането на мерките, които са в процес на изпълнение са идентифицирани: недостатъчна зрялост на проектите при тяхното стартиране (неясен обхват, промяна в концепцията за изпълнението им, липса на точно определяне на нуждите); твърде оптимистично планиране на сроковете, предвид сложността на проектите; сложните процедури за обществени поръчки и последващите обжалвания, липсата на приоритизиране на мерките на ръководно ниво от съответните отговорни институции; недостатъчно добрата координация между институциите, чието участие е необходимо за изпълнението на мерките (междуведомствена съгласуваност и координация); липсата на достатъчен капацитет в администрациите – ангажиран и високо квалифициран персонал; необходимостта от извършване на нормативни промени за постигането на устойчиви резултати;

Въпреки, че Концепцията е приложение към Стратегията, за нейното наблюдение и отчитане на напредъка не е предвиден изричен механизъм, така както е направено за Пътната карта с РМС № 546 от 18.09.2019 г. (т. 7). В самата Концепция е предвидено да се инициират изменения в законодателството, с които следва да се уреди мониторингът и контролът на реформата, но и до момента няма нормативно определен механизъм за това.

В доклада са отправени **следните препоръки**:

ДАЕУ/МЕУ следва да продължи да прилага наложената към момента последователна политика за своевременно актуализиране на правната рамка, съгласно измененията в европейското законодателство и стратегическите документи, с оглед осигуряване на своевременна реакция и регламентиране на обществените отношения в областта на електронното управление съобразно актуалните тенденции и приоритети;

Във връзка с липсата на система от показатели за наблюдение, препоръчваме да бъдат предприети мерки за изготвяне на нова Стратегия, като в нея се предвидят ключови показатели за изпълнение, които да показват нивото на амбиция, което се цели и да позволяват да се оцени постигнато ли е желаното въздействие. На ниво стратегическа цел следва да се подберат само най-важните показатели, които са от значение за оценка на ефективността;

При изготвяне на нова Стратегия следва да се отстранят и установените слабости при специфичните цели, като се формулират достатъчно специфични и измерими цели, като за всяка специфична цел следва да се предвидят SMART показатели;

В Стратегията следва да се формулират само ключови мерки, чрез които следва да бъдат постигнати целите (да не се изброяват всички мерки и очаквани резултати). Такъв подход би осигурил стабилност на документа (без да е необходима честа актуализация), докато Пътната карта би следвало да подлежи на периодична актуализация. В Стратегията би следвало да се заложи механизъм за актуализация на Пътната карта, вкл. условия, оценки и периодичност;

Препоръчваме заедно със Стратегията да бъдат актуализирани и приложенията към нея – Пътната карта и Концепцията за регистрова реформа. В случай, че се приеме препоръката за едновременно актуализиране на трите документа, както и за промяна

Този документ е създаден в рамките на проект BG05SFOP001-4.005 ***„Техническа помощ за ДАЕУ за изпълнение на функции по управление на средства от ЕСИФ чрез подкрепа за възстановяване на разходи за хоризонтални дейности“*** *по Оперативна програма „Добро управление” 2014-2020 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от Държавна агенция „Електронно управление” и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган. www.eufunds.bg*

на структурата Стратегията (отпадане на изброяването на всички мерки и резултати), тези несъответствия ще бъдат избегнати;

При бъдещата актуализация на Пътната карта препоръчваме за всяка мярка да има описание на индикативни дейности, конкретни резултати и индикатори, като се заложи механизъм, който да осигурява известна гъвкавост на етап разработване на детайлно проектно предложение. Следва да бъдат ясно идентифицирани отговорните институции и заинтересованите страни, които да бъдат включени активно още на етап разработване на Пътната карта;

При актуализацията на Пътната карта препоръчваме да бъдат включени активно и гражданите и бизнеса, в съответствие с принципа за поставяне на потребителя в центъра на административното обслужване, с оглед отчитане на нуждите и очакванията им още на етап дизайн на конкретните мерки;

С оглед популяризирането на целите и дейностите в изпълнение на Стратегията и насърчаване дигиталното взаимодействие между гражданите, бизнеса и публичните институции, препоръчваме заедно с бъдещата Стратегия, да бъде разработена и приложена Комуникационна стратегия, която да отчете нуждите на различните заинтересовани страни, като се планират целенасочени действия за провеждане на мащабни информационни кампании, насочени към популяризиране на достъпните услуги по целеви групи, което ще насърчи тяхното използването;

Като се вземе предвид предложението за Решение за създаване на политическа програма „Път към цифровото десетилетие“[1] с хоризонт 2030 г., както и приетата национална стратегическа рамка до 2030 г. („Национална програма за развитие: България 2030“[2] и „Цифрова трансформация на България за периода 2020 - 2030 г.”[3]), препоръката ни е новата Стратегия за електронно управление да бъде с хоризонт до 2030 г.;

В Стратегията следва да се предвиди механизъм за ефективно наблюдение и периодична актуализация на Пътната карта и мерките от Концепцията за регистрова реформа;

За да се минимизира сериозният риск от неизпълнение или сериозно забавяне в изпълнението на ключови за постигане на целите на стратегията мерки, следва те да се приоритизират и да се предприемат целенасочени и последователни действия за отстраняване на идентифицираните проблеми във връзка с тяхната реализация;

В тази връзка, следва да се предприемат своевременни и последователни мерки вкл. на политическо и междуинституционално ниво, за максимално бързо и качествено въвеждане на универсална национална схема за електронна идентификация;

[1] https://protect-de.mimecast.com/s/fFn2C46A0pIE4BoUOirJg?domain=eur-lex.europa.eu
[2] https://www.minfin.bg/bg/1394
[3] https://www.mtitc.government.bg/sites/default/files/cifrova_transformaciya_na_bulgariya_za_perioda_2020-2030.pdf

Този документ е създаден в рамките на проект BG05SFOP001-4.005 ***„Техническа помощ за ДАЕУ за изпълнение на функции по управление на средства от ЕСИФ чрез подкрепа за възстановяване на разходи за хоризонтални дейности“*** *по Оперативна програма „Добро управление” 2014-2020 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от Държавна агенция „Електронно управление” и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган. www.eufunds.bg*

Предвид историческия опит при бъдеща актуализация следва да се предвидят реалистични срокове за изпълнение на мерките, в зависимост от техния обхват, сложност и потенциалните рискове за реализацията им;

При актуализацията на Стратегията и приложенията към нея следва да се предвиди механизъм за наблюдение и отчитане на Концепцията за регистрова реформа, включващ съответните отговорни институции (ДАЕУ/МЕУ и АМС);

С оглед осигуряване на качествено и постоянно наблюдение на напредъка по изпълнение на Пътната карта, препоръчваме да бъде установен механизъм/система за наблюдение, вкл. периодичност, отговорни звена за извършване на анализ, отправяне на препоръки, предприемане на корективни действия при проблеми и др.;

При актуализацията на Пътната карта, с оглед постигане целите на Стратегията следва да се прехвърлят ключови за електронното управление мерки от актуалната Пътна карта, както и да бъдат включени и нови мерки, които са достатъчно зрели – с ясен обхват, ангажирана отговорна институция и реалистичен хоризонт за изпълнение. При включване на приоритетни проекти, с оглед катализиране на тяхното изпълнение, следва да се заявят и поемат ясни ангажименти от страна на отговорните институции още на етап планиране;

По отношение на Концепцията за регистрова реформа препоръчваме да бъде извършен преглед и анализ съвместно с АМС на мерките, които не се изпълняват или за които администрациите не са представили информация към 2021 г., тъй като част от тях не се припознават от определените отговорни институции и има риск да не бъдат изпълнени. В някои случаи следва да се прецизира предвидения механизъм на въздействие, сроковете и/или отговорните институции, предвид актуалната нормативна рамка, като се обърне специално внимание върху мерките, за които са определени като отговорни повече от една институции;

В по-дългосрочен план е подходящо и целесъобразно да бъде предвиден механизъм за подпомагане на отговорните за изпълнение на мерките институции при липса на достатъчен капацитет, вкл. чрез осигуряване на специализирана експертиза в областта на ИТ с вътрешни за администрацията ресурси. Също така препоръчваме да бъде въведени механизми, чрез които гражданите и бизнеса да бъдат ангажирани в проектирането и тестването на електронни услуги.

Раздел 1 Обща информация

Този доклад представя анализа и междинната оценка на изпълнението на Стратегията за развитие на електронното управление в Република България и на Пътната карта за нейното изпълнение, осъществени в изпълнение на договор с Държавна агенция „Електронно управление“ (ДАЕУ) № 66/19.08.2021 г. с предмет „Извършване на независими анализ и междинна оценка на изпълнението на Стратегията за развитие на електронното управление в Република България и на Пътната карта за нейното изпълнение“.

Този документ е създаден в рамките на проект BG05SFOP001-4.005 ***„Техническа помощ за ДАЕУ за изпълнение на функции по управление на средства от ЕСИФ чрез подкрепа за възстановяване на разходи за хоризонтални дейности“*** *по Оперативна програма „Добро управление” 2014-2020 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от Държавна агенция „Електронно управление” и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган. www.eufunds.bg*

Оценката е проведена в периода август – декември 2021 г. от екип от експерти на Екорис Саут Ийст Юроп ЕООД.

Стратегията за развитие на електронното управление в Република България 2014-2020 е актуализирана през 2019 г. с Решение № 546 на Министерския съвет. Документът очертава общата стратегическа рамка за постигане на цифрова администрация в периода до 2023 г., като обхваща и лицата, осъществяващи публични функции, и организациите, предоставящи обществени услуги. Със същото решение е актуализирана и Пътната карта за изпълнение на Актуализираната стратегия за развитие на електронното управление в Република България 2019 - 2023 г., която е Приложение 1 към Актуализираната стратегия. Приета е и Концепция за регистрова реформа (Приложение 2 към Стратегията).

Актуализацията на Стратегията за развитие на електронното управление в Република България е в резултат от развитието на нормативната и институционална рамка за е-управление, водещите европейски принципи и приетите стратегически документи в тази област на европейско ниво след 2014 г.

Актуализираната стратегия цели да инкорпорира всички тези промени, като същевременно доразвива визията и надгражда стратегическите цели на Република България в областта на електронното управление за периода 2019 – 2023 г. Тя служи за основа, на базата на която да се разработват стратегии по области на политики, както и да се определят конкретни цели и дейности на ниво централни и териториални администрации.

Дефиницията на понятието „електронно управление“ в Актуализираната стратегия е съществено променена, и то вече не се възприема само като средство за повишаване на ефективността на процесите в администрацията и комуникацията между нея и гражданите и бизнеса.

Визията на България в областта на електронното управление предвижда до 2023 г. да бъде постигната необратима цифрова трансформация на държавната администрация в Република България. Заложените в стратегията основни принципи на е-управление са в пълно съответствие с Плана за действие на ЕС за електронно управление за периода 2016 – 2020[4]. В съответствие с текущите тенденции и приоритети на национално и европейско ниво, документът предвижда и спазването на допълнителни принципи.

В актуализираната стратегия са дефинирани две стратегически цели, като за всяка от тях са формулирани специфични цели, индикативни мерки и действия, отговорни институции за тяхното изпълнение, и очаквани резултати, които следва да бъдат постигнати до 2023 г.:

- ✓ **Стратегическа цел 1.** Трансформиране на администрацията и публичните институции в цифрови;

[4] https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/?uri=celex%3A52016DC0179

Този документ е създаден в рамките на проект BG05SFOP001-4.005 ***„Техническа помощ за ДАЕУ за изпълнение на функции по управление на средства от ЕСИФ чрез подкрепа за възстановяване на разходи за хоризонтални дейности“*** *по Оперативна програма „Добро управление” 2014-2020 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от Държавна агенция „Електронно управление” и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган. www.eufunds.bg*

- ✓ **Стратегическа цел 2.** Електронно административно обслужване, ориентирано към потребителя;

През 2021 г. е извършена втора актуализация на Стратегията. **Актуализирана стратегия за развитие на електронното управление 2019-2025** е приета с Решение на Министерския съвет № 298 от 02.04.2021 г., като неразделна част от нея са: Приложение № 1 - Актуализирана пътна карта за изпълнение на Актуализираната стратегия за развитие на електронното управление в Република България и Приложение № 2 - Концепция за регистрова реформа. Със същото решение е актуализирана и Концепцията за регистрова реформа, като е посочено, че Актуализираната пътна карта за периода 2019 - 2023 г. остава в сила до приемането на нова пътна карта.

При актуализацията на Стратегията са **взети предвид новоприетите стратегически документи на национално и европейско ниво в областта на електронното управление**, сред които Националната програма за развитие „България 2030“, националният стратегически документ „Цифрова трансформация на България за периода 2020 - 2030 г.”, Европейската стратегия за данните, Стратегията на ЕС „Изграждане на цифровото бъдеще на Европа“, Берлинската декларация за цифровото общество и цифрово управление, основано на ценности, подписана по време на Германското председателство на Съвета на ЕС на 8 декември 2020 г. **Отчетено е и развитието на нормативната рамка, в т.ч. законодателството в областта на киберсигурността и подзаконовата уредба към него.**

В последната актуализация на Стратегията акцент е поставен върху огромният потенциал на данните за осъществяването на цифровата трансформация на публичния сектор в България и създаването на иновативни публични услуги, включително и на трансгранично ниво. Специално внимание се обръща и на мрежовата и информационна сигурност като фундамент за изграждането на сигурно и устойчиво цифрово общество и икономика.

В съответствие с тези приоритети, визията на Стратегията за развитие на електронното управление е актуализирана до 2025 г., а към основните принципи на електронното управление в България са добавени още 7:

- ✓ законност и спазване на основните права;
- ✓ социално участие и дигитално включване;
- ✓ цифров суверенитет и оперативна съвместимост;
- ✓ доверие и сигурност в цифровия обмен в администрацията;
- ✓ овластяване и дигитална грамотност;
- ✓ системи, ориентирани към човека, и иновативни технологии в публичния сектор;
- ✓ устойчиво дигитално общество.

С изменението на Стратегията от дефиницията на понятието „електронно управление“ са премахнати като субекти органите на съдебната власт.

Този документ е създаден в рамките на проект BG05SFOP001-4.005 ***„Техническа помощ за ДАЕУ за изпълнение на функции по управление на средства от ЕСИФ чрез подкрепа за възстановяване на разходи за хоризонтални дейности“*** *по Оперативна програма „Добро управление” 2014-2020 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от Държавна агенция „Електронно управление” и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган. www.eufunds.bg*

При актуализацията на Стратегията стратегическите и специфичните й цели остават непроменени. Включени са няколко допълнителни индикативни мерки и действия за изпълнение за част от специфичните цели, а именно:

За **Специфична цел 1.2**: Осигуряване на надеждност и мрежова и информационна сигурност на информационните ресурси на е-управление:

- ✓ надграждане на системи за киберзащита на споделени информационни ресурси и интегрирането им в националната екосистема за киберсигурност;
- ✓ укрепване на капацитета и способностите на екипите за реагиране при компютърни инциденти на национално и на секторно ниво и съответните оперативни центрове за киберсигурност;
- ✓ изграждане на национален капацитет за изпълняване задълженията на Национален орган за сертифициране на киберсигурността, включително изграждане на експертиза в сферата на сертификацията и стандартизацията;
- ✓ разработване на система за анализ на риска по отношение на киберсигурността за организации и техните информационни ресурси;
- ✓ изграждане на устойчиви навици за киберхигиена на индивидуално и организационно ниво.

За **Специфична цел 1.4**: Оптимизация на работните процеси в администрацията и промяна на модела на данни за предоставяне на електронни услуги по подразбиране (Digital by default):

- ✓ създаване, внедряване и развитие на модели за събиране, обработка, използване, преизползване, управление и съхранение на данните;
- ✓ модели за събиране, съхранение, обработка, използване, преизползване и гарантиране на сигурност на нелични данни, свързани данни, големи данни, данни с висока стойност;
- ✓ развитие и управление на федерираните облачни инфраструктури;
- ✓ увеличаване на достъпа до висококачествени данни, като същевременно се гарантира, че личните и чувствителни данни са защитени.

За **Специфична цел 2.2**: Трансгранично електронно административно обслужване:

- ✓ подход в управлението на данните, ориентиран към интегрирането в Единното европейско пространство на данни и общи европейски пространства на данни в стратегически икономически сектори и области от обществен интерес.

Новите мерки, включени в Актуализираната стратегия за развитие на електронното управление 2019-2025 са насочени основно към превръщането на данните в ключов капитал на обществото и осигуряване на високо равнище на киберсигурност, като за тяхното изпълнение не са формулирани допълнително очаквани резултати.

Приложение 1 - Актуализирана пътна карта за изпълнение на Актуализираната стратегия за развитие на електронното управление в Република България[5]

[5] https://e-gov.bg/wps/portal/agency/strategies-policies/e-management/strategic-documents

Този документ е създаден в рамките на проект BG05SFOP001-4.005 ***„Техническа помощ за ДАЕУ за изпълнение на функции по управление на средства от ЕСИФ чрез подкрепа за възстановяване на разходи за хоризонтални дейности“*** *по Оперативна програма „Добро управление” 2014-2020 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от Държавна агенция „Електронно управление” и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган. www.eufunds.bg*

Актуализираната Пътна карта за периода 2019-2023 г. включва приоритетни мерки, вкл. от област „Правосъдие“ за изпълнение на стратегическите и специфичните цели, заложени в Стратегия 2019-2025, отговорните институции и източник на финансиране за всяка мярка[6]. В решението за одобряване на Актуализирана стратегия за развитие на електронното управление 2019-2025 г. се предвижда да бъде разработена нова Пътна карта за изпълнението на Стратегията до 2025 г., като ПКЕУ 2019-2023 остава в сила до приемането на нова пътна карта.

В Актуализираната пътна карта е възприет нов подход (в сравнение с Пътната карта 2016-2020), а именно:

- ✓ Мерките са съотнесени към стратегическите и специфичните цели на Стратегията;
- ✓ Включени са мерки от област „Правосъдие“ с цел осигуряване на оперативна съвместимост и реализиране на ефективно и прозрачно ЕУ;
- ✓ Включени са всички ключови мерки, независимо от източника на финансиране, с което е осигурена единна визия за реализирането на електронно управление, насочено към гражданите и бизнеса;
- ✓ Държавна агенция „Електронно управление“ е натоварена с отговорността за интегрирано и синхронизира изпълнение на всички мерки в Актуализираната пътна карта, чрез правомощията на председателя на ДАЕУ съгласно ЗЕУ.

Приложение 2 - Концепция за регистрова реформа[7]

В съответствие с т. 6 от РМС № 546 от 18.09.2019 г., при нормативното регламентиране, внедряването и надграждането на регистри, административните органи следва да се съобразяват с принципите и мерките за реформа, предвидени в Концепцията за регистрова реформа (КРР) – Приложение 2 към Актуализираната стратегия. КРР се базира на информацията от извършените инвентаризация и анализ на регистрите в администрацията, събрана при посещения в над 3700 локации на централната и териториалната администрация[8].

Концепцията за регистрова реформа определя целите, принципите, обхвата, етапите и областите на подобрение, свързани с организацията и поддържането на регистрите в държавната администрация и служебния обмен на информация. Тя е насочена към регистрите на всички централни и териториални администрации, с изключение на тези, които съдържат класифицирана информация. Основната цел на регистровата реформа е да се оптимизира организацията на регистрите в държавната администрация и да се намалят разходите за тяхната поддръжка, да се гарантира служебен обмен на информация и данни за предоставяне на качествени услуги, както и да се осигури възможност за предоставянето на услуги, базирани на регистрите от други административни органи.

[6] По-детайлна информация за Пътната карта е представена в рамките на Дейност 4
[7] https://e-gov.bg/wps/portal/agency/strategies-policies/e-management/strategic-documents
[8] Извършени в рамките на проект "Трансформация на модела на административно обслужване", изпълнен от АМС, финансиран по ОПДУ

Този документ е създаден в рамките на проект BG05SFOP001-4.005 ***„Техническа помощ за ДАЕУ за изпълнение на функции по управление на средства от ЕСИФ чрез подкрепа за възстановяване на разходи за хоризонтални дейности“*** *по Оперативна програма „Добро управление” 2014-2020 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от Държавна агенция „Електронно управление” и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган. www.eufunds.bg*

В документа са формулирани основните принципи, в съответствие с които следва да се реализира регистровата реформа, а именно:

- ✓ една предметна област – един регистър – обединяване на регистри по предметни области;
- ✓ прилагане на принципа „Само веднъж“ - еднократно събиране и многократно използване на информацията, при спазване на принципа на служебното начало;
- ✓ дигитализация – поддържане на регистрите само в цифров, машинно четим формат;
- ✓ функционално разделение – отделяне на процесите по вписване в регистрите и удостоверяване на обстоятелства, въз основа на наличните данни, чрез изграждане на централизирани регистри;
- ✓ унификация на структурата, формата на данните и технологичните процеси – прилагане на единни изисквания към структурата, формата на данните и съдържанието и единен технологичен модел на взаимодействие при вписване, промяна и удостоверяване на факти и обстоятелства;
- ✓ контрол над собствените данни – предоставяне на достъп до събираните, съхраняваните и обработваните данни, отнасящи се до съответните физически и юридически лица;
- ✓ отворени данни – осигуряване на възможност за последващо публикуване на информацията в отворен формат в реално време;
- ✓ технологична неутралност – използване на отворен код и неутралитет по отношение на конкретни софтуерни и хардуерни платформи, технологии и търговски предприятия.

Конкретните мерки, идентифицирани в резултат от извършения анализ от АМС, с оглед постигане целите на регистровата реформа са посочени в приложенията към Концепцията за регистрова реформа:

- ✓ Приложение №1 – Обединяване на регистри и изграждане на регистри по тематични области;
- ✓ Приложение № 2 – Централизиране на регистри и интеграция на вторични към първични регистри;
- ✓ Приложение № 3 – Отпадане на регистри или нормативно регламентиране на регистри, поддържани без нормативно основание; и
- ✓ Приложение № 4 - Нормативно регламентиране и унификация на структурата, формата на данните и технологичните процеси.

За всички включени мерки в приложенията, е направено описание на констатираните проблеми, посочен е обхвата на съответната мярка, планирания механизъм за въздействие, отговорната администрация и срока за нейното изпълнение. Концепцията за регистрова реформа предвижда изпълнението на мерките да бъде финансирано от европейските структурни и инвестиционни фондове, хоризонтални програми на ЕС, други донорски програми и държавния бюджет.

С РМС № 298 от 02.04.2021 г е **актуализирана и Концепцията за регистрова реформа**, като приложенията са актуализирани в съответствие с текущото състояние от изпълнението на регистровата реформа, а някои от мерките са коригирани по

*Този документ е създаден в рамките на проект BG05SFOP001-4.005 **„Техническа помощ за ДАЕУ за изпълнение на функции по управление на средства от ЕСИФ чрез подкрепа за възстановяване на разходи за хоризонтални дейности“** по Оперативна програма „Добро управление” 2014-2020 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от Държавна агенция „Електронно управление” и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган. www.eufunds.bg*

отношение на обхвата и срока им на изпълнение. Актуализираната Концепция съдържа **ново Приложение № 4 – Дигитализиране на регистри,** в което са включени мерки от ключово значение за регистровата реформа, насочени към дигитализиране на хартиени масиви от данни и оптимизация на ключови регистри. Тези мерки са с хоризонт на изпълнение до 2025 г. и се планира да се финансират в рамките на Националния план за възстановяване и устойчивост (НПВУ). Обхватът на Приложение № 4 от предходната версия на КРР е запазен, като то става Приложение № 5 в актуализираната КРР.

1. Цели и обхват на оценката

Основната цел на представените в доклада анализи е да бъде извършена междинна оценка на изпълнението на стратегическите документи в областта на електронното управление.

В обхвата на настоящия анализ и оценка попадат следните документи:

- ✓ Стратегията за развитие на електронното управление за периода 2014 - 2020 г.;
- ✓ Пътната карта за изпълнение на Стратегията за периода 2016 - 2020 г.;
- ✓ Актуализираната стратегия за развитие на електронното управление в РБ 2019 - 2025 г. и приложенията към нея;

С оглед постигане на максимална добавена стойност от тази оценка, времевият обхват на е разширен, като обхваща периода от 2014 до декември 2021 г[9]. По този начин са взети предвид най-актуалните тенденции на европейско ниво.

За оценка на напредъка по изпълнението на Стратегията са взети предвид и анализирани постигнатите и очакваните резултати, в изпълнение на мерките, включени в Актуализирана пътна карта за изпълнение на Актуализираната стратегия за развитие на електронното управление в Република България.

Към средата на декември 2021 г. са приключили 18 мерки (20%), в изпълнение са 40 мерки (44%), а 32 все още не са стартирали (36%). Разпределението на мерките по Стратегически и специфични цели е представено в следващата таблица.

Таблица 1. Мерки по Актуализираната пътна карта за изпълнение на Стратегията

	Изпълнени мерки	В процес на изпълнение	Нестартирали	ОБЩО
Стратегическа цел 1	**16**	**33**	**28**	**77**
Специфична цел 1.1	2	8	5	15
Специфична цел 1.2	0	1	5	6
Специфична цел 1.3	13	20	14	47

[9] Съгласно техническата спецификация и техническото предложение времевия обхват бе до 03.04.2021 г.

*Този документ е създаден в рамките на проект BG05SFOP001-4.005 **„Техническа помощ за ДАЕУ за изпълнение на функции по управление на средства от ЕСИФ чрез подкрепа за възстановяване на разходи за хоризонтални дейности“** по Оперативна програма „Добро управление” 2014-2020 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от Държавна агенция „Електронно управление” и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган. www.eufunds.bg*

Специфична цел 1.4	1	4	4	9
Стратегическа цел 2	**2**	**7**	**4**	**13**
Специфична цел 2.1	2	6	2	10
Специфична цел 2.2	0	1	2	3

Източник: ИСУН 2020, информация предоставено от ДАЕУ и УО на ОПДУ

2. Описание на всички използвани методи и инструменти за събиране, обработка, анализ и оценка на информацията

Основен фокус при оценката е поставен върху изпълнението на Актуализираната стратегия за развитие на електронното управление 2019-2025 г. и приложенията към нея. В същото време са разгледани и Стратегията за електронно управление 2014-2020 и Пътната карта за нейното изпълнение (2016-2020) с оглед постигане на пълнота и идентифициране на възможности за постигане на по-добри ефекти и въздействие на базата на историческия опит и „научените уроци“. Поставените от Възложителя въпроси, са представени в следващата таблица.

Таблица 2. Въпроси за оценката

Дейност	Въпроси за оценка
Дейност 1: Анализ на съответното европейско и национално законодателство, приложимите стратегически и работни документи на ЕС, както и анализ на настоящите приоритети и тенденции в областта на електронното управление	Въпрос 1.1. До колко документите, обект на настоящата оценка , съответстват на европейското и национално законодателство, приложимите стратегически и работни документи на ЕС и на приоритетите и тенденциите в областта на електронното управление? Въпрос 1.2. До колко предприетите инициативи, изпълнени и в процес на изпълнение дейности, мерки и проекти за периода в България са в унисон с и допринасят за изпълнението на приложимата документална рамка? Въпрос 1.3. Какви промени са настъпили в областта на електронното управление, включително текущи тенденции и приоритети, законови изменения и др.? Въпрос 1.4. До колко установените вече добри практики на европейско ниво се прилагат в РБ и кои практики е подходящо да бъдат запазени, развити, да отпаднат съобразно националните специфики или занапред да бъдат въведени?
Дейност 2: Оценка на изпълнението на Стратегията за развитие на електронното управление 2014-2020 г. и на	Въпрос 2.1. Какви са резултатите от прилагането на Стратегията за развитие на електронното управление 2014-2020 г. и Пътната карта към нея за периода на тяхното действие? Въпрос 2.2. Какъв е напредъкът по стратегическите цели, заложени в Стратегията за развитие на електронното управление 2014-2020 г. в периода на нейното действие?

Този документ е създаден в рамките на проект BG05SFOP001-4.005 ***„Техническа помощ за ДАЕУ за изпълнение на функции по управление на средства от ЕСИФ чрез подкрепа за възстановяване на разходи за хоризонтални дейности“*** *по Оперативна програма „Добро управление” 2014-2020 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от Държавна агенция „Електронно управление” и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган. www.eufunds.bg*

Дейност	Въпроси за оценка
Пътната карта за изпълнение на Стратегията за развитие на електронното управление за периода 2016-2020 г., включително нейните изменения	Въпрос 2.3. Отчитат ли се затруднения в постигането на дейностите по стратегическите цели на Стратегията? Ако се отчитат, то какви са причините за тях? Въпрос 2.4. Отговарят ли заложените в Стратегията резултати на съответните индикатори в европейския (DESI) и световен (EGDI) индекси, приложими за е-управление? Въпрос 2.5. Каква е ролята и приносът на отделните заинтересовани страни за изпълнение на заложените цели? Въпрос 2.6. Доколко ефективни са механизмите за наблюдение на изпълнението на стратегическия документ и какви, ако има такива, подобрения могат да бъдат направени с оглед на действащия или бъдещ стратегически документ? Въпрос 2.7. Адекватни ли са планираните финансови ресурси на поставените цели и мерки в стратегията? Въпрос 2.8. Кои проекти, включени в Етапи 1 и 2 от Пътната карта за изпълнение на Стратегията за развитие на електронното управление за периода 2016 - 2020 г., не са изпълнени и/или не са постигнали предвидените резултати? Какви са причините за и как те са повлияли неизпълнението и/или непостигането на предвидените резултати? Констатират ли се слабости в програмирането на Пътната карта и нейното изпълнение? Въпрос 2.9. От гледна точка на независимия анализ и оценка, налице ли е съгласуваност между целите и дейностите, описани в Стратегията и етапите и проектите, заложени в Пътната карта? Въпрос 2.10. Какви са „научените уроци“ и какви конкретни препоръки могат да бъдат направени въз основа на тях?
Дейност 3: Междинна оценка на напредъка в прилагането на Актуализираната стратегия за развитие на електронното управление 2019-2025 г. и приложенията към нея	3.1. До каква степен избраният подход (цели, действия, мерки) в Актуализираната стратегия за развитие на електронното управление 2019-2025 г. и Актуализираната пътна карта за нейното прилагане е в съответствие със съответната национална и европейска правна и стратегическа основа, текущите тенденции в политиката за електронно управление и нуждите на заинтересованите страни? 3.2. Какви са основните слабости и недостатъци на действащата Стратегия за развитие на електронното управление 2019-2025 и приложенията към нея? 3.3. Какво е съответствието между мерките от Актуализираната пътна карта и Концепцията за регистрова реформа? 3.4. Какви очаквани ползи за гражданите, бизнеса и икономическото развитие, включително количествено, може да донесе прилагането на действията и мерките до 2025 г.? 3.5. Какви са рисковете, включително въз основа на исторически опит, за неприлагане на действията и мерките, планирани до 2025 г. в Актуализираната стратегия и Пътната карта, и как тяхното влияние може да бъде минимизирано? 3.6. До колко заложените в Стратегията цели и резултати за постигане съответстват на индикаторите в европейския (DESI) и световен (EGDI) индекси за оценка на напредъка във въвеждането на електронно управление ? 3.7. Доколко ефективни са механизмите за наблюдение на изпълнението на стратегическите документи и какви, ако има такива, подобрения могат да бъдат направени с на бъдещ стратегически документ? 3.8. Какви слабости в изпълнението на целите на Стратегията могат да бъдат идентифицирани на база постигнатия напредък?

Този документ е създаден в рамките на проект BG05SFOP001-4.005 ***„Техническа помощ за ДАЕУ за изпълнение на функции по управление на средства от ЕСИФ чрез подкрепа за възстановяване на разходи за хоризонтални дейности“*** *по Оперативна програма „Добро управление” 2014-2020 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от Държавна агенция „Електронно управление” и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган. www.eufunds.bg*

Дейност	Въпроси за оценка
	3.9. Какви са „научените уроци“ и какви конкретни препоръки могат да бъдат направени въз основа на тях?
Дейност 4: Оценка на текущото състояние на изпълнение на Актуализираната пътна карта за изпълнение на Стратегията за развитие на електронното управление 2019 - 2025 г., вкл. „научени уроци“ и конкретни препоръки	Въпрос 4.1 До каква степен мерките, съдържащи се в Актуализираната пътна карта, ще допринесат за постигане на целите, заложени в Актуализираната стратегия за развитие на електронното управление 2019-2025 г.? Въпрос 4.2 До каква степен мерките, съдържащи се в Актуализираната пътна карта, ще допринесат за подобряване на показателите на РБ съгласно международните индекси DESI и EGDI? Въпрос 4.3 Въз основа на историческия опит, какви са рисковете за неизпълнение на мерките, планирани в Актуализираната пътна карта и как тяхното влияние може да бъде минимизирано? Въпрос 4.4 Какви очаквани ползи за гражданите, бизнеса и икономическото развитие може да донесе прилагането на мерките, посочени в Пътната карта? Въпрос 4.5 Какви са „научените уроци“ и какви конкретни препоръки могат да бъдат направени въз основа на тях?
Дейност 5: Оценка на връзката между Стратегията за развитие на електронното управление 2014-2020 г. и Актуализираната Стратегията за развитие на електронното управление в Република България 2019-2025 г.	5.1. Постигнати ли са приемственост и надграждане чрез актуализираната версия на документа на този за периода 2014-2020? 5.2. Ефективни ли са двата документа в контекста на правенето на политиката за е-управление и неговото въвеждане и развитие в България до момента ? 5.3. Адресират ли стратегическите документи и пътните карти към тях реалните нужди до момента от електронно управление в България? 5.4. Предоставят ли двете стратегии ясна и всеобхватна рамка за въвеждане, осъществяване и развитие на електронно управление в България? 5.5. Осигурява ли се постигането на добавена стойност за гражданите, бизнеса и администрацията от електронното управление чрез така програмираните стратегии и тяхното изпълнение до момента? 5.6. Какви са основните рискове за постигане на заложените цели, които следва да бъдат отчетени в оставащия период на действие на стратегическия документ до 2025 г.? 5.7. Могат ли установените слабости да бъдат адресирани чрез изменение или допълване на действащия документ? 5.8. Кои мерки и дейности следва да се продължат и какви нови цели, мерки и дейности могат да бъдат предложени? 5.9. Какви допълнителни инициативи и мерки могат да бъдат предвидени в стратегическите документи с цел да се подобри представянето на Република България в международните индекси DESI и EGDI? 5.10. Необходими ли са и ако „да” какви допълнителни механизми за включване на заинтересованите страни следва да се предвидят стратегическия документ?

Този документ е създаден в рамките на проект BG05SFOP001-4.005 ***„Техническа помощ за ДАЕУ за изпълнение на функции по управление на средства от ЕСИФ чрез подкрепа за възстановяване на разходи за хоризонтални дейности“*** *по Оперативна програма „Добро управление” 2014-2020 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от Държавна агенция „Електронно управление” и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган. www.eufunds.bg*

За осъществяване на анализа и оценката са използвани и комбинирани различни методи за набиране на информация и анализ, както е посочено в таблицата по-долу:

Таблица 3. Методологически подход за осъществяване на анализа и оценката

Дейност	Методи/инструменти за набиране на данни и информация	Методи за анализ
Дейност 1: Анализ на съответното европейско и национално законодателство, приложимите стратегически и работни документи на ЕС, както и анализ на настоящите приоритети и тенденции в областта на електронното управление	- Документален преглед (Кабинетно проучване); - Работна среща с ДАЕУ (интервю).	- Сравнителен анализ; - Експертен анализ и оценка; - Анализ на съответствието/несъответствията.
Дейност 2: Оценка на изпълнението на Стратегията за развитие на електронното управление 2014-2020 г. и на Пътната карта за изпълнение на Стратегията за развитие на електронното управление за периода 2016-2020 г., включително нейните изменения	- Документален преглед (Кабинетно проучване); - Среща–интервю с ДАЕУ; - Среща–интервю с УО на ОПДУ; - Срещи–интервюта с отговорни институции по ПК; - Анкетно проучване - отговорни институции по ПК;	- Анализ на ефективността и ефикасността; - Експертен анализ и оценка;
Дейност 3: Междинна оценка на напредъка в прилагането на Актуализираната стратегия за развитие на електронното управление 2019-2025 г. и приложенията към нея	- Документален преглед (Кабинетно проучване); - Среща–интервю с ДАЕУ; - Среща–интервю с УО на ОПДУ; - Срещи–интервюта с отговорни институции по ПК; - Анкетно проучване - отговорни институции по ПК;	- Анализ на ефективността и ефикасността; - Експертен анализ и оценка; - Анализ на целите (SMART analysis); - Анализ на казуси (Case study review and analysis); - Анализ на съответствието/несъответствията;
Дейност 4: Оценка на текущото състояние на изпълнение на Актуализираната пътна карта за изпълнение на Стратегията за развитие на електронното управление 2019-2025 г.	- Документален преглед (Кабинетно проучване); - Среща–интервю с ДАЕУ; - Среща–интервю с УО на ОПДУ; - Срещи–интервюта с отговорни институции по ПК; - Анкетно проучване - отговорни институции по ПК;	- Анализ на ефективността и ефикасността; - Експертен анализ и оценка; - Анализ на целите (SMART analysis); - Анализ на казуси (Case study review and analysis); - Анализ на съответствието/несъответствията;
Дейност 5: Оценка на връзката между Стратегията за развитие на електронното управление 2014-2020 г. и Актуализираната Стратегията за развитие на електронното управление в Република България 2019-2025 г.	- Документален преглед (Кабинетно проучване); - Среща–интервю с ДАЕУ; - Среща–интервю с УО на ОПДУ; - Срещи–интервюта с отговорни институции по ПК.	- Анализ на ефективността и ефикасността; - Експертен анализ и оценка; - Анализ на целите (SMART analysis); - Анализ на съответствието/несъответствията; - PESTEL анализ; - Сравнителен анализ.

Този документ е създаден в рамките на проект BG05SFOP001-4.005 ***„Техническа помощ за ДАЕУ за изпълнение на функции по управление на средства от ЕСИФ чрез подкрепа за възстановяване на разходи за хоризонтални дейности“*** *по Оперативна програма „Добро управление” 2014-2020 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от Държавна агенция „Електронно управление” и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган. www.eufunds.bg*

Първоначална информация за всяка дейност в обхвата на анализа и оценката е набрана посредством кабинетно проучване на документи. Списък на използваните източници на информация е представен в следващия раздел 3. Също така са ползвани административни и статистически данни.

В допълнение бяха проведени срещи-интервюта с представители на ДАЕУ, Управляващи орган на ОПДУ, отговорни институции за изпълнение на мерки по Пътната карта за изпълнение на Стратегията за електронно управление 2019-2023 (Министерство на правосъдието, Министерство на вътрешните работи, Национален център за информация и документация).

Беше проведено онлайн проучване сред 76 представители от 34 институции, отговорни за изпълнение на мерки по Пътната карта, както е представено в таблицата по-долу.

Таблица 4. Брой представители на отговорни институции, участвали в проведеното онлайн проучване

Поканени	Отговорили	%
76	37	**49**

Източник: Проведено онлайн проучване

Обобщена информация за отговорите е представена в Приложение 1.

Събраната информация беше **анализирана** посредством: експертен анализ и оценка; анализ на ефективността и ефикасността; анализ на целите; анализ на казуси; анализ на съответствието/несъответствията; сравнителен анализ и анализ на добри практики.

3. Използвани основни източници на информация

1. Регламент (ЕС) 2019/881 относно ENISA (Агенцията на Европейския съюз за киберсигурност) и сертифицирането на киберсигурността на информационните и комуникационните технологии (Акт за киберсигурността;
2. Директива (ЕС) 2016/1148 на Европейския парламент и на Съвета от 6 юли 2016 година относно мерки за високо общо ниво на сигурност на мрежите и информационните системи в Съюза;
3. Регламент (ЕС) 2018/1724 на Европейския парламент и на Съвета от 2 октомври 2018 година за създаване на единна цифрова платформа за предоставяне на достъп до информация, до процедури и до услуги за оказване на помощ и решаване на проблеми и за изменение на Регламент (ЕС) № 1024/2012;
4. Регламент за изпълнение (ЕС) 2020/1121 на Комисията от 29 юли 2020 година относно събирането и споделянето на статистически данни за потребителите и обратна информация от потребителите относно предлаганите от единната цифрова

Този документ е създаден в рамките на проект BG05SFOP001-4.005 ***„Техническа помощ за ДАЕУ за изпълнение на функции по управление на средства от ЕСИФ чрез подкрепа за възстановяване на разходи за хоризонтални дейности“*** *по Оперативна програма „Добро управление” 2014-2020 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от Държавна агенция „Електронно управление” и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган. www.eufunds.bg*

платформа услуги в съответствие с Регламент (ЕС) 2018/1724 на Европейския парламент и на Съвета;
5. Регламент (ЕС) № 910/2014 на Европейския парламент и на Съвета от 23 юли 2014 година относно електронната идентификация и удостоверителните услуги при електронни трансакции на вътрешния пазар и за отмяна на Директива 1999/93/ЕО;
6. Регламент (ЕС) 2018/1725 относно защитата на физическите лица във връзка с обработването на лични данни от институциите, органите, службите и агенциите на Съюза и относно свободното движение на такива данни;
7. Регламент (ЕС) 2021/694 на Европейския парламент и на Съвета от 29 април 2021 година за създаване на програмата „Цифрова Европа“ и за отмяна на Решение (ЕС) 2015/2240;
8. Регламент (ЕС) 2021/887 на Европейския парламент и на Съвета от 20 май 2021 година за създаване на Европейски център за промишлени, технологични и изследователски експертни познания в областта на киберсигурността и на мрежа от национални координационни центрове;
9. Директива (ЕС) 2019/1024 на Европейския парламент и на Съвета от 20 юни 2019 относно отворените данни и повторното използване на информацията от обществения сектор;
10. Закон за електронното управление;
11. Наредба за общите изисквания към информационните системи, регистрите и електронните административни услуги;
12. Наредба за обмена на документи в администрацията;
13. Наредба за удостоверенията за електронен подпис в администрациите;
14. Закон за електронната идентификация;
15. Закон за киберсигурност;
16. Наредба за минималните изисквания за мрежова и информационна сигурност;
17. Закон за електронния документ и електронните удостоверителни услуги;
18. Наредба за отговорността и прекратяването на дейността на доставчиците на удостоверителни услуги;
19. Стратегия "Европа 2020";
20. Стратегия за цифров единен пазар за Европа;
21. Програма в областта на цифровите технологии за Европа (Digital Agenda for Europe);
22. Европейска стратегия за данните;
23. Предложение за Регламент на Европейския парламент и на Съвета относно европейска рамка за управление на данните (Акт за управление на данните);
24. Стратегията на ЕС „Изграждане на цифровото бъдеще на Европа“;
25. Законодателен акт за цифровите услуги и Законодателен за цифровите пазари;
26. Бяла книга за изкуствения интелект, европейски подход към върхови постижения и доверие;
27. План за действие на ЕС за електронно управление през периода 2016 – 2020;
28. Декларация на министрите, отговорни за политиките по електронно правителство на Европейския съюз, приета в Малмьо;
29. Талинска декларация за е-управление;

Този документ е създаден в рамките на проект BG05SFOP001-4.005 ***„Техническа помощ за ДАЕУ за изпълнение на функции по управление на средства от ЕСИФ чрез подкрепа за възстановяване на разходи за хоризонтални дейности“*** *по Оперативна програма „Добро управление” 2014-2020 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от Държавна агенция „Електронно управление” и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган. www.eufunds.bg*

30. Берлинската декларация за цифровото общество и цифрово управление, основано на ценности;
31. Бенчмарк за електронно управление (eGovernment Benchmark);
32. Индекс за навлизането на цифровите технологии в икономиката и обществото (DESI);
33. Проучвания на ООН на електронното управление (UN E-Government Survey 2016, 2018 and 2020);
34. Проучване за зрелостта на отворените данни (Open Data Maturity in Europe, Reports 2015, 2016, 2017, 2018, 2019 and 2020);
35. Национална програма за развитие: България 2020;
36. Национална програма за развитие: България 2030;
37. Национален план за възстановяване и устойчивост (Версия 1.415.10.2021);
38. Стратегия за развитие на държавната администрация 2014 - 2020 г.;
39. Национална стратегия за киберсигурност „Киберустойчива България 2020“;
40. Актуализирана Национална стратегия за киберсигурност „Киберустойчива България 2023”;
41. „Цифрова трансформация на България за периода 2020 - 2030 г.;
42. Базисен модел на комплексно административно обслужване;
43. Национален план за широколентова инфраструктура за достъп от следващо поколение;
44. Концепция за развитието на изкуствения интелект в България до 2030;
45. Стратегията за развитие на електронното управление за периода 2014-2020 г.;
46. Пътната карта за изпълнение на Стратегията за развитие на електронното управление за периода 2016-2020 г.;
47. Актуализирана стратегия за развитие на електронното управление в Република България 2019 – 2023 и 2019-2025 г. и Приложенията към нея;
48. Архитектура на електронното управление в Република България;
49. Единен модел за заявяване, заплащане и предоставяне на електронни административни услуги;
50. Проект на Национална рамка за оперативна съвместимост;
51. Оперативна програма „Оперативен капацитет“, вкл. годишни доклади за 2014-2016;
52. Оперативна програма „Добро управление“, вкл. Годишни доклади за 2016-2020;
53. Доклад за дейността на ДАЕУ за 2020;
54. Отчет за състоянието и годишен план за развитие и обновяване на информационните ресурси в администрацията и информационните ресурси на Единната електронна съобщителна мрежа на държавната администрация и за нуждите на националната сигурност – 2021;
55. Доклад за напредъка по изпълнение на Актуализираната стратегия за развитие на електронното управление в Република България 2019 - 2025 г. и на мерките от пътната карта за нейното изпълнение за периода 18.09.2019 - 31.05.2020 г.;
56. Доклад за напредъка по изпълнение на Актуализираната стратегия за развитие на електронното управление в Република България 2019 - 2025 г. и на мерките от пътната карта за нейното изпълнение за периода 01.06.2020 - 31.05.2021 г.

2. Анализи и оценки

В този раздел са представени анализите и отговорите на въпросите по петте дейности.

Дейност 1: Анализ на съответното европейско и национално законодателство, както и анализ на приложимите европейски стратегически и работни документи, настоящите приоритети и тенденции в областта на електронното управление

Целта на тази дейност е да бъде направен преглед на приложимото европейско и национално законодателство, приложимите стратегически и работни документи на ЕС, ключови стратегически документи на национално ниво, както и актуалните приоритети и тенденции в областта на електронното управление. В процеса на извършване на анализа, Списъкът на документите, посочен в техническата спецификация и техническото ни предложение бе разширен, с оглед постигане на по-голяма задълбоченост и детайлност на анализа.

По-долу е представен извършеният детайлен анализ, както и отговор на четирите основни въпроса, включени в обхвата на Дейност 1.

Европейско и национално законодателство

Актове в областта на киберсигурността:

Директива (ЕС) 2016/1148 на Европейския парламент и на Съвета от 6 юли 2016 година относно мерки за високо общо ниво на сигурност на мрежите и информационните системи в Съюза

Директивата е първото всеобхватно законодателство в областта на **мрежовата и информационна сигурност** на ниво ЕС и предоставя хармонизирана правна основа за борба с киберинцидентите в целия Съюз. Тя трябва да реши проблема с недостатъчното равнище на защита срещу инциденти, рискове и заплахи в областта на мрежовата и информационната сигурност в ЕС, което възпрепятства правилното функциониране на вътрешния пазар, както и да способства за преодоляването на нарастващия брой инциденти, с цел постигане на високо общо ниво на мрежите и информационните системи във всички сегменти на кибер пространството и на всички нива – държава, граждани, фирми и бизнес организации, доставчици и потребители на услуги.

Директивата предлага широкообхватни мерки за засилване на нивото на сигурност на мрежите и информационните системи, жизнено важни за икономиката на ЕС и за обществото. Тя цели да гарантира, че държавите членки са добре подготвени да се справят със съществуващите рискове и заплахи чрез:

- ✓ определянето на компетентни органи;
- ✓ създаването на екипи за реагиране при инциденти с компютърната сигурност (ЕРИКС);

- ✓ установяването на изисквания за сигурност и уведомяване в случай на сериозни инциденти за операторите на основни услуги и за доставчиците на цифрови услуги; и
- ✓ приемането на национални стратегии за киберсигурност.

В съответствие с изискванията на директивата, държавите членки трябва:

- ✓ да определят **един или повече национални компетентни органи** и **ЕРИКС,** и да идентифицира **единна точка за контакт** (в случай че има повече от един компетентен орган), както и да гарантират, че те разполагат с достатъчно ресурси, за да изпълняват ефективно и ефикасно възложените им задачи;
- ✓ да определят **операторите на основни услуги** в критични сектори като енергийната, транспортната, финансовата, банковата, здравната, водната и **цифровата инфраструктура**, при които евентуален инцидент би имал значително увреждащо въздействие върху предоставянето на важна за обществото услуга;
- ✓ да изготвят **национална стратегия** относно сигурността на мрежите и информационните системи, в която са определени стратегическите цели и подходящи мерки на политиката.

Тя се прилага от 8 август 2016 г. Държавите от ЕС трябва да я включат в националното законодателство до 9 май 2018 г., и да определят доставчиците на основни услуги до 9 ноември 2018 г.

Регламент (ЕС) 2019/881 относно ENISA (Агенцията на Европейския съюз за киберсигурност) и сертифицирането на киберсигурността на информационните и комуникационните технологии (Акт за киберсигурността)

Нарастването на цифровизацията и свързаността увеличава рисковете, свързани с киберсигурността, като по този начин обществото става по-уязвимо за киберзаплахи. За да се смекчат тези рискове за обществото, трябва да бъдат предприети всички необходими действия за подобряване на киберсигурността в Съюза, така че да бъде осигурена по-добра защита срещу киберзаплахи на мрежите и информационните системи, цифровите продукти, услугите и устройствата, използвани от гражданите, организациите и предприятията.

В светлината на предизвикателствата, пред които е изправен Съюзът в областта на киберсигурността, е необходим всеобхватен набор от мерки, в т.ч. допълнително подобряване на капацитета на държавите членки и на предприятията, подобряване на сътрудничеството, обмена на информация и координацията между държавите членки и институциите, органите, службите и агенциите на Съюза. Също така са необходими допълнителни усилия, за да се повиши информираността на гражданите, на организациите и на предприятията по въпросите, свързани с киберсигурността.

Целта на регламента е да се постигне **високо ниво на киберсигурност**[10], **киберустойчивост и доверие в Европейския съюз** чрез определяне на:

[10] Киберсигурност - дейностите, необходими за защита от киберзаплахи на мрежите и информационните системи, на ползвателите на такива мрежи и системи и други лица, засегнати от киберзаплахи

- ✓ целите, задачите и организационните аспекти на Агенцията на Европейския съюз за киберсигурност (ENISA)[11];
- ✓ рамка за създаването на европейски схеми за сертифициране на киберсигурността, с цел да се гарантира подходящо ниво на киберсигурност за ИКТ продукти, услуги и процеси.

В регламента подробно са разписани организацията, функционирането, целите и задачите на ENISA, които са насочени към постигането на високо общо равнище на киберсигурност в ЕС, включително чрез активна подкрепа за държавите членки, институциите, органите, службите и агенциите на Съюза.

Създава се мрежа на националните служители за връзка, съставена от представители на всички държави членки, които действат като звена за контакт на национално ниво, за обмен на информация, препоръки и добри практики сред съответните заинтересовани страни в Съюза.

С регламента се определя **европейска рамка за сертифициране на киберсигурността** с цел:

- ✓ подобряване на функционирането на вътрешния пазар чрез повишаване на нивото на киберсигурността в ЕС и осигуряване на хармонизиран подход на ниво ЕС към европейските схеми за сертифициране на киберсигурността с оглед създаването на единен цифров пазар за продукти, услуги и процеси в областта на ИКТ;
- ✓ създаване на механизъм за изготвяне на схеми за сертифициране, които потвърждават, че продуктите, услугите и процесите в областта на ИКТ, които са оценени в съответствие с такива схеми, отговарят на определени изисквания за сигурност, за да се защитят наличността, автентичността, целостта или поверителността на съхраняваните, предавани или обработвани данни, функции или услуги, предлагани от или достъпни чрез тези продукти, услуги и процеси през целия им жизнен цикъл.

Регламентът задължава всяка държава членка да определи един или повече национални органи за сертифициране на киберсигурността с достатъчно ресурси и правомощия за наблюдение, надзор и прилагане на правилата на европейските схеми за сертифициране. Органите трябва да са независими от субектите, върху които упражняват надзор. С цел постигане на равностойни стандарти в целия ЕС, националните органи за сертифициране на киберсигурността подлежат на партньорска проверка, която се извършва най-малко от два национални органа за сертифициране на киберсигурността от други държави членки и Комисията, на базата на надеждни и прозрачни критерии и процедури за оценяване, по-специално по отношение на изискванията към структурата, човешките ресурси, процеса, поверителността и жалбите.

С Решение № 544 на Министерския съвет от 23.07.2021 г. Председателят на Държавна агенция „Електронно управление" (ДАЕУ) е определен за национален орган за сертифициране на киберсигурността в съответствие с Регламент (ЕС) 2019/881. По

[11] ENISA е създадена с Регламент (ЕС) № 526/2013 на Европейския парламент и на Съвета от 21 май 2013 г. относно Агенцията на Европейския съюз за мрежова и информационна сигурност (ENISA) и за отмяна на Регламент (ЕО) № 460/2004

този начин ще се гарантира упражняването на контрол за спазването на правилата, включени в европейски схеми за сертифициране на киберсигурността, както и съответствието на ИКТ продуктите, услугите и процесите с изискванията на издадените европейски сертификати за киберсигурност на територията на Република България.

Регламент (ЕС) 2021/887 на Европейския парламент и на Съвета от 20 май 2021 година за създаване на Европейски център за промишлени, технологични и изследователски експертни познания в областта на киберсигурността и на мрежа от национални координационни центрове

Регламентът цели Европейският съюз да запази и развие технологичния и промишления капацитет в областта на киберсигурността, необходим за укрепване на доверието и сигурността, включително поверителността, целостта и достъпността на данните в цифровия единен пазар.

Освен създаването на Европейския център и Мрежата от национални координационни центрове (НКЦ), Регламентът предвижда правилата за определяне на кандидатури за НКЦ, както и правилата за създаване на Експертна общност в сферата на киберсигурността. Експертният център играе съществена роля за изпълнението на свързаната с киберсигурността част от програмата „Цифрова Европа“ и допринася за изпълнението на Хоризонт Европа.

Мисията на Експертният център и на Мрежата е да помагат на Съюза:

а) да укрепи своето лидерство и своята стратегическа автономност в областта на киберсигурността;
б) да подкрепя технологичния капацитет на Съюза, способностите и уменията, свързани с устойчивостта и надеждността на инфраструктурата от мрежи и информационни системи, включително критичната инфраструктура и широко използвания хардуер и софтуер в Съюза; и
в) да увеличи в световен мащаб конкурентоспособността на своята промишленост в областта на киберсигурността, да гарантира високи стандарти на киберсигурност в Съюза и да превърне киберсигурността в конкурентно предимство на други свои промишлени отрасли.

Задачите на националните координационни центрове са посочени в чл. 7 на Регламента. До 29 декември 2021 г. всяка държава членка определя един субект, който отговаря на критериите, за да изпълнява функцията на национален координационен център за целите този регламент. Държавна агенция „Електронно управление“ е определена за национален координационен център за целите на Регламент (ЕС) 2021/887 с Решение на министерския съвет № 824 от 25.11.2021 г.

Закон за киберсигурност

Законът[12] е приет в изпълнение на ангажиментите на Република България във връзка с Директива (ЕС) 2016/1148 относно мерки за високо общо ниво на сигурност на мрежите и информационните системи в съюза (ОВ, L 194 от 19 юли 2016 г.).

[12] Обн. ДВ. бр. 94 от 13 Ноември 2018 г., изм. ДВ. бр.69 от 4 Август 2020 г., изм. и доп. ДВ. бр.85 от 2 Октомври 2020 г.

До влизането му в сила в Република България липсва единен принцип на взаимодействие при киберинциденти и инциденти в мрежовата и информационната сигурност (МИС), както и цялостна система за взаимодействие на междуинституционално ниво и с държавите членки на ЕС при случаи на инцидент с трансгранично значение и измерение.

Със Закона за киберсигурност (ЗКС) киберсигурността се определя като състояние на обществото и държавата, при което чрез прилагане на комплекс от мерки и действия киберпространството е защитено от заплахи, свързани с неговите независими мрежи и информационна инфраструктура или които могат да нарушат работата им. В закона се уреждат:

- ✓ организацията, управлението и контрола на киберсигурността, както и дейностите за постигане на високо общо ниво на сигурност на мрежите и информационните системи;
- ✓ институционалната рамка и компетентните органи в областта на киберсигурността, техните правомощия и функции;
- ✓ задълженията на административните органи, операторите на съществени услуги и доставчиците на цифрови услуги по отношение на изискванията за сигурност и уведомяване за инциденти.

С приемането на закона се установява цялостна система на координация и взаимодействие между засегнатите институции, както и правила за докладване на инциденти в киберсигурността, засягащи административните органи, операторите на съществени услуги и доставчиците на цифрови услуги. Основната цел е постигането на високо общо ниво на МИС във всички сегменти на киберпространството, повишаване на сигурността на националните и на частните мрежи и информационни системи, и постигането на информационна сигурност на всички нива – граждани, фирми, държавни и бизнес организации, доставчици и потребители на услуги.

Наредба за минималните изисквания за мрежова и информационна сигурност

На основание чл. 3. ал.2 от Закона, с Постановление № 186 на Министерския съвет от 19 юли 2019 г. е приета Наредба за минималните изисквания за мрежова и информационна сигурност[13]**.** Наредбата доразвива и конкретизира разпоредбите на Закона за киберсигурност относно минималните изисквания, като усъвършенства нормативната уредба в областта и предоставя ясни критерии за оценка на МИС.

В Наредбата са дефинирани принципите и целите на МИС. Целта е да се повиши нивото на защитата срещу инциденти, рискове и заплахи за мрежовата и информационната сигурност в България, като бъдат нормативно уредени:

1. минималните мерки за мрежова и информационна сигурност;
2. препоръчителни мерки за мрежова и информационна сигурност;
3. правила за извършване на проверките за съответствие с изискванията на тази наредба;

[13] Приета с ПМС № 186 от 26.07.2019 г., обн., бр. 59 от 26.07.2019 г., в сила от 26.07.2019 г.

Този документ е създаден в рамките на проект BG05SFOP001-4.005 ***„Техническа помощ за ДАЕУ за изпълнение на функции по управление на средства от ЕСИФ чрез подкрепа за възстановяване на разходи за хоризонтални дейности“*** *по Оперативна програма „Добро управление” 2014-2020 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от Държавна агенция „Електронно управление” и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган. www.eufunds.bg*

4. редът за водене, съхраняване и достъп до регистъра на съществените услуги по чл. 6 от Закона за киберсигурност;
5. стандартизирани форми на уведомленията за инциденти и форма за обобщена статистическа информация за инциденти.

Актове в областта на услугите:

Регламент (ЕС) № 910/2014 на Европейския парламент и на Съвета от 23 юли 2014 година относно електронната идентификация и удостоверителните услуги при електронни трансакции на вътрешния пазар и за отмяна на Директива 1999/93/ЕО[14]

Регламентът за електронна идентификация и удостоверителни услуги (eIDAS) създава нова система за сигурни електронни трансакции в рамките на ЕС между бизнеса, гражданите и публичните органи. С него:

- ✓ се определят условията, при които държавите членки признават средствата за електронна идентификация на физически и юридически лица, които средства попадат в обхвата на дадена схема за електронна идентификация на друга държава членка, за която е извършено уведомяване;
- ✓ се определят правилата за удостоверителните услуги, по-специално за електронни трансакции; и
- ✓ се установява правна рамка за електронните подписи, електронните печати, електронните времеви печати, електронните документи, услугите за електронна препоръчана поща и услугите по удостоверяване автентичността на уебсайтове.

По смисъла на регламента, „електронна идентификация“ означава процес на използване на данни в електронна форма за идентификация на лица, които данни представляват по уникален начин дадено физическо или юридическо лице, или физическо лице, представляващо юридическо лице.

Електронната идентификация осигурява:

- ✓ надлежно взаимодействие по електронен път между гражданите, бизнеса и публичните органи;
- ✓ правна сигурност при електронните трансакции;
- ✓ облекчаване на административната тежест;
- ✓ достъп до трансгранични онлайн услуги.

Предоставянето на електронни услуги изисква наличието на правно признато средство (или средства) за сигурно установяване и проверка на самоличността на гражданите от разстояние.

Регламентът има за цел да подобри доверието в електронните трансакции в целия ЕС, да повиши ефективността на публичните и частните онлайн услуги и електронната търговия. Регламентът се прилага за:

- ✓ схеми за електронна идентификация (eID), за които е извършено уведомяване на Европейската комисия (ЕК) от държавите от ЕС;
- ✓ доставчици на удостоверителни услуги на територията на ЕС.

[14] https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/?uri=CELEX%3A32014R0910

Държавите членки при предоставянето на електронни административни услуги задължително признават средствата за електронна идентификация, издадени в друга държава членка в рамките на схема за електронна идентификация, за която е извършено уведомяване пред ЕК и за която е направена публикация в Официалния бюлетин на ЕС. Регламент (ЕС) № 910/2014 премахва съществуващите пречки пред използването на електронна идентификация в ЕС, като от 28.09.2018 г. взаимното признаване става задължително и по този начин се улеснява използването на сигурни електронни трансакции в рамките на ЕС.

Националните схеми за електронна идентификация, за които е извършено уведомяване, трябва да са оперативно съвместими. Рамката за оперативна съвместимост трябва да бъде технологично неутрална, а не да е по-благоприятна за някои специфични национални технически решения за електронна идентификация.

Регламентът определя удостоверителните услуги като платени услуги, които включват:

- ✓ създаване, проверка и валидиране на електронни подписи, електронни печати или електронни времеви печати, услуги за електронна препоръчана поща, както и удостоверения, свързани с тези услуги; или
- ✓ създаване, проверка и валидиране на удостоверения за автентичност на уебсайт; или
- ✓ съхраняване на електронни подписи, печати или удостоверения, свързани с тези услуги.

Доставчиците на удостоверителни услуги на територията на ЕС се считат за „квалифицирани“, ако отговарят на приложимите изисквания на регламента. Те имат законното право да предоставят квалифицирани удостоверителни услуги (напр. квалифицирани електронни подписи, печати или сертификати) във всички държави от ЕС. Удостоверителните услуги, предлагани от доставчици на услуги от държави извън ЕС, може да се считат за законно еквивалентни на квалифицираните, но само след сключване на споразумение между ЕС и съответната държава или международната организация.

Съгласно регламента държавите членки трябва да изберат надзорен орган, който да осъществява надзор върху доставчиците на квалифицирани удостоверителни услуги и при необходимост да предприема коригиращи действия за изпълнение на изискванията, предвидени в регламента.

Поредица актове, приети от Европейската комисия през 2015 г. определят:

- ✓ процедурните условия за **сътрудничество между държавите от ЕС** по отношение на електронната идентификация;
- ✓ спецификациите, отнасящи се до **формата на марката за доверие на ЕС** за квалифицирани удостоверителни услуги;
- ✓ техническите и оперативните изисквания на **рамката за оперативна съвместимост;**
- ✓ минималните технически спецификации и процедури за **нивата на осигуреност** за средствата за електронна идентификация;
- ✓ техническите спецификации и форматите на **доверителните списъци;**

- ✓ спецификациите, отнасящи се до **форматите на усъвършенствани електронни подписи и усъвършенствани печати**, които трябва да бъдат признати от органите от публичния сектор; и
- ✓ обстоятелствата, форматите и процедурите за уведомяване за схемите за електронна идентификация.

Регламент (ЕС) 2018/1724 на Европейския парламент и на Съвета от 2 октомври 2018 година за създаване на единна цифрова платформа за предоставяне на достъп до информация, до процедури и до услуги за оказване на помощ и решаване на проблеми и за изменение на Регламент (ЕС) № 1024/2012

Регламентът предвижда създаване на **единна цифрова платформа** (портал), която да улесни онлайн достъпа до информация, до основни административни процедури и услуги за оказване на помощ и решаване на проблеми, които могат да са необходими на гражданите и предприятията, докато живеят или осъществяват стопанска дейност в друга държава от ЕС. Достъпът до портала е чрез функция за търсене в портала „Вашата Европа“[15], който от 2006 г. насам предоставя информация на ниво ЕС и на национално ниво относно правата на гражданите и предприятията, както и достъп до услуги за оказване на помощ.

Регламентът предвижда да бъде осигурен лесен и надежден достъп на гражданите и бизнеса до:

- ✓ **информация** — гражданите ще могат лесно да намерят надеждна, качествена информация за правилата на ЕС и националните правила, приложими за тях, когато желаят да упражнят правата си на вътрешния пазар;
- ✓ **процедури** — гражданите ще разберат как точно да извършват административни процедури и какви стъпки трябва да следват;
- ✓ **услуги за оказване на помощ** — ако потребителите все още са объркани относно приложимите правила или имат проблем с дадена процедура, те ще бъдат насочени към най-подходящата национална или европейска услуга за оказване на помощ, за да могат да решат своя проблем.

Качеството, удобството за потребителите и адекватността на информацията, предоставена от Европейската комисия и органите в държавите от ЕС, ще бъдат следени въз основа на обратна информация от потребителите.

До края на 2023 г. следва да бъде осигурен онлайн достъп до 21 ключови административни процедури във всички държави от ЕС, които се отнасят до конкретни ситуации, свързани с осъществяване на стопанска дейност, работа, учене или преместване от едно място на друго, като например:

- ✓ искане на доказателство за пребиваване на територията на държава членка;
- ✓ кандидатстване за стипендии за обучение;
- ✓ искане за академично признаване на дипломи;
- ✓ регистриране на превозно средство;
- ✓ получаване на европейска здравноосигурителна карта;
- ✓ искане за изчисляване на пенсия; и

[15] https://europa.eu/youreurope/index.htm#en

- ✓ регистриране на служители за пенсионни и застрахователни схеми.

Регламентът предвижда всички налични онлайн процедури на национално ниво да бъдат достъпни изцяло за трансграничните потребители. Предвижда се принципът „само веднъж“, според който потребителите не трябва да представят пред органите документи или данни, които вече са на разположение на други органи, да се прилага и за трансграничния обмен на доказателства за редица процедури. За тези процедури потребителите ще имат възможност да поискат директен обмен на доказателства между органите в различните държави от ЕС.

Регламентът се прилага от 12 декември 2020 г. Въпреки това, членове, отнасящи се за цифровизацията на процедурите, трансграничната наличност на процедурите и използването на система на „принципа на еднократност“, ще се прилагат от 12 декември 2023 г.

В член 31, параграф 1 от Регламента се предвижда приемането на годишна работна програма, в която се определят конкретно действията в посока изпълнение на регламента. Първата работна програма, в която е обхванат периодът от юли 2019 г. до декември 2020 г., е публикувана в Официален вестник (ОВ C 257) на 31 юли 2019 г.

Във втората работна програма се определят по-нататъшните действия, насочени към прилагане на изискванията за единната цифрова платформа. Програмата обхваща периода от януари 2021 г. до декември 2022 г., като действията ще бъдат съсредоточени върху:

- ✓ наблюдение и подобряване на качеството на платформата,
- ✓ популяризиране,
- ✓ подготовка за прилагане на регламента от общините до 2022 г.,
- ✓ подготовка за спазване на крайния срок през 2023 г. по отношение на цифровизацията и трансграничната достъпност на процедурите и на системата, основана на принципа на еднократност.

Националните координатори се приканват да изготвят национална работна програма за оценка на постигнатия до момента напредък и за очертаване на действия за отстраняване на оставащите пропуски. Те се приканват да преразглеждат настоящата национална работна програма веднъж годишно и да я споделят с Комисията и с координационната група.

През март 2021 г. са публикувани и Насоки на Комисията за изпълнението на работната програма във връзка с Регламента за единната цифрова платформа за периода 2021-2022 г.[16]

[16] Насоки на Комисията за изпълнението на работната програма във връзка с Регламента за единната цифрова платформа за периода 2021—2022 г.

Този документ е създаден в рамките на проект BG05SFOP001-4.005 ***„Техническа помощ за ДАЕУ за изпълнение на функции по управление на средства от ЕСИФ чрез подкрепа за възстановяване на разходи за хоризонтални дейности“*** *по Оперативна програма „Добро управление“ 2014-2020 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от Държавна агенция „Електронно управление“ и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган. www.eufunds.bg*

Регламент за изпълнение (ЕС) 2020/1121 на Комисията от 29 юли 2020 година относно събирането и споделянето на статистически данни за потребителите и обратна информация от потребителите относно предлаганите от единната цифрова платформа услуги в съответствие с Регламент (ЕС) 2018/1724 на Европейския парламент и на Съвета

През 2020 г. Комисията приема Регламент за изпълнение (ЕС) 2020/1121, с който се определят правилата за събиране и споделяне на статистика и обратна информация от потребителите относно услугите на единната цифрова платформа. Събраните данни ще бъдат използвани от доставчиците на услуги, националните координатори и от Комисията с цел проследяване дали услугите, предоставяни през платформата, отговарят на критериите за качество, както и за подобряване на тези услуги и функционалността на единната цифрова платформа.

Актът за изпълнение е придружен от декларация на Комисията, в която се посочва, че тя възнамерява да проучи, заедно с държавите от ЕС в контекста на координационната група по въпросите на платформата, осъществимостта и търсенето на обща услуга на ниво ЕС, управлявана от Комисията. Може да се предложи друго решение за улесняване на събирането и предаването на статистически данни, свързани с интернет страници, които са част от платформата и за тях отговарят общински органи.

Законодателен акт за цифровите услуги и Законодателен акт за цифровите пазари[17]

На 25 ноември 2021 г. Съветът постигна общ подход по двете ключови законодателни досиета, което е сериозна стъпка към създаването на безопасно, отворено и достъпно цифрово пространство за гражданите и предприятията в ЕС.

С този законодателен пакет ЕК предлага нови правила за по-добро управление на цифровото пространство и цифровите услуги, включително платформите на социалните медии. Основни цели са:

- ✓ да се гарантира, че потребителите на цифрови услуги имат достъп до безопасни продукти, и да се защитят техните основни права, вкл. да предпази гражданите на ЕС от незаконни стоки, съдържание или услуги и да защити техните основни права онлайн съгласно принципа, че това, което е незаконно офлайн, следва да бъде незаконно и онлайн;
- ✓ да се осигури възможност за свободна и честна конкуренция в цифровите сектори с цел стимулиране на иновациите и растежа, вкл. чрез създаване на еднакви условия за предприятията в ЕС чрез регулиране на големите технологични дружества.

Закон за електронната идентификация

Със Закона за електронната идентификация[18] се уреждат обществените отношения, свързани с електронната идентификация на физическите лица в онлайн среда, с оглед постигането на по-висока степен на ефективност на функционирането на електронното управление в Република България, ориентирано към гражданите и бизнеса. Целта е осигуряване на подходящо равнище на сигурност на електронните

[17] https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/digital-services-act-package
[18] Обн. ДВ. бр. 38 от 20 Май 2016 г.

транзакции и оперативна съвместимост на средствата за електронна идентификация в контекста на Цифровата програма за Европа и нормативните изисквания на европейско ниво, по-специално Регламент (ЕС) № 910/2014 относно електронната идентификация и удостоверителните услуги при електронни трансакции на вътрешния пазар и за отмяна на Директива 1999/93/ЕО.

Предвидените законодателни мерки в областта на електронната идентификация са насочени към унифициране, облекчаване и ускоряване на процесите и дейностите, свързани с въвеждането и използването на електронни административни услуги при спазване на императивните изисквания към обработването и защитата на личните данни.

Със Закона за електронната идентификация са определени функциите, задълженията и отговорностите на всеки участник в процеса на създаване на електронна идентичност на физическите лица и електронната идентификация.

В центъра на предвидения модел за електронна идентификация е физическото лице (български гражданин или чужденец, постоянно пребиваващ на територията на Република България) – потребител на електронни услуги. На лицето се предоставя възможност да притежава уникален идентификатор, за който се издава удостоверение за електронна идентичност. Предвидена е и възможност за издаване на секторни електронни идентификатори за физическите лица в сектори, определени с решение на Министерския съвет.

Компетентният административен орган във връзка с издаването и управлението на удостоверенията за електронна идентичност (орган за електронна идентификация) е министърът на вътрешните работи. За български граждани, които пребивават в чужбина, се предвижда тази дейност да се подпомага от дипломатическите и консулските представителства на Република България.

Министърът на вътрешните работи води електронен регистър, в който се вписва информация за издадените удостоверения за електронна идентичност, включително за удостоверенията, чието действие е спряно или прекратено.

В закона е предвидено създаването на център за електронна идентификация в Министерството на транспорта, информационните технологии и съобщенията (МТИТС), като е предвидена възможност и на други лица да осъществяват функциите на такъв център след регистрация в МВР.

Центровете за електронна идентификация извършват проверка за валидност на издадените удостоверения за електронна идентичност по електронна заявка на заинтересовано лице (доставчик на електронна услуга).

Предвид специфичния характер на услугите по издаване и управление на удостоверения за електронна идентичност и проверка на тяхната валидност е предвиден регистрационен режим за лицата, които искат да осъществяват дейност като администратори на електронна идентичност и/или центровете за електронна идентификация. Те подлежат на административен контрол от министъра на вътрешните работи, който се осъществява както периодично, така и чрез извършване на внезапни проверки от определени от контролния орган длъжностни лица.

Изискванията за издаване и управление на удостоверението за електронна идентичност, алгоритмите и методите за създаване на електронни и секторни електронни идентификатори, както и условията и редът за регистрация на администраторите на електронна идентичност и центровете за електронна идентификация се определят с правилник за прилагане на закона, приет от Министерския съвет.

С оглед осигуряването на възможността за упражняване на права чрез упълномощаване на друго лице при заявяване и получаване на административни услуги по електронен път със закона се урежда електронното овластяване. Предвидено е създаването на специален регистър на овластяванията, който да се води от министъра на транспорта, информационните технологии и съобщенията.

Във връзка с взаимното признаване на национални схеми за електронна идентификация в рамките на Европейския съюз (ЕС) и за целите на трансграничната автентикация съгласно Регламент 910/2014, в законопроекта е предвидено министърът на вътрешните работи да уведомява Европейската комисия за обстоятелствата по чл. 9 и чл. 10 от Регламента.

От 2015 г. до момента законът е изменян 8 пъти[19], като последната му редакция е в сила от 7 юли 2020 г. Направените изменения са свързани основно с отлагането на влизането в сила на отделни разпоредби, като съществени промени са извършени само по отношение на:

- ✓ Прехвърляне на функции от МТИТС към Държавна агенция "Електронно управление" – във връзка със създаването на център за електронна идентификация и осъществяване на сътрудничеството по чл. 12, параграфи 5 и 6 от Регламент (ЕС) № 910/2014.
- ✓ Определението на понятието "електронна идентичност" ("е-идентичност"), което в края на 2019 г. е дефинирано като съвкупност от характеристики, записани в електронна форма, въз основа на които може да се направи еднозначно разграничаване на едно лице от други лица във виртуалната среда с цел осигуряване на достъп до информационни системи или осигуряване на възможност за извършване на електронни изявления.

Правилник за прилагане на Закона за електронната идентификация

В съответствие с чл. 5 от Закона за електронната идентификация с Постановление на Министерския съвет № 235 от 13.09.2016 г. е приет Правилник за прилагане на Закона за електронната идентификация[20]. Правилникът урежда:

- ✓ Алгоритмите и методите за създаване на електронни идентификатори;
- ✓ Алгоритмите и методите за създаване на секторни електронни идентификатори;
- ✓ Реда и условията за регистрация на администратори на електронна идентичност и изискванията към дейността им;

[19] изм. ДВ. бр.50 от 1 Юли 2016 г., изм. и доп. ДВ. бр.101 от 20 Декември 2016 г., изм. ДВ. бр.97 от 5 Декември 2017 г., изм. ДВ. бр.14 от 13 Февруари 2018 г., изм. ДВ. бр.1 от 3 Януари 2019 г., изм. ДВ. бр.58 от 23 Юли 2019 г., изм. ДВ. бр.94 от 29 Ноември 2019 г., изм. ДВ. бр.60 от 7 Юли 2020 г.

[20] Приет с ПМС № 235 от 13.09.2016 г., обн., ДВ, бр. 74 от 20.09.2016 г., в сила от 21.11.2016 г., изм. и доп., бр. 5 от 17.01.2017 г., в сила от 1.03.2017 г.

- ✓ Реда и условията за регистрация на центрове за електронна идентификация и изискванията към дейността им;
- ✓ Реда за воденето, съхранението и достъпа на регистрите на МВР по чл. 19 от Закона за електронната идентификация;
- ✓ Реда за проверка на удостоверения за електронна идентичност от центровете за електронна идентификация;
- ✓ Изискванията към стандартите и реквизитите на удостоверението за електронна идентичност;
- ✓ Изискванията към носителите на удостоверения за електронна идентичност, както и правилата за издаването и управлението им;
- ✓ Протоколите, техническите изисквания и начините за проверка на електронна идентичност;
- ✓ Обхвата на съхраняваните данни от центровете за електронна идентификация и лицата, предоставящи електронни услуги във връзка с извършените проверки на електронна идентичност;
- ✓ Изискванията за регистрация на администраторите на електронна идентичност и на центровете за електронна идентификация;
- ✓ Изискванията по отношение на техническото оборудване и технологиите за заявяване на издаването и управлението, съответно за проверката на удостоверения за електронна идентичност;
- ✓ Изискванията и процедурите за сигурност по чл. 13, ал. 3 и чл. 14, ал. 2 от ЗЕИ;
- ✓ Изискванията към информационните системи, подлежащи на контрол по чл. 38 от ЗЕИ;
- ✓ Реда за водене, съхранение и достъп до регистъра на администраторите на електронна идентичност и на центровете за електронна идентификация;
- ✓ Реда за водене и достъп до регистъра на овластяванията.

Закон за електронния документ и електронните удостоверителни услуги ***(Загл. изм. - ДВ, Бр. 85 от 2017 г.)***[21]

С изменение и допълнение на Закона за електронния документ и електронния подпис той е преименуван в Закон за електронния документ и електронните удостоверителни услуги (ЗЕДЕУУ), с оглед разширяването на обхвата на приложното поле на акта. Действащият до този момент Закон за електронния документ и електронния подпис съдържа уредба единствено по отношение на електронните подписи, докато с предвидените изменения се създават правила относно по-голям набор от електронни удостоверителни услуги.

Промяната в закона от 2017 г. е обусловена от необходимостта от привеждане на националната уредба, свързана с предоставянето на електронни удостоверителни услуги в съответствие с европейското законодателство и по-специално Регламент (ЕС) № 910/2014 относно електронната идентификация и удостоверителните услуги при електронни трансакции на вътрешния пазар и за отмяна на Директива 1999/93/ЕО.

[21] Обн. ДВ. бр.34 от 6 Април 2001г., изм. ДВ. бр.112 от 29 Декември 2001г., изм. ДВ. бр.30 от 11 Април 2006г., изм. ДВ. бр.34 от 25 Април 2006г., изм. ДВ. бр.38 от 11 Май 2007г., изм. ДВ. бр.100 от 21 Декември 2010г., доп. ДВ. бр.101 от 20 Декември 2016г., изм. и доп. ДВ. бр.85 от 24 Октомври 2017г., изм. ДВ. бр.97 от 5 Декември 2017г., изм. ДВ. бр.14 от 13 Февруари 2018г., изм. ДВ. бр.1 от 3 Януари 2019г., изм. ДВ. бр.58 от 23 Юли 2019 г.

Основните цели на извършената промяна в уредбата на обществените отношения, свързани с електронни удостоверителни услуги, са:

- ✓ Осигуряване на подходящо ниво на сигурност при предоставянето на електронни удостоверителни услуги в контекста на Цифровата програма за Европа и правната рамка на европейско ниво, по-специално Регламент (ЕС) № 910/2014;
- ✓ Извършване на бърз преход към електронно предоставяне на услуги чрез създаването на доверие на потребителите към онлайн услугите и на сигурност и удобство при ползването им;
- ✓ Хармонизиране на изискванията в рамките на вътрешния пазар, което е предпоставка за премахване на основните бариери и пречки (липса на оперативна съвместимост, растяща киберпрестъпност и риск от недоверие в мрежите) при ползване на трансгранични услуги;
- ✓ Постигане на по-висока степен на ефективност при функционирането на електронното управление в Република България, ориентирано към гражданите и бизнеса, в изпълнение на един от приоритетите на Правителството на Република България, свързан с развитието на електронното управление като основна платформа за модернизация на държавата, ключов фактор и неотменимо условие за успеха на секторните реформи.

Предложената уредба е подчинена на концепцията за техническа и технологична неутралност на инструментите и механизмите, които се използват при предоставянето на електронни удостоверителни услуги в съответствие с принципите, описани в Преамбюла на Регламент (ЕС) № 910/2014.

В закона последователно са структурирани относимите правила и процедури във връзка с електронното изявление и електронния документ, електронните удостоверителни услуги, както и изискванията към дейността на доставчиците на електронни удостоверителни услуги и надзора, осъществяван от Комисията за регулиране на съобщенията.

Предвижда се оценяването на съответствието на дейността на доставчиците на квалифицирани електронни удостоверителни услуги с изискванията на Регламент (ЕС) № 910/2014 да се извършва от акредитирани органи по оценяване на съответствието. Акредитацията се извършва от Изпълнителна агенция "Българска служба за акредитация", от национален орган за акредитация, преминал успешно партньорска оценка съгласно Регламент (ЕО) № 765/2008 или от международна организация по акредитация.

Наредба за отговорността и прекратяването на дейността на доставчиците на удостоверителни услуги

На основание чл. 21, ал.5 и чл. 23а от ЗЕДЕУУ, по предложение на Комисията за регулиране на съобщенията, е приета Наредба за отговорността и прекратяването на дейността на доставчиците на удостоверителни услуги[22].

С наредбата се определят:

[22] Приета с ПМС № 176 от 20.08.2018 г., обн., ДВ, бр. 70 от 24.08.2018 г., в сила от 24.08.2018 г.

- ✓ минималния размер на финансовите средства, поддържани от доставчиците на удостоверителни услуги или на застраховката за покриване на имуществените и неимуществените вреди от неизпълнение на задълженията им;
- ✓ условията и реда за сключване и подновяване на застрахователния договор; и
- ✓ прекратяването на дейността на доставчиците на квалифицирани удостоверителни услуги.

Актове, свързани основно с данни:

Регламент (ЕС) 2018/1725 относно защитата на физическите лица във връзка с обработването на лични данни от институциите, органите, службите и агенциите на Съюза и относно свободното движение на такива данни

С Регламент (ЕС) 2018/1725 се определят **правилата за обработване на личните данни**[23] от институциите, органите, службите и агенциите на ЕС. Той е приведен в съответствие с Общия регламент относно защитата на данните и Директивата относно правоприлагането в тази област. С него се защитават основни права и свободи на физическите лица, по-специално правото на защита на личните данни и правото на неприкосновеност на личния живот.

Създава се Европейският надзорен орган по защита на данните (ЕНОЗД). ЕНОЗД е независим орган на ЕС, който следи за прилагането на разпоредбите по отношение на всички операции по обработване на лични данни, извършвани от институция или орган на Съюза.

Личните данни трябва да се събират и обработват при спазване на следните **принципи**:

- ✓ „законосъобразност, добросъвестност и прозрачност“ - да бъдат обработвани по законосъобразен, добросъвестен и прозрачен начин;
- ✓ „ограничение на целите“ - да бъдат събирани за конкретни, ясни и законни цели;
- ✓ „свеждане на данните до минимум“ - да бъдат адекватни, относими и ограничени до това, което е необходимо;
- ✓ „точност“ - да бъдат точни и при необходимост да се актуализират;
- ✓ „ограничение на съхранението“ - да се съхраняват във вид, който позволява идентифицирането на субектите на данните за период, не по-дълъг от необходимия за целите, за които се обработват;
- ✓ „цялостност и поверителност“ - да се обработват по начин, който гарантира подходящо ниво на сигурност на личните данни, включително защита срещу неразрешено или незаконосъобразно обработване и срещу случайна загуба, унищожаване или повреждане.

Администраторите на данни носят отговорност за спазването на гореизброените принципи и трябва да са в състояние да го докажат („отчетност“). Те трябва да гарантират поверителността и безопасността на своите електронни комуникационни

[23] „лични данни“ означава всяка информация, свързана с идентифицирано физическо лице или физическо лице, което може да бъде идентифицирано

мрежи и да прилагат подходящите технически и организационни мерки за да гарантират че обработването на лични данни съответства на регламента, в т.ч.:

а) псевдонимизация и криптиране на личните данни;

б) способност за гарантиране на постоянна поверителност, цялостност, наличност и устойчивост на системите и услугите за обработване;

в) способност за своевременно възстановяване на наличността и достъпа до личните данни в случай на физически или технически инцидент;

г) процес на редовно изпитване, преценяване и оценка на ефективността на техническите и организационните мерки с оглед да се гарантира сигурността на обработването.

Субектът на данните има право да получи от администратора потвърждение дали се обработват лични му данни, и ако това е така, да получи достъп до съответните данни, както и информация за целите на обработването, периода на съхранението и т.н.

Директива (ЕС) 2019/1024 на Европейския парламент и на Съвета от 20 Юни 2019 относно отворените данни и повторното използване на информацията от обществения сектор[24]

Директивата е насочена към запазване на постигнатото в областта на повторното използване на информация от обществения сектор и развитие и надграждане на законодателството за отворените данни, като отменя Директиви 2003/98/ЕО, изменена през 2013 г. с Директива 2013/37/ЕС.

Директивата въвежда понятието набори от данни с висока стойност в шест тематични категории, определени като документи, чието повторното използване е свързано с важни ползи за обществото и икономиката: 1. Геопространствени данни; 2. Наблюдение на Земята и околната среда; 3. Метеорологични данни; 4. Статистика; 5. Дружества и собственост на дружествата; 6. Мобилност.

Целта е да се използва целия потенциал на информацията от обществения сектор в полза на европейската икономика и общество, с акцент върху следните области: предоставянето на достъп в реално време до динамични данни посредством подходящи технически средства, повишаване на предлагането на набори от данни с висока стойност (ценни данни) от обществения сектор за повторно използване, в това число и от публичните предприятия, организациите, осъществяващи научноизследователска дейност, и организациите, финансиращи подобна дейност, справянето с появата на нови форми на изключителни договорености. За тази цел се въвеждат редица нови понятия и допълнителни задължения на организациите от обществения сектор.

В изпълнение на принципа „отвореност по замисъл и по подразбиране“, организациите от обществения сектор са длъжни да реализират автоматизирани интерфейси за осигуряване на свободен публичен достъп до електронните документи, информацията и данните в машинночетим отворен формат, които са публични, включително чрез публикуване в портала за отворени данни.

[24] https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/?uri=CELEX:32019L1024

С Директивата се включват и научноизследователските данни с оглед важността им и при условие, че са публично финансирани. В тази връзка режимът на отворени данни става приложим и за субектите, които ги създават, съхраняват и разпространяват, а именно организациите, осъществяващи научни изследвания, и организациите, финансиращи научни изследвания.

Срокът за транспониране на Директивата е 17.07.2021 г. В тази връзка е подготвен Проект на Закон за изменение и допълнение (ЗИД) на Закона за достъп до обществената информация (ЗДОИ), като след обществено обсъждане в периода 16.06.-15.07.2021 г., проектът на ЗИД на ЗДОИ е одобрен с Решение на министерския съвет № 651 от 3.09.2021 г. Законът все още не е приет от Народното събрание.

Предложение за Регламент на Европейския парламент и на Съвета относно европейска рамка за управление на данните (Акт за управление на данните)[25]

Като част от Европейската стратегия за данните, Комисията предложи регламент относно европейската рамка за управление на данните (Брюксел, 25.11.2020 г. COM (2020) 767 final). На 30.11.2021 г. преговарящите от Съвета и Европейския парламент постигнаха предварително споразумение по Акта. Актът е одобрен от Комитета на постоянните представители (Корепер)на 10.12.2021 г. Новите правила ще станат приложими 15 месеца след влизането в сила на регламента.

Актът играе жизненоважна роля за гарантиране на лидерството на ЕС в световната икономика на данните. Той дава възможност на потребителите да поддържат контрол върху своите данни, укрепва механизмите за увеличаване на наличността на данни и преодолява техническите пречки пред повторното използване на данни.

Актът цели насърчаване на наличността на данни и изграждане на надеждна среда, за да се улесни използването им за научни изследвания и създаването на иновативни нови услуги и продукти. С Акта за управление на данните (АУД) се създават стабилни механизми за улесняване на повторното използване на определени категории от защитени данни от публичния сектор, повишава се доверието в посредническите услуги за данни и се насърчава алтруизмът на данните в целия ЕС.

Регламентът създава основата за нов подход за управление на данните, който е в съответствие с ценностите и принципите на ЕС, като защита на личните данни (GDPR), защита на потребителите и правилата за конкуренция. Той предлага алтернатива на съществуващите практики за обработка на данни на големите технологични платформи, основана на неутралността и прозрачността на посредниците на данни, които организират споделянето или обединяването на данни, при спазването на строги изисквания.

Актът за управление на данните включва:

- ✓ Редица мерки за повишаване на доверието при споделянето на данни, тъй като липсата на доверие у потребителите към момента е основна пречка и води до високи разходи;

[25] https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020PC0767&from=EN

- ✓ Създаване на нови правила на ЕС относно неутралността, за да позволи на нови посредници на данни да функционират като надеждни организатори при споделянето на данни;
- ✓ Мерки за улесняване на повторното използване на определени данни, събирани и съхранявани от публичния сектор (например в областта на здравеопазването);
- ✓ Средства за повишаване на контрола върху използването на генерираните от европейските граждани данни, чрез въвеждане на лесен и сигурен механизъм за организациите и лицата доброволно да предоставят своите данни за общото благо при ясни условия.

Регламентът за управление на данните ще бъде мощен двигател за иновации и нови работни места. Обществото като цяло ще може да се възползва от повече основани на доказателства политики и по-добри решения на обществените предизвикателства, като изменението на климата и пандемията COVID-19. Бизнесът ще се възползва от намаляване на разходите за придобиване, интегриране и обработка на данни, както и от по-ниски бариери за навлизане на пазарите. Това ще даде възможност както на малките, така и на големите фирми да разработват нови продукти и услуги, базирани на данни.

Държавите членки трябва да създадат единно звено за контакт (единно информационно бюро) в подкрепа на изследователи и новаторски предприятия при идентифицирането на подходящи данни. Всяка държава членка определя на своята територия един или повече органи, компетентни да изпълняват задачите, свързани с рамката за уведомяване. Компетентния орган/и, определен/и от държавите членки, ще отговаря/т за мониторинга на спазването на изискванията, свързани с предоставянето на услуги за споделяне на данни.

Закон за електронното управление

Законът за електронното управление (ЗЕУ) е обнародван с бр. 46 на „Държавен вестник" от 12.06.2007 г. Той цели да реформира изцяло и да подобри дейността на административните органи чрез въвеждане използването на информационните и комуникационните технологии и фокусиране на администрацията изцяло в полза на гражданите.

Законът въвежда нова форма на административно обслужване – по електронен път, която няма за цел да замени изцяло хартиения документооборот, а само да създаде още една възможност за обслужване на гражданите и да повиши ефективността на администрацията. Урежда се дейността на административните органи при работа с електронни документи, предоставянето на административни услуги по електронен път и обмена на електронни документи между административните органи. Възлага се на административните органи, лицата, осъществяващи публични функции и организациите, предоставящи обществени услуги (наричани общо „доставчици на електронни административни услуги") да предоставят всички услуги в рамките на своята компетентност и по електронен път. По този начин се създава възможност за гражданите да извършват справки, да получават консултации и становища и да им бъдат издавани удостоверения от разстояние чрез използването на електронни средства.

За постигане на основните си цели ЗЕУ въвежда **три ключови принципа**:

- **Принципът за еднократно събиране и създаване на данни**

Този принцип се изразява в забраната административните органи, лицата с публични функции и организациите, предоставящи обществени услуги, да изискват от лицата представянето или доказването на вече събрани или създадени данни, съответно представянето на вече събрани или създадени документи от друг административен орган. Принципът за еднократно събиране и създаване на данни създава задължение тези данни, съответно документи, да бъдат събрани по служебен път от лицето, което по силата на закон събира или създава за първи път и изменя или заличава тези данни.

- **Принцип на служебното уведомяване**

Вторият принцип, установен в ЗЕУ, е свързан със задължението на административния орган, който за първи път е създал/събрал данни за определен гражданин („първичният администратор"), да ги изпраща по служебен път на всеки административен орган, лице с публични функции и организация, предоставяща обществени услуги, които въз основа на закон също поддържат тези данни и са заявили желание да ги получават.

- **Принцип на автоматизираното предоставяне**

Този принцип задължава администрациите да обменят данни помежду си автоматично по електронен път посредством вътрешни електронни административни услуги, освен в случаите на нормативно регламентиране на хартиени регистри или липса на технологична възможност за автоматизиран обмен.

Основна цел на закона от 2007 г. е да се осигури сигурен и безпрепятствен достъп до електронни административни услуги. По тази причина със ЗЕУ се въвеждат редица изисквания към доставчиците за предоставяне на електронни административни услуги, правила за подаване, приемане, изпращане, обмен и съхраняване на електронни документи. Предвижда се създаването на единен портал за достъп до електронните административни услуги и единна среда за обмен на електронни документи, които министърът на държавната администрация е длъжен да изгради и поддържа.

Законът въвежда единни стандарти и правила за оперативна съвместимост, като нормативно се урежда воденето, съхраняването и достъпа до регистрите за оперативна съвместимост (Регистър на стандартите, Регистър на информационните обекти и Регистър на електронните услуги).

От приемането му до настоящия момент Законът за електронното управление е изменян многократно[26], като последната му редакция е от 02.10.2020 г.

С **измененията и допълненията на ЗЕУ от 1.07.2016 г.**[27], е извършено значително подобряване на институционалната рамка за електронното управление, която включва създаването на Държавна агенция „Електронно управление" (ДАЕУ) като

[26] Изм. и доп., бр. 82 от 16.10.2009 г., в сила от 16.10.2009 г., изм., бр. 20 от 28.02.2013 г., доп., бр. 40 от 13.05.2014 г., в сила от 1.07.2014 г., изм., бр. 13 от 16.02.2016 г., в сила от 15.04.2016 г., изм. и доп., бр. 38 от 20.05.2016 г., в сила от 21.05.2017 г., бр. 50 от 1.07.2016 г., в сила от 1.07.2016 г., доп., бр. 62 от 9.08.2016 г., в сила от 1.07.2016 г., бр. 98 от 9.12.2016 г., в сила от 1.01.2017 г., изм., бр. 88 от 23.10.2018 г., изм. и доп., бр. 94 от 13.11.2018 г., бр. 94 от 29.11.2019 г., в сила от 29.11.2019 г., доп., бр. 102 от 31.12.2019 г., в сила от 29.11.2019 г., изм., бр. 69 от 4.08.2020 г., доп., бр. 85 от 2.10.2020 г., в сила от 2.10.2020 г.

[27] бр. 50 от 1.07.2016 г., в сила от 1.07.2016 г.

второстепенен разпоредител с бюджет към Министерския съвет. Предвижда се новосъздадената агенция да отговаря за стратегическото планиране и бюджетното програмиране на хоризонталните политики за електронно управление, както и за развитието и поддръжката на техническата инфраструктура, информационните центрове и комуникационната мрежа на държавната администрация.

За първи път се създава структура със сериозни правомощия в областта на електронното управление и информационните и комуникационните технологии (ИКТ), включително за издаване на задължителни разпореждания и указания до всички администрации. Предвиждат се редица правомощия за ДАЕУ по налагане на единни политики, стандарти и типови изисквания по отношение закупуването на активи, разработката на информационни системи и приоритизирането при електронизацията на услуги. Въвежда се предварителен, текущ и последващ контрол на проектите и дейностите в областта на електронното управление и ИКТ. Целта е гарантиране на ефективна координация и централизиране на усилията по въвеждане на електронно управление, което ще елиминира дублирането на инфраструктура и системи в администрациите, ще осигури ясни правила за допустимост на проектите за електронно управление и ще оптимизира съществуващите процеси в администрацията.

С изменението се предвижда да бъде образувано Държавно предприятие „Единен системен оператор“, което да осъществява дейности по: разработка и интеграция на електронни услуги в областта на електронното управление, информационните и комуникационните технологии; делегирано управление на междуведомствени проекти; защита на информационната сигурност на приложните системи и електронните услуги; поддръжка и системна администрация на бази данни, информационни системи, услуги и др.

В закона са включени разпоредби, които правят прозрачен процеса по бюджетен и проектен контрол. Председателят на ДАЕУ участва в бюджетния процес, като осъществява преглед на съответствието с утвърдените политики, стратегически документи и програми, дава насоки, издава разпореждания и съгласува разпределението на одобрения от министъра на финансите бюджет в областта на електронното управление и ИКТ на всички администрации. В рамките на бюджетния процес, всички административни органи са длъжни да предоставят по електронен път на ДАЕУ информация с аналитични детайли в областта на електронното управление и ИКТ.

С цел осигуряване на прозрачност и видимост на процесите, към ДАЕУ се създава и поддържа публичен електронен регистър на проектите и дейностите в областта на електронното управление и ИКТ в администрациите, както и регистър на информационните ресурси, в който се съдържа информация за информационните ресурси в администрациите.

Законът за изменение и допълнение на ЗЕУ от юли 2016 г. значително подобрява контролната среда, като същевременно премахва и множество пречки пред изпълнението на електронно управление, посредством изменението на редица разпоредби в други закони, които противоречат на основните принципи залегнали в закона.

От средата на 2016 г. до настоящия момент, са направени още **няколко изменения и допълнения в ЗЕУ**, като по-съществени от тях са:

- ✓ прави се изключение от приложното поле на закона за електронни документи, комуникационни и информационни системи, които съдържат или се ползват за работа с класифицирана информация;
- ✓ въвежда се изключение при прилагане на закона за Министерството на отбраната, Министерството на вътрешните работи, Държавна агенция "Национална сигурност", Държавна агенция "Разузнаване", Държавна агенция "Технически операции", Служба "Военно разузнаване" и Националната служба за охрана, освен в случаите на предоставяне на административни услуги по електронен път и обмен на електронни документи между административните органи;
- ✓ определени текстове се привеждат в съответствие с разпоредбите на Закона за киберсигурност и Закона за електронната идентификация;
- ✓ предвижда се Стратегията за развитие на електронното управление в Република България да се приема с решение на Министерският съвет по предложение на председателя на Държавна агенция "Електронно управление", а стратегиите за развитие на електронното управление в съответните области на политики да се приемат след одобрението им от председателя на ДАЕУ;
- ✓ уточнява се структурата и обхвата на информацията, която подлежи на вписване в публичния електронен регистър на проектите в областта на електронното управление, информационните и комуникационните технологии на административните органи;
- ✓ детайлизират се изискванията към техническите спецификации за провеждане на обществени поръчки за разработка, надграждане или внедряване на информационни системи или електронни услуги;
- ✓ отменя се Раздел II на закона за Държавно предприятие "Единен системен оператор";
- ✓ въвежда се изискване дейностите по системна интеграция (изграждане, поддържане, развитие и наблюдение на работоспособността на информационните системи) на административните органи, определени от Министерския съвет, да бъдат възлагани на системния интегратор - "Информационно обслужване" АД;
- ✓ задължават се административните органи да използват само електронни образци за заявяване на и резултат от електронни административни услуги (ЕАУ) по модел, утвърден от председателя на ДАЕУ;
- ✓ въвежда се задължение за лицата, осъществяващи публични функции, и организациите, предоставящи обществени услуги, да предоставят помежду си вътрешни електронни административни услуги (ВЕАУ), свързани с осъществяването на правомощията им и с извършването на електронни административни услуги на гражданите и организациите, доколкото в закон не е предвидено друго;
- ✓ урежда се създаването и поддържането на Портал за разработчици и национално хранилище и система за контрол на версиите на изходния програмен код и техническата документация на информационните системи на административните органи от председателя на ДАЕУ.

Подзаконова нормативна уредба към Закона за електронно управление:

Наредба за общите изисквания към информационните системи, регистрите и електронните административни услуги

Измененията в Закона за електронното управление от 01.07.2016 налагат съществени изменения в подзаконовата нормативна уредба. Наредбата за общите изисквания към информационните системи, регистрите и електронните административни услуги[28] (НОИИСРЕАУ) е приета на основание § 44 и 45 от Преходните и заключителните разпоредби на ЗИД на ЗЕУ (ДВ, бр. 50 от 2016 г.).

Наредбата детайлизира функциите на председателя на ДАЕУ, възложени му със закона, и конкретизира изискванията към информационните системи и регистрите от гледна точка на натоварване, информационна сигурност и защита на личните данни. С нея се определят:

- ✓ стандартът за единно време;
- ✓ условията и редът за представянето на информацията за съгласуване в рамките на бюджетния процес;
- ✓ редът за водене на регистрите на проектите и дейностите и на информационните ресурси;
- ✓ допълнителните набори от данните за публикуване;
- ✓ общите изисквания за предоставяне на електронни административни услуги;
- ✓ начините за електронни разплащания по предоставянето на ЕАУ;
- ✓ техническите изисквания за осигуряване на достъп до ЕАУ и политиките на доставчиците на ЕАУ за използваните графични и други интерфейси на информационните системи;
- ✓ допълнителните начини за подаване на електронни документи и изявления от граждани и организации;
- ✓ форматите и задължителните реквизити, на които трябва да отговарят електронните документи;
- ✓ методите за установяване на интегритета и авторството на електронните изявления;
- ✓ дейността на посредниците при ЕАУ;
- ✓ изискванията за електронен адрес за получаване на ЕАУ;
- ✓ случаите, в които електронно изявление се смята за получено от доставчика на ЕАУ;
- ✓ начините за потвърждаване на получаването на електронно изявление;
- ✓ редът за съхраняването на електронни документи;
- ✓ условията за автоматизиран обмен на електронни документи като ВЕАУ;
- ✓ редът за водене на регистъра на стандартите и регистъра на информационните обекти;
- ✓ редът на вписване на информационните обекти;
- ✓ редът за периодично създаване на резервни копия и архивиране на данните;
- ✓ специфични изисквания към информационните системи.

[28] Приета с ПМС № 3 от 9.01.2017 г., обн., ДВ, бр. 5 от 17.01.2017 г., в сила от 1.03.2017 г., изм. и доп., бр. 66 от 10.08.2018 г., в сила от 10.08.2018 г., бр. 4 от 14.01.2020 г., в сила от 14.01.2020 г.

За да се подпомогнат администрациите при възлагане на обществени поръчки е създаден и образец за технически спецификации, които включват изграждане и надграждане на информационни системи. Образецът обхваща всички общи изисквания към системите - за сигурност, за интеграция, за ползваемост, за процес на разработка.

Наредба за обмена на документи в администрацията

На основание чл. 42 от ЗЕУ, в началото на 2017 г. Наредбата за вътрешния оборот на електронни документи и документи на хартиен носител в администрациите[29] е изменена и преименувана в Наредба за обмена на документи в администрацията[30]. С нея се уреждат общите правила за вътрешния оборот на електронни документи и документи на хартиен носител в администрациите.

Наредбата съдържа редица правила по отношение на информационните обекти, които следва да се поддържат в административните информационни системи (АИС) в администрациите, за регистрацията на документи в АИС, за поддържането на преписки по тях и ведомствени номенклатури на видовете документи, етапите от услуги или процедури по тяхната обработка и схемите за съхранението им.

Детайлно са описани изискванията и процедурите по приемане на електронни документи чрез уеб базирано приложение, електронна поща или на физически носител, както и на приложенията към подадените заявления за предоставяне на административна услуга по електронен път.

Наредба за удостоверенията за електронен подпис в администрациите

Наредбата за удостоверенията за електронен подпис в администрациите[31] е приета на основание чл. 37 от Закона за електронното управление. С нея се уреждат условията, редът и политиките за придобиване, използване, подновяване и прекратяване на удостоверения за електронен подпис в администрациите.

Стратегически и програмни документи на европейско ниво:

Декларация на министрите, отговорни за политиките по електронно правителство на Европейския съюз, приета в Малмьо[32]

С Министерската декларация относно електронното управление, одобрена в Малмьо, Швеция на 18 ноември 2009 г., държавите-членки се споразумяват за предприемане на мерки за подобряване на надеждността, сигурността и оперативната съвместимост на услугите и системите на електронното управление в рамките на единния пазар. Основната цел е да се предоставят по-добри обществени услуги с по-малко ресурси и да бъде реализиран потенциалът на електронното управление, чрез насърчаване на

[29] Приета с ПМС № 101 от 17.05.2008 г.
[30] Приета с ПМС № 3 от 09.01.2017 г.
[31] Приета с ПМС № 97 от 16.05.2008 г., обн., ДВ, бр. 48 от 23.05.2008 г., в сила от 13.06.2008 г., изм. и доп., бр. 5 от 17.01.2017 г., в сила от 1.03.2017 г.
[32] https://ec.europa.eu/digital-single-market/sites/digital-agenda/files/ministerial-declaration-on-egovernment-malmo.pdf

култура на сътрудничество и подобряване на условията за оперативна съвместимост в европейските публични администрации.

Декларацията определя **четири политически приоритета** за всички европейски публични администрации за следващите 5 години:

- ✓ Разработване на електронни публични услуги в полза на гражданите и бизнеса, създадени за нуждите на потребителите и разработени в сътрудничество с трети страни; увеличен достъп до обществена информация, засилена прозрачност и ефективни средства за включване на заинтересованите страни в процеса на формиране на политиката;
- ✓ Улесняване на мобилността на единния пазар чрез електронни публични услуги за създаване и управление на бизнес, за учене, работа, пребиваване и пенсиониране навсякъде в Европейския съюз;
- ✓ Осигуряване на ефективност и ефективност, чрез използване на електронното правителство за намаляване на административната тежест, подобряване на организационните процеси и насърчаване на устойчива нисковъглеродна икономика;
- ✓ Осигуряване на възможност за изпълнение на приоритетите чрез подходящи ключови фактори и създаване на необходимите правни и технически предпоставки.

Стратегия "Европа 2020"[33]

Стратегия „Европа 2020“ дефинира три взаимно подсилващи се приоритета:

- ✓ Интелигентен растеж: изграждане на икономика, основаваща се на знания и иновации;
- ✓ Устойчив растеж: насърчаване на по-екологична и по-конкурентоспособна икономика с по-ефективно използване на ресурсите;
- ✓ Приобщаващ растеж: стимулиране на икономика с високи равнища на заетост, която да доведе до социално и териториално сближаване.

Стратегията на Съюза за интелигентен, устойчив и приобщаващ растеж (Стратегия „Европа 2020“) включва пет водещи цели, като с оглед постигането им България е предвидила и национални цели:

- ✓ Увеличаване на процента на заетостта на населението на възраст 20—64 години от сегашните 69 % на поне 75 % (национална цел на България – 76%);
- ✓ Постигане на поставената цел за инвестиции от 3 % от БВП в НРД, по-специално чрез подобряване на условията за инвестиции в НРД от страна на частния сектор и разработване на нов индикатор за следене на иновациите (национална цел на България – 1.5%);
- ✓ Намаляване на емисиите на въглероден двуокис с поне 20 % в сравнение с нивата от 1990 г. или, при наличието на подходящи условия, с 30 % (национална цел - недопускане увеличаване нивата на парникови газове извън обхвата на ЕСТЕ с повече от 20% спрямо 2005 г.), увеличаване на дела на възобновяемата

[33] https://ec.europa.eu/eu2020/pdf/COMPLET%20EN%20BARROSO%20%20%20007%20-%20Europe%202020%20-%20EN%20version.pdf

енергия в нашето крайно енергийно потребление на 20 % (национална цел – 16%) и постигане на увеличение с 20 % на енергийната ефективност (национална цел – 25%);

- ✓ Намаляване на дела на преждевременно напусналите училище на 10 % от сегашните 15 % (национална цел – 11%) и нарастване на дела на населението на възраст 30—34 години със завършено висше образование от 31 % на поне 40 % (национална цел – 36%);
- ✓ Намаляване на броя на европейските граждани, които живеят под националните прагове на бедността с 25 %, с което над 20 млн. души ще бъдат извадени от ситуацията на бедност (национална цел – намаление с 260 хил. души).

Целите на стратегията „Европа 2020“ се подкрепят и от 7 водещи инициативи на равнище ЕС и в държавите от ЕС: „Съюз за иновации“, „Младежта в движение“, „Програма в областта на цифровите технологии за Европа“, „Европа за ефективно използване на ресурсите“, „Индустриална политика за ерата на глобализацията“, „Програма за нови умения и работни места“ и „Европейска платформа срещу бедността“.

Програма в областта на цифровите технологии за Европа (Digital Agenda for Europe)[34]

В качеството си на хоризонтална инициатива Програмата предвижда действия в областта на цифровите технологии за Европа, чрез които да адресира седем ключови проблема:

- ✓ Разпокъсани цифрови пазари;
- ✓ Липса на оперативна съвместимост;
- ✓ Растяща киберпрестъпност и риск от недоверие в мрежите;
- ✓ Недостатъчни инвестиции в мрежи;
- ✓ Недостатъчни научноизследователски и иновационни усилия;
- ✓ Недостатъчна грамотност относно цифровите технологии и липса на умения за тяхното използване;
- ✓ Пропуснати благоприятни възможности за справяне с предизвикателства за обществото

Целта на Програмата е да бъдат постигнати устойчиви икономически и социални ползи от единен цифров пазар, който се основава на бърз и свръхбърз интернет и оперативно съвместими приложения, широколентов достъп до интернет за всички до 2013 г., достъп до по-свръхбърз интернет (от най-малко 30 Mbps) до 2020 г. и ползването на поне 50 % от европейските домакинства на интернет връзка от над 100 Mbps.

На ниво ЕС Комисията ще работи:

- ✓ за предоставяне на стабилна нормативна рамка, която стимулира инвестиции в отворена и конкурентноспособна инфраструктура на свръхбърз интернет и в свързани услуги;
- ✓ за разработване на ефикасна честотна политика;

[34] https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0245:FIN:BG:PDF

- ✓ за улесняване използването на структурните фондове на ЕС в преследването на целите на тази програма;
- ✓ за създаване на истински единен пазар на онлайн съдържание и услуги (в това число на неограничени и сигурни европейски мрежови услуги и пазари на цифрово съдържание с високо равнище на доверие и увереност, балансирана нормативна рамка с ясни режими по отношение на правата, насърчаване на многотериториални лицензи, подходяща защита и възнаграждения за държателите на права и активна подкрепа за цифровизацията на богатото културно наследство на Европа, и за оформянето на глобалното управление на интернет;
- ✓ за реформиране на фондовете за научноизследователска дейност и иновации и нарастване на финансовата подкрепа в областта на ИКТ с цел засилване на технологичната мощ на Европа в ключови стратегически области и създаване на условия за това бързоразвиващите се МСП да заемат челна позиция на нововъзникващите пазари и за насърчаване иновациите в ИКТ във всички стопански сектори;
- ✓ за насърчаване на интернет достъпа и използването на интернет от всички европейски граждани, и по-специално чрез действия за насърчаване на цифровата грамотност и достъпност

На национално ниво държавите-членки трябва:

- ✓ да приложат Европейската рамка за оперативна съвместимост на национално ниво и да изпълнят ангажиментите си относно оперативната съвместимост и стандартите, поети в декларациите от Малмьо и Гранада;
- ✓ да създадат добре функционираща мрежа на национално ниво от екипи за незабавно реагиране при компютърни инциденти, да въведат изцяло в действие горещи линии за съобщаване на обидно или вредно онлайн съдържание, да организират кампании за повишаване на информираността относно безопасността на деца в онлайн пространството и да насърчават доставчиците на онлайн услуги да прилагат мерки за саморегулиране във връзка с онлайн безопасността на децата;
- ✓ да изградят или пригодят национални платформи за сигнализиране към платформата на Европол по киберпрестъпност;
- ✓ да разработят оперативни стратегии за свръхскоростен интернет и да се насочат към публично финансиране, включително структурните фондове, в области, чиито нужди не са задоволени изцяло от частни инвестиции (развитие на селските райони);
- ✓ да изпълняват Програмата за европейската политика в областта на радиочестотния спектър, така че да гарантират координираното разпределение;
- ✓ да установят нормативна рамка за координиране на публичните дейности с цел намаляване на разходите за развитието на мрежата;
- ✓ да насърчат използването на модерни, достъпни онлайн услуги (като например електронно правителство, електронен здравен портал, „интелигентен дом“, цифрови умения, сигурност);
- ✓ да направят услугите на електронното управление напълно оперативно съвместими, като преодолеят организационните, техническите или семантичните пречки;

- ✓ да гарантират, че единичните звена за контакт функционират като напълно развити центрове за електронно управление отвъд изискванията и областите, обхванати от Директивата за услугите;
- ✓ да се споразумеят относно общ списък на основни трансгранични публични услуги, които отговарят на добре определени потребности — даващи възможност на предприемачи да започнат и да извършват стопанска дейност навсякъде в Европа независимо от първоначалното им местонахождение и позволяващи на гражданите да учат, работят, пребивават и излязат в пенсия навсякъде в Европейския съюз. Тези основни услуги следва да са на разположение онлайн не по-късно от 2015 г.

Стратегия за цифров единен пазар за Европа[35]

На 6 май 2015 г. Европейската комисия представя своята стратегия за цифров единен пазар в Европа (A Digital Single Market Strategy), като основен двигател за иновации, растеж и работни места.

Целта на цифровия единен пазар по същество е премахването на националните бариери пред сделките, които се извършват онлайн. Той се основава на концепцията, че свободното движение на стоки, хора, услуги, капитали и данни ще бъде гарантирано, ако гражданите и предприятията имат безпроблемен и справедлив достъп до онлайн стоки и услуги без значение от каква националност са и къде живеят.

Стратегията включва набор от целенасочени действия, които трябва да бъдат изпълнени до края на 2016 г. в рамките на **три основни стълба**:

1. **По-добър достъп до онлайн продукти/услуги за индивидуалните потребители и бизнеса в Европа**

Предвидените в рамките на този стълб ключови действия са:

- ✓ приемане на правила за улесняване на трансграничната електронна търговия;
- ✓ преразглеждане на Регламента за сътрудничество в областта на защитата на потребителите с цел по-бързо и последователно засилване на правилата за защита на потребителите;
- ✓ по-ефективни и достъпни трансгранични доставки на колетни пратки;
- ✓ премахване на неоправданото блокиране на географски принцип, като по този начин ще се увеличи избора и достъпа на европейските онлайн потребители;
- ✓ идентифициране на потенциални проблеми за конкуренцията, които засягат европейските пазари на електронна търговия;
- ✓ модернизирано и по-европейско законодателството в областта на авторското право;
- ✓ преразглеждане на Директивата за спътниковото излъчване и кабелното препредаване, за да се прецени необходимостта от разширяване на нейния обхват, като се включи онлайн препредаването на излъчващите организации;
- ✓ намаляване на административната тежест за бизнеса, свързана с ДДС режимите.

[35] https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/PDF/?uri=CELEX:52015DC0192&from=BG

2. Създаване на подходящи условия и равнопоставеност за успешното развитие на цифровите мрежи и иновативните услуги

Сигурните, високоскоростни и достъпни мрежи и услуги, зачитащи основни лични права при защита на лични данни, са отчетени от ЕК като основна предпоставка за единния цифров пазар. В този смисъл стратегията поставя акцент върху:

- ✓ реформа на правилата на ЕС в областта на телекомуникациите;
- ✓ преразглеждане на рамката за аудиовизуални медийни услуги, за да се приведе в съответствие с изискванията на XXI-ви век;
- ✓ анализ на ролята на онлайн платформите (търсачки, социални медии и т.н.) в цифровия единен пазар и проучване на ефективни методи за борба с незаконното съдържание в интернет;
- ✓ повишаване на доверието в цифровите услуги и тяхната сигурност, в т.ч. преразглеждане на Директива за правото на неприкосновеност на личния живот в електронните комуникации;
- ✓ установяване на партньорство с промишлеността за кибернетична сигурност в областта на технологиите и решенията за онлайн сигурност на мрежата.

3. Максимизиране на потенциала за растеж на цифровата икономика

За да повиши възможностите за растеж на цифровата икономика и да могат гражданите и бизнеса да се възползват максимално от дигиталните услуги и решения, в рамките на този стълб Комисията се ангажира да:

- предложи инициатива за насърчаване свободното движение на данни в рамките на ЕС, както и инициатива за европейски услуги „в облак“ ;
- определи приоритети за стандартизация и оперативна съвместимост на устройства, приложения, хранилища на данни, услуги и мрежи, в сектори, които са от решаващо значение за единния цифров пазар;
- подкрепя глобалното цифрово общество, в което гражданите имат подходящите умения, за да се възползват от възможностите на интернет и да увеличат шансовете си за намиране на работа.

План за действие на ЕС за електронно управление през периода 2016 – 2020[36]

От 2005 г. ЕК приема планове за действие на ЕС за електронно управление, които очертават пътя за модернизиране на публичния сектор в цяла Европа. Целта им е да подкрепят европейската координация, сътрудничеството и съвместните действия в областта на електронното управление между държавите членки.

Планът за действие през периода 2016-2020 г. „Ускоряване на цифровото преобразуване на правителствата в ЕС“ е публикуван през април 2016 г., като формулира визията, принципите и основните приоритети на политиката в областта на електронното управление. Той има за цел да подобри качеството на публичните услуги и ефективността на администрацията, както и да намали административната тежест върху бизнеса и гражданите, като направи взаимодействията между

[36] https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/?uri=celex%3A52016DC0179

заинтересованите страни по-бързи, по-удобни и по-евтини, което да доведе до допълнителни икономически и социални ползи за обществото като цяло.

Съгласно визията на документа, до 2020 г. публичните администрации и институции в ЕС следва да бъдат отворени, ефикасни и приобщаващи, като ще предоставят независещи от границите, персонализирани и лесни за използване публични цифрови услуги за всички граждани и предприятия.

Инициативите в рамките на плана за действие се основават на следните принципи:

- **цифрови по подразбиране** - предоставяне на услуги по електронен път, като предпочитаната опция е чрез единно звено за контакт;
- **принцип „само веднъж“** - гарантира се, че гражданите и предприятията предоставят еднократно една и съща информация на дадена публична администрация;
- **приобщаване и достъпност** - цифрови публични услуги, които по подразбиране са приобщаващи и отговарят на различни нужди, като например тези на хората с увреждания;
- **отвореност и прозрачност** - публичните администрации споделят информация и данни помежду си, а гражданите и предприятията имат достъп до отнасящите се за тях данни;
- **трансграничност** - предлагане на цифрови публични услуги в трансграничен контекст, като се предотвратява възникването на по-нататъшно разпокъсване и се гарантира мобилността в рамките на единния пазар на ЕС;
- **оперативна съвместимост** - услуги, проектирани по такъв начин, че да функционират безпроблемно на целия единен пазар;
- **надеждност и сигурност** - съответствие с правната рамка за защита на информацията, неприкосновеността на личния живот и ИТ сигурността.

Планът за действие е организиран в **3 стълба** и определя индикативен срок за изпълнение на всяко едно от предвидените в него действия:

Стълб I: Модернизиране на публичната администрация с ИКТ, като се използват ключови цифрови фактори за постигане на успех

Действията в този стълб имат за цел да подобрят ефикасността и ефективността на публичните администрации чрез използване на цифрови инструменти, които са от решаващо значение за икономическия климат, като:

- ✓ преминаване към напълно електронни обществени поръчки и използване на регистри за договорите;
- ✓ ускоряване въвеждането на eIDAS услуги;
- ✓ гарантиране устойчивостта на трансграничната инфраструктура за цифрови услуги;
- ✓ преразглеждане на Европейската рамка за оперативна съвместимост (ЕРОС) и подкрепа за възприемането ѝ от държавите от ЕС;
- ✓ координиране на разработването на прототип на европейски каталог на стандартите в областта на ИКТ за обществени поръчки;
- ✓ постепенно въвеждане на принципите „цифрови по подразбиране“ и „само веднъж“, електронното фактуриране и електронните обществени поръчки, и

оценка на последиците от евентуалното прилагане на принципа „без наследяване“.

Стълб II: Осигуряване на трансгранична мобилност с оперативно съвместими цифрови публични услуги

Действията в този стълб имат за цел да улеснят мобилността и достъпа до трансгранични обществени услуги за гражданите и предприятията в един оперативно съвместим ЕС:

- ✓ разработване на предложение за единен цифров портал;
- ✓ превръщане на европейския портал за електронно правосъдие в инструмент за обслужване „на едно гише“;
- ✓ реализиране на взаимна свързаност на търговските регистри на всички държави от ЕС;
- ✓ надграждане на свързаността между регистрите по несъстоятелност;
- ✓ планиране на инициатива за цифрови решения на всеки етап от развитието на дружествата;
- ✓ разширяване на единния механизъм за електронна регистрация и плащане на ДДС;
- ✓ стартиране на пилотен проект за прилагането на принципа „само веднъж“ за предприятия;
- ✓ въвеждане на обслужване „на едно гише“ в областта на морския транспорт и цифровизиране на транспортните електронни документи;
- ✓ внедряване на системата за електронен обмен на информация в областта на социалното осигуряване;
- ✓ доразвиване на Европейския портал за професионална мобилност EURES;
- ✓ подпомагане на държавите от ЕС при разработването на трансгранични услуги за електронно здравеопазване.

Стълб III: Улесняване на взаимодействието между администрациите и гражданите/предприятията с помощта на цифровите технологии с оглед на предоставянето на висококачествени публични услуги

Действията в този стълб са насочени към подобряване на достъпа до цифровите публични услуги от страна на гражданите и бизнеса:

- ✓ анализ и оценка на възможностите за прилагане на принципа „само веднъж“ за граждани в трансграничен контекст;
- ✓ ускоряване на внедряването на инфраструктурата за данни по Директивата INSPIRE;
- ✓ преобразуване на уебсайтовете на ЕС, за подобряване на участието от страна на гражданите и предприятията в изработването на програмите и политиките.

Талинска декларация за е-управление[37]

Талинската декларация за електронно управление е приета на министерската среща по време на естонското председателство на Съвета на ЕС на 6 октомври 2017 г. в Талин. Тя представлява силен политически ангажимент от страна на европейските

[37] https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/news/ministerial-declaration-egovernment-tallinn-declaration

държави (от ЕС и ЕАСТ) за по-нататъшно ускоряване на цифровото преобразуване на управлението в съответствие с принципите на Плана за действие за електронно управление. Въпреки че се признава ролята на плана за действие на ЕС за електронно управление през 2016 г. за това преобразуване, тя призовава за полагане на основите за по-нататъшно цифрово развитие и съвместни действия чрез разпространение на цифровизацията във всички области на политиката и гарантиране, че крайните потребители ще са в центъра на услугите.

Предвижда се за период от 5 години (от 2018 г. до 2022 г.) държавите да предприемат осезаеми стъпки за реализация на принципите, заложени в Плана за действие на Европейския съюз за електронно управление за периода 2016 – 2020 г. и Европейската рамка за оперативна съвместимост[38]. С декларацията страните поемат ангажименти да работят в следните насоки за действие:

- ✓ проектиране на всички публични процеси в „цифрови по подразбиране“, което ще сведе до минимум необходимостта гражданите и бизнесът да взаимодействат с публичната администрация. Идеята е до 2022 г. тази комуникация да се осъществява изцяло дигитално, като по този начин ще се гарантира достъпност и откритост на институциите;
- ✓ въвеждане на принципа на еднократно събиране и многократно използване на данни (принципа „само веднъж“) - за целта ще трябва да бъдат приложени мерки за намаляване на административната тежест на национално, регионално, локално и трансгранично ниво, както и подобряване на качеството и технологичната достъпност на данните в ключови регистри;
- ✓ повишаване на надеждността и сигурността на данните - в т.ч. защита на личните данни, ускоряване на въвеждането на изискванията на Регламента на ЕС относно електронната идентификация и доверителните услуги при електронни трансакции на вътрешния пазар;
- ✓ подобряване на координацията и обмена за увеличаване на стратегическия, оперативния, изследователския и развойния капацитет в областта на киберсигурността, в частност чрез въвеждането на изискванията на Директивата за мрежова и информационна сигурност;
- ✓ прилагане на принципа за откритост и прозрачност – осигуряване на възможност за гражданите и бизнеса да управляват личните си данни, с които публичните администрации разполагат; разширяване на достъпа и подобряване на качеството на отворени данни, ключови за икономиката и за обществото;
- ✓ насърчаване на използването на решения с отворен код при създаването и надграждането на ИКТ системи и решения, и избягване дублирането на вече разработени приложения в различни сектори;
- ✓ повишаване на дигиталните умения на всички нива в публичните администрации, като необходима предпоставка за успешна дигитална трансформация, споделяне на добри практики в областта на е-управлението и успешно реализирани решения на местно ниво.

[38] https://ec.europa.eu/isa2/eif_en

Стратегията на ЕС „Изграждане на цифровото бъдеще на Европа“[39]

През февруари 2020 г. Европейската комисия представи амбициозна стратегия за цифровото бъдеще на Европа, която цели да стимулира дигиталната трансформация на ЕС и да гарантира, че цифровите технологии работят в полза на гражданите, икономиката и обществото като цяло.

С документа Комисията се ангажира да работи по **три основни оси**, които да превърнат ЕС във водеща сила в дигиталния свят, конкурентоспособен на световната сцена и основан на ценности, които са приобщаващи и цифрови:

1. Технология в услуга на хората

Съгласно стратегията, Европа ще се възползва от дългогодишната си традиция в технологиите, изследванията, иновациите и изобретателността, което ще й даде възможност да разгърне авангардни цифрови технологии и да укрепи капацитета си в областта на киберсигурността. Предвидените насоки на действие в първата ос са:

- ✓ инвестиции в цифрови умения за всички европейци;
- ✓ защита на хората от киберзаплахи (хакерски атаки, софтуер за изнудване, кражба на самоличност);
- ✓ гаранции, че при разработването на изкуствения интелект се зачитат правата на хората и се поражда доверие у тях;
- ✓ ускоряване на разгръщането на свръхвисокоскоростен широколентов интернет за домакинствата, училищата и болниците в целия ЕС;
- ✓ разширяване на капацитета на Европа в областта на суперкомпютрите с цел разработване на иновативни решения в медицината, транспорта и околната среда.

2. Справедлива и конкурентоспособна икономика

ЕС следва да продължи да бъде отворен, но основан на правила пазар, като дигиталната революция следва да се извърши при спазване на основните европейски ценности - приобщаващи и цифрови. В тази връзка Комисията предвижда следните мерки:

- ✓ осигуряване на достъп на динамична общност от иновативни и бързо разрастващи се новосъздадени предприятия и МСП, до финансиране и възможности за разширяване на дейността;
- ✓ засилване на отговорността на онлайн платформите посредством предложение за закон за цифровите услуги и изясняване на правилата за онлайн услугите;
- ✓ гарантиране на пригодността на правилата на ЕС за целите на цифровата икономика;
- ✓ гарантиране на лоялна конкуренция между всички предприятия в Европа;
- ✓ повишаване на достъпа до висококачествени данни и гарантиране защитата на личните и чувствителните данни.

3. Открито, демократично и устойчиво общество

[39] https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020DC0067

Европа следва да продължи да опазва своето отворено, демократично и устойчиво общество, а цифровите инструменти следват да бъдат в подкрепа на тези принципи, чрез:

- ✓ използване на технологии, за да може Европа да стане неутрална по отношение на климата до 2050 г.;
- ✓ намаляване на въглеродните емисии в цифровия сектор;
- ✓ предоставяне на по-добри възможности на гражданите да контролират и защитават своите данни;
- ✓ създаване на европейско пространство за здравни данни, за да се насърчат целенасочените научни изследвания, диагностиката и лечението;
- ✓ борба с дезинформацията онлайн и насърчаване на разнообразното и надеждно медийно съдържание.

С оглед превръщането на Европейския съюз в световен лидер в дигиталния свят, стратегията предвижда ЕС:

- ✓ да се стреми да стане модел за подражание в световен мащаб по отношение на цифровата икономика;
- ✓ да подкрепя развиващите се икономики при усвояването на цифрови технологии;
- ✓ да разработва цифрови стандарти и ще ги популяризира в международен план.

Европейска стратегия за данните[40]

Данните са основен ресурс за устойчив икономически растеж, конкурентоспособност, създаване на работни места и обществено развитие като цяло. Основаните на данни технологии насърчават иновациите и играят ключова роля в прехода към екологосъобразни и неутрални по отношение на климата общества и в повишаването на конкурентоспособността на Европа като цяло. За целта е необходимо наличието на оперативно съвместима, гъвкава и надеждна ИТ структура с възможности за разрастване, способна да подпомага най-новаторските приложения.

По тази причина, усилията на европейско ниво са насочени към създаването на единно европейско пространство на данни: истински единен пазар за данни, при който личните, както и неличните данни, включително поверителните данни, са сигурни. Това ще улесни предприятията и публичните органи да имат достъп до почти неограничен обем висококачествени данни, ще даде тласък на растежа и ще се създаде стойност, като същевременно ще се намали въглеродният отпечатък на икономиката на ЕС.

В тази връзка, през февруари 2020, Европейската комисия публикува Съобщение до Европейския Парламент, Съвета, Европейския икономически и социален комитет и Комитета на регионите за Европейска стратегия за данните за цялостен подход към икономика, основана на данни, при спазване и насърчаване на основните ценности, които са в основата на европейските общества. ЕК очаква размерът на икономиката в ЕС, основана на данните, да нарасне от 301 млрд. евро през 2018 г. на 829 млрд. евро

[40] https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/HTML/?uri=CELEX%3A52020DC0066&from=EN

през 2025 г., а броят на работещите в тази област - от 5,7 млн. души на 10,9 млн. души за същия период.

Стратегията адресира основните **предизвикателства**, пред които е изправена Европа в прехода към икономика, основана на данни, а именно:

- ✓ Различен подход на държавите членки, който представлява сериозен риск за визията за общо европейско пространство на данни и за по-нататъшното развитие на истински единен пазар на данни;
- ✓ Ограничено количество налични данни, годни за новаторско повторно използване, включително за разработването на изкуствен интелект;
- ✓ Дисбаланси в пазарната мощ по отношение на достъпа и използването на данни;
- ✓ Проблеми, свързани с оперативната съвместимост и качеството на данните;
- ✓ Дефицити в областта на регулирането на използването на данни в обществото и в икономиката;
- ✓ Липса на достатъчно сигурни, енергийно ефективни, достъпни и висококачествени капацитети за обработка на данни.

За по-нататъшно гарантиране на лидерството на ЕС в световната икономика на данните, Стратегията се базира на четири стълба:

1. **Междусекторна управленска рамка за достъпа и използването на данните**

Предвижда се приемане на всеобхватни законодателни мерки за управление, достъп и повторна употреба на данните, с цел съгласуване на действията между отделните сектори и държавите членки. Открояват се следните приоритети:

- ✓ създаване на подходяща регулаторна рамка за управлението на общите европейски пространства на данни (Q4 2020), с оглед укрепване на управленските механизми на национално и европейско ниво и улесняване вземането на решения по отношение на достъпността и използваемостта на данните;
- ✓ предоставяне на повече висококачествени данни от публичния сектор за повторно използване, чрез приемане на акт за изпълнение относно набори данни с висока стойност съгласно Директивата за свободно достъпните данни;
- ✓ проучване на необходимостта от законодателни действия за осигуряване на стимули за хоризонталното споделяне на данни между всички участници в гъвкавата по отношение на данните икономика;
- ✓ оценка на нуждите от създаване на масиви от данни, с цел анализ на данни и машинно обучение.

2. **Инвестиции в данни и укрепване на способностите и инфраструктурите на Европа за хостинг, обработка и използване на данни, оперативна съвместимост**

Комисията има за цел да подкрепи развитието на технологичните системи и инфраструктурите от следващо поколение, което ще укрепи технологичния суверенитет на Европа и ще позволи на всички действащи лица да се възползват от възможностите, предоставяни от цифровата икономика.

Предвижда се в периода 2021—2027 г. ЕК, в сътрудничество с държавите членки, да инвестира в мащабен проект с високо въздействие на европейско ниво за разработване

на инфраструктури за обработка на данни, инструменти за споделяне на данни, архитектури и механизми за управление за споделяне на данни, и за обединяване на енергийно ефективни и надеждни облачни инфраструктури и свързаните с тях услуги.

Условията за достъп до конкурентоспособни, сигурни и справедливи европейски облачни услуги също ще бъдат значително подобрени, като се систематизират приложимите правила към доставчиците на облачни услуги по отношение на сертифициране по сигурността, енергийната ефективност, качеството на услугите, защитата на данните и преносимостта на данните, и се фасилитира създаването на общ пазар на облачни услуги за ползвателите от ЕС от частния и публичния сектор.

3. Оправомощаване на гражданите, инвестиране в умения и в МСП

Комисията ще работи за по-нататъшно преодоляване на недостига на цифрови умения сред европейците, за по-добър контрол на гражданите върху данните, които генерират, както и за целенасочено изграждане на капацитет за МСП.

4. Общи европейски пространства на данни в стратегически сектори и области от обществен интерес

Комисията ще насърчава развитието на общи европейски пространства на данни в стратегически икономически сектори и области от обществен интерес. Това са онези сектори или области, в които използването на данни ще има системно въздействие не само върху гражданите, но и върху цялата екосистема.

Стратегията предвижда да бъде осигурена подкрепа за създаването на **следните девет общи европейски пространства на данни**:

- ✓ *Общо европейско промишлено пространство на данни*, което да подкрепи конкурентоспособността и резултатите на промишлеността на ЕС и което ще позволи получаване на ползи от потенциалната стойност на използването на нелични данни при производството;
- ✓ *Общо европейско пространство на данни за Зеления пакт*, което да използва големият потенциал на данните в подкрепа на приоритетните действия на Зеления пакт за изменението на климата, кръговата икономика, нулевото замърсяване, биологичното разнообразие, обезлесяването и гарантирането на съответствие;
- ✓ *Общо европейско пространство на данни за мобилността*, което ще позиционира Европа в челото на разработването на интелигентна транспортна система, ще улесни достъпа, обединяването и споделянето на данни от съществуващи и бъдещи бази данни за транспорта и мобилността;
- ✓ *Общо европейско пространство на здравни данни*, което е важно за напредъка при предотвратяването, откриването и лечението на заболявания, както и за информирани, основани на факти решения за подобряване на достъпността, ефективността и устойчивостта на системите за здравеопазване;
- ✓ *Общо европейско пространство на финансови данни*, което да стимулира, посредством засилено споделяне на данни, иновации, прозрачност на пазара, устойчиво финансиране, както и достъп до финансиране за европейските предприятия и един по-интегриран пазар;
- ✓ *Общо европейско пространство за енергийни данни*, което да насърчава по-голямото наличие и междусекторното споделяне на данни по насочен към

Този документ е създаден в рамките на проект BG05SFOP001-4.005 ***„Техническа помощ за ДАЕУ за изпълнение на функции по управление на средства от ЕСИФ чрез подкрепа за възстановяване на разходи за хоризонтални дейности“*** *по Оперативна програма „Добро управление” 2014-2020 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от Държавна агенция „Електронно управление” и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган. www.eufunds.bg*

клиента, сигурен и заслужаващ доверие начин, тъй като това би улеснило новаторските решения и би подкрепило декарбонизацията на енергийната система;

- ✓ *Общо европейско пространство на данни за селското стопанство*, което да подобри резултатите по отношение на устойчивостта и конкурентоспособността на селскостопанския сектор чрез обработка и анализ на производствени и други данни, като се даде възможност за точно и съобразено с нуждите прилагане на производствени подходи на равнище земеделско стопанство;
- ✓ *Общи европейски пространства на данни за публичната администрация***,** за да се подобри прозрачността и отчетността на публичните разходи и качеството на разходите, борбата с корупцията както на равнище ЕС, така и на национално равнище, да отговори на нуждите на правоприлагането и да подкрепи ефективното прилагане на правото на ЕС, както и да даде възможност за новаторски „правителствено технически“, „регулаторно технически“ и „правно технически“ приложения, които да подпомагат специалистите, а също и други услуги от обществен интерес;
- ✓ Общо европейско пространство на данни за уменията, което да намали несъответствията между образователната и обучаващата система, от една страна, и нуждите на пазара на труда, от друга страна.

Бяла книга за изкуствения интелект, европейски подход към върхови постижения и доверие[41]

Бялата книга за изкуствения интелект е представена от ЕК в началото на 2020 г., едновременно със Съобщението на Комисията за „Изграждане на цифровото бъдеще на Европа“ и Европейската стратегия за данните.

Изкуственият интелект (ИИ) се развива бързо, поради което Европа трябва да поддържа и увеличава инвестициите си в тази област. Той може да подпомогне изграждането на по-добро здравеопазване, по-чист транспорт и по-качествени обществени услуги, както и да направи предприятията конкурентоспособни, като стимулира развитието на иновативни продукти. ИИ може да подобри и работата на държавните органи чрез въвеждането на по-устойчиви и по-евтини услуги в областта на енергетиката, транспорта и управлението на отпадъци, например. В същото време, тази сфера крие редица потенциални рискове, които трябва да бъдат ограничени.

В Бялата книга са изложени варианти за максимално увеличаване на ползата от ИИ и за преодоляване на свързаните с него предизвикателства. За целта, Комисията предвижда всеобхватна рамка за развитието на ИИ, основана на доверие и върхови постижения.

За да се създаде екосистема на върхови постижения, ЕК предлага да рационализира научните изследвания и да увеличи инвестициите в разработването и внедряването на ИИ. Тя има за цел, чрез партньорство между частния и публичния сектор, да се мобилизират ресурси по цялата верига за създаване на стойност и да се създадат

[41] https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/commission-white-paper-artificial-intelligence-feb2020_bg.pdf

правилните стимули за ускореното разгръщане на ИИ, включително в малките и средните предприятия. Това включва сътрудничество с държавите членки и научноизследователската общност с цел привличане и задържане на таланти.

За да се изгради екосистема на доверие, Комисията предлага да се създаде правна рамка за развитието на изкуствения интелект, която да гарантира, че ИИ е основан на доверие и ясни правила, които да дадат възможност на властите да осъществяват контрол над продуктите с изкуствен интелект, за да гарантират сигурността на гражданите. Регулациите на ЕС за защита на потребителите, за справяне с нелоялните търговски практики и за защита на личните данни и на неприкосновеността на личния живот следва да се прилагат и в тази област.

От друга страна, новите правила не трябва да пречат на развитието на иновациите и затова трябва да се въведат гаранции, че регулацията е съразмерна. Затова Бялата книга предвижда регулациите да важат само за високорисковите приложения на изкуствения интелект, тоест за приложенията му в сектори от критично значение като здравеопазване, транспорт, полиция и правна система. Причината е, че в тези сектори съществуват сериозни рискове за здравето, обществения ред, финансовите средства и други материални активи, което поражда необходимостта да се гарантира достатъчна прозрачност, проследяемост и човешки контрол.

По отношение на по-нискорисковите приложения с ИИ, Комисията предвижда режим на доброволно етикетиране, ако се прилагат по-високи стандарти. За всички други приложения на изкуствения интелект Европейската комисия предвижда само доброволно етикетиране, за да не се спира развитието на малките и средни предприятия, които са гръбнакът на европейската икономика.

Събирането и използването на биометрични данни с цел установяване на самоличността от разстояние крие специфични рискове за основните права на гражданите. Нормите на ЕС за защита на данните забраняват, освен при специални условия, обработването на биометрични данни единствено с цел да се разпознае дадено физическо лице. Биометричното идентифициране от разстояние трябва да е обосновано от значим обществен интерес. То трябва да се основава на правото на ЕС или на националното право, а използването му трябва да бъде надлежно мотивирано, да не надхвърля поставената цел и да подлежи на подходящи гаранции. Следователно, допускането на лицево разпознаване е изключение, а не правило. С Бялата книга за ИИ Комисията възнамерява да постави началото на широк дебат при какви обстоятелства такива изключения в бъдеще евентуално може да са обосновани.

Берлинската декларация за цифровото общество и цифрово управление, основано на ценности[42]

Берлинската декларация е подписана по време на Германското председателство на Съвета на ЕС на 8 декември 2020 г. Тя надгражда подписаната през 2017 г. по време на Естонското председателство Талинска декларация за електронно управление, като

[42] https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/news/berlin-declaration-digital-society-and-value-based-digital-government

в нея се предвижда силна ангажираност на правителствата да гарантират безопасността и надеждността на цифровите технологии и услуги.

Документът подчертава важността на цифровата трансформация, особено на фона на непредвидими събития с мащаба на пандемията COVID-19. Подходът за поставяне на потребителя на фокус се запазва, но се изтъква необходимостта от извеждането на администрациите като водещи при осъществяването на цифровия преход. Публичният сектор се явява основен фактор за европейския единен пазар и движеща сила за иновативни технологични решения за обществени услуги и справяне с предизвикателства.

Декларацията определя **7 ключови принципа** със свързани политики за действие на национално и европейско ниво:

1. Зачитане на основните права и демократичните ценности в цифровата сфера;
2. Социално участие и цифрово включване за оформяне на дигиталния свят;
3. Овластяване и цифрова грамотност, позволяващи на всички граждани да участват в дигиталната сфера;
4. Доверие и сигурност във взаимодействията на дигиталните правителства, които позволява удобна идентификация и безопасно движение в дигиталния свят;
5. Цифров суверенитет и оперативна съвместимост като ключ към гарантиране на способността на гражданите и публичните администрации да вземат решения и да действат самостоятелно в дигиталния свят;
6. Системи, ориентирани към човека, и иновативни технологии в публичния сектор, играещи пионерска роля в изследванията за сигурен и надежден технологичен дизайн;
7. Устойчиво цифрово общество, съхраняващо естествените фундаменти на живота в съответствие със Зелената сделка и използващо цифрови технологии за подобряване на устойчивостта на здравните системи.

Програма „Цифрова Европа“[43], създадена с Регламент (ЕС) 2021/694 на Европейския парламент и на Съвета от 29 април 2021 година

Програмата „Цифрова Европа“ допълва редица други програми в подкрепа на цифровата трансформация като „Хоризонт Европа“, както и цифровите аспекти на Механизма за свързване на Европа. Освен това съгласно новия регламент за Механизма за възстановяване и устойчивост националните планове за възстановяване и устойчивост трябва да разпределят най-малко 20% от разходите за цифровия преход.

Програмата „Цифрова Европа“ 2021-2027 има за цел осъществяване на цифрова трансформация в ЕС с максимална полза за предприятията, публичните администрации и обществото. Тя има пет взаимосвързани специфични цели:

Специфична цел 1: Високопроизводителни изчислителни технологии;
Специфична цел 2: Изкуствен интелект;
Специфична цел 3: Киберсигурност и доверие;
Специфична цел 4: Задълбочени цифрови умения;

[43] https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/PDF/?uri=CELEX:32021R0694&from=EN

Специфична цел 5: Внедряване и използване по най-добрия начин на цифровия капацитет и оперативна съвместимост.

По Специфична цел 3 се предвижда финансиране на следните оперативни цели:

- ✓ подпомагане на създаването и придобиването на съвременно оборудване за киберсигурност, инструменти и инфраструктури за данни, съвместно с държавите членки;
- ✓ подпомагане на набирането и използването по най-добрия начин на европейски знания, способности и умения във връзка с киберсигурността, вкл. споделянето и интегрирането на най-добрите практики;
- ✓ осигуряване на широко внедряване на ефективни решения, основани на съвременните технологии в областта на киберсигурността, във всички сектори на европейската икономика, като се обръща специално внимание към публичните органи и МСП;
- ✓ укрепване на способностите в рамките на държавите членки и частния сектор, за да им се помогне да изпълнят изискванията на Директива (ЕС) 2016/1148, включително чрез мерки в подкрепа на възприемането на най-добри практики в областта;
- ✓ подобряване на устойчивостта срещу кибератаки, допринасяне за повишаване на осведомеността относно рисковете и на знанията за процесите в областта на киберсигурността, подпомагане на публичните и частните организации за постигане на основни равнища на киберсигурност, например чрез въвеждане на криптиране от край до край на данни и софтуерни актуализации;
- ✓ укрепване на сътрудничеството между гражданските и отбранителните сфери по отношение на проектите, услугите, компетентностите и приложенията с двойна употреба в областта на киберсигурността, в съответствие с Регламент за създаване на Европейски център за промишлени, технологични и изследователски експертни познания в областта на киберсигурността и Мрежа от национални координационни центрове.

Действията по специфична цел 3 се изпълняват основно чрез Европейския център за промишлени, технологични и изследователски експертни познания в областта на киберсигурността и Мрежата от национални координационни центрове.

С финансовият принос на Съюза по специфична цел 5 се преследват следните оперативни цели, като едновременно с това се преодолява цифровото разделение:

- ✓ подпомагане на публичния сектор и областите от обществен интерес, като например здравеопазването и грижите, образованието, съдебната система, митниците, транспорта, мобилността, енергетиката, околната среда и др., за да внедряват ефективно и да имат ефективен достъп до съвременни цифрови технологии, като например ВИТ, ИИ и киберсигурността;
- ✓ внедряване, експлоатация и поддръжка на трансевропейски оперативно съвместими най-съвременни инфраструктури за цифрови услуги в целия Съюз;
- ✓ подпомагане на интеграцията и използването на трансевропейски инфраструктури за цифрови услуги и на договорените европейски цифрови стандарти в публичния сектор и областите от обществен интерес за улесняване на икономически ефективното изпълнение и оперативната съвместимост;

- ✓ улесняване на разработването, актуализирането и използването на решения и рамки от публични администрации, предприятия и граждани, включително на решения с отворен код и за повторното използване на решения и рамки за оперативна съвместимост; и т.н.

Регламентът подчертава, че модернизирането на публичните администрации и услуги чрез цифрови средства е от решаващо значение за намаляването на административната тежест за предприятията и за гражданите, като прави взаимодействията с публичните органи по-бързи, по-удобни и по-евтини, както и като увеличава ефективността, прозрачността и качеството на услугите, като същевременно се увеличава ефикасността на публичните разходи. Освен това се очаква подкрепата на Съюза в тази област да насърчи повторното използване на информацията в обществения сектор.

Цифровизацията може да улесни и подобри безпрепятствената достъпност за всички, включително за по-възрастните хора, хората с намалена подвижност или увреждания, и хората в отдалечените или селските райони.

Цифровата трансформация на областите от обществен интерес, като например здравеопазването, правосъдието, екологичния мониторинг, сигурността, образованието и обучението, културата и др., изисква продължаването и разширяването на инфраструктурите за цифрови услуги, които позволяват сигурен трансграничен обмен на данни и насърчават развитието на национално равнище.

Лисабонска декларация, 2021 г.[44]

Лисабонската декларация „Цифрова демокрация с цел“ е инициатива на португалското председателство на Съвета на Европейския съюз, която определя нова парадигма на цифровия преход. Тя е създадена, за да подсили „европейския начин на правене на бизнес“ чрез:

- ✓ Балансиране на технологичното развитие със зачитането на етичните принципи и насърчаването на правата на човека;
- ✓ Насърчаване на дигиталното международно сътрудничество и подходи с множество заинтересовани страни чрез обединяване на усилията на правителства, публична администрация, предприятия, неправителствени организации, академични среди и граждани;
- ✓ Насърчаване на икономика, основана на зелени и дигитални технологии като средства за социално сближаване, просперитет, иновации и конкурентоспособност.

Лисабонската декларация се основава на предишни инициативи като Талинската и Берлинската декларации и има за цел да допринесе за текущите обществени консултации относно цифровите принципи, стартирани от Европейската комисия.

Тя дефинира общи разбирания и ангажименти в три основни области:

1. Отстояване на човешките права, етичните ценности и демократичното участие в контекста на дигиталната ера, а именно чрез борба с дискриминацията,

[44] https://www.lisbondeclaration.eu/learn-more/

дезинформацията и други злонамерени онлайн дейности, но също и чрез заявяване на важността на достъпната свързаност и обучението за дигитални умения;

2. Насърчаване на заинтересованите страни и по-широко международно сътрудничество в цифровия контекст в области като стандарти, инфраструктура, потоци от данни, научноизследователска и развойна дейност и сигурни и надеждни онлайн услуги;
3. Признавайки значението на зелените и цифровите технологии, като ключов елемент за нова парадигма на икономически растеж, балансиране на иновациите и конкурентоспособността със социалното и екологичното устойчиво развитие.

„Дигитална демокрация с цел“ представя в Анекс рамка за цифровите принципи, която може да бъде доразвита като Харта за цифровите права.

Стратегически и програмни документи на национално ниво:

Национална програма за развитие: България 2020[45]

Националната програма за развитие: България 2020 е рамков стратегически документ, който конкретизира целите на политиките за развитие на страната до 2020 г., обхващайки всички сектори на провеждане на социалноикономически политики и техните регионални измерения. Той показва връзката между приоритетите на ЕС в контекста на стратегията „Европа 2020" и националните приоритети на България, като представлява основа за разработването на Споразумението за партньорство с Европейската комисия за програмния период 2014-2020 г.

Визията, целите и приоритетите на Националната програма за развитие са дефинирани на базата на изготвен за целта социално-икономически анализ, както и на получените становища в рамките на публичните дискусии на всеки един етап от изработването на документа.

Формулирани са **3 основни цели**, които да осигурят постигането на ускорен икономически растеж и повишаване на жизнения стандарт на българските граждани в средносрочен и дългосрочен план:

1. Повишаване на жизнения стандарт чрез конкурентоспособно образование и обучение, създаване на условия за качествена заетост и социално включване и гарантиране на достъпно и качествено здравеопазване.
2. Изграждане на инфраструктурни мрежи, осигуряващи оптимални условия за развитие на икономиката и качествена и здравословна околна среда за населението.
3. Повишаване на конкурентоспособността на икономиката чрез осигуряване на благоприятна бизнес среда, насърчаване на инвестициите, прилагане на иновативни решения и повишаване на ресурсната ефективност.

За постигане на поставените цели, Националната програма за развитие: България 2030

[45] https://www.minfin.bg/bg/869

си поставя **осем приоритета**:

1. Подобряване на достъпа и повишаване на качеството на образованието и обучението и качествените характеристики на работната сила.
2. Намаляване на бедността и насърчаване на социалното включване.
3. Постигане на устойчиво интегрирано регионално развитие и използване на местния потенциал.
4. Развитие на аграрния отрасъл за осигуряване на хранителна сигурност и за производство на продукти с висока добавена стойност при устойчиво управление на природните ресурси.
5. Подкрепа на иновационните и инвестиционни дейности за повишаване на конкурентоспособността на икономиката.
6. Укрепване на институционалната среда за по-висока ефективност на публичните услуги за гражданите и бизнеса.
7. Енергийна сигурност и повишаване на ресурсната ефективност.
8. Подобряване на транспортната свързаност и достъпа до пазари.

В Приоритет 6 „Укрепване на институционалната среда за по-висока ефективност на публичните услуги за гражданите и бизнеса“ се откроява важността на мерките за подобряване на администрацията като гръбнак на всички останали секторни мерки, чрез залагането на този приоритет като фундаментален за изпълнението и на трите цели на НПР „България 2020“. Като част от водещите фактори за конкурентоспособност и растеж, върху които са фокусирани политиките, са изведени развитието на електронното управление и услугите на публичния сектор, утвърждаване на принципите на открито управление, откритото управление, и оптимизираната и добре подготвена администрация.

Базисен модел на комплексно административно обслужване[46]

Базисният модел на комплексно административно обслужване (КАО), приет на заседание на Министерския съвет от 19.06.2013 г., представлява обща универсална рамка за въвеждане на комплексно административно обслужване в държавната администрация. Той допълва и надгражда модела за административно обслужване на принципа на „едно гише” от 2002 г., като е съобразен с текущото развитие на обществото и технологиите.

Целта на Базисния модел е да подпомогне административните органи при прилагане на принципите за комплексно административно обслужване, като предостави:

- ✓ цялостна методология за практическото въвеждане на комплексно административно обслужване;
- ✓ добри практики за прилагане на принципите за комплексно административно обслужване.

Акцентът на методологията е върху изискванията за осигуряване на ефективно взаимодействие и координация между отделните администрации, необходимата обезпеченост с човешки ресурси, съответните процеси и услуги, детайлен подход за изпълнение, както и възможните предизвикателства. Специално внимание е обърнато

[46] https://www.ipa.government.bg/sites/default/files/administrativno_obsluzhvane_0.pdf

на предоставянето на по-широк набор от канали за достъп до административни услуги, тяхната съвместимост и възможностите за внедряване на нови канали.

Заложеното в модела комплексно административно обслужване е такова обслужване, при което административната услуга се предоставя без да е необходимо гражданите и бизнесът да предоставят информация или доказателства, които са вече налични в администрацията, независимо дали тези данни се поддържат в електронна форма или на хартиен носител.

С въвеждането на модела се предвижда да се намали административната тежест и да се осигурят възможности за предоставяне на административни услуги по различни, адекватни на спецификата на всяка услуга и нуждите на потребителите канали.

Законова дефиниция за КАО е въведена с промените в Административнопроцесуалният кодекс (АПК) от 2014 г. (ДВ., бр. 27 от 2014 г., в сила от 25.03.2014 г.) в § 1, т. 5 от Допълнителна разпоредба на АПК. С изменението в ЗЕУ от същата година е добавена разпоредбата на чл. 3, съгласно която „първичният администратор на данни изпраща служебно и безплатно данните на всички административни органи, на лицата, осъществяващи публични функции, и на организациите, предоставящи обществени услуги, които въз основа на закон също обработват тези данни и са заявили желание да ги получават“. Идентифицираната съществена роля на КАО за административния процес, е отразена като основен принцип на АПК в чл. 13а. Разпоредбата е кратка и гласи, че административните органи прилагат комплексно административно обслужване при предоставяне на административни услуги. Във връзка с комплексното административно обслужване през 2015 г. и 2020 г. е изменена и Наредбата за административно обслужване (НАО), изм. и доп. ДВ. бр.27 от 14 Април 2015 г. и изм. - ДВ, бр. 9 от 2020 г., в която е уредено взаимодействието между административните органи и начините на заявяване и получаване на административни услуги.

Стратегия за развитие на държавната администрация 2014 - 2020 г.[47]

Стратегията за развитие на държавната администрация 2014 - 2020 г. е приета с Решение № 140 на Министерския съвет от 17 март 2014 г. Тя е националният стратегически документ, който задава визията за развитието на българската администрация за периода 2014 – 2020 г.

Стратегията съдържа критичен анализ на състоянието на администрацията, на база на който са направени изводи и са формулирани следните **стратегически цели**:

1. **Ефективно управление и върховенство на закона** – създаване на устойчива нормативна рамка, извършване на предварителни и последващи оценки на въздействието, усъвършенстване на планирането и на програмното и ориентирано към резултатите бюджетиране, подобряване на институционалната структура на национално и местно ниво, въвеждане на системи за управление на качеството и подобряване на работата на контролните, регулаторни и приходни органи;

[47] https://strategy.bg/StrategicDocuments/View.aspx?lang=bg-BG&Id=891

2. **Партньорско управление с гражданите и бизнеса** - осъществяване на ефективен диалог с гражданите, подобряване на процесите по предоставяне на услуги и намаляване на административната тежест, въвеждане на услуги от типа „епизоди от живота“ и „бизнес събития“;
3. **Открито и отговорно управление** - отваряне на данни от обществения сектор, с оглед информираност и повторно използване, усъвършенстване на мониторинга и оценката на провежданите политики, прилагане на етични стандарти в администрацията и предприемане на инициативи за спазване принципите за опазване на околната среда;
4. **Професионално и експертно управление** – подобряване на процесите по оценка и планиране на потребностите от служители, усъвършенстване на подбора, насърчаване на политики за кариерно развитие, и подобряване на компетентността и уменията на държавните служители.

Документът отразява основните препоръки на Европейската комисия, Световната банка и други международни институции, а предвидените в нея мерки са насочени към изпълнението на приоритет 6. „Укрепване на институционалната среда за по-висока ефективност на публичните услуги за гражданите и бизнеса“ на Националната програма за развитие: България 2020.

Стратегията предвижда планове за нейното изпълнение и периодични отчети. Планът за изпълнение на Стратегията за периода 2014 – 2015 г. е приет с Решение № 302 на Министерския съвет от 15 май 2014 г. Част от заложените в плана мерки впоследствие са пренесени в Пътната карта за изпълнение на Стратегията за развитие на държавната администрация 2015 – 2020 г. (приета с Решение № 1033 на Министерския съвет 30 декември 2015 г.). Пътната карта е изменена и допълнена с Решение № 983 на Министерския съвет от 2016 г. и решение № 204 от 03.04.2018 г.

Национален план за широколентова инфраструктура за достъп от следващо поколение[48]

Широколентовият достъп е един от ключовите фактори за развитие на електронното управление, повишаване на конкурентоспособността на предприятията и социалното приобщаване.

В съответствие с националната политика за широколентов достъп, компетентните органи в тази област са:

- ✓ Министерство на транспорта, информационните технологии и съобщенията - координира всички дейности за изпълнение на политиката в областта и разработва необходимата правна рамка за изграждане и поддържане на модерна електронна съобщителна инфраструктура.
- ✓ Държавна агенция "Електронно управление" - въвежда политики, правила, регламенти и добри практики, свързани с контрола в областта на електронното управление, стратегическото планиране и инициативи, планирането и контрола на бюджета, координира свързаните с отрасъла политики и междуведомствените проекти.

[48] https://www.mtitc.government.bg/sites/default/files/bulgarian_plan_for_nga_draft_9_june_.pdf

- ✓ Комисията за регулиране на съобщенията - наблюдава разгръщането на широколентовите мрежи на национално равнище и упражнява надзор в областта на техническите стандарти и използването на честоти.

Националният план за широколентова инфраструктура за достъп от следващо поколение на България е приет с Решение на Министерския съвет № 435 от 26.06.2014 г. Той е изготвен като част от ангажиментите на страната ни съгласно предварителните условия за ЕСИФ за предстоящия програмен период и се отнася за периода 2014 – 2020.

Планът се фокусира върху осигуряване на възможност за равен достъп до високоскоростен и свръх-високоскоростен интернет чрез развитие на широколентовата инфраструктура за постигане на целите, предвидени в Програмата в областта на цифровите технологии за Европа, а именно: 100% покритие на поне 30 Mbps за населението като цяло, и достъп до скорости от 100 Mbps и повече за поне 50% от домакинствата и 80% от бизнеса до 2020. Предвижда се делът на населението, което използва интернет и електронни услуги да достигне 75%, както и да се увеличи обхвата и да се подобри качеството на електронните услуги в сферата на образованието, здравеопазването и други ключови сектори.

В допълнение към основната си цел да създаде необходимата правна рамка, България определя като свой първи приоритет изграждането на инфраструктура в отдалечени и слабо населени райони, за да намали тяхната икономическа и социална изолация и значителното им изоставане в използването на интернет и свързаните с него услуги. Планира се надграждане и поддръжка на оптичните високоскоростни инфраструктури, обслужващи държавната администрация и местните власти, което е в основата на изграждането на напълно функционално електронно правителство. Всички предвидени мерки целят да създадат необходимите условия за българските граждани и бизнеса да се възползват от възможностите, предоставяни от развиващите се цифрови услуги, базирани на широколентова инфраструктура.

За ефективното изпълнение на Националния план за широколентова инфраструктура за достъп от следващо поколение през 2016 г. е приета Пътна карта за неговото изпълнение. Действията, заложени в пътната карта са структурирани в три основни направления:

1. Мерки за насърчаване разгръщането на инфраструктура за свръх-високоскоростен достъп от следващо поколение;
2. Мерки за ефективно използване на радиочестотния спектър; и
3. Мерки за стимулиране на търсенето и предлагането на услуги, реализирани върху мрежи за широколентов достъп.

Национална стратегия за киберсигурност „Киберустойчива България 2020“

Националната стратегия за киберсигурност е приета от Министерския съвет с Решение № 583 на Министерския съвет от 18.07.2016 г.

Стратегията изразява колективния ангажимент и отговорност на всички заинтересовани страни и волята на ръководството на Република България да осигури модерна рамка и стабилна среда за развитие на националната система за кибер сигурност и постигане на отворено, безопасно и сигурно кибер пространство.

Визията за постигане на „Киберустойчива България 2020“ очертава етапите на развитие и израстване от постигане на базова информационна сигурност и кибер хигиена до зряло информационно общество, способно да устои на кибер и хибридни заплахи във всички сфери.

Стратегията включва три последователни и надграждащи се фази на инициране, развитие и зрялост.

Фаза 1 „Инициране и постигане на базов капацитет за кибер сигурност“ е с период на изпълнение 2016-2017 г. и цели да бъдат достигнати необходимите минимални нива на информационна и кибер сигурност и способност за реакция при кибер инциденти и атаки на ниво отделни организации и мрежи.

Фаза 2 „Развитие – от капацитет към способности“ (2018-2019 г.) ще трябва да приведе работата на индивидуалните системи към координиран отговор при кибер инциденти и кризи и систематични дейности по превенция.

Фаза 3 „Зряло и киберустойчиво общество“ е планирана да стартира през 2020 г. ще се характеризира с постигане на ниво на зрялост, осигуряващо кибер устойчивост на национално ниво и ефективно взаимодействие и интеграция на международно ниво (ЕС, НАТО).

За изпълнение на целите заложени в „Киберустойчива България 2020” се създава постоянен консултативен Съвет по киберустойчивост (СКУ), както и Национален координатор по киберсигурността (НККС) към Министерски съвет.

Стратегията определя модела и механизмите за планиране, осъществяване, координиране и контрол на политиката в областта на киберсигурността на стратегическо, политическо, оперативно и техническо ниво, като набелязва цели и мерки за развитие в **девет ключови области**:

1. Установяване и развитие на националната система за кибер сигурност и устойчивост;
2. Мрежовата и информационна сигурност – фундамент на кибер устойчивостта;
3. Защита и устойчивост на дигитално зависимите критични инфраструктури;
4. Подобряване на взаимодействието и споделянето на информация между държава, бизнес и общество;
5. Развитие и подобряване на регулаторната рамка;
6. Засилване на противодействието на кибер престъпността;
7. Кибер отбрана и защита на националната сигурност;
8. Повишаване на осведомеността, знанията и компетентностите и развитие на стимулираща среда за изследвания и иновации в областта на кибер сигурността;
9. Международно взаимодействие - кибер дипломация и оперативно взаимодействие.

„Цифрова трансформация на България за периода 2020 - 2030 г.“[49]

С Решение № 493 от 21 юли 2020 г. Министерският съвет приема национален стратегически документ, озаглавен "Цифрова трансформация на България за периода 2020-2030 г." Документът определя визията, целите и приоритети на политиката за цифровата трансформация на Република България за периода до 2030 г.

В съответствие с формулираната визия, страната ни следва да изгради конкурентоспособна цифрова икономика и висок стандарт на гражданите, които да са основани на знанието и интелигентния растеж. Основната цел на правителството за цифрова трансформация за периода до 2030 г. е достигане на средноевропейско равнище на навлизане на цифровите технологии в българската икономика и общество, повишаване на ефективността на държавното управление, ефективно справяне с основните социални предизвикателства и повишаване сигурността на гражданите.

Стратегията определя **6 цели**, които трябва да бъдат постигнати за 10-годишния период, а именно:

- ✓ Разгръщане на сигурна цифрова инфраструктура
- ✓ Осигуряване на достъп до адекватни технологични знания и цифрови умения
- ✓ Укрепване на капацитета за научни изследвания и иновации
- ✓ Отключване потенциала на данните
- ✓ Цифровизация в полза на кръгова нисковъглеродна икономика
- ✓ Повишаване ефективността на държавното управление и качеството на публичните услуги

За постигане на посочените цели, „Цифрова трансформация на България за периода 2020 - 2030 г.” идентифицира необходимостта от предприемане на целенасочени действия в няколко области на въздействие : цифрова инфраструктура; киберсигурност; научни изследвания и иновации; образование и обучение; адаптиране на трудовия пазар – образование, обучение и социална защита; цифрова икономика; селско стопанство; транспорт; околна среда и климат; здравеопазване; финанси; култура; дезинформация и медийна грамотност; териториално развитие; цифрово управление; сигурност и участие на гражданите в демократичния процес. В област на въздействие 16 „Цифрово управление“ документът акцентира върху няколко основни предизвикателства, за преодоляването на които са необходими концентрирани усилия от всички заинтересовани страни: инвестиции в по-голяма и в по-добра свързаност; инвестиции в цифрови капацитети, съоръжения, технологии; истинска икономика на данни и създаване на пространства за данни; стандартизирани модели на взаимодействие между участниците в цифровото управление; увеличаването на броя и качеството на отворени данни; преодоляване на проблемите свързани с е- идентификацията.

Актуализиран национален план за широколентова инфраструктура за достъп от следващо поколение „Свързана България“[50].

---

[49] https://www.mtitc.government.bg/sites/default/files/cifrova_transformaciya_na_bulgariya_za_perioda_2020-2030.pdf

[50] https://www.strategy.bg/FileHandler.ashx?fileId=23091

Планът е приет с Решение № 555 на Министерския съвет от 06.08.2020 г. Документът е приведен в съответствие с изискванията на Европейската комисия и новите стратегически и нормативни документи, в т.ч. Стратегията за европейско Гигабит общество, Европейския кодекс за електронни съобщения, Стратегическите цели на ЕС за общество на гигабитов интернет до 2025 г. и 5G плана за действие.

В Актуализирания план са включени следните **основни приоритети**:

- ✓ *Свръхвисокоскоростна инфраструктура* – създаване на условия за разгръщане на мрежи с много голям капацитет;
- ✓ *Широколентова инфраструктура* – ускорено изграждане на широколентова инфраструктура, вкл. за нуждите на държавната администрация;
- ✓ *Ефективно използване на радиочестотния спектър*;
- ✓ *Подобряване на покритието* в населени места, разположени в периферни, слабо населени и селски райони;
- ✓ *Насърчаване на използването на цифрови технологии* чрез осигуряване на безплатен достъп до интернет;
- ✓ *Сигурност на мрежите*.

Разгръщането на свръхвисокоскоростен достъп до интернет има за цел да стимулира подобряването на уменията в областта на информационните технологии като фактор за ефективно използване на високоскоростни широколентови връзки. За постигането на заложените приоритети и цели в плана са предвидени целенасочени инвестиции в технологично развитие, завършване на необходимата инфраструктура и гарантирана мрежова и информационна сигурност.

Национална програма за развитие: България 2030[51]

Националната програма за развитие: България 2030 е приета с Протокол № 67 на Министерския съвет от 02.12.2020 г. Програмата е рамков стратегически документ от най-висок порядък в йерархията на националните програмни документи, който определя визията и общите цели на политиките за развитие във всички сектори на държавното управление, включително техните териториални измерения.

В документа са определени три стратегически цели – ускорено икономическо развитие, демографски подем и намаляване на неравенствата, за чието изпълнение правителствените намерения са групирани в пет области на развитие и са определени **13 национални приоритета**:

- ✓ Приоритет № 1: Образование и умения
- ✓ Приоритет № 2: Наука и научна инфраструктура
- ✓ Приоритет № 3: Интелигентна индустрия
- ✓ Приоритет № 4: Кръгова и нисковъглеродна икономика
- ✓ Приоритет № 5: Чист въздух и биоразнообразие
- ✓ Приоритет № 6: Устойчиво селско стопанство
- ✓ Приоритет № 7: Транспортна свързаност
- ✓ Приоритет № 8: Цифрова свързаност
- ✓ Приоритет № 9: Местно развитие

[51] https://www.minfin.bg/bg/1394

- ✓ Приоритет № 10: Институционална рамка
- ✓ Приоритет № 11: Социално включване
- ✓ Приоритет № 12: Здраве и спорт
- ✓ Приоритет № 13: Култура, наследство и туризъм

От съществено значение за развитието на електронното управление са П8 „Цифрова свързаност“ и П10 „Институционална рамка“.

В рамките на **П8 „Цифрова свързаност“** са формулирани няколко подприоритета, като са очертани и съответните области на въздействие:

- ✓ Цифрови мрежи – високоскоростна свързаност и въвеждане на мобилни мрежи от пето поколение (5G);
- ✓ Цифрова инфраструктура - изграждане на ефективна облачна инфраструктура, инструменти за обмен на данни, архитектури и механизми за управление на процъфтяващи екосистеми за споделяне на данни и изкуствен интелект;
- ✓ Цифрово включване - подпомагане на цифровата свързаност в отдалечените и слабонаселени райони, както и в центровете на социалния живот.

За реализирането на **П10 „Институционална рамка“** са предвидени следните подприоритети:

- ✓ *Добро управление в публичния сектор* – устойчиви и съгласувани политики, управление на изпълнението и отчетност, отворено и адаптивно управление;
- ✓ *Регулаторна политика в полза на икономическото развитие* – въвеждане на стандарти за добро регулиране и подобряване на административния контрол;
- ✓ *Електронно управление* – развитие и прилагане на национална рамка за интелигентно управление на данните, дигитализация на публичния сектор и развитие на ключови дигитални компетентности в администрацията, развитие на електронни административни услуги, ориентирани към потребителя, внедряване на националната схема за електронна идентификация, подобряване на обществените услуги и електронното правосъдие, и осигуряване на високо ниво на мрежова и информационна сигурност.

Програмата включва подприоритети и области на въздействие по всеки приоритет, индикативна финансова рамка, предварителна оценка на въздействието върху основни макроикономически индикатори от изпълнението на заложените интервенции, както и механизъм за наблюдение и контрол. Механизмът за наблюдение и контрол на изпълнението на стратегическия документ предвижда изготвянето на тригодишни планове за действие, а цялостната отговорност за реализирането им ще бъде поета от Съвета за развитие към Министерския съвет.

Концепция за развитието на изкуствения интелект в България до 2030 г.[52]

Концепцията за развитието на изкуствения интелект (ИИ) в България до 2030 г. е приета с Протокол № 72 от заседание на Министерския съвет на 16.12.2020 г. Тя е съобразена с документите на Европейската комисия, които разглеждат изкуствения интелект като един от основните двигатели на цифровата трансформация в Европа и значим фактор за осигуряване на конкурентоспособността на европейската икономика

[52] https://www.mtitc.government.bg/sites/default/files/koncepciyazarazvitienaiivbulgariyado2030.pdf

Този документ е създаден в рамките на проект BG05SFOP001-4.005 ***„Техническа помощ за ДАЕУ за изпълнение на функции по управление на средства от ЕСИФ чрез подкрепа за възстановяване на разходи за хоризонтални дейности“*** *по Оперативна програма „Добро управление“ 2014-2020 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от Държавна агенция „Електронно управление“ и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган. www.eufunds.bg*

и високо качество на живот. Очертани са специфичните аспекти на европейската визия за „надежден ИИ“, в който технологичният напредък да бъде съпроводен от правна и етична рамка за гарантиране на сигурността и правата на гражданите, както и от мерки за събиране на достъпни висококачествени данни, широко разпространение на информация и равен достъп до преимуществата на технологиите на ИИ.

Направен е обзор на трите основни типа сектори спрямо създаването и използването на ИИ – сектори развиващи ИИ, консумиращи ИИ и създаващи условия за развитието и внедряването на ИИ. Представени са предпоставки и предизвикателства за развитието на ИИ в България през следващото десетилетие.

Дефинирани са целта на Концепцията за развитие на ИИ в България и свързаните с нея подцели. Определени са основните области на въздействие и специфичните мерки: изграждане на надеждна инфраструктура за развитие на ИИ, включително инфраструктура от данни; развитие на изследователски капацитет за върхови научни постижения; създаване на знания и умения за развитие и използване на ИИ; подкрепа за иновации с цел внедряване на ИИ в практиката; повишаване на осведомеността и изграждане на доверие в обществото; създаване на нормативна база за развитие и използване на надежден ИИ в съответствие с международните регулаторни и етични стандарти.

Актуализирана Национална стратегия за киберсигурност „Киберустойчива България 2023”[53]

Актуализираната стратегия е приета с Решение на Министерския съвет № 301 от 2 април 2021 г. и надгражда Националната стратегия за киберсигурност “Киберустойчива България 2020” от 2016 г.

Актуализацията се налага поради ускореното развитие на процеса на цифрова трансформация, както и с оглед предложената през декември 2020 г. актуализация на Европейската стратегия за киберсигурност[54] за периода 2020—2025 г., насочена към изграждането на капацитет за осигуряване на среда на сигурност, подготвена за бъдещето, справяне с променящите се заплахи, ефективна защита от тероризъм и организирана престъпност и изграждане на силна европейска екосистема на сигурност чрез сътрудничество и обмен на информация.

Съгласно документа, стратегическата цел на държавната политиката за киберсигурност е постигане на киберустойчивост на цялото общество и държава, изразяващо се в ефективна защита срещу и адекватна реакция на кибератаки и киберинциденти, ограничаване на вредните последствия от тях, гарантиране на максимално устойчиво функциониране на жизненоважни дейности и услуги, и своевременно възстановяване до нормалното състояние.

В „Киберустойчива България 2023” са формулирани пет стратегически приоритета:

- ✓ постигане на устойчиво киберпространство;

[53] https://www.strategy.bg/PublicConsultations/View.aspx?lang=bg-BG&Id=5878
[54] Joint Communication to the European Parliament ant the Council -The EU's Cybersecurity Strategy for the Digital Decade, JOIN(2020) 18 final 16.12.2020

- ✓ намаляване на киберпрестъпността;
- ✓ повишаване устойчивостта на комуникационните и информационните системи, подкрепящи отбраната и националните интереси в областта на сигурността;
- ✓ стимулиране на изследванията и иновациите за разработване на промишлени и технологични ресурси, необходими за киберсигурността;
- ✓ разгръщане на международното сътрудничество и взаимодействие.

Стратегията определя целите и приоритетните насоки за действие в пет **ключови области:**

1. Установяване и развитие на националната система за киберсигурност, като част от системата за защита на националната сигурност
2. Мрежовата и информационна сигурност – фундамент на киберсигурността
3. Защита и устойчивост на стратегически обекти и първични администратори
4. Ефективно противодействие на киберпрестъпността
5. Киберотбрана и защита на националната сигурност

В документа се обръща специално внимание и на очакваното развитие в следните допълнителни направления:

- ✓ взаимодействие между държава, бизнес и общество, подобряване на споделянето на информация;
- ✓ развитие и подобряване на правната и регулаторната рамка;
- ✓ повишаване на компетентностите и капацитета и стимулиране на изследванията и иновациите в областта на киберсигурността; повишаване на осведомеността;
- ✓ международно взаимодействие, кибердипломация.

С изпълнението на Актуализирана Национална стратегия за киберсигурност „Киберустойчива България 2023" се очаква да се постигне значително подобряване на защитата и устойчивостта на комуникационните и информационни системи на стратегическите обекти, критичните информационни инфраструктури и първичните администратори на данни, както и да се установи ефективен и ефикасен процес по превенция и защита, реакция, разследване и противодействие.

За изпълнение на целите и набелязаните мерки на Актуализираната стратегия се предвижда Пътна карта към нея, която Министерски съвет следва да приеме. Мониторингът и оценката на изпълнението и периодичната актуализация на Стратегията и Пътната карта се осъществяват от Съвета по киберсигурност. Към момента е разработен Проект на пътна карта[55], който съдържа шест проектни фази с предвиден необходим финансов ресурс за всяка фаза, конкретни проекти, както и отговорна институция, и индикатори за изпълнение за всеки от проектите.

[55] https://e-gov.bg/wps/portal/agency/strategies-policies/network-security/mis-rules

Годишни и двугодишни доклади и изследвания на ЕК[56] и ООН:

Бенчмарк за електронно управление (eGovernment Benchmark)[57]

Бенчмаркът за електронно управление на ЕС е инструмент за мониторинг, предоставен от Европейската комисия, който има за цел да оцени използването на ИКТ в публичния сектор. Проучването се извършва ежегодно, чрез оценка на т.нар. „събития от живота“. Събитията от живота включват поредица от публични услуги, които подкрепят гражданите или предприемачите в ключови моменти от живота им, като напр. раждане на дете или започване на бизнес.

EGovernment Benchmark оценява зрелостта на дигиталните обществени услуги по система от специфични показатели в **четири ключови области**:

- ✓ **ориентираност към потребителя** – степента на дигитализация на услугите, тяхната мобилност и използваемост по отношение на наличната онлайн поддръжка и механизмите за обратна връзка;
- ✓ **прозрачност** – степента на прозрачност на администрацията по отношение на предоставянето на услугите, отговорностите и работата на публичните организации, и личните данни, събирани и обработвани при предоставянето на услуги;
- ✓ **ключови фактори** – до каква степен са налице необходимите технически и организационни предпоставки за предоставяне на услуги на електронното правителство, като напр. електронна идентификация и автентични източници;
- ✓ **трансгранични услуги** – доколко потребителите от други държави членки могат да се възползват от електронните услуги.

Докладът „Бенчмарк за електронно управление 2021“ на Европейската комисия е публикуван на 12 ноември 2021 г. Предоставената информация се отнася до 36 държави - 27-те държави членки на ЕС, държавите от Европейската асоциация за свободна търговия (ЕСТА), Обединеното кралство и страните кандидатки за членство в ЕС (Албания, Северна Македония, Черна гора, Сърбия и Турция).

Съгласно доклада, България достига средна степен на цифровизация за ЕС през 2021 г., като се отбелязва увеличение от 5 процентни пункта (п.п.) до ниво от 59% за една година, спрямо 72% за ЕС, но при повишение от само 1 п.п. Страната ни отчита понижение със 7 пункта до ниво от 36% по показателя „Проникване“, което означава, че българските потребители не ползват в достатъчна степен възможностите на онлайн каналите за получаване на обществени услуги.

По отношение на осигуреност на сигурна електронна поща (е-връчване), България е на 6-то място сред изследваните страни. Тя е една от 15-те страни с въведена дигитална пощенска кутия за всички събития на живота, което позволява на потребителите да комуникират електронно с администрацията чрез цифрова поща, да ползват различни средства за идентификация, и да изпращат или получават електронни документи.

[56] https://digital-agenda-data.eu/
[57] https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/egovernment-benchmark-2021

България е на 23-а позиция по индикатора Електронна идентификация, като се отчита възможността потребителите да ползват КЕП, включително облачен, персонални идентификационни кодове, които се издават от НОИ и НАП, както и уникален код за достъп, издаван от НЗОК при заявяване на дигитални услуги.

По отношение на предоставяните услуги спрямо нуждите на потребителите, страната е на 27-о място от общо 36 държави с ниво от 84%, при средно европейско ниво от 88%.

Докладът посочва, че в страната ни все още има услуги, които не се предоставят на трансгранични потребители, включително получаване на удостоверение за наличие и липса на задължения, регистриране на фирма, получаване на номер по ДДС и други. По този показател България е на 28 място (37 %) от изследваните държави, а съгласно доклада, това се дължи най-вече на липсата на работеща национална схема за електронна идентификация.

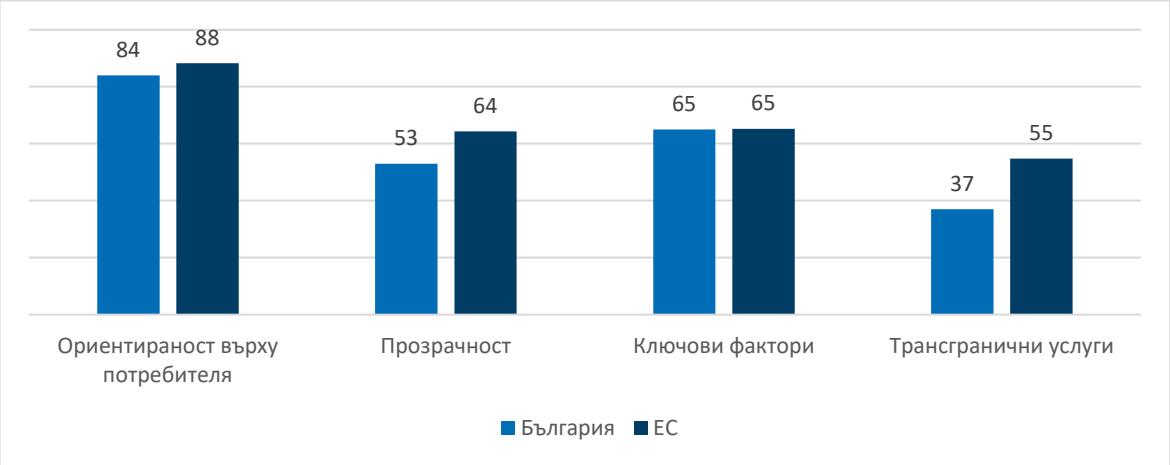

Източник: „Бенчмарк за електронно управление 2021“

Индекс за навлизането на цифровите технологии в икономиката и обществото (DESI)[58]*;*

Индексът за навлизането на цифровите технологии в икономиката и обществото (Digital Economy and Society Index) е комплексен индекс, разработен от Европейската комисия (DG CNECT), който измерва напредъка на страните от ЕС към изграждане на цифрови икономики и общества. Той обхваща 33 различни показатели, като се основава на данни от Евростат, както и на специализирани проучвания и други методи за събиране на информация.

Годишните доклади на Европейската комисия оценяват напредъка в областта на цифровите технологии по отношение на **4 ключови области**:

1. **Човешки капитал** – умения за използване на интернет, основни и специализирани умения в областта на цифровите технологии

[58] https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/desi

2. **Свързаност** – разпространение на фиксирания широколентов достъп, покритие с фиксиран широколентов достъп, цени на мобилния широколентов достъп и на широколентовия достъп
3. **Интегриране на цифрови технологии от бизнеса** – внедряване на нови цифрови технологии в предприятията и електронната търговия
4. **Електронни обществени услуги** – електронно управление, търсене и предлагане на онлайн публични услуги за гражданите и бизнеса

На 12.11.2021 г. Комисията публикува резултатите от Индекса за навлизането на цифровите технологии в икономиката и обществото за 2021 г.[59]. Индексът тази година е съобразен с визията и направленията за цифровата трансформация на Европа до 2030 г. („Цифров компас“)[60] в четирите основни точки: умения, инфраструктури, цифрова трансформация на предприятията и на обществените услуги.

Пътят към цифровото десетилетие - политическа програма, представена през септември 2021 г., определя нова форма на управление с държавите-членки чрез механизъм на сътрудничество между институциите на ЕС и държавите-членки, за да се гарантира, че съвместно ще постигнат заложените амбициозни цели. В документа се възлага наблюдението на целите на цифровото десетилетие на DESI и поради това индикаторите на DESI са структурирани около четирите ключови точки на цифровия компас.

Съгласно доклада, всички държави-членки на ЕС са постигнали напредък в областта на дигитализацията, но разликата между лидерите на ЕС и тези с най-ниски резултати по DESI остава голяма.

Дания, Финландия, Швеция и Нидерландия имат най-напредналите цифрови икономики в ЕС, следвани от Ирландия, Малта и Естония, а Гърция, България и Румъния остават с най-ниски резултати.

[59] https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/countries-digitisation-performance

[60] https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/europe-fit-digital-age/europes-digital-decade-digital-targets-2030_bg

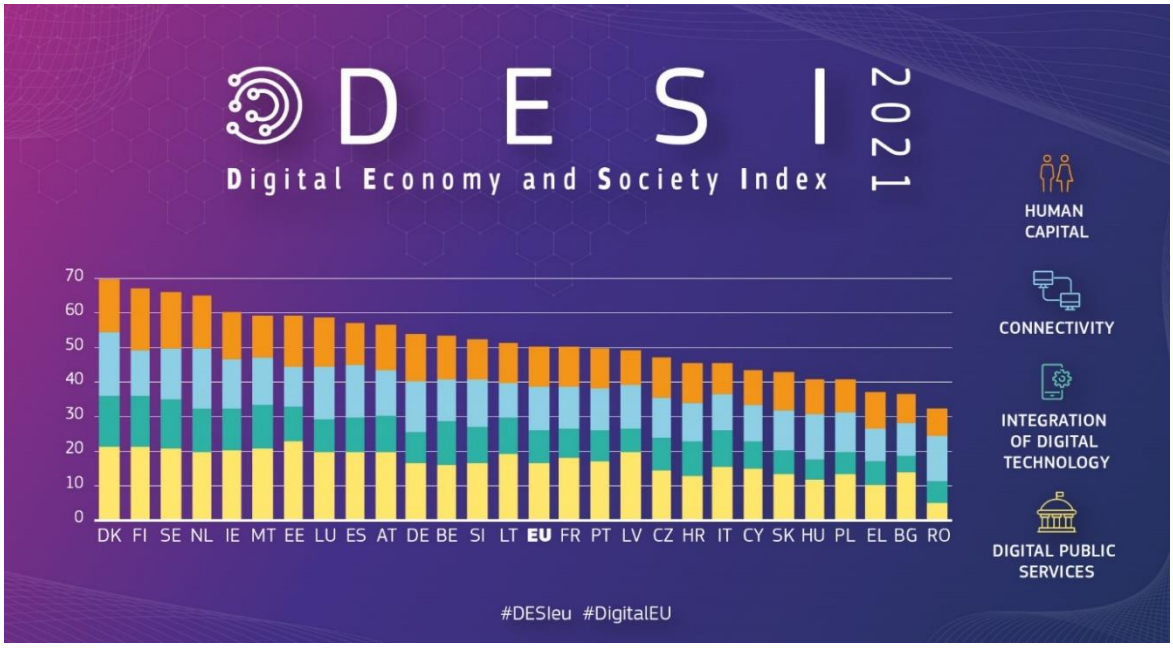

Източник: Европейска комисия

В областта на човешкия капитал България се нарежда на последно място в ЕС. Общото равнище на основните цифрови умения в България е най-ниското в ЕС - само 29 % от населението на страната на възраст от 16 до 74 години притежава поне основни цифрови умения, при средно 56 % за ЕС, а предприятията продължават да срещат трудности при намирането на квалифициран персонал за растеж и иновации.

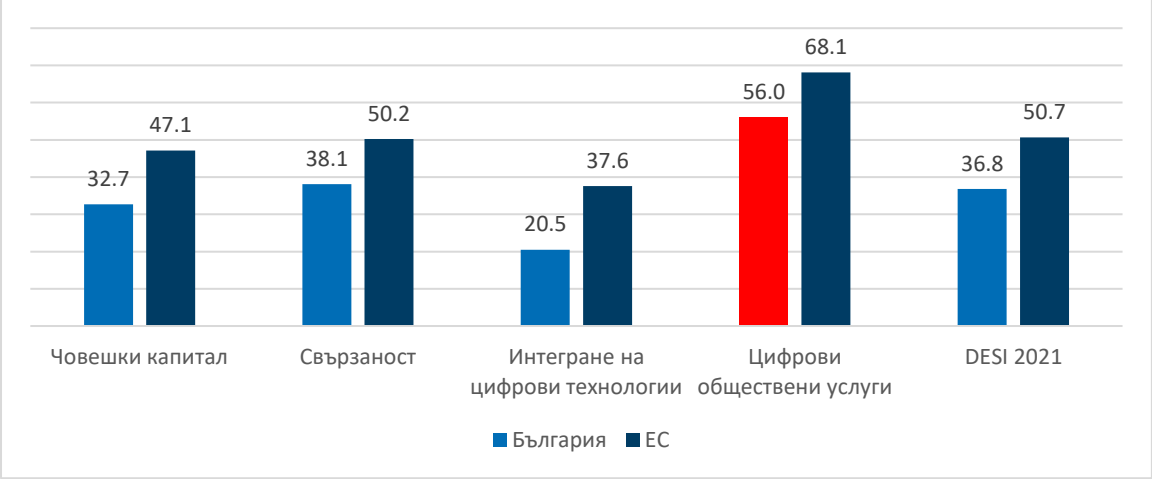

Източник: Индекс за навлизането на цифровите технологии в икономиката и обществото за 2021

България заема 26-о място измежду държавите членки по отношение на свързаността. Страната ни е под средното за ЕС ниво за цялостното разпространение на широколентовия достъп до интернет сред домакинствата с абонамент, в т.ч. и за фиксиран широколентов достъп до интернет със скорост поне 100 Mbps. Наблюдава се висока степен на покритие с 4G мрежи, но липсва покритие с 5G мрежи за 2020 г. при наличие на средно 14 % за ЕС. Разпространението на мобилен широколентов достъп до интернет също е ниско — 63 % (спрямо 71 % за ЕС).

Този документ е създаден в рамките на проект BG05SFOP001-4.005 ***„Техническа помощ за ДАЕУ за изпълнение на функции по управление на средства от ЕСИФ чрез подкрепа за възстановяване на разходи за хоризонтални дейности“*** *по Оперативна програма „Добро управление” 2014-2020 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от Държавна агенция „Електронно управление” и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган. www.eufunds.bg*

По отношение на интегрирането на цифрови технологии в предприятията България се нарежда на последно място сред държавите от ЕС. Едва 33 % от МСП притежават поне основно ниво на цифров интензитет (спрямо 60 % за ЕС), а делът на МСП, които осъществяват продажби онлайн, е все още нисък - 8 % спрямо 17 % в ЕС.

В сравнение с останалите три области, следва да се отбележи значително по-доброто 21-во място на България в ЕС по отношение на цифровите обществени услуги. Потребителите на услуги на електронното управление са едва 36 % от потребителите на интернет (при средно 64 % за ЕС), а електронните обществени услуги за гражданите са 57% спрямо 75% за ЕС. При цифровите обществени услуги за предприятията резултатите на България са 87, което е малко над средното за ЕС – 84, а по отношение на използването на отворени данни резултатът на България съвпада със средния за ЕС.

Проучвания на ООН на електронното управление (UN E-Government Survey 2016, 2018 and 2020)[61]

От 2003 г. Департаментът по икономически и социални въпроси към ООН извършва и публикува проучвания на електронното управление, за да популяризира глобалните тенденции и проблеми в електронното управление, иновативните практики, предизвикателствата и възможностите за неговото развитие.

Проучването е единственият глобален доклад, който оценява състоянието на електронното управление на всички 193 държави членки на ООН и измерва ефективността им при предоставянето на електронни обществени услуги. То е ценен инструмент за сравнение на развитието на електронното управление и изграждане на капацитет в различните държави.

Проучването проследява готовността и капацитета на националните администрации да използват ИКТ при предоставянето на обществени услуги чрез ***Индекса на развитие на електронното управление*** (United Nations E-Government Development Index - EGDI). Предназначението на EGDI не е да оцени развитието на електронното управление в абсолютни стойности, а по-скоро има за цел да даде оценка на представянето на отделните държави една спрямо друга. Той е съставен индекс, базиран на среднопретеглената стойност на три нормализирани индекса:

- ✓ *Индекс на телекомуникационната инфраструктура* (TII) - делът на хората, които имат достъп до телефон; делът на хората, които разполагат с мобилен телефон; делът на хората, които използват интернет; делът на хората, които разполагат с компютър; делът на хората, които имат достъп до високоскоростен интернет;
- ✓ *Индекс на човешкия капитал* (HCI) - технологичната грамотност, в т.ч. нивото на грамотност; очакваният среден брой години образование; реалния среден брой години образование; брутният коефициент на записаните в училище деца; и
- ✓ *Индекс на онлайн услугите* (OSI) - броят на интернет страниците на различни държавни структури, тяхната наличност, обхватност и функционалност.

[61] https://publicadministration.un.org/egovkb/en-us/Search-Results?search=E-Government%20Survey

Този документ е създаден в рамките на проект BG05SFOP001-4.005 ***„Техническа помощ за ДАЕУ за изпълнение на функции по управление на средства от ЕСИФ чрез подкрепа за възстановяване на разходи за хоризонтални дейности“*** *по Оперативна програма „Добро управление” 2014-2020 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от Държавна агенция „Електронно управление” и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган. www.eufunds.bg*

Методологичната рамка за събиране и оценка на данните от изследването включва и два допълнителни индекса:

- ✓ Индекс на електронното участие (EPI) - доколко са ефективни държавните институции във включването на обществото в процеса на формиране на политики, чрез използването на онлайн услуги от типа „електронно споделяне на информация“, „електронни консултации“ и „електронно вземане на решения“; и
- ✓ Индекс на местните електронни услуги (LOSI) - оценяващ напредъка, постигнат в развитието на местното електронно правителство чрез порталите за електронно управление на градовете.

Проучването и измерването на развитието на електронното правителство се провежда за първи път през 2003 г., като в следващите години индексът се публикува всяка година. След 2008 г. започва да се прави веднъж на две години.

Проучване на електронното управление (UN E-Government Survey 2016)[62]

Докладът на ООН от 2016 г. е озаглавен “Е-управление в подкрепа на устойчивото развитие”. Всички 193 държави са класирани според своите постижения в индекса EGDI, като мястото им е определено на базата на трите основни показателя: онлайн услуги, телекомуникационна инфраструктура и човешки капитал. През 2016 г. за първи път анализаторите оценяват и потенциала на страните да подкрепят чрез електронното управление и реализацията на 17-те цели в областта на устойчивото развитие, формулирани в Стратегията на ООН (Agenda 2030[63]).

На първо място в глобалния рейтинг за ниво на развитие на е-управлението през 2016 г. е Великобритания. Следващите 5 в класацията са Австралия, Южна Корея, Сингапур и Финландия. 29 от изследваните страни получават оценка “много високо ниво на развитие” – това са страните с индекс EGDI в интервала 0,75–1,00. За сравнение, през 2003 г. само 10 държави са имали такава оценка. Това обстоятелство показва, че през последните 15 години е-управлението се е развило със сравнително бързи темпове.

В класацията на EGDI за 2016 г. *България е на 52 място с индекс 0.6376 и оценка „високо ниво на развитие*“, като най-висока оценка страната ни получава по показателя човешки капитал (HCI) - 0.7875. За сравнение, през 2003 г., когато това проучване се извършва за първи път, индексът за България е 0,548.

През тази година България за първи път влиза в топ 50-те държави по показателя „електронно участие“. Тя се нарежда на 43 място в класацията, като се придвижва със 79 позиции спрямо 122 място в доклада от 2014 г.

[62] https://publicadministration.un.org/egovkb/Portals/egovkb/Documents/un/2016-Survey/E-Government%20Survey%202016.pdf
[63] https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/generalassembly/docs/globalcompact/A_RES_70_1_E.pdf

Проучване на електронното управление (UN E-Government Survey 2018)[64]

Проучването на ООН на електронното управление за 2018 г. е представено на 19 юли същата година под мотото „Настройване на електронното управление за подкрепа на трансформацията към устойчиви общества“.

Освен стандартните показатели за оценка, това проучване представя резултатите и от пилотно проучване на електронното управление на местно ниво, проведено в 40 общини по света. Предизвикателствата и възможностите за прилагане на електронното управление за подобряване на обществените услуги, ангажираността на гражданите и прозрачността и отчетността на органите на местното самоуправление са представени чрез конкретни казуси.

Първите десет държави с най-развито електронно правителство са почти същите, както и през 2016 г. – Дания, Австралия, Южна Корея, Обединеното кралство, Швеция, Финландия, Сингапур, Франция и Япония. На първо място е Дания с индекс на развитие на електронното управление 0,9150.

В периода 2016-2018 г. България развива своето електронно управление значително и се изкачва в класацията с 5 места – от 52-ро място през 2016 г. *страната достига 47-мо място.* Подобрението не е само в относителен мащаб спрямо другите страни, но и в абсолютен – през 2016 г. индексът е 0,6376, а за 2018 той е 0,7177. Това поставя България пред страни като Хърватия, Чехия, Румъния и Сърбия в региона.

Най-значителното подобрение България отбелязва в индекса на онлайн услугите - 35%, като по този показател тя получава 0,7639. Ръстът в представянето ни по отношение на електронното участие е 25%, а този в телекомуникационната инфраструктура и в човешкия капитал е средно около 3%.

Проучване на електронното управление (UN E-Government Survey 2020)[65]

През юли 2020 г. излиза последния доклад на ООН за напредъка в електронното управление. Водещи в класацията за тази година са Дания, Република Корея и Естония, следвани от Финландия, Австралия, Швеция, Обединеното кралство, Нова Зеландия, САЩ, Холандия, Сингапур, Исландия, Норвегия и Япония.

През 2020 г. за първи път *страната ни влиза в категорията на държавите с много висока степен на развитие на електронното управление. България получава оценка по EGDI 0.7980, която й отрежда 44-то място* сред 193 изследвани държави.

За периода 2018 – 2020, броят на държавите членки на ООН в групата с много висока степен на развитие на е-управление се е увеличил от 40 на 57, което представлява 43% ръст за изминалите две години. От 18-те държави, влезли за първи път в групата с много висок индекс на развитие на електронното управление седем са в Европа – Чехия, България, Словакия, Латвия, Хърватия, Унгария и Румъния.

По показателя електронно участие, страната ни демонстрира значителен напредък, като се изкачва нагоре с 12 позиции – от 35-то до 23-то място в класацията.

---

[64] https://publicadministration.un.org/egovkb/Portals/egovkb/Documents/un/2018-Survey/E-Government%20Survey%202018_FINAL%20for%20web.pdf

[65] https://publicadministration.un.org/egovkb/en-us/Reports/UN-E-Government-Survey-2020

Докладът отбелязва, че заедно със страните от европейската регионална група, страната ни демонстрира последователност и напредък в разработването на стратегически документи в областта на електронното управление и в координацията и предоставянето на електронни услуги.

Проучване за зрелостта на отворените данни (Open Data Maturity in Europe, Reports 2015, 2016, 2017, 2018, 2019 and 2020)[66]*;*

Европейската комисия чрез Генерална дирекция „Съобщителни мрежи, съдържание и технологии“,“ представя на Европейския портал за данни ежегодно проучване за зрелостта на отворените данни в Европа, което служи като инструмент за сравнение между отделните държави.

Проучването се базира на задълбочени данни и проследява развитието в областта на отворените данни в Европа чрез оценка на нивото на зрялост по специфични показатели в **четири различни измерения**:

1. ***Политика за отворени данни*** - наличие на специфични политики и стратегии за насърчаване на отворените данни;
2. ***Портал за отворени данни*** – оценка на разширената функционалност на националните портали, която позволява както опитни, така и по-малко опитни потребители да достъпват отворени данни и наличие на услуги, които подобряват взаимодействието между администраторите и повторните ползватели на данните (чрез форуми или дискусионни табла);
3. ***Въздействие на отворените данни*** – предприетите мерки за наблюдение и измерване на повторна употреба на отворени данни, и реалното въздействие от повторната употреба в четири области: политическа, социална, екологична и икономическа.
4. ***Качество на отворените данни*** - мерките, предприети от администраторите на порталите, за гарантиране систематично събиране на метаданни от различни източници на национално ниво, наблюдение на съответствието с DCAT-AP стандарта за метаданни, както и качеството на реално публикуваните данни.

В проучването **държавите се разпределят в четири групи**, в зависимост от тяхната степен на зрялост:

- ✓ държави, определящи тенденциите (trend-setters);
- ✓ бурно развиващи се държави (fast-trackers);
- ✓ догонващи държави (followers); и
- ✓ начинаещи държави (beginners).

В резултат от анализа, Комисията формулира препоръки, съобразени с нивото на зрялост и особеностите на всяка от тези групи.Съгласно първите проучвания от 2015 г. и 2016 г. България е сред първите 10 страни в Европа по показателите за развитие на инициативата за отворени данни. В тях се посочва, че отварянето на данни в България е довело до повишена отговорност на администрацията, подобрени

[66] https://data.europa.eu/en/impact-studies/studies?keywords=open+data+maturity&section=All&country=All&year=&items_per_page=10

механизми за предоставяне на обществена информация за повторно използване в отворен формат и увеличаване на използването на публични данни от гражданите и бизнес.

В докладите за 2018 и 2019 г. по отношение на развитието на отворените данни получаваме оценки съответно 57% и 65,8 %.

В последното изследване за зрелостта на отворените данни от 2020 г., България попада в групата на бурно развиващите се държави (fast-trackers), чиято оценка е в диапазона 78% - 88%. Конкретно за нашата страна резултатът е 78%.

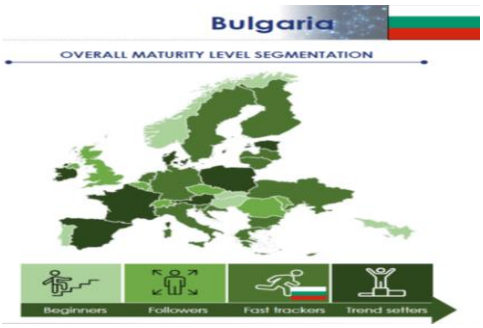

Източник: Open data maturity 2020, Bulgaria

ОТГОВОРИ НА ВЪПРОСИТЕ ПО ДЕЙНОСТ 1

На базата на извършения детайлен преглед и анализ на съответното европейско и национално законодателство, приложимите стратегически и работни документи на ЕС, по-долу са представени отговорите на въпросите в обхвата на Дейност 1:

Въпрос 1. 1 До колко документите, обект на настоящата оценка[67], съответстват на европейското и национално законодателство, приложимите стратегически и работни документи на ЕС и на приоритетите и тенденциите в областта на електронното управление?

На базата на извършения детайлен преглед в рамките на дейността, обосновано може да се заключи, че Актуализирана стратегия за развитие на електронното управление 2019-2025 г. като цяло съответства на развитието на нормативната и стратегическа рамка за е-управление на национално и европейско ниво, както и водещите европейски принципи в тази област.

Стратегическа цел 1 „Трансформиране на администрацията и публичните институции в цифрови“ е в съответствие с европейските приоритети от Европейския план за действие за периода 2016-2020 г.: 1 „Модернизиране на публичната администрация с ИКТ, като се използват ключови цифрови фактори за постигане на успех“ и 2 „Осигуряване на трансгранична мобилност с оперативно съвместими цифрови публични услуги“.

Стратегическа цел 2 „Електронно административно обслужване, ориентирано към потребителя“ на Стратегия 2019-2025 е формулирана в съответствие с европейски приоритет 3 „Улесняване на взаимодействието между администрациите и гражданите/предприятията с помощта на цифровите технологии с оглед на

[67] На работната среща между ДАЕУ и Екорис, проведена на 05.11.2021 бе уточнено, че е целесъобразно дейността да се фокусира основно върху актуалната Стратегия за електронно управление - Актуализираната стратегия за развитие на електронното управление 2019-2025 г. и приложенията към нея – Актуализирана концепция за регистрова реформа и Актуализираната пътна карта за изпълнение на Актуализираната стратегия за развитие на електронното управление за периода 2019 - 2023 г. Стратегията за електронно управление 2014-2020 и пътната карта за нейното изпълнение ще бъдат детайлно разгледани в рамките на Дейност 2.

предоставянето на висококачествени публични услуги“ от Европейския план за действие за периода 2016-2020 г.

В Стратегия 2019-2025 са отчетени актуалните тенденции и приоритети от основните стратегически документи, които очертават бъдещите тенденции за развитие на електронното управление, като Стратегията за цифров единен пазар за Европа, Европейската стратегия за данните, Стратегията на ЕС „Изграждане на цифровото бъдеще на Европа“, националния стратегически документ „Цифрова трансформация на България за периода 2020 - 2030 г.” и Националната програма за развитие „България 2030“.

В Актуализираната стратегия за развитие на електронното управление 2019-2025 г. (Стратегия 2019-2025) основните принципи на електронното управление в България са формулирани съобразно Талинската декларация, като при нейната последна актуализация през 2021 г. са допълнени в съответствие с Берлинската декларация за цифровото общество и цифрово управление, основано на ценности.

Изведените две стратегически цели кореспондират на основните приоритети на политиката в областта на електронното управление съгласно Европейския план за действие за периода 2016-2020 г. „Ускоряване на цифровото преобразуване на правителствата в ЕС“, който очертава дългосрочната визия на Съюза във връзка с модернизацията и ресурсите в областта на е-управлението.

Стратегическа цел 1 „Трансформиране на администрацията и публичните институции в цифрови“ е в съответствие с европейските приоритети от Европейския план за действие за периода 2016-2020 г.: 1 „Модернизиране на публичната администрация с ИКТ, като се използват ключови цифрови фактори за постигане на успех“ и 2 „Осигуряване на трансгранична мобилност с оперативно съвместими цифрови публични услуги“.

За изпълнение на ***Специфична цел (СЦ) 1.1***: „Осигуряване на оперативна съвместимост на информационните ресурси по подразбиране“ в Стратегията са предвидени редица индикативни мерки и дейности, насочени към развитие на нормативната уредба и подобряване на оперативната съвместимост, в съответствие с Европейската рамка за оперативна съвместимост и Стратегията за цифров единен пазар за Европа. Актуализирането на националната рамка за оперативна съвместимост и изграждането на регистрите за оперативна съвместимост (Регистър на стандартите, Регистър на информационните обекти и Регистър на електронните услуги), съгласно изискванията на Закона за електронното управление, са изведени като част от конкретните резултати от изпълнението на тази специфична цел.

В Актуализираната пътна карта за изпълнение на Стратегията (ПКЕУ 2019-2023) към СЦ 1.1 са съотнесени петнадесет мерки, насочени към осигуряване на оперативна съвместимост, вкл. и за изграждане/надграждане на ключови регистри, както и мярка 3 „Изпълнение на мерки, съгласно Концепцията за регистрова реформа“, чрез която се финансират приоритизираните в съответствие с предвидения в ПКЕУ 2019-2023 механизъм проектни идеи. В ПКЕУ 2019-2023 са предвидени два очаквани резултата за СЦ 1.1: приложена нова европейска рамка за ОС и план за действие за ОС, вкл. с възможности такава да бъде постигната на трансгранично ниво и функциониращи електронни ключови регистри, с осигурен достъп на гражданите до тях.

Специфична цел 1.2 е насочена към осигуряване на надеждност и мрежова и информационна сигурност на информационните ресурси на ЕУ, като основа за изграждането на сигурно и устойчиво цифрово общество и икономика, съгласно актуалните стратегически документи, в т.ч. Европейската стратегия за данните, Стратегията на ЕС „Изграждане на цифровото бъдеще на Европа“, „Цифрова трансформация на България за периода 2020 - 2030 г.” и Националната стратегия за киберсигурност „Киберустойчива България 2020“. Предвидени са индикативни мерки и действия за обезпечаване на интегритета и сигурността на данните и информационните ресурси, прилагане на политики и процедури за мрежова и информационна сигурност (МИС) и укрепване на капацитета в областта на киберсигурността, които са в съответствие с Регламент (ЕС) 2018/1725 относно защитата на физическите лица във връзка с обработването на лични данни от институциите, органите, службите и агенциите на Съюза и относно свободното движение на такива данни, Акта за киберсигурността, Директива (ЕС) 2016/1148 относно мерки за високо общо ниво на сигурност на мрежите и информационните системи в Съюза, и националното законодателство.

За изпълнение на СЦ 1.2 в ПКЕУ 2019-2023 са включени четири мерки насочени към изграждане на пълните функционални възможности/способности на CERT България, националното единно звено за контакт и националните компетентни органи по мрежова и информационна сигурност. Предвидена е и мярка за актуално „картографиране“ на съществуващата частна и публична инфраструктура за широколентов достъп, както и една мярка, насочена към гарантиране на надеждни и сигурни комуникационни канали за обмен на информация в съдебната власт. В ПКЕУ 2019-2023 са предвидени два очаквани резултата за СЦ 1.2: внедрени сигурни технологии за обмен на данни и приложени политики и процедури за мрежова и информационна сигурност.

Предвид, че Националната стратегия за киберсигурност е актуализирана през 2021 г. с РМС № 301 от 02.04.2021 г., а в решението е предвидено и приемане на Пътна карта за нейното изпълнение, следва да се обмисли възможността мерките от Специфична цел 1.2. на Стратегията за ЕУ и съответно от Пътната карта за нейното изпълнение да бъдат включени в Пътната карта към стратегията „Киберустойчива България 2023”, като в Стратегията за ЕУ се реферира към нея. По този начин ще се постигне както координация и съгласуваност, така и ясна демаркация между двете Стратегии и съответните пътни карти за тяхното изпълнение.

Специфична цел 1.3: „Осигуряване на цифрови решения, информационни системи и споделени ресурси на електронното управление“ е насочена към развитие на споделената облачна инфраструктура и ЕЕСМ, укрепване капацитета на единния системен оператор, развитие и поддръжка на интеграционния слой за целите на е-управление и др., съгласно задълженията на ДАЕУ по Закона за електронното управление и одобрената през април 2019 г. Архитектура на електронното управление в Република България. Предвидени са и действия за повишаване капацитета на единната държавна комуникационна инфраструктура и развитие на ДХЧО, вкл. за предоставяне на услуги от типа инфраструктура като услуга (IaaS), платформа като услуга (PaaS) и приложения като услуга (SaaS). Индикативните мерки, свързани с развитието на ЕЕСМ и ДХЧО са в съответствие със Стратегията за цифров единен

пазар, която идентифицира сигурните, високоскоростни и достъпни мрежи и услуги като основна предпоставка за развитието на европейския цифров пазар.

За изпълнение на СЦ 1.3 са предвидени повече от половината мерки от ПКЕУ 2019-2023 (47 мерки). Част от мерките са насочени към развитие на споделените ресурси и инфраструктура за развитие на електронното управление. Към СЦ 1.3. са съотнесени и значителен брой мерки за надграждане на информационни системи и регистри, които са ключови за съответния сектор: данъци и мита - информационните системи, регистри и архитектура на Национална агенция по приходите и Агенция „Митници“; здравеопазване - надграждане на Националната здравна информационна система; правосъдие - разработване на ключови регистри и информационни системи в сектор правосъдие; социална политика и трудова заетост – развитие на институционалната архитектура на Националния осигурителен институт и др. В рамките на тази СЦ е включена и мярката за Реализиране на и развитие на ЦАИС „Електронни обществени поръчки“. В ПКЕУ 2019-2023 са предвидени два очаквани резултата за СЦ 1.3: постигнат чувствителен напредък по отношение на цифровата трансформация на целия обществен сектор и осигурена възможност за цифрово взаимодействие на национално ниво между всички публични институции.

В рамките на ***Специфична цел 1.4***: „Оптимизация на работните процеси в администрацията и промяна на модела на данни за предоставяне на електронни услуги по подразбиране (Digital by default)“, индикативните мерки са насочени към реинженеринг на процесите и развитие на информационните системи за подобряване на процесите по предоставяне на електронни услуги, в т.ч. на хоризонталните и централизираните системи на електронното управление, въвеждане на КАО и услуги от типа „епизоди от живота или бизнеса“. Тези мерки са в унисон с целите на националния стратегически документ „Цифрова трансформация на България за периода 2020 - 2030 г.”, Стратегията за развитие на държавната администрация 2015 – 2020 г. и принципите от Базисния модел на комплексно административно обслужване по отношение на минимизиране на прякото, физическо взаимодействие на гражданите и бизнеса с администрациите, подобряване качеството на услугите, и увеличаване на общата ефективност на публичния сектор.

В последната актуализация на стратегията през 2021 г. акцент е поставен върху огромния потенциал на данните за осъществяването на цифровата трансформация на публичния сектор в България и създаването на иновативни публични услуги. В тази връзка, в специфична цел 1.4 са включени няколко допълнителни индикативни мерки и действия, съобразени с Европейската стратегия за данните, които са насочени към развитието и прилагането на нови модели за събиране, обработка, използване и преизползване на данни и увеличаване на достъпа до висококачествени данни, при защита правата на гражданите. Приоритетите, свързани с отворените данни и повторното използване на информацията от обществения сектор, са съобразени с европейското законодателство в тази област, включително Регламент (ЕС) 2018/1725 и Директива (ЕС) 2019/1024, както и с принципа за отвореност и прозрачност на данните, заложен в Плана за действие на ЕС за електронно управление през периода 2016 – 2020.

Към СЦ 1.4 в ПКЕУ 2019-2023 са включени девет мерки, като най-ключовите от тях са насочени към надграждане на хоризонталните и централизирани системи на е-

управление, във връзка с прилагане на Единния модел за заявяване, заплащане и предоставяне на ЕАУ и предоставянето на проактивни услуги.

Следва да се отбележи обаче, че за новите мерки и действия насочени към данните, включени в Стратегията 2019-2025, не са предвидени SMART резултати, които следва да бъдат постигнати към 2025 г. Що се отнася до мерките за развитие на човешките ресурси, системата за подготовка и повишаване на капацитета на кадрите в администрацията и механизмите за привличане и задържане на висококвалифицирани експерти в областта на е-управление – за тях липсват очаквани резултати. В ПКЕУ 2019-2023 не са включени мерки по СЦ 1.4., които да са насочени към развитието и прилагането на нови модели за събиране, обработка, използване и преизползване на данни и увеличаване на достъпа до висококачествени данни, както и такива за развитие на човешките ресурси, тъй като Пътната карта не е актуализирана едновременно със Стратегията през 2021 г. и актуализацията й е в ход.

Заедно със Стратегията през 2021 г. е актуализирана Концепцията за регистрова реформа, като в нея е включено ново Приложение № 4 – Дигитализиране на регистри, в което са включени мерки от ключово значение за регистровата реформа, насочени към дигитализиране на хартиени масиви от данни и оптимизация на ключови регистри. Тези мерки са с хоризонт на изпълнение до 2025 г. и се планира да се финансират в рамките на Националния план за възстановяване и устойчивост.

Стратегическа цел 2 „Електронно административно обслужване, ориентирано към потребителя“ на Стратегия 2019-2025 е формулирана в съответствие с европейски приоритет 3 „Улесняване на взаимодействието между администрациите и гражданите/предприятията с помощта на цифровите технологии с оглед на предоставянето на висококачествени публични услуги“ от Европейския план за действие за периода 2016-2020 г.

За изпълнение на ***Специфична цел 2.1*** „Улесняване на взаимодействието и изграждане на доверие между потребителя и администрациите, публичните институции, лица, осъществяващи публични функции и организации, предоставящи обществени услуги“ са предвидени мерки и дейности за прилагане на е-управление, ориентирано към потребителя, насърчаване участието на заинтересованите страни, и реализиране на националната схема за електронна идентификация.

Дейностите, насочени към развитието на политиката, свързана с електронната идентификация и удостоверителните услуги са съобразени със Закона за електронния документ и електронните удостоверителни услуги, както и с целите на Закона за електронната идентификация за осигуряване на подходящо равнище на сигурност на електронните транзакции и оперативна съвместимост на средствата за електронна идентификация. Тези мерки са в контекста на Цифровата програма за Европа и нормативните изисквания на европейско ниво, в т.ч. Регламент (ЕС) № 910/2014 на от 23 юли 2014 година относно електронната идентификация и удостоверителните услуги при електронни трансакции на вътрешния пазар. Политиката на публичност и прозрачност, както и активното ангажиране на гражданите и бизнеса в проектирането и създаването на ориентирани към потребителите и персонализирани електронни административни услуги, са изведени като водещи приоритети по пътя на страната ни към Единния европейски цифров пазар, в съответствие Стратегията за цифров единен пазар на Европа и Берлинската декларация от 2020 г.

За изпълнение на СЦ 2.1 в ПКЕУ 2019-2023 са предвидени десет мерки, като двете най-ключови от тях са насочени към системата за електронна идентификация и системата за дистанционно електронно гласуване. В СЦ 2.1 са включени и няколко мерки за споделени услуги в системата на съдебната власт, надграждане на портали в органите на изпълнителната власт от Сектор „Правосъдие“ и надграждане портала за правата на човека. Предвидена е и една мащабна мярка за развитие на иновативни решения в образованието. Следва да се отбележи обаче, че в ПКЕУ 2019-2023 не са включени мерки по СЦ 2.1., които да са насочени към осигуряване на възможности за ефективен граждански мониторинг и контрол, разширяване на възможностите за получаване на обратна връзка от потребителите и насърчаване участието на потребители и други заинтересовани страни при реализирането на е-управление, както и мерки за информационни кампании и обучения.

Индикативните мерки и дейности за изпълнение на ***Специфична цел 2.2***: „Трансгранично електронно административно обслужване“ са насочени основно към трансграничния обмен на информация и предоставянето на удостоверителни услуги на граждани на ЕС отвъд националните граници, като са съобразени с европейското законодателство в областта, в т.ч. с Регламент (ЕС) 2018/1724 за създаване на единна цифрова платформа и Регламента за изпълнение (ЕС) 2020/1121 на Комисията. Действията за интегриране на страната ни в Единното европейско пространство на данни и общите европейски пространства на данни в стратегически икономически сектори и области от обществен интерес са в съответствие с Европейската стратегия за данните и проекта на Акт за управление на данните. Изграждането на eIDAS възел кореспондира с изискванията на Регламент (ЕС) № 910/2014 за електронна идентификация и удостоверителни услуги, като ключов фактор за осъществяване на сигурни електронни трансакции при предоставянето на трансгранични електронни услуги.

Към СЦ 2.2 в ПКЕУ 2019-2023 са съотнесени три мерки за поддръжка и развитие на eIDAS възела, реализиране на базови трансгранични електронни услуги, както и за осигуряване на трансгранична свързаност на системи в органите на съдебната власт във връзка с обмен на данни свързани с провеждане на досъдебна и съдебна фаза със страни от ЕС и ЕИО.

На базата на извършения детайлен преглед в рамките на дейността, обосновано може да се заключи, че Актуализирана стратегия за развитие на електронното управление 2019-2025 г. като цяло съответства на развитието на нормативната и стратегическа рамка за е-управление на национално и европейско ниво, както и водещите европейски принципи в тази област.

В Стратегия 2019-2025 са отчетени актуалните тенденции и приоритети от основните стратегически документи, които очертават бъдещите тенденции за развитие на електронното управление, като Стратегията за цифров единен пазар за Европа, Европейската стратегия за данните, Стратегията на ЕС „Изграждане на цифровото бъдеще на Европа“, националния стратегически документ „Цифрова трансформация на България за периода 2020 - 2030 г.” и Националната програма за развитие „България 2030“.

Изпълнението на предвидените към момента мерки и дейности в Актуализираната стратегия за ЕУ и двете приложения към нея ще допринесе пряко за постигане на

поетите ангажименти по подприоритет 10.3 на Националната програма за развитие „България 2030" по отношение на цифровата трансформация на публичната администрация и изграждането на устойчива екосистема на е- управление. Поставените цели в НПР България 2030 са свързани с изпълнението на мерки в няколко области на въздействие, в т.ч. за развитие и прилагане на национална рамка за интелигентно управление на данните, дигитализация на публичния сектор и развитие на ключови дигитални компетентности в администрацията, развитие на електронни административни услуги, ориентирани към потребителя, внедряване на националната схема за електронна идентификация, подобряване на обществените услуги и електронното правосъдие, и осигуряване на високо ниво на мрежова и информационна сигурност.

Въпрос 1.2 До колко предприетите инициативи, изпълнени и в процес на изпълнение дейности, мерки и проекти за периода в България са в унисон с и допринасят за изпълнението на приложимата документална рамка?

Прилагането на централизиран подход при осъществяването на националната политика в областта на електронното управление в последните години е довело до успешното реализиране на редица инициативи - добри практики, които са в унисон с и допринасят за изпълнението на приложимата документална рамка: утвърждаването на единна Архитектура на ЕУ, прилагането на Единния модел за заявяване, заплащане и предоставяне на електронни административни услуги, развитието на хоризонталните и централизираните системи на електронното управление, надграждане на ДХЧО и споделените ресурси на ЕУ, реализацията на стартиралите инициативи за разработване на Референтна архитектура за оперативна съвместимост, изграждане и внедряване на Интегрирана система за централизирано изграждане и поддържане на регистри. Всички тези инициативи следва да бъдат наложени и утвърдени в бъдеще.

В допълнение ДАЕУ/МЕУ следва да продължи да прилага последователна политика за своевременно актуализиране на правната рамка, съгласно измененията в европейското законодателство и стратегическите документи, с оглед осигуряване на своевременна реакция и регламентиране на обществените отношения в областта на електронното управление съобразно актуалните тенденции и приоритети.

В рамките на въпроса са разгледани най-важните инициативи в областта на е-управление, предприети на национално ниво за периода 2014 - 2021 г., като съответствието на дейностите, мерките и конкретните проекти с приложимата документална рамка е обект на по-детайлен преглед и анализ в рамките Дейности 2, 3 и 4.

Преминаване към централизиран модел на електронно управление

До 2016 г. дейностите за развитие на електронното управление са концентрирани в Министерството на транспорта, информационните технологии и съобщенията, а политиката в областта на предоставянето на административни услуги - в Съвета за административната реформа и Администрацията на Министерския съвет. Мерките в областта на електронното управление се изпълняват разпокъсано, като липсва

координация и ефективен контрол. Липсата на конкретни приоритети и стандарти на национално ниво, в допълнение към институционалната фрагментация, затруднява съществено напредъка в цифровизацията на администрацията.

С изменението на Закона за електронното управление през 2016 г., реализирането на политиките за е-управление се превръща в приоритет, а на новосъздадената Държавна агенция „Електронно управление“ са възложени стратегическото планиране и бюджетното програмиране на хоризонталните политики за електронно управление, развитието и поддръжката на техническата инфраструктура, информационните центрове и комуникационната мрежа на държавната администрация. Промяната от децентрализиран към централизиран модел на електронно управление дава възможност за налагане на единни политики, стандарти и изисквания по отношение закупуването на активи, разработването и изграждането на информационни системи и електронизацията на административни услуги, което води до значително подобряване на координацията, оптимизация на процесите и преход от фрагментирани и затворени към цялостни, технологично независими и оперативно съвместими решения.

Въвеждането на предварителен, текущ и последващ контрол на проектите и дейностите в областта на електронното управление и ИКТ, в допълнение към предприетите инициативи от ДАЕУ на централно ниво, допринасят значително за напредъка в изпълнението на приложимата документална рамка, която е в основата и на извършените промени в нормативната уредба за изследвания период.

Архитектура на електронното управление в Република България[68]

С оглед осигуряване на координация, приемственост, управляемост и стабилност на информационните ресурси, е утвърдена единна Архитектура на електронното управление, изцяло съобразена с приложимата нормативна и стратегическа рамка в областта. Архитектурата на електронното управление в Република България е одобрена от председателя на ДАЕУ със Заповед № ДАЕУ-5040-11.04.2019 г., във връзка с чл. 7в от ЗЕУ и Протоколно решение на Министерския съвет по т. 13 на Протокол № 6/2019 г. Тя представлява обща рамка, която дефинира и регламентира елементите на е-управление, като обхваща целия процес на взаимодействие между участниците в него.

Ресурсите, процесите и моделите на взаимодействие между тях и общата рамка на архитектурата са подробно описани в документа „Архитектура на електронното управление в Република България“. Краткото описание на архитектурата е структурирано в три аспекта:

- ✓ функционална архитектура;
- ✓ системна архитектура;
- ✓ технологична архитектура.

Функционалната архитектура дефинира участниците в електронното управление, техните функции, вкл. управлението, координацията и контролът на изграждането и

[68] Архитектура на електронното управление в Република България, Кратко описание, април 2019 г., версия 1.5

функционирането на е-управлението, правната рамка на електронното управление, принципите на ЕУ и изискванията към системната и технологичната архитектура.

Системната архитектура представя системите и техните компоненти за предоставяне на ЕАУ, електронния обмен на документи между АО и управлението на взаимодействието между участниците. Системната архитектурата се състои от интеграционен слой, хоризонтални системи, централизирани системи, регистри и бази данни, приложения, осигуряващи функционирането на ЕУ.

Технологичната архитектура представя условията и ресурсите, формиращи средата за функциониране на системите на ЕУ. Технологичната архитектура дефинира средствата, системите, информационната и техническата инфраструктура, използвани за функционирането на всички информационни ресурси и които осигуряват надеждна, защитена и устойчива среда за предоставяне на услугите на ЕУ в непрекъснат режим.

Архитектурата на електронното управление е ключов елемент за изпълнението на политиката за електронно управление, а прилагането ѝ гарантира приемственост, управляемост и стабилност на системите, намаляване на грешките и оперативна съвместимост на използваните ИКТ решения.

Единен модел за заявяване, заплащане и предоставяне на електронни административни услуги

Единният модел за заявяване, заплащане и предоставяне на електронни административни услуги (Единният модел) е разработен от ДАЕУ през 2018 г. и е съвкупност от основните работни процеси по заявяване, заплащане и предоставяне на електронни административни услуги, като реализацията му се осигурява чрез ресурсите на електронното управление. Основната цел е с минимални усилия и с помощта на наличните технологични средства да се предостави възможност на гражданите и бизнеса за централизирано заявяване и получаване на ЕАУ, като в максимална степен се автоматизират процесите и се гарантира високо ниво на сигурност и достъпност на услугите. Единният модел е разработен в съответствие ключовите принципи в областта на е-управление, а реализацията и системното му налагане имат съществен принос за изпълнение на целите на Актуализираната стратегия.

Всички ключови хоризонтални системи на електронното управление, които са включени в реализацията на Единния модел за заявяване, плащане и предоставяне на ЕАУ са изградени през последните години и функционират успешно, в т.ч.:

- ✓ *Единен портал за достъп до електронни административни услуги (ЕПДЕАУ)* като единна точка за достъп до ЕАУ.
- ✓ *Система за електронна автентикация (еАвт)*, която позволява идентификация и автентификация на заявителите на ЕАУ;
- ✓ *Система за управление на електронни форми (еФорми)*, която осигурява възможност за създаване, редактиране и съхранение на електронни форми за заявяване и предоставяне на ЕАУ;
- ✓ *Система за електронна оторизация (еОтор)*, която контролира достъпа до системите и ресурсите на електронното управление;

- ✓ *Система за електронни плащания към доставчици на услуги*, която позволява извършването на сигурни и проследими плащания при предоставяне на ЕАУ;
- ✓ *Система за електронно връчване (еВръчване)*, която предоставя услугата „електронна препоръчана поща“, като позволява изпращане, получаване и съхраняване на електронни документи до публични органи, физически и юридически лица, които имат персонални профили;
- ✓ *Система за проверка валидността на персонален сертификат (еВалидиране)*, чрез която се извършва проверка на валидността на персоналните сертификати, с които са подписани електронните документи.

Надградена е и *Интеграционната шина за обмен на удостоверителна и справочна информация (RegiX)*, която предоставя автоматизиран достъп до данни от регистрите на ПАД на лица, които имат нормативно основание да ги получат. Чрез нея по икономичен и ефективен начин се прилага моделът за еднократно събиране и многократно използване на информация съгласно принципа на „служебното начало“. За изследвания период значително е увеличен броят на регистрите, присъединени към RegiX, както и броят на администрациите, получили достъп до него.

Единният портал за достъп до електронни административни услуги (www.egov.bg), изпълнява ролята на единна национална точка в съответствие с Регламент (ЕС) 2018/1724, като на него е публикувана цялата необходима информация за услугите, включени в Приложение I.

Развитието на хоризонталните и централизираните системи на електронното управление в България и прилагането на Единния модел за заявяване, заплащане и предоставяне на електронни административни услуги предоставят възможност за ефективно оптимизиране и електронизация на процесите по административно обслужване и ускоряване цифровата трансформация на публичния сектор като цяло.

Споделени ресурси на електронното управление

В периода 2016 – 2021 г. ДАЕУ осъществява последователна политика за изграждане и развитие на споделените ресурси на електронното управление, в съответствие със ЗЕУ – Държавния хибриден частен облак (ДХЧО), центровете за данни и Единната електронна съобщителна мрежа на държавната администрация (ЕЕСМДА) в съответствие с разпоредбите на ЗЕУ.

ДХЧО представлява единно облачно пространство за нуждите на администрацията, което осигурява централизирана ИКТ инфраструктура, с което се реализира икономия от мащаба и се оптимизират разходите за поддръжка на хардуер и закупуване на лицензен софтуер чрез предоставянето им като облачни услуги. Освен основния център за данни на ДХЧО, е изграден и резервен център за обработка на данни, както и ново оптично трасе за връзка между двата центъра, както и хранилище за съхранение на резервни копия на критични регистри. Въпреки, че все още са налице действия на отделни администрации за самостоятелно и некоординирано развитие на ИКТ инфраструктура, в рамките на изследвания период се наблюдава поетапна промяна в начина на съхранение на данните на държавната администрация от децентрализиран към централизиран модел, като приоритетно се мигрират най-критичните за електронното управление информационни ресурси.

Този документ е създаден в рамките на проект BG05SFOP001-4.005 ***„Техническа помощ за ДАЕУ за изпълнение на функции по управление на средства от ЕСИФ чрез подкрепа за възстановяване на разходи за хоризонтални дейности“*** *по Оперативна програма „Добро управление” 2014-2020 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от Държавна агенция „Електронно управление” и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган. www.eufunds.bg*

До 2025 г. ДАЕУ планира да продължи развитието на ДХЧО, обхвата и обема на предоставяните услуги от типа IaaS, SaaS, PaaS, да се консолидират споделените ресурси и да се централизира напълно тяхната поддръжка. Централизирането на информационните ресурси на електронното управление при спазване на изискванията за физическа, мрежова и информационна сигурност, ще позволи плавен преход към интеграция и консолидация в единните европейски облачни пространства, в съответствие с Европейската стратегия за данните и Акта за управление на данните.

Единната електронна съобщителна мрежа осигурява високоскоростен, надежден и сигурен пренос на данни, глас и видео за нуждите на държавната администрация. Използваните съвременни технологии позволяват виртуално да се обединят в единна национална информационна инфраструктура корпоративните мрежи на централната и местната администрация, като се запази тяхната информационна самостоятелност, автономното им управление, и се изключи всяка форма на нерегламентиран достъп до пренасяната информация. През разглеждания период се наблюдава непрекъснат процес на разширяване капацитета на мрежата, присъединяване към нея на нови ведомства и структури и обезпечаване на мрежовата и информационната сигурност.

Споделените ресурси са гръбнакът на електронното управление и критичен фактор за реализацията на всички е-услуги. Надграждането и развитието им следва да продължат да бъдат един от приоритетите на правителството, като един от основните инструменти за реализиране на стратегическите цели за цифрова трансформация на администрацията.

Референтната архитектура за оперативна съвместимост и Интегрирана система за централизирано изграждане и поддържане на регистри

Спазването на принципите за оперативна съвместимост на национално ниво се гарантира в ЗЕУ чрез определяне на изисквания за интеграция с хоризонталните системи на електронното управление, използване на интеграционния слой за обмен на справочна и удостоверителна информация от регистрите, удостоверяване на съответствието на информационните системи с изискванията за оперативна съвместимост и осъществяване на контрол по спазването им от страна на ДАЕУ.

През 2015 г., в рамките на проект по ОП „Административен капацитет“ е разработен Проект на Национална рамка за оперативна съвместимост, но тя не е формално одобрена[69]. Към настоящия момент ДАЕУ има сключен договор за изпълнение на проект по ОПДУ „Разработване и прилагане на Референтна архитектура за оперативна съвместимост (РАОС) и на Информационна система за централизирано изграждане и поддържане на регистри (ИСЦИПР)“.

В рамките на проекта се разработва Концепция за оперативна съвместимост, която ще бъде съобразена с Европейската рамка за оперативна съвместимост (ЕРОС) [70], стратегията за нейното прилагане и Европейската референтна архитектура за оперативна съвместимост (EIRA). Предстои разработване и одобряване на РАОС, като част от Архитектурата на електронното управление, която ще съдържа стандарти,

[69] Проект на национална рамка за оперативна съвместимост
[70] https://ec.europa.eu/isa2/eif_en

описание на процеси, правила и процедури, свързани с поддържането и прилагането на референтната архитектура, включително по отношение на регистрите за оперативна съвместимост. Ще бъде разработен и утвърден План за прилагане на РАОС, вкл. изготвяне на предложения за нормативни промени, свързани с прилагането ѝ.

В обхвата на същия проект по ОПДУ, ДАЕУ стартира процеса по разработване на Интегрирана система за централизирано изграждане и поддържане на регистри (ИСЦИПР), която ще бъде уеб базирана и ще функционира върху инфраструктурата на ДХЧО. Чрез нея ще бъде осигурена възможност всяка организация автоматизирано да създава структура от данни и да изпълнява работни процеси, свързани с предоставяните чрез регистър услуги (вписване, промяна и удостоверяване на обстоятелства, генериране на справки и др.), както и графични потребителски интерфейси за достъп до съответните услуги. Системата ще предоставя възможност за интеграция със слоя за обмен на удостоверителна и справочна информация, така че информацията в регистрите да е достъпна и актуална, да се представя във формати, които могат да се обработват машинно, без необходимост от предварителна трансформация. Чрез ИСЦИПР ще бъдат изградени нормативно определените в ЗЕУ регистри за оперативна съвместимост, като ще бъдат вписани/мигрирани приложимите модели на данни.

Заключение: В условията на задълбочаваща се социално-икономическа криза, породена от пандемията и променена политическа обстановка, от ключово значение е да се осигури приемственост и надграждане на вече внедрените и работещи решения на централно ниво за да се ускори процеса на цифрова трансформация. Прилагането на централизиран подход от ДАЕУ при осъществяването на националната политика в областта на електронното управление в последните години е довело до успешното реализиране на редица инициативи - добри практики, които следва да бъдат наложени и утвърдени в бъдеще: прилагането на Единния модел за заявяване, заплащане и предоставяне на електронни административни услуги развитие на хоризонталните и централизираните системи на електронното управление, надграждане на ДХЧО и споделените ресурси на ЕУ. Успешната реализация на стартиралите инициативи за разработване на Референтна архитектура за оперативна съвместимост, изграждане и внедряване на ИСЦИИПР също е от изключително значение за бъдещото развитие на електронното управление, в т.ч. за предоставяне на оперативно съвместими публични услуги на местно, национално и европейско ниво за гражданите и бизнеса.

В допълнение, ДАЕУ/МЕУ следва да продължи да прилага последователна политика за своевременно актуализиране на правната рамка, съгласно измененията в европейското законодателство и стратегическите документи, с оглед осигуряване на своевременна реакция и регламентиране на обществените отношения в областта на електронното управление съобразно актуалните тенденции и приоритети.

Въпрос 1.3 Какви промени са настъпили в областта на електронното управление, включително текущи тенденции и приоритети, законови изменения и др.?

На национално ниво в разглеждания период, следва да се отбележи значителното развитие на нормативната и институционална рамка в областта на електронното управление. Актуализирани са водещите принципи за е-управление, в съответствие

с приетите стратегически документи на европейско ниво. Приети са основните законови и подзаконови нормативни актове, които определят организацията, правомощията на отделните органи, изискванията, условията и правилата за реализиране на електронното управление.

Основните тенденции и приоритети в областта на електронното управление на европейско ниво са формулирани в Декларацията от Талин за е-управление от 2017 г. и Берлинската декларация от 8-ми декември 2020 г. Те очертават ключовите цели, принципи и приоритети за развитие на електронното управление в ЕС.

В последните две години на европейско ниво са предприети няколко ключови инициативи за ускоряване на цифровата трансформация на ЕС, които очертават текущите тенденции и приоритети:

- ✓ Европейска стратегия за данните и Акт за управление за данните. Двата документа представят цялостен подход към икономика, основана на данни, при спазване и насърчаване на основните ценности, които са в основата на европейските общества;
- ✓ С Регламент (ЕС) 2021/241 е създаден Механизмът за възстановяване и устойчивост, който има за цел да насърчи икономическото, социалното и териториалното сближаване на ЕС чрез: подобряване на устойчивостта на държавите-членки, готовността за кризи, капацитета за приспособяване и потенциала за растеж; смекчаване на социалното и икономическото въздействие на кризата с COVID-19, особено върху жените; допринасяне за прилагането на Европейския стълб на социалните права; подкрепа на зеления преход и подпомагане постигането на целите на ЕС за климата до 2030 г., както и целта за климатичен неутралност до 2050 г. и насърчаване на цифровия преход.
- ✓ Цифров компас 2030: Пътят към цифровото десетилетие на Европа (март 2021 г.). Съобщението на Комисията - очертава ***четири основни направления***, за да дефинира ясни и конкретни цели, които следва да бъдат постигнати за следващото десетилетие до 2030 г: *цифрови умения на населението и висококвалифицирани дигитални професионалисти*; *сигурни и производителни устойчиви цифрови инфраструктури*; *цифрова трансформация на предприятията*; *цифровизация на обществените услуги*.
- ✓ Политическата програма „Път към цифровото десетилетие“ следва да гарантира, че ЕС ще осъществи своите общи и цифрови цели, свързани с цифровата трансформация на обществото и икономиката в съответствие с ценностите на ЕС, като укрепва водеща си роля в цифровата област и насърчава ориентирани към човека, приобщаващи и устойчиви цифрови политики, които предоставят на гражданите и предприятията допълнителни възможности за действие и влияние. Програмата определя конкретните цифрови цели, които Съюзът следва да постигне, в четирите основни направления на Цифровия компас - дигитални умения, цифрови инфраструктури, дигитализация на предприятията и обществените услуги.

Развитие на нормативната и институционална рамка на национално ниво

В рамките на анализирания период е постигнато значително развитие на нормативната и институционална рамка, насочено към цифровизация на процесите в администрацията и улесняване на взаимодействието между администрацията, гражданите и бизнеса чрез използването на електронни услуги. Актуализирани са водещите принципи за е-управление, в съответствие с приетите стратегически документи на европейско ниво, като Талинската декларация за е-управление от 6-ти октомври 2017 г. и Берлинската декларация за цифровото общество и цифрово управление, основано на ценности, от 8-ми декември 2020 г. Приети са основните законови и подзаконови нормативни актове, които определят организацията, правомощията на отделните органи, изискванията, условията и правилата за реализиране на електронното управление:

✓ Направени са няколко съществени изменения и допълнения в ***Закона за електронното управление***, които са насочени към предоставянето на електронни административни услуги, осигуряването на оперативна съвместимост и адекватни нива на мрежова и информационна сигурност. Създадена е Държавна агенция „Електронно управление“ като орган за разработване и осъществяване на държавната политика за е-управление и са регламентирани контролът и взаимодействието между ДАЕУ и административните органи. Развита е подзаконовата уредба, в т.ч. Наредбата за обмена на документи в администрациите, Наредбата за удостоверенията за електронен подпис в администрациите, Наредбата за дейността на доставчиците на удостоверителни услуги, реда за нейното прекратяване и за изискванията при предоставяне на удостоверителни услуги. Приета е Наредба за общите изисквания към информационните системи, регистрите и електронните административни услуги и Наредба за минималните изисквания за мрежова и информационна сигурност.

✓ Приети са ***Законът за електронната идентификация*** и правилникът за неговото приложение, с които се уреждат функциите, задълженията и отговорностите на всички участници в процеса на създаване на електронна идентичност на физическите лица и тяхната електронна идентификация, при спазване на принципа за техническа и технологична неутралност на използваните инструменти и механизми.

✓ Приет е ***Законът за киберсигурност*** и подзаконовата уредба към него, с което са транспонирани разпоредбите на Директива (ЕС) 2016/1148 относно мерки за високо общо ниво на сигурност на мрежите и информационните системи в Съюза.

Развитието на нормативната уредба в областта на електронното управление на национално ниво в последните години, е един от ключовите фактори за постигнатия напредък, както по отношение на институционалната структура и механизмите за контрол и координация, така и по отношение на изискванията, правилата и процедурите за отделните заинтересовани страни.

В изследвания период са настъпили значителни промени в средата за развитие на електронното управление, които очертават положителни тенденции по пътя на страната ни към превръщане в модерна цифрова държава, част от които са:

- Дефинирани са основните роли и отговорности на всички участници в процеса на планиране, реализация, координация и контрол на политиката на е-управление;

- Създадени са нормативни и технологични условия за ефективно прилагане на служебното начало при предоставянето на административни услуги, вкл. чрез въвеждането на нормативни изисквания за достъп до данни от регистри на държавната администрация;
- Утвърдена е Архитектурата на електронното управление в Република България, която гарантира приемственост, управляемост и стабилност на системите и регламентира моделите на взаимодействие между тях;
- Приети са няколко решения на Министерския съвет, включващи конкретни мерки, насочени към осъществяване на регистровата реформа, електронизирането на услугите на администрацията и трансформирането на удостоверителните услуги във вътрешно-административни;
- Въведени са задължителни изисквания за мрежова и информационна сигурност и за оперативна съвместимост от всички административни органи, организации, предоставящи обществени услуги и лица, осъществяващи публични функции;
- Въведен е изцяло електронен документооборот между администрациите чрез налагане на единен технически протокол за обмен на електронни документи като стандарт за всички административни органи;
- Изградени и функциониращи са ключовите хоризонтални и централизирани системи на електронното управление и е утвърден Единния модел за заявяване, плащане и предоставяне на ЕАУ;
- Одобрена е Единна политика за информационните ресурси на е-управление на Република България (РМС № 296 от 02.04.2021 г.), която съдържа насоки, мерки и действия за координирано изграждане, ефективно развитие и функциониране на информационните ресурси в държавата;
- Функционират споделените ресурси на електронното управление и са мигрирани голяма част от най-критичните за държавата информационни ресурси;
- Подобрена е значително информационно-комуникационната свързаност между администрациите и се извършват целенасочени действия за ускорена цифровизация на наличните масиви от данни, особено по отношение на ключови за държавата регистри.

Декларацията от Талин и Берлинската декларация

Основните тенденции и приоритети в областта на електронното управление на европейско ниво са формулирани в Декларацията от Талин за е-управление от 2017 г. и Берлинската декларация от 8-ми декември 2020 г. Те очертават ключовите цели, принципи и приоритети за развитие на електронното управление в ЕС, с фокус върху осигуряване на висококачествени, надеждни и ориентирани към потребителя цифрови публични услуги за гражданите и бизнеса и изграждане на ориентиран към бъдещето Единен европейски пазар, в който публичният сектор се явява ключов елемент и движеща сила за внедряване на иновативни технологични решения и цялостна дигитална трансформация на обществото и икономиката.

В последните две години на европейско ниво са предприети няколко ключови инициативи за ускоряване на цифровата трансформация на ЕС, включително

Европейската стратегия за данните и Акта за управление за данните, създаването на Механизма за възстановяване и устойчивост, Цифровия компас 2030 и Пътят към цифровото десетилетие на Европа.

Европейска стратегия за данните и Акт за управление на данните

Европейската стратегия за данните и Актът за управление на данните представят цялостен подход към икономика, основана на данни, при спазване и насърчаване на основните ценности, които са в основата на европейските общества. Данните са в основата на цифровата трансформация и потенциалът им за увеличаване на икономическия растеж и повишаване благосъстоянието на обществото е безспорен. По тази причина Европейската комисия ги извежда като приоритет на електронното управление, като целта е, от една страна, да се подобрят условията по отношение на достъпността и използваемостта на данните, а от друга - да се увеличи търсенето и използването на цифрови данни и базираните на тях услуги, продукти и процеси в рамките на Единния европейски пазар.

С оглед разгръщане на пълния потенциал на данните и превръщането им в ключов капитал на обществото, следва да се развият и прилагат нови модели за събиране, обработка, повторно използване, съхранение и сигурност на данните, да се подобри оперативната съвместимост на системите, и да се укрепи капацитета на инфраструктурите на Европа за хостинг, обработка и използване на данни. Предвижда се създаването на Единно европейско пространство на данните, в рамките на което се насърчава развитието на общи европейски пространства на данни в стратегически икономически сектори и области от обществен интерес.

В контекста на европейските приоритети и предвид водещата роля на правителството за осигуряване на стандартизирани, оперативно съвместими и висококачествени модели от данни, годни за повторно използване, от изключителна важност е България да се ангажира с предприемането на целенасочени и последователни действия за цялостна промяна в подхода за дигитализация на публичния сектор, като изведе като основен приоритет данните, в т.ч. пространствените и отворените данни.

С финансиране по Програма „Научни изследвания, иновации и дигитализация за интелигентна трансформация“ (ПНИИДИТ) се предвижда в периода 2021-2027 г. да бъде разработена рамка за управление на данните на национално ниво, като част от Референтната архитектура за оперативна съвместимост. Тази инициатива ще ускори значително прехода на страната ни към бърза и необратима цифрова трансформация, като ще доведе до чувствително подобряване качеството и структурата на данните в публичния сектор и ще допринесе за разработването на проактивни и иновативни електронни персонализирани публични услуги и продукти, включително на трансгранично ниво.

Механизъм за възстановяване и устойчивост

С Регламент (ЕС) 2021/241 на Европейския парламент и на Съвета от февруари 2021 г.[71] е създаден Механизмът за възстановяване и устойчивост (МВУ). Той има за цел да насърчава икономическото, социалното и териториалното сближаване на ЕС чрез:

- ✓ подобряване на устойчивостта на държавите-членки на ЕС, готовността за кризи, капацитета за приспособяване и потенциала за растеж;
- ✓ смекчаване на социалното и икономическото въздействие на кризата с COVID-19, особено върху жените;
- ✓ допринасяне за прилагането на Европейския стълб на социалните права;
- ✓ подкрепа на зеления преход и подпомагане постигането на целите на ЕС за климата до 2030 г., както и целта за климатичен неутралност до 2050 г.;
- ✓ насърчаване на цифровия преход.

С бюджет от 672,5 млрд. евро, механизмът е най-големият структурен елемент на пакета от стимули Next Generation EU[72], насочен към смекчаване на икономическото и социалното въздействие на пандемията на COVID-19 и превръщане на европейските икономики и общества по-устойчиви и по-добре подготвени за предизвикателствата и възможностите на зеления и цифровия преход. Ще бъдат финансирани мерки за подкрепа на инвестиции и реформи в държавите-членки в следните 6 области:

- зелен преход;
- дигитална трансформация;
- интелигентен, устойчив и приобщаващ растеж;
- социално и териториално сближаване;
- здравна, икономическа, социална и институционална устойчивост;
- политики за следващото поколение, като образование и умения.

Съгласно регламента, страните-членки изготвят национални планове за възстановяване и устойчивост, като излагат своята програма за реформи и инвестиции в изчерпателен и съгласуван пакет, в съответствие със специфичните за всяка държава препоръки, приети от Комисията в рамките на европейския семестър. Регламентът изисква всяка държава-членка да отдели най-малко 20% от получените средства за своя план за възстановяване и устойчивост за мерки за насърчаване на цифровия преход и/или справяне с произтичащите от това предизвикателства.

Последната версия на **Националния план за възстановяване и устойчивост на Република България**[73] (НПВУ) е изпратена официално на ЕК на 15.10.2021 г. Документът съдържа 59 инвестиционни проекта и 46 реформи в четири основни "стълба" - "Иновативна България", "Зелена България", "Свързана България" и "Справедлива България". НПВУ концентрира в областта на цифровия преход близо ¼ (22,5%) от общите предвидени разходи по него, като усилията са насочени в четири основни направления: разгръщане на широколентова инфраструктура; повишаване на цифровите умения на населението; ускоряване внедряването на цифрови технологии в предприятията; и разгръщане на електронното управление и електронни услуги.

[71] https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2021/241/oj
[72] https://ec.europa.eu/info/strategy/recovery-plan-europe_bg
[73] https://www.nextgeneration.bg/upload/58/npvu-15102021.pdf

Този документ е създаден в рамките на проект BG05SFOP001-4.005 ***„Техническа помощ за ДАЕУ за изпълнение на функции по управление на средства от ЕСИФ чрез подкрепа за възстановяване на разходи за хоризонтални дейности“*** *по Оперативна програма „Добро управление” 2014-2020 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от Държавна агенция „Електронно управление” и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган. www.eufunds.bg*

В рамките на плана са предвидени няколко ключови за електронното управление проекта, в т.ч. за дигитализация на ключови национални регистри, която е от съществено значение за осъществяването на регистровата реформа; изграждане на национална схема за електронна идентификация и персонализацията ѝ в българските лични документи; интегрирана национална система за киберсигурност; единна информационна система по устройство на територията инвестиционно проектиране и разрешаване на строителството; и др. Във връзка с планираното дигитализиране на информационни масиви, съдържащи регистрови данни, е и извършената в началото на 2021 г. актуализация на Концепцията за регистрова реформа.

На този етап, НПВУ все още не е окончателно одобрен. В началото на декември 2021 г. е върнат от Комисията за преработване, а оценката му следва да приключи най-късно до 15 февруари 2022 г. Въз основа на планираното, България очаква да получи 12.6 млрд. лв. за възстановяване от Covid кризата. Успешното изпълнение на планираните проекти за електронното управление, заложени в плана, ще доведат до чувствителна положителна промяна в тази област и ще допринесат значително за изпълнение на целите на Актуализираната стратегия 2019 – 2025.

Цифров компас 2030: Пътят към цифровото десетилетие на Европа

Пандемията COVID-19 радикално променя ролята и възприемането на цифровизацията в европейското общество и икономика, значително ускорява темповете на развитие на цифровите технологии, като в същото време отчетливо се открояват наличните слабости и уязвимите места. На фона на тези предизвикателства, през март 2021 г. Европейската комисия публикува Съобщение до Европейския парламент, Съвета, ИСП и Комитета на регионите - Цифров компас 2030: Пътят към цифровото десетилетие на Европа[74]. В документа ЕК представя своята визия, цели и пътища за успешна цифрова трансформация на Европа до 2030 г., като формулира набор от принципи за насърчаване и отстояване на ценностите на ЕС в цифровото пространство.

Амбицията на ЕС е да бъде независим в областта на цифровите технологии в един отворен и взаимосвързан свят и да провежда политики, които дават възможност на хората и предприятията да се възползват от едно ориентирано към човека, устойчиво и по-добро цифрово бъдеще. За целта трябва да се предприемат както мерки за преодоляване на слабостите и зависимостите, така и за ускоряване на инвестициите в тази област.

С **Цифровия компас** Комисията предлага да се постигне съгласие по набор от цифрови принципи, бързо да се стартират важни многонационални проекти и да се изготви законодателно предложение, с което се установява стабилна рамка за управление чрез механизъм за мониторинг и сътрудничество с държавите членки, с цел наблюдение на напредъка. Съобщението на Комисията - очертава ***четири основни направления*** (като четирите посоки на компаса) за да дефинира ясни и конкретни цели, които следва да бъдат постигнати за следващото десетилетие до 2030 г:

[74] https://eur-lex.europa.eu/legal-content/bg/TXT/?uri=CELEX%3A52021DC0118

- *цифрови умения на населението и висококвалифицирани дигитални професионалисти* - най-малко 80 % от всички възрастни в ЕС следва да притежават основни цифрови умения, а специалистите в областта на ИКТ следва да бъдат поне 20 милиона, с тенденция към изравняване на броя на жените и мъжете.
- *сигурни и производителни устойчиви цифрови инфраструктури* - всички домакинства в ЕС следва да имат гигабитова свързаност, а всички населени райони следва да бъдат обхванати от 5G; производството на авангардни и устойчиви полупроводници в Европа следва да достигне 20 % от световното производство; 10 000 климатично неутрални периферни клъстерни възела с висока степен на сигурност следва да бъдат разположени в ЕС и Европа следва да разполага с първия си квантов компютър до 2025 г.
- *цифрова трансформация на предприятията* - 75% от предприятията следва да използват компютърни услуги „в облак“, големи информационни масиви и изкуствен интелект, над 90 % от МСП следва да достигнат поне базово равнище на цифров интензитет, а броят на стартиращите предприятия в ЕС, достигнали пазарна стойност от 1 млрд. долара (т.нар. „еднорози“) следва да се удвои.
- *цифровизация на обществените услуги* - всички ключови обществени услуги следва да бъдат достъпни онлайн, всички граждани да имат достъп до своите електронни медицински досиета, а 80 % от гражданите следва да използват електронни решения за цифрова самоличност (eID).

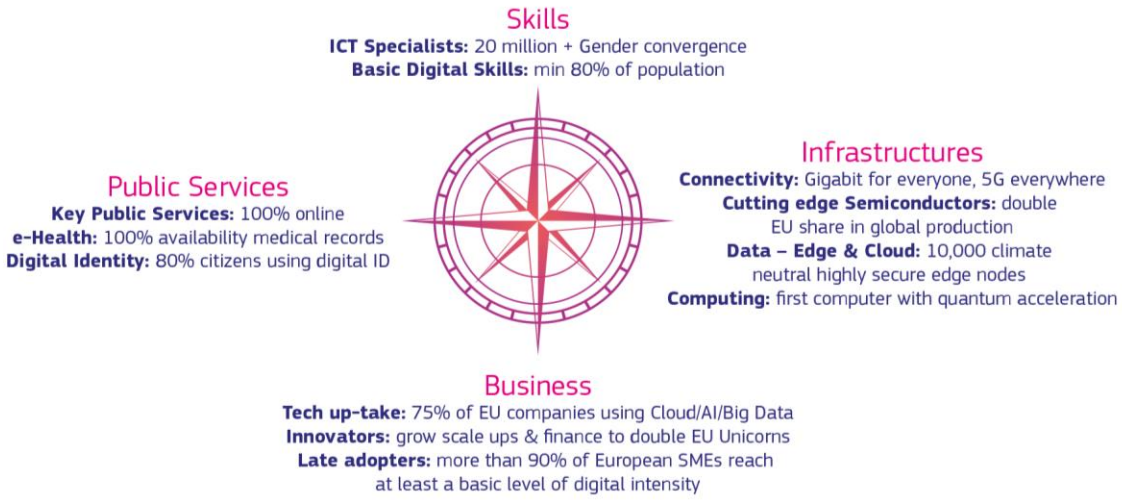

Източник: Европейска комисия

Цифровият компас предвижда също включването на рамка от цифрови принципи и права за защитата и утвърждаване на ценностите на ЕС в цифровото пространство в междуинституционална тържествена декларация, чрез която ще се гарантира, че всички граждани имат полза от цифровизацията, притежават уменията, необходими за цифровото общество, и упражняват правата си както онлайн, така и офлайн.

След широки дебати с всички заинтересовани страни, на 15 септември 2021 г. ЕК публикува Предложение за решение на Европейския парламент и на Съвета за

създаване на политическа програма до 2030 г. „Път към цифровото десетилетие“[75], с която да се въведе стабилна рамка за управление въз основа на структурирано сътрудничество с държавите-членки и конкретен план за постигане на заложените амбициозни цели на Съюза.

Програмата „Път към цифровото десетилетие“ следва да гарантира, че Европейският съюз ще осъществи своите общи и цифрови цели, свързани с цифровата трансформация на обществото и икономиката в съответствие с ценностите на ЕС, като укрепва водеща си роля в цифровата област и насърчава ориентирани към човека, приобщаващи и устойчиви цифрови политики, които предоставят на гражданите и предприятията допълнителни възможности за действие и влияние.

„Пътят към цифровото десетилетие“ определя конкретните цифрови цели, които Съюзът следва да постигне, в съответствие с четирите основни направления на Цифровия компас - дигитални умения, цифрови инфраструктури, дигитализация на предприятията и обществените услуги.

Комисията предлага да се установи *годишен механизъм за сътрудничество* с държавите-членки за мониторинг на напредъка по поставените цели, който се състои от:

- ✓ Структурирана, прозрачна и споделена система за наблюдение, базирана на Индекса на цифровата икономика и общество (DESI), за измерване на напредъка по всяка от целите за 2030 г., включително ключови показатели за ефективност (KPI);
- ✓ Годишен доклад за „Състоянието на цифровото десетилетие“, в който Комисията ще оцени напредъка и ще предостави препоръки за действия;
- ✓ Многогодишни стратегически пътни карти за цифрово десетилетие за всяка държава-членка, в които те ще очертаят приети или планирани политики и мерки в подкрепа на целите за 2030 г.;
- ✓ Структурирана годишна рамка за обсъждане и разглеждане на области с недостатъчен напредък чрез препоръки и съвместни ангажименти между Комисията и държавите-членки;
- ✓ Механизъм за подпомагане изпълнението на широкомащабни многонационални проекти, финансирани от ЕС, включително от Механизма за възстановяване и устойчивост, и от държавите-членки.

За да се гарантира, че Европа се придвижва бързо към целите на цифровото десетилетие, предложената рамка за управление предвижда система за наблюдение на напредъка, базирана на подобрен индекс на цифровата икономика и общество (DESI), структуриран около четирите ключови точки на Цифровия компас.

В политическата програма е предвиден и механизъм на правна структура, която да позволява бързо и гъвкаво създаване и изпълнение на многонационални проекти, по-специално на широкомащабни цифрови инфраструктури и/или услуги, разгърнати на територията на няколко държави. Комисията, действаща като ускорител на многонационални проекти, ще помогне на държавите-членки при идентифицирането на техните интереси, ще даде насоки относно механизмите за реализация и ще

[75] https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=COM:2021:0574:FIN

предостави помощ при изпълнението, за да се гарантира широко участие и ефективно изпълнение на проектите.

Тясното и структурирано сътрудничество с държавите-членки е от ключово значение за постигане на заложените цели на Съюза. По тази причина се предвижда първо Комисията да разработи прогнозни траектории за постигане на целите на ЕС заедно с държавите-членки, които от своя страна да предложат национални стратегически пътни карти за постигането им, въз основа на предоставени от ЕК насоки.

В член 7 на проекта се предвижда до шест месеца от влизане в сила на решението за одобряване на програмата, държавите членки да представят своите национални стратегически пътни карти за цифровото десетилетие, въз основа на предоставени от Комисията насоки. В тях следва да бъдат определени основните политики, мерки и действия, допринасящи за постигането на общите и цифровите цели, посочени в програмата; националните прогнозни траектории, допринасящи за постигането на съответните цифрови цели, измерими на национално равнище; очакваното отражение върху напредъка към всяка от цифровите цели в резултат на прилаганите, приетите и планираните политики, мерки и действия; сроковете за изпълнение на приетите и планираните политики, мерки и действия, както и прогноза за сроковете, в които се очаква те да имат отражение върху постигането на цифровите цели. Националните пътни карти следва да съдържат и описание на източниците на финансиране, планираното използване на програми и инструменти на Съюза, като могат да бъдат включени и предложения за един или повече многонационални проекти.

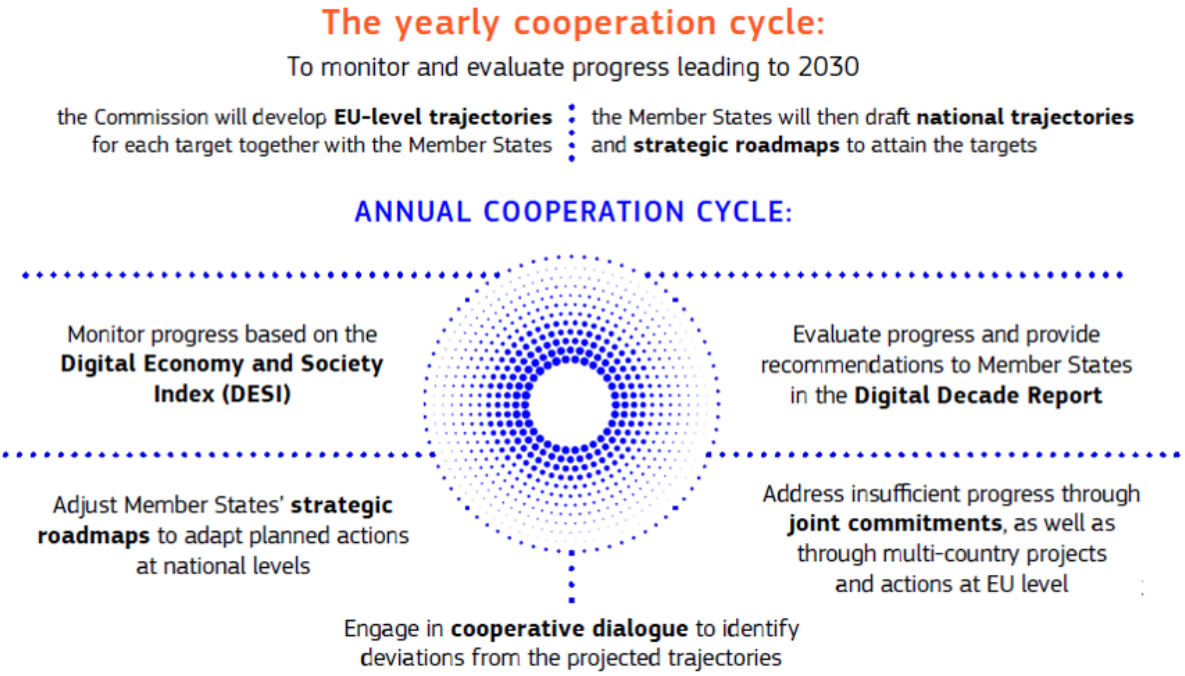

Източник: Европейска комисия

„Пътят към цифровото десетилетие“ предвижда Комисията да докладва ежегодно на Европейския парламент и на Съвета за напредъка по европейските и националните траектории. В доклада ЕК може да посочва препоръчителни действия по отношение на политиките, мерките и действията, които да бъдат предприети от държавите членки

в областите, където напредъкът по отношение на цифровите цели се счита за недостатъчен, и които следва да бъдат включени в националните стратегически пътни карти на държавите членки за цифровото десетилетие. Тя може да предлага прилагането на конкретни регулаторни мерки или публични интервенции за насърчаване на допълнителни инвестиции в цифрови технологии и капацитет, включително чрез разработването на многонационални проекти.

Въпрос 1.4 До колко установените вече добри практики на европейско ниво се прилагат в РБ и кои практики е подходящо да бъдат запазени, развити, да отпаднат съобразно националните специфики или занапред да бъдат въведени?

Като добра инициатива на европейско ниво в последните години може да бъде определено създаването на **Единната цифрова платформа – Твоята Европа (Your Europe)**. Целта е да се улесни мобилността на гражданите и бизнеса в рамките на единния европейски пазар, чрез осигуряване на трансгранична оперативна съвместимост при цифровизацията на услуги и процедури. В тази връзка, ДАЕУ/МЕУ следва да продължи да полага усилия за развитието на единната входна точка за изпълнение на чл. 6, 13 и 14 от Регламент (ЕС) 2018/1724, като предприеме необходимите стъпки за надграждане на хоризонталните системи на електронното управление, в съответствие с изискванията на ЕС, както и за по-активна комуникация с/ координация на компетентните органи по отношение на цифровизацията и трансграничната достъпност на процедурите.

Споделяне на изходен код и решения за оперативна съвместимост

Като успешно реализирана инициатива и добра практика на европейско ниво може да бъде определена и **Платформата за споделяне на опит и решения за оперативна съвместимост – Joinup.** Тя предлага услуги, които имат за цел да помогнат на професионалистите в електронното управление да споделят опит помежду си, като откриват, избират, използват повторно, разработват и прилагат решения за оперативна съвместимост. На 08.12.2021 г. ЕК прие нови правила за софтуера с отворен код, които ще позволят нейните софтуерни решения да бъдат публично достъпни, когато се очакват потенциални ползи за гражданите, дружествата или обществените услуги. Подобна инициатива във връзка с описаните европейските практики е предприета и в България, като от началото на 2020 г. ДАЕУ поддържа портал за разработчици (https://dev.egov.bg), като чрез него се предоставя достъп до Хранилището за изходен код GitHub (https://github.com/governmentbg), в който се съхранява изходния код на всички проекти за разработка, надграждане или внедряване на информационни системи или електронни услуги. ДАЕУ/МЕУ следва да продължи политиката си за активно насърчаване на споделянето и повторното използване на софтуерни решения, знания и опит, за реализиране на по-добри и оперативно съвместими технологични решения, с по-ниски разходи за обществото.

Електронна идентификация – примерът на Естония. Естония има най-добре развитата национална схема за документи за самоличност в света. Задължителната лична карта е физически идентификационен документ с усъвършенствани електронни функции, който е сигурно доказателство за идентификация в електронна среда и осигурява цифров достъп до всички защитени електронни услуги. **Mobile-ID** позволява на хората да използват мобилен телефон като форма на защитена цифрова идентификация. Това е алтернативно средство за eID, което се издава на притежатели на естонска лична карта или естонска карта за разрешение за пребиваване. Към настоящия момент 19% от жителите на Естония използват Mobile-ID. **Smart-ID** е удобно мобилно приложение, което работи като решение за идентификация за всеки, който няма SIM карта в своето смарт устройство, но трябва да докаже сигурно своята самоличност в електронна среда. Създадено като лесна и удобна за използване алтернатива на картите с банков код, Smart-ID се използва за електронните услуги на финансовия сектор или за да се потвърдят отделни сделки и транзакции. Към края на 2021 г. близо 47% от естонците използват Smart-ID като средство за електронна идентификация.

За разлика от Естония, в България все още няма действаща национална схема за е-идентификация. Поради липсата на национална схема, при комуникация с институциите гражданите се идентифицират с алтернативни средства, които обаче не могат да се използват, за заявяване на електронни административни услуги трансгранично в други държави-членки на ЕС. В НПВУ са предвидени близо 200 млн. лв. за осъществяване на **Националната схема за електронна идентификация** до края на 2023 г. Своевременното и приоритетно въвеждане на нормативно признато универсално средство за установяване и проверка на самоличността на физическите лица от разстояние, при спазване на изискванията за максимално ниво на сигурност, ще създаде условия за ускоряване на цифровата трансформация на обществото и ще премахне съществуващите бариери за предоставянето на трансгранични цифрови услуги.

Единната цифрова платформа на ЕС

Като добра инициатива на европейско ниво, която се налага през последните три години може да бъде определено създаването на **Единната цифрова платформа** (Регламент (ЕС) 2018/1724) – **Твоята Европа (Your Europe)**[76]. Интерактивната платформа осигурява бърз и лесен достъп до информация, процедури и услуги за оказване на помощ и решаване на проблеми, свързани с различни събития от икономически и житейски характер - пътуване, пенсиониране, образование, заетост, здравеопазване, права на потребителите и на семействата, защита на личните данни, стартиране на бизнес. Целта е да се улесни мобилността на гражданите и бизнеса в рамките на единния европейски пазар, чрез осигуряване на трансгранична оперативна съвместимост при цифровизацията на услуги и процедури.

[76] https://europa.eu/youreurope/

Този документ е създаден в рамките на проект BG05SFOP001-4.005 ***„Техническа помощ за ДАЕУ за изпълнение на функции по управление на средства от ЕСИФ чрез подкрепа за възстановяване на разходи за хоризонтални дейности“*** *по Оперативна програма „Добро управление” 2014-2020 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от Държавна агенция „Електронно управление” и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган. www.eufunds.bg*

До момента България, чрез ДАЕУ е изпълнила задълженията си по чл. 2 от Регламента, като през Единния портал за достъп до електронни административни услуги е осигурила:

- ✓ информация относно задълженията, правата и правилата в областите, изброени в Приложение I[77];
- ✓ информация за онлайн и офлайн процедури и хипервръзки към онлайн процедури, включително процедурите, попадащи в обхвата на приложение II[78];
- ✓ информация и хипервръзки към служби за оказване на помощ и решаване на проблеми[79].

В срок до края на 2023 г. държавите членки следва да осигурят предоставянето на 21 ключови административни процедури изцяло онлайн, както за потребителите в техните собствени държави, така и за трансграничните потребители, при прилагане на принципа „само веднъж“.

Председателят на ДАЕУ, в качеството си на Национален координатор по смисъла на Регламент (ЕС) 2018/1724, отговаря за контактите с ЕК по всички въпроси, свързани с платформата, като в същото време следва да насърчава своевременното прилагане от компетентните органи на изискванията на Регламента по отношение на качеството на информацията, процедурите и услугите за оказване на помощ и решаване на проблеми, трансграничния достъп до онлайн процедури и услуги, техническата система за трансграничен автоматизиран обмен на удостоверителни документи и т.н.

В тази връзка, ДАЕУ следва да продължи да полага усилия за развитието на единната входна точка за изпълнение на чл. 6, 13 и 14 от Регламент (ЕС) 2018/1724, като предприеме необходимите стъпки за надграждане на хоризонталните системи на електронното управление, в съответствие с изискванията на ЕС, както и за по-активна комуникация с/ координация на компетентните органи по отношение на цифровизацията и трансграничната достъпност на процедурите.

Споделяне на изходен код и решения за оперативна съвместимост

Като успешно реализирана инициатива и добра практика на европейско ниво може да бъде определена и **Платформата за споделяне на опит и решения за оперативна съвместимост – Joinup.**

Joinup е платформа за сътрудничество, създадена от ЕК и финансирана от ЕС чрез Програмата за оперативна съвместимост за публични администрации, предприятия и граждани (ISA[80]). Тя предлага услуги, които имат за цел да помогнат на професионалистите в електронното управление да споделят опит помежду си, като откриват, избират, използват повторно, разработват и прилагат решения за оперативна съвместимост. През 2017 г. платформата е изцяло обновена, което позволява подобрения в производителността и мащабируемостта.

[77] https://egov.bg/wps/portal/egov/vashata%20evropa/patuvane%20v%20ramkite%20na%20sayuza
[78] Информация за онлайн и офлайн процедури
[79] Служби за оказване на помощ и решаване на проблеми
[80] https://ec.europa.eu/isa2/

Платформата съдържа хиляди новини, събития, дискусии и решения за оперативна съвместимост, готови за достъп и използване, като непрекъснато се разширява, предлагайки допълнителна информация и достъпни решения за оперативна съвместимост. По-конкретно, тя служи като място за срещи и съвместна работна среда за разработване на конкретни технологични решения. Joinup предлага каталог, който помага да се намерят софтуерни решения с отворен код, активи за оперативна съвместимост и модели като оценка на зрялост на оперативната съвместимост на обществена услуга (IMAPS). Целевата аудитория включва всички, които използват, разработват и внедряват решения за електронно управление. Сайтът се фокусира върху европейския публичен сектор, но проектите са отворени и за всички останали.

Към момента Платформата предлага 2804 решения, като под „решение“ следва да се разбира рамка, инструмент или услуга, хоствана директно на Joinup или федерирана от хранилища на трети страни. Освен това на нея са достъпни 129 колекции - пространства за сътрудничество, където елементите на съдържанието са организирани около обща тема или домейн и където потребителите могат да споделят своето съдържание. В Joinup са налични и хиляди събития, новини, документи и дискусии.

На 08.12.2021 г. Европейската комисия прие нови правила за софтуера с отворен код, които ще позволят нейните софтуерни решения да бъдат публично достъпни, когато се очакват потенциални ползи за гражданите, дружествата или обществените услуги. Проучване на Комисията относно въздействието на софтуера и хардуера с отворен код върху технологичната независимост, конкурентоспособността и иновациите в икономиката на ЕС показва, че инвестициите в отворен код водят до средно четири пъти по-висока възвръщаемост. В тази връзка, Комисията обяви, че ще предостави своя софтуер като отворен код в централизирано хранилище, за да улесни достъпа до него и повторната му употреба. Преди предоставянето му, всеки софтуер ще бъде проверяван, за да се избегнат рискове, свързани със сигурността или поверителността, проблеми във връзка със защитата на данните или нарушения на правата върху интелектуална собственост на трети страни.

Подобна инициатива във връзка с описаните европейските практики е предприета и в България.

В съответствие с чл. 7в, т. 22 от ЗЕУ, от началото на 2020 г. ДАЕУ поддържа информационна система за съхранение на изходен код, включваща контрол на версиите, където се съхранява изходният код на всички проекти или части от проекти, разработени за администрацията по поръчка, отговаряща на условията на чл. 58а, т. 1 от ЗЕУ. Порталът за разработчици (https://dev.egov.bg) е информационна система, в която се поддържа информация за библиотеки за достъп до регистри; библиотеки, предоставящи обща функционалност; документация на интерфейсите на регистрите и информационните системи в структуриран вид; инструкции за интеграция за всеки регистър; връзки към изходния код на библиотеки, регистри и други информационни системи. Чрез него се предоставя достъп до Хранилището за изходен код GitHub (https://github.com/governmentbg), в който се съхранява изходния код на всички проекти за разработка, надграждане или внедряване на информационни системи или електронни услуги, включително за проекти на администрацията от предишни години.

Начинът и редът за управление на достъпа до портала за разработчици и връзката с Хранилище за изходен код се уреждат с Правила за предоставяне на права за управление на ресурсите на Портала за разработчици и експлоатация на Хранилище за изходен код, като достъпът до тях е безплатен.

ДАЕУ следва да продължи политиката си за активно насърчаване на споделянето и повторното използване на софтуерни решения, знания и опит, за реализиране на по-добри и оперативно съвместими технологични решения, с по-ниски разходи за обществото. В тази връзка следва да се популяризират и възможностите на Платформата за споделяне на опит и решения за оперативна съвместимост – Joinup, както и актуалната инициатива на ЕК за предоставяне на притежавания от нея софтуер като отворен код.

Електронна идентификация – примерът на Естония

Естония е една от най-напредналите в цифрово отношение европейски държави и може да бъде разгледана като добра практика във връзка с внедряването на решения за **електронна идентификация**. Основната инфраструктура на електронното управление в Естония е създадена в резултат на трудни, но категорични иновативни решения, като напр. въвеждането на уникален цифров идентификатор (личен код) за всяко лице и електронна лична карта за всички естонски гражданин над 14-годишна възраст.

Всички естонци, независимо къде живеят, имат издадена от държавата цифрова самоличност. Тази система за електронна идентификация (eID) е в основата на цифровата трансформация на страната. Хората използват своята e-ID, за да плащат сметки, да гласуват онлайн, да подписват договори, да пазаруват, да получат достъп до здравната си информация и много други. Естонците могат да използват своя e-ID чрез издадена от държавата лична карта, като използват Mobile-ID на своите смартфони или приложението Smart-ID. От 2014 г. Естония предлага и програма, наречена e-Residency за всеки, който желае да стане е-резидент на Естония и да получи достъп до нейните цифрови услуги, независимо от своето гражданство или местоположение.

Естония има най-добре развитата национална схема за документи за самоличност в света. Задължителната *лична карта* е физически идентификационен документ с усъвършенствани електронни функции, който е сигурно доказателство за идентификация в електронна среда и осигурява цифров достъп до всички защитени електронни услуги. Лични карти се издават на естонски граждани или чужденци с валидно разрешение за пребиваване.

Mobile-ID позволява на хората да използват мобилен телефон като форма на защитена цифрова идентификация. Това е алтернативно средство за eID, което се издава на притежатели на естонска лична карта или естонска карта за разрешение за пребиваване. Подобно на личната карта, тази форма на електронна идентификация може да се използва за достъп до защитени електронни услуги и цифрово подписване на документи, но има допълнителното предимство, че не изисква четец на карти. Системата е базирана на специална мобилна SIM карта, която лицата получават от мобилните си оператори. Частните ключове се съхраняват на мобилната SIM карта

заедно с малко приложение, поддържащо функциите за удостоверяване и подпис. Към настоящия момент 19% от жителите на Естония използват Mobile-ID.

Smart-ID[81] е удобно мобилно приложение, което работи като решение за идентификация за всеки, който няма SIM карта в своето смарт устройство, но трябва да докаже сигурно своята самоличност в електронна среда. Създадено като лесна и удобна за използване алтернатива на картите с банков код, Smart-ID се използва за електронните услуги на финансовия сектор или за да се потвърдят отделни сделки и транзакции. От 2018 г. приложението Smart-ID е признато като QSCD (Qualified Signature Creation Device). Това е най-високото ниво в ЕС и вече всички потребители могат да подписват цифрово документи на ниво квалифициран електронен подпис (КЕП), което следва да бъде признато от всички държави-членки на ЕС. Към края на 2021 г. повече от 610 000 души от общо 1,3 млн. население на Естония (близо 47%) използват Smart-ID като средство за електронна идентификация.

През 2014 г. Естония стартира своята Програма за електронно пребиваване - *e-Residency*[82], с която се цели създаване на цифрово общество без граници за граждани от целия свят. Електронният резидент е чужденец, за когото се създава цифрова самоличност въз основа на самоличността от държавата на гражданство на лицето и издадена цифрова лична карта: цифрова лична карта на е-резидент. Цифровият идентификационен номер на E-Resident позволява на чужденец да участва в публични и частно-правни операции в Естония, независимо от неговото физическо местоположение. Е-резидентите могат да създадат и управляват онлайн независима от локацията си компания в ЕС, да открият бизнес банкова сметка и да извършват сигурно електронно банкиране, да получат достъп до международни доставчици на платежни услуги (Paypal, Braintree и др.), да подписват и подават електронно документи и да декларират и плащат естонски данъци онлайн. От стартирането на програмата до момента са регистрирани над 84 000 е-резиденти и над 16 000 компании.

За разлика от Естония, в България все още няма действаща национална схема за е-идентификация, въпреки че за нея се говори още от 2016 г., когато са приети Законът за електронната идентификация и Правилникът за неговото прилагане. Поради липсата на национална схема, при комуникация с институциите гражданите се идентифицират с алтернативни средства, като квалифициран електронен подпис (КЕП), персонален идентификационен код (ПИК) на НАП или НОИ и уникален код за достъп на НЗОК. Български физически и юридически лица обаче не могат да използват тези способи, за да заявяват електронни административни услуги трансгранично в други държави-членки на ЕС.

С решение на Министерския съвет от август 2021 г. е възложено на ДАЕУ да уведоми Европейската комисия за частни схеми за електронна идентификация на базата на Регламент 910/2014. През ноември 2021 г. ДАЕУ е утвърдила методика за нотифициране на тези схеми[83], изградени от български доставчици на удостоверителни услуги, вписани в Комисията за регулиране на съобщенията.

[81] https://www.smart-id.com/
[82] https://www.e-resident.gov.ee/
[83] https://e-gov.bg/wps/portal/agency/news/news-details/Metodika2

В Националния план за възстановяване и устойчивост са предвидени близо 200 млн. лв. за осъществяване на **Националната схема за електронна идентификация** до края на 2023 г. Съгласно проекта електронната идентификация следва да е интегрирана в личните документи на гражданите, като не се планира издаване на отделни карти. Предвижда се националната схема да бъде интегрирана с eIDAS възела, с оглед постигане на трансгранична оперативна съвместимост и сигурен достъп, както на български граждани до електронните услуги в държавите членки, така и на граждани на държави членки до услуги, предоставяни в България.

Своевременното и приоритетно изграждане на националната схема за електронна идентификация е от ключово значение за реализацията на сигурен механизъм за идентифициране на физическите лица при заявяване и получаване на електронни услуги. Въвеждането на нормативно признато универсално средство за установяване и проверка на самоличността на физическите лица от разстояние, при спазване на изискванията за максимално ниво на сигурност, ще създаде условия за ускоряване на цифровата трансформация на обществото и ще премахне съществуващите бариери за предоставянето на трансгранични цифрови услуги.

Дейност 2: Оценка на изпълнението на Стратегията за развитие на електронното управление 2014-2020 г. и на Пътната карта за изпълнение на Стратегията за развитие на електронното управление за периода 2016-2020 г., вкл. „научени уроци“ и конкретни препоръки

Стратегията за развитие на електронното управление 2014-2020 г. (Стратегия 2014-2020) и ПКЕУ са в сила до 18 септември 2019 г., когато с Решение № 546 на Министерския съвет са приети Актуализираната Стратегията за развитие на електронното управление в Република България 2019 – 2023 г., Актуализирана Пътна карта за изпълнение на Актуализирана Стратегия за развитие на електронното управление в Република България 2019 - 2023 г. и Концепция за регистрова реформа. В тази връзка периодът, който е взет в предвид при изпълнение на Дейност 2 е от 21.03.2014 г. до 18.09.2019 г.

Периодът е разделен условно на две: 2014 - първата половина на 2016 г. и втората половина на 2016 - 2019 г., предвид настъпилите промени през 2016 г., вкл. съществено изменение в ЗЕУ от 1.07.2016 г.[84], което включва създаването на Държавна агенция „Електронно управление“ (ДАЕУ), приемането на Пътната карта за изпълнение на Стратегията за развитие на електронното управление за периода 2016-2020 г. (ПКЕУ)[85] и стартиране на първата процедура по ОПДУ за изпълнение на приоритетни проекти в изпълнение на Пътната карта.

Стратегията 2014-2020 е разработена в началото на 2014 г. и е приета с Решение на Министерския съвет № 163 от 21.03.2014 г. Електронното управление в документа се разглежда всеобхватно, в четирите основни направления за комуникация и услуги: „администрация-граждани”, „администрация-бизнес”; „администрация-администрация” и „вътрешноведомствена ефективност и ефикасност“.

[84] бр. 50 от 1.07.2016 г., в сила от 1.07.2016 г.
[85] Решение № 245 на Министерския съвет от 05 април 2016 г.

В Стратегията е направен анализ на текущото състояние, в т.ч. на институционалната, икономическата, нормативната и технологичната рамка на електронното управление за периода 2000 – 2014 г.

Към момента на приемането на стратегията, в сила са Закона за електронното управление, Закона за електронния документ и електронния подпис, Закона за електронната търговия, Закона за защита на личните данни и някои други, както и отделни разпоредби в други закони и подзаконови нормативни актове, детайлизиращи уредбата на електронното управление и уреждащи предоставянето на административни услуги по електронен път. Като съществен проблем е посочено обстоятелството, че „действащата правна рамка урежда изискванията по електронизация на съществуващи "хартиени процеси", без да адресира методологията за оптимизация на процесите и ресурсите в администрацията“. Към 2014 г. все още съществуват нормативни разпоредби, които възпрепятстват възможностите за обмен на документи по електронен път, а в същото време липсва правна регулация на реда и условията за архивиране на електронни документи в администрацията.

В технологичен аспект напредъкът в развитието на е-управление до този момент се свързва основно с развитие на инфраструктурата и основните системи, оборудване на администрацията с техника, разработване на интернет страници и базови електронни услуги, и мащабните обучения на държавните служители за придобиване на ИТ умения. Липсата на механизъм за електронна идентификация, централизиран системен подход за налагане на стандарти за оперативна съвместимост, и единна информационна система за организиране и управление на процесите по предоставяне на услуги, са посочени сред най-съществените проблеми пред развитието на електронното управление.

Визията за развитие на електронното управление до 2020 г., формулирана в стратегията предвижда:

- ✓ Въведени ефективни бизнес модели в работата на администрацията – от рутинни дейности, към услуги за гражданите и бизнеса;
- ✓ Изградена цифрова администрация – администрация, структурирана в съответствие със съвременните управленски технологии и постиженията на информационните и комуникационните технологии.
- ✓ Постигната оперативна съвместимост на национално ниво – от фрагментирани и затворени, към интегрирани и технологично независими решения;
- ✓ Изграден механизъм за координирано планиране и реализиране всички инициативи за развитие на електронното управление;
- ✓ Осигурено предоставяне на административни услуги през единния портал на електронното управление по всяко време, от всяко място и чрез различни устройства.

В документа са дефинирани три стратегически цели, като за изпълнението на всяка една от тях са определени и съответните дейности, както и очаквани резултати:

Стратегическа цел 1: Предоставяне на качествени, ефективни и леснодостъпни електронни услуги за гражданите и бизнеса

- ✓ Развитие на базовата инфраструктура за реализация на електронни услуги - изграждане на широколентова инфраструктура в отдалечените и слабо

населени места, развитие на основния и резервен центрове за данни до изграждането на Правителствен "Cloud" и внедряване на единна информационна система за организиране и управление на процесите по предоставяне на услуги;

- ✓ Разработване и широко предоставяне на електронни услуги с висок обществен ефект – приоритизиране на услуги за електронизация на национално и местно ниво, въвеждане на електронно фактуриране, развитие на електронните разплащания, и доизграждане на националния портал за пространствени данни.

Стратегическа цел 2: Трансформиране на администрацията в цифрова администрация посредством интеграция на информационните процеси

- ✓ Интеграция на информационните процеси. Разработване на системи и услуги за реализиране на ефективен електронен документооборот и архив - поетапно внедряване и интегриране на централна документооборотна система, реинженеринг на процесите по предоставяне на електронни административни услуги, изграждане на система за доставяне на електронни документи, система за оторизация, услуга за валидиране на документите, журнал на действията, и др.;
- ✓ Осигуряване на собствен оперативен капацитет – внедряване на концепцията за единен системен интегратор (ЕСИ) на електронното управление;
- ✓ Развитие на централните системи и инфраструктура на електронното управление, при спазване на изискванията за оперативна съвместимост и мрежова и информационна сигурност – развитие на основните ресурси на електронното управление, внедряване на система за електронна идентификация, осигуряване на единна точка за кореспонденция между администрацията, гражданите и бизнеса, разработване на федерирани портали на централната и местната администрация, електронизация на процесите по възлагане на обществени поръчки;
- ✓ Изграждане на капацитет и способности на администрацията – въвеждане на единен модел на политики, процеси и инструменти за реализиране на електронни услуги, мобилност, запазване и привличане на необходимите експерти и професионалисти, и повишаване на техния административния капацитет;
- ✓ Въвеждане на висока степен на отговорност и отчетност - подобряване на статута на отговорните служители в административните структури, развитие на правната рамка и създаване на контролно звено по електронно управление;
- ✓ Активно участие в значимите европейски проектни инициативи и интеграция с европейските институции и страните членки;
- ✓ Реализиране на услуги с висок обществен ефект – развитие на вътрешни електронни административни услуги, осигуряване на безплатен междурегистров обмен, въвеждане на КАО, създаване на единни центрове за предоставяне на информация и услуги на териториално ниво, създаване на генератор на електронни форми за заявяване на услуги, и реализиране на базови трансгранични електронни услуги.

Стратегическа цел 3: Популяризиране, достъп и участие.

Този документ е създаден в рамките на проект BG05SFOP001-4.005 ***„Техническа помощ за ДАЕУ за изпълнение на функции по управление на средства от ЕСИФ чрез подкрепа за възстановяване на разходи за хоризонтални дейности“*** *по Оперативна програма „Добро управление" 2014-2020 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от Държавна агенция „Електронно управление" и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган. www.eufunds.bg*

- ✓ Популяризиране и насърчаване на участието - унифицирано брандиране и активна маркетингова дейност за стимулиране използването на електронни услуги, внедряване на централизирана информационна система за проследяване на потребителското поведение;
- ✓ Електронно включване и приобщаване – изграждане на онлайн система и телефонен център за оказване на помощ при ползване на е-услуги, провеждане на специализирани обучения, разработване на алтернативни канали за достъп до наличните електронни услуги.

С решението за приемане на стратегията правителството възлага на компетентните органи да изготвят и внесат за разглеждане в Министерския съвет секторни стратегии за развитие на електронното управление в следните области: политика, демокрация и гражданско общество; правосъдие; обществена сигурност и борба с корупцията; здравеопазване; образование и учене през целия живот; наука, иновации и конкурентоспособност; култура и културно наследство; енергетика и енергийна ефективност; опазване на околната среда; търговия, пазари и защита на потребителите; управление на предприятия и производствена дейност; инвестиции и финанси; данъци и мита; информационни технологии и индустрии на знанието; транспорт и комуникации; медии, съдържание и права; туризъм, спорт и здравословен начин на живот; социална политика и трудова заетост; приобщаване и културно многообразие; регионално, общинско и градско управление; земеделие; международни отношения и българска диаспора; и архив и архивиране на документи.

Пътната карта за изпълнение на Стратегията за развитие на електронното управление за периода 2016-2020 г. (ПКЕУ) е разработена във втората половина на 2015 г. и началото на 2016 г. и е приета с Решение № 245 на Министерския съвет от 05 април 2016 г., а в последствие е изменена с Решение № 983 на Министерския съвет от 15 ноември 2016 г. Следва да се отбележи, че изменението в ПКЕУ не е съществено и касае единствено увеличение на бюджета по една от мерките, предвидени в ПКЕУ, а именно Марка 25 от Етап 1: „Надграждане на основните системи на АМ за предоставяне на данни и услуги към външни системи - БИМИС 2020 (фаза 1)“. В пътната карта са представен обобщено ключовите предизвикателства пред реализирането на ефективно работещо електронно управление: липса на електронна идентификация; електронизирането на услугите се извършва без те да бъдат приоритизирани в зависимост от очакваните ползи и ефекти за гражданите и бизнеса; сложност на предоставяните електронни услуги; липса на оперативна съвместимост.

В Пътната карта са обособени 2 етапа, като е представена логиката на интервенции, която обосновава подбора и приоритизирането на проектите (Етап 1) и дефинирането на областите на интервенция (Етап 2).

Етап 1, включва приоритетни проекти, които следва да се изпълнят в периода 2016-2017 г. В Пътната карта са представени критериите за приоритизиране на проектите и ключовите очаквани резултати от тяхното изпълнение. Изпълнението на приоритетните проекти следва да осигури централизация и модернизация на най-често използваните и най-важни първични регистри, които са в основата на процесите по административно обслужване.

Етап 2 предвижда интервенции за периода 2017 – 2020 г., като те са индикативни и следва да бъдат разглеждани само като обща рамка.

В Пътната карта, е подчертано, че тя следва да търпи развитие и да бъде актуализирана в зависимост от резултатите от направените анализи и проекти, промените в националното законодателство и ангажиментите на България към изпълнение на европейското законодателство.

С оглед постигане на устойчивост, прозрачност и оперативна съвместимост на резултатите от изпълнението на проектите и интервенциите, включени в Пътната карта, са предвидени предварителни функционални и технологични изисквания в Приложение 1, което се налага, предвид липсата на тези изисквания в законовата и подзаконовата нормативна уредба регламентираща електронното управление, електронната идентификация и административното обслужване.

Стратегията за развитие на електронното управление 2014-2020 г. и ПКЕУ са в сила до 18 септември 2019 г., когато с Решение № 546 на Министерския съвет са приети Актуализирана стратегия за развитие на електронното управление в Република България 2019 – 2023 г., Актуализирана Пътна карта за изпълнение на Актуализираната Стратегия за развитие на електронното управление в Република България 2019 - 2023 г. и Концепция за регистрова реформа. В тази връзка периодът, който е взет в предвид при изпълнение на Дейност 2 е от 21.03.2014 г. до 18.09.2019 г.

Въпрос 2.1 Какви са резултатите от прилагането на Стратегията за развитие на електронното управление 2014-2020 г. и Пътната карта към нея за периода на тяхното действие?

На базата на извършения преглед, постигнатите резултати в периода на действие на Стратегията и Пътната карта не могат да бъдат определени като съществени за развитието на електронното управление в България.

От предвидените в Стратегията очаквани резултати по Стратегическа цел 1 като изпълнен може да бъде отчетен само един резултат - Осигуряване на единна точка за обмен на кореспонденция между администрацията, гражданите и бизнеса през ЕПДЕАУ, като следва да се подчертае, че надграждането на Портала продължава и към момента. За част от останалите резултати, на базата на наличната информация може да се твърди че има известен напредък, но не са изпълнени. Проектите изпълнени по ОПАК имат принос за изпълнение на част от резултатите предвидени по Стратегическа цел 2, но нито един от тях не може да бъде определен като изпълнен, на база на наличната информация. Въпреки че са изградени хоризонтални системи за ЕУ, те са въведени в реална експлоатация чрез допълнително надграждане от страна на ДАЕУ на по късен етап, основно след края на 2019 г.

В периода от приемането на Пътната карта за изпълнение на Стратегията през април 2016 до септември 2019 са приключени само три проекта от Етап 1 на Пътната карта.

В Стратегията е предвидено управление на изпълнението на резултатите чрез въвеждане на управленска информационна система за отчитане на изпълнението на стратегията и управление на ресурсите, която да осигури възможност за ефективно управление на инициативите и резултатите свързани с електронното правителство, управление на проекти и ресурси, и отчитане на резултатите в централните администрации. Нашето проучване показа, че подобна система не е реализирана.

В Стратегията е определена и ролята на Съвета за електронно управление към Министерския съвет (СЕУ) – „национална платформа" на най-високо ниво в държавата за централизирано налагане и координирано изпълнение на националната и секторните стратегии в областта на ЕУ. Като функции на Съвета е предвидено да утвърждава проекти на документи предложени от Координационното звено и да ги предлага за приемане от Министерския съвет. Към съвета функционира ИКТ Бизнес съвет.

На практика липсва предвиден механизъм за отчитане на напредъка по изпълнението на Стратегията, както и отговорната за това институция. Това е причина и за липсата на публични доклади за изпълнението ѝ. Налични са само няколко протокола и решения от заседания на СЕУ през 2014 г.[86]

В тази връзка и предвид факта, че Оперативна програма „Административен капацитет" (ОПАК) е основен инструмент за финансиране на Стратегията в периода от 2014 г. до средата на 2016 г., са разгледани основните резултати от проектите, изпълнени по Приоритет 3 „Качествено административно обслужване и развитие на електронното управление", които имат принос за изпълнение на Стратегията.

По ОПАК са финансирани 170 проекта за електронно управление, в рамките на два подприоритета[87]:

- ✓ 3.1. Подобряване на обслужването за гражданите и бизнеса, в това число чрез развитие на електронното управление - 110 проекта;
- ✓ 3.2.. Стандартна информационно - комуникационна среда и оперативна съвместимост - 60 проекта.

Резултатите, постигнати в рамките на подприоритет 3.1. допринасят за изпълнението на Стратегическа цел 1 на Стратегията - Предоставяне на качествени, ефективни и леснодостъпни електронни услуги за гражданите и бизнеса. Индикаторът за резултат, който има най-голям принос за изпълнение на целта на Стратегията е: „административни услуги, предоставяни онлайн", като са отчетени 3 144[88].

МТИТС е изпълнил един ключов проект, който има известен принос към Стратегическа цел 1 - „Развитие на административното обслужване по електронен път". Резултатите, които са отчетени по този проект са:

- ✓ изградени връзки между 32 регистъра, администрирани и поддържани от централната администрация чрез Regix;
- ✓ разработени 52 вътрешни електронни административни услуги и 5 електронни услуги за граждани
- ✓ разработване на референтен модел на архитектура за централните администрации и общинските администрации;
- ✓ изменена и допълнена нормативна база, регламентираща предоставянето на административни услуги по електронен път;
- ✓ дефинирани и вписани в регистрите на електронното правителство услуги и данни, предоставяни от първичните администратори;

[86] http://saveti.government.bg/web/cc_701/1
[87] Доклад от анализ на изпълнението на Оперативна програма „Административен капацитет" 2007 – 2013, ноември 2016 г.
[88] Голямата стойност се дължи на метода на изчисление на индикатора, вкл. преброяване на една и съща общинска услуга, не като 1 услуга, а като Х на бр. услуги в зависимост от броя общини, които са я въвели.

- ✓ вписани в регистрите на ЕП първични и комплекси е-услуги;
- ✓ реализирани до 100 административни електронни услуги;
- ✓ създадена референтна архитектура и стандарти за електронни административни услуги;
- ✓ развитие на платформата за електронни административни услуги за работа в облака на местната администрация и осигуряване на интегрирана среда за екипна работа.

По ОПАК са изпълнени и други проекти, насочени към развитие на електронни административни услуги, основно на централни администрации с акцент върху приходните агенции. Много от тях са изградили електронни бази данни и регистри и към 2019 г. предоставят възможност някои от елементите на услугите да бъдат предоставяни по електронен път - достъп до регистри, бази данни и информация, електронна заявка, получаване на информация по електронната поща.

От предвидените в Стратегията очаквани резултати по Стратегическа цел 1 на базата на прегледа на резултатите постигнати по ОПАК като изпълнен може да бъде отчетен само един резултат - Осигуряване на единна точка за обмен на кореспонденция между администрацията, гражданите и бизнеса през Единния портал за достъп до електронни административни услуги (ЕПДЕАУ)[89], като следва да се подчертае, че надграждането на Портала продължава и към момента по Мярка 69 от Актуализираната пътна карта 2019 -2023: „Надграждане на хоризонталните и централизирани системи на електронното управление във връзка с прилагане на Единния модел за заявяване, заплащане и предоставяне на електронни административни услуги“. За част от останалите резултати, на базата на наличната информация може да се твърди че има известен напредък, но не са изпълнени.

Резултатите, постигнати в рамките на подприоритет 3.2 по ОПАК допринасят за изпълнението на Стратегическа цел 2 „Трансформиране на администрацията в цифрова администрация посредством интеграция на информационните процеси“. Индикаторът за резултат, който има най-голям принос за изпълнение на целта на Стратегията е: Администрации, въвели система за вътрешен електронен документооборот – 108.

През 2015 г. МТИТС приключва изпълнението на проект „Надграждане на съществуващите и изграждане на нови централни системи на електронното правителство с оглед на усъвършенстване на информационно-комуникационната среда за по-добро административно обслужване на гражданите и бизнеса”, по който е развита инструменталната среда за електронно управление, единния портал за достъп до електронни услуги, *стартирана* е системата за електрони разплащания и *Е*валидиране на документи. МТИТС е изпълнил и проект „Подобряване на административното обслужване на потребителите чрез надграждане на централните системи за електронното правителство”, като по него са отчетени следните основни резултати: създаден регистър за електронна идентичност на потребителите; надградена единната среда за обмен на електронни документи и внедрена централна документооборотна система; изградена централизирана система за мониторинг и

[89] По проект изпълнен от МТИТС в периода 2010-2015 г. „Надграждане на съществуващите и изграждане на нови централни системи на електронното правителство с оглед на усъвършенстване на информационно-комуникационната среда за по-добро административно обслужване на гражданите и бизнеса”

управление на информационната сигурност и оперативна съвместимост; надграден националния портал на електронното управление с функциите на Единното звено за контакт (ЕЗК); разработени унифицирани изисквания към центровете за съхранение на особено чувствителна информация в съответствие с изискванията за оперативна съвместимост и информационна сигурност.

Проектите изпълнени от МТИТС имат принос за изпълнение на част от резултатите предвидени по Стратегическа цел 2, но нито един от тях не може да бъде определен като изпълнен, на база на наличната информация. Въпреки че са изградени хоризонтални системи за електронно управление, те са въведени в реална експлоатация чрез допълнително надграждане от страна на ДАЕУ на по късен етап, основно след края на 2019 г. (техният принос е оценен в рамките на Дейности 3 и 4, като такива имащи принос за Актуализираната Стратегия).

През 2016 г. е приета Пътната карта за изпълнение на Стратегията за развитие на електронното управление в Република България за периода 2016-2020 г. (ПКЕУ 2016-2020), като на базата на идентифицираните ключови предизвикателства пред ЕУ, в Етап 1 (2016-2017) фокусът е поставен върху реализацията приоритетни проекти за постигането на съществено въздействие и създаване на възможности за по-бърза, ефективна и ефикасна реализация на следващите проекти от Етап 2.

В периода от приемането на пътната карта през април 2016 до септември 2019 са приключени само три проекта от Етап 1 на ПКЕУ 2016-2020:

- ✓ Инвентаризация (одит) на информационно-комуникационната инфраструктура на сектор „Правосъдие“ за нуждите на електронното управление; и
- ✓ Привеждане на информационните активи на НСИ в съответствие с изискванията на Евростат и миграция към ХЧО;
- ✓ Изграждане на ГИС базирана електронна платформа „Единна информационна точка“.

Въпрос 2.2 Какъв е напредъкът по стратегическите цели, заложени в Стратегията за развитие на електронното управление 2014-2020 г. в периода на нейното действие?

Приносът на изпълнените проекти в периода 2014-2019 към Стратегическа цел 1 не е съществен, въпреки голямото количество преизпълнение на индикаторите по ОПАК по отношение на електронните услуги. Повечето от реализираните електронни услуги не са приоритетни (не са често използваеми), като при тяхната разработка не са отчетени очакваните ползи и ефекти за гражданите и бизнеса.

По отношение на Стратегическа цел 2 отделните администрации реализират проектите си за електронно управление без координация на национално ниво. В резултат се наблюдава прилагането на различни подходи по отношение на въвеждането на е-управление. Макар институциите да са въвели информационни системи, които са подобрили организацията на вътрешните работни процеси, все още обменът на данни между е силно ограничен.

Липсва информация за изпълнение на мерки и действия по Стратегическа цел 3.

До 2019 г. не е постигнат съществен напредък в изпълнението на целите на Стратегията. Това е отчетено и при анализа на текущото състояние, и SWOT анализа в Актуализираната Стратегия за електронно управление през 2019. Ограниченият напредък се доказва и от залагането в Актуализираната стратегия на сходни стратегически цели и мерки.

Въпреки това следва да се отбележат някои положителни тенденции, които се случват в този период и оказват положително влияние върху електронното управление. Основно след 2016 с централизирането на политиката и нормативните промени се създава подходящата среда за бъдещо по-ефективно и ефикасно развитие на електронното управление.

Следва да се отбележи, че в Стратегията не е предвиден механизъм за отчитане и докладване на напредъка по изпълнението и по тази причина липсва достатъчно информация за проследяване на нейното изпълнение. В отговор на поставения въпрос е разгледан напредъкът по целите, като анализът е направен основно на база на преглед на резултатите по ОПАК и ОПДУ, както и анализите, направени в докладите за оценка за изпълнението на ОПАК и други подходящи обществено достъпни източници като тригодишните планове за действие за изпълнението на Националната програма за развитие: България 2020. Постигането на целите е оценено на базата на реално постигнати резултати от проектите, финансирани по ОПАК и ОПДУ, които имат принос към постигане на целите и наблюдавани ефекти.

В Стратегията са дефинирани три стратегически цели, като за изпълнението на всяка една от тях са определени и съответните ключови дейности, както и очаквани резултати:

- ✓ Стратегическа цел 1: Предоставяне на качествени, ефективни и леснодостъпни електронни услуги за гражданите и бизнеса
- ✓ Стратегическа цел 2: Трансформиране на администрацията в цифрова администрация посредством интеграция на информационните процеси
- ✓ Стратегическа цел 3: Популяризиране, достъп и участие.

Въпреки че в периода 2014-2019 са изградени много елементи от електронното управление, както на централно ниво, така и в рамките на отделните институции и са разработени голям брой електронни услуги, подобряването на обслужването на гражданите и бизнеса не е съществено. Достъпът до услуги е ограничен, липсва национална схема за електронна идентификация, а хоризонталните и централни системи са в процес на надграждане и въвеждане в реална експлоатация. Развитието на качествени и насочени към потребителя административни услуги е все още в начална фаза, но наложеният темп и тенденции, особено след 2016 г. са положителни.

На базата на направения във Въпрос 2.1 преглед на ключовите постигнати резултати в периода 2014-2019, може да се заключи, че напредъкът за постигане на стратегическите цели на Стратегията 2014-2020 не е съществен. Това е отчетено и при анализа на текущото състояние, и SWOT анализа в Актуализираната Стратегия за електронно управление през 2019[90]. Ограниченият напредък се доказва и от залагането в Актуализираната стратегия на сходни стратегически цели, сходни и дори идентични

[90] https://e-gov.bg/wps/portal/agency/strategies-policies/e-management/strategic-documents

Този документ е създаден в рамките на проект BG05SFOP001-4.005 ***„Техническа помощ за ДАЕУ за изпълнение на функции по управление на средства от ЕСИФ чрез подкрепа за възстановяване на разходи за хоризонтални дейности“*** *по Оперативна програма „Добро управление” 2014-2020 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от Държавна агенция „Електронно управление” и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган. www.eufunds.bg*

мерки, а при актуализацията на ПКЕУ през 2019 в Актуализираната пътна карта са прехвърлени 27 проекта от Етап 1 (от 31), както и 12 мерки от Етап 2 (от 20).

Въпреки това следва да се отбележат някои положителни тенденции и промени, които се случват в този период и оказват положително влияние върху електронното управление.

В периода 2014-2016 за пръв път се прави опит за налагане на единен подход в политиката на електронното управление основно чрез разработване на първите хоризонтални и централни системи, портали за предоставяне на информация и услуги, както и централизирани обучения за служителите в администрацията. От края на 2016 г., след създаването на ДАЕУ се налага централизиран подход, като усилията се насочват към оперативна съвместимост, централизирано изграждане и интеграция на ресурсите за електронно управление в администрацията.

Създадена е и стабилна нормативната и институционална рамка за електронно управление. През 2016 са приети изменения и допълнения в ЗЕУ, през 2017 са приети Наредбата за общите изисквания към информационните системи, регистрите и електронните административни услуги[91] и Наредба за обмена на документи в администрацията[92]. Приет е и Законът за електронната идентификация и правилникът за неговото приложение, както и Законът за киберсигурност и подзаконовата уредба към него. Създадена е Държавна агенция „Електронно управление“ (ДАЕУ) като орган за разработване и осъществяване на държавната политика за ЕУ. Законова дефиниция за КАО е въведена с промените в Административнопроцесуалният кодекс (АПК) от 2014 г[93]. Във връзка с комплексното административно обслужване през 2015 г. е изменена и Наредбата за административно обслужване (НАО)[94], в която е уредено взаимодействието между административните органи и начините на заявяване и получаване.

Разработен е Единен портал за електронни административни услуги (https://egov.bg)[95], както и Порталът за отворени данни на Република България (https://data.egov.bg/). Разработен е и Единния модел за предоставяне на електронни административни услуги чрез използване на хоризонталните системи на е-управление (https://unifiedmodel.egov.bg/wps/portal/unified-model/unified-model)[97]. Голяма част от приоритетните проекти предвидени в Етап 1 на ПКЕУ, както и част от проектите от Етап 2 са в изпълнение и започват да постигат междинни резултати.

В периода от 2016 до 2019 са постигнати следните резултати по проектите от ПКЕУ:

- ✓ Изградена е ГИС базирана електронна платформа „Единна информационна точка“;

[91] Приета с ПМС № 3 от 9.01.2017 г., обн., ДВ, бр. 5 от 17.01.2017 г., в сила от 1.03.2017 г., изм. и доп., бр. 66 от 10.08.2018 г., в сила от 10.08.2018 г., бр. 4 от 14.01.2020 г., в сила от 14.01.2020 г.
[92] Приета с ПМС № 3 от 09.01.2017 г.
93 . (ДВ., бр. 27 от 2014 г., в сила от 25.03.2014 г.) в § 1, т. 5 от Допълнителна разпоредба на АПК
[94] изм. и доп. ДВ. бр.27 от 14 Април 2015 г.
95 Единния портал се надгражда с нови функционалности и в следващите години – 2020 и 2021 по проект за Надграждане на хоризонталните и централни системи, изпълняван от ДАЕУ
[96] Моделът се надгражда постоянно в рамките на текущ проект за Надграждане на хоризонталните и централни системи, който се изпълнява от ДАЕУ
[97] Моделът се надгражда постоянно в рамките на текущ проект за Надграждане на хоризонталните и централни системи, който се изпълнява от ДАЕУ

- ✓ Извършена инвентаризация (одит) на информационно-комуникационната инфраструктура на държавната администрация за нуждите на електронното управление[98];
- ✓ Извършена инвентаризация (одит) на информационно-комуникационната инфраструктура на Сектор „Правосъдие“ за нуждите на електронното управление.

В този период, ДАЕУ стартира въвеждане в експлоатация на някои от хоризонталните системи, които са изградени/надградени от МТИТС в предходния период, но на практика не функционират – единния портал, Реджикс и др.

Липсва информация за изпълнение на мерки и действия по Стратегическа цел 3.

По Стратегически цели 1 и 2 са изпълнени редица проекти, основно по ОПАК, както и три проекта, финансирани по ОПДУ (Етап 1 от ПКЕУ).

Приносът на изпълнените проекти в периода 2014-2019 към постигане на Стратегическа цел 1 не е съществен, въпреки голямото количество преизпълнение на индикаторите по ОПАК по отношение на електронните услуги. Повечето от реализираните електронни услуги не са приоритетни (не са често използваеми), като при тяхната разработка не са отчетени очакваните ползи и ефекти за гражданите и бизнеса. Електронните услуги се предоставят рядко и обикновено са удостоверителни (потвърждават данни, необходими на друга администрация). Липсват инициативи за превръщането на удостоверителните услуги във вътрешни административни такива.

По отношение на Стратегическа цел 2 отделните администрации реализират проектите си за електронно управление без координация на национално ниво. В резултат се наблюдава прилагането на различни подходи по отношение на въвеждането на е-управление. Макар институциите да са въвели информационни системи, които са подобрили организацията на вътрешните работни процеси, все още обменът на данни между е силно ограничен.

Може да се заключи, че до 2019 г. не е постигнат съществен напредък в изпълнението на целите на Стратегията, но основно след 2016 с централизирането на политиката и нормативните промени се създава подходящата среда за бъдещо по-ефективно и ефикасно развитие на електронното управление.

Въпрос 2.3 Отчитат ли се затруднения в постигането на дейностите по стратегическите цели на Стратегията? Ако се отчитат, то какви са причините за тях?

Затрудненията в изпълнението на дейностите и постигането на стратегическите цели на Стратегията се дължат на различни причини, като по-ключовите са:

- ✓ Неподходящ подход за планиране на инвестициите – паралелно се финансират както създаването на единна информационна среда, така и въвеждането на електронни услуги от отделните администрации, което води до липса на осезаем ефект от инвестициите;

[98] Проектът приключва в средата на 2020 г.

- ✓ Капацитетът на МТИТС не е достатъчен;
- ✓ Липса на стратегически подход и приоритизация на услугите до 2016 и приемането на ПКЕУ 2016-2020;
- ✓ Нежелание на институциите в съдебната система за електронизация на процесите;
- ✓ Повечето администрации не припознават електронното управление като приоритет отвъд въвеждането на електронни деловодни системи;
- ✓ Липсват нормативно регламентирани изисквания към създадените системи, услуги и регистри; Липса на оперативна съвместимост;
- ✓ Не е въведена и схема за електронна идентификация.

Повечето от проектите (основно тези по ОПАК) не са постигнали или частично са постигнали целите си. Въпреки че голяма част от проектите са постигнали непосредствените си резултати, развитието на качествени и насочени към потребителя административни услуги е в много начален етап. Материализирането на ефектите е затруднено поради следните причини:

- ✓ Неподходящ подход за планиране на инвестициите – създаването на единна информационна среда и въвеждането на електронни услуги от отделните администрации се финансира паралелно, докато ползването и предоставянето на електронните услуги в голяма степен зависи от наличието на единната информационна среда и решаване на проблемите с електронната идентификация и свързаност на регистрите, единен системен оператор и сетълмент система за разплащания между администрациите;
- ✓ Капацитетът на МТИТС да изгради нужните системи на централно ниво се е оказал недостатъчен. Поради липсата на капацитет в МТИТС през юни 2015 г. правителството одобрява концепция за създаването на ДАЕУ;
- ✓ Липса на приоритизация на услугите, която е следствие от липса на приоритизация на услугите на национално ниво. Донякъде такава приоритизация се забелязва при планирането на проектите, които са насочени към електронни услуги, предоставяни от приходните агенции, но като цяло до 2016 и приемането на ПКЕУ 2016-2020 липсва стратегически подход в това кое трябва да бъде електронизирано приоритетно;
- ✓ По отношение на проектите финансирани по ОПАК, свързани с въвеждането на електронно правосъдие, причините за липсата на резултати може да се търсят в нежелание на институциите в съдебната система за електронизация на процесите и липсата на политически консенсус и натиск за осъществяване на реформи;
- ✓ Повечето администрации не припознават електронното управление като приоритет отвъд въвеждането на електронни деловодни системи по тази причина масово се въвеждат се въвеждат удостоверителни услуги или пък услугите стигат само до ниво 2;
- ✓ Допълнителен проблем е и че липсват нормативно регламентирани изисквания по какъв начин създадените системи, услуги и регистри да бъдат интегрирани помежду си. На практика, липсата на оперативна съвместимост е ключов

проблем. Достъпът до услуги е ограничен само до съответната администрация, предоставяща услугата, в много случаи той е частичен и затруднен поради необходимостта от различен вид регистрация за електронна идентификация. Обменът на междурегистрови данни между администрациите е нищожен;

- ✓ Не е въведена и схема за електронна идентификация и по тази причина гражданите и бизнеса не могат да се възползват от внедряването на ограничения брой електронни услуги. В допълнение липсва популяризиране на предлаганите електронни услуги.

Към 2019 г. мерките в областта на електронното управление не са произвели осезаем за обществото ефект. Вследствие, показателите на България по отношение на напредъка при внедряването на информационни и комуникационни технологии в държавното управление се задържат на ниски равнища.

Подходът за постигане на целите за развитие на електронно управление не води до оптимално използване на ресурсите. До 2016 г. (ПКЕУ 2016-2020) не е видно приоритизиране на мерките, което на практика е наложително, тъй като електронното управление не може да се случи без наличието на базови предпоставки, а от друга страна въвеждането на електронни услуги от отделни администрации има маргинален ефект без да е налична среда за обмен на данни и електронна идентификация на потребителите.

Външната среда (гражданите и бизнеса) предлага както фактори, благоприятстващи постигането на устойчивост, така и пречки пред запазването на резултатите във времето. От една страна, съществуват силни обществени очаквания относно постигането на напредък при въвеждането на електронно управление, което създава външен натиск за запазване и надграждане на постигнатото. От друга страна обаче, непоследователността в подходите за изграждане на системите, липсата на реален напредък пет години след приемането на Стратегията и стартиране на изпълнението ѝ ограничава устойчивостта на постигнатото. Важно е, също така, да се отбележи, че дигиталната среда, в която функционира електронното управление, се развива с бързи темпове, с които предприетите мерки трябва да са съобразени, за да е възможно да се постигне устойчивост на резултатите.

Въпрос 2.4 Отговарят ли заложените в Стратегията резултати на съответните индикатори в европейския (DESI) и световен (EGDI) индекси, приложими за е-управление?

Предвид начина, по който са формулирани резултатите, не може да се твърди, че те имат съответни индикатори в двата индекса. По-скоро може да се говори за относимост на заложените в Стратегията резултати към някои от показателите/компоненти по двата международни индекса.

По отношение на европейския индекс DESI, част от предвидените резултати са относими към показателя „Електронно управление“.

По отношение на индекса EGDI резултатите, предвидени в Стратегията са относими основно към *индекса за развитие на електронните услуги (OSI)*, като биха имали най-голям принос за следните два компонента:

- ✓ Национален портал за електронно правителство
- ✓ Нововъзникващи електронни услуги.

Голяма част от заложените в Стратегията резултати са относими към индикаторите по двата международни индекса. По отношение на европейския (DESI) и по-специално показателя „Електронно управление“, като относими могат да бъдат определени следните резултати:

Стратегическа цел 1:

- ✓ Изградена инфраструктура на публичния ключ;
- ✓ Осигуряване на единна точка за обмен на кореспонденция между администрацията, гражданите и бизнеса през Единния портал за достъп до електронни административни услуги (ЕПДЕАУ);
- ✓ Осигуряване на изцяло електронна комуникация до и включително етапа на подаване на електронна оферта (e-Submission), като част от преминаването към изцяло електронни обществени поръчки – 50% от процедурите в държавната и общинската администрация – електронни (2017г.) и 100% от процедурите в държавната и общинската администрация – електронни (2020г.) 100% за централната администрацията и 80% за бизнес организациите въведено електронно фактуриране- до 2020 г.;
- ✓ 60% плащания от/към държавата и общинските администрации по електронен път

Стратегическа 2

- ✓ Намалено време 30% от себестойност за реализиране на електронни услуги;
- ✓ Изготвен и изпълнен план за реализация на приоритетни електронни административни услуги;
- ✓ Разработена услуга за валидиране на документи;
- ✓ Създаване на регистър и информационни услуги към него;
- ✓ Създадени шина и журнал;
- ✓ Внедрена система за електронна оторизация;
- ✓ Създаден Генератор на електронни форми;
- ✓ Свързване на до 200 регистъра от ключово значение за предоставянето на комплексни електронни услуги;
- ✓ Премахване на пречки от процедурно и нормативно естество. Изготвяне на референтен модел;

Стратегическа цел 3

- ✓ Единни стандарти за формат и изображения
- ✓ Вътрешна и външна комуникационна стратегия
- ✓ Изградени механизми за проектиране и разпространение на е-услугите, отговарящи на поведението и мотивите за потребление на целеви групи
- ✓ Проведени обучения

Методиката на индекса EGDI включва 3 компонента, които формират общия индекс за развитие:

- ✓ индекс за развитие на електронните услуги (OSI – online service index);

- ✓ индекс за развитие на телекомуникационната инфраструктура (TII – telecommunication infrastructure index); и
- ✓ индекс на човешкия капитал (HCI – human capital index).

Като цяло резултатите, предвидени в Стратегията са относими основно към *индекса за развитие на електронните услуги (OSI)*. Индексът OSI се състои от четири компонента:, като предвидените в стратегията резултати, посочени по-горе, като относими към DESI, биха имали най-голям принос за следните два компонента

- ✓ Национален портал за електронно правителство
- ✓ Нововъзникващи електронни услуги.

Въпрос 2.5 Каква е ролята и приносът на отделните заинтересовани страни за изпълнение на заложените цели?

Основните заинтересовани страни, които имат интерес в областта на електронното управление са: администрациите, гражданите и бизнеса. Ролята и приносът на отделните заинтересовани страни е различен.

Ролята и приноса на МТИТС, ДАЕУ и приходните администрации са най-осезаеми по отношение на изпълнението на целите на Стратегията. Останалите администрации (централни, областни и общински) имат известен частичен принос.

Ролята и приносът на гражданите и бизнеса към изпълнението на целите на Стратегията 2014-2020 е несъществен, предвид че до централизирането на подхода и смяна на модела, чрез поставяне на гражданите в центъра, което се материализира на практика след 2019 г., те остават встрани от политиката и процесите за развитие на електронното управление.

В самата Стратегия не са определени заинтересованите страни.

Основните заинтересовани страни, които имат интерес в областта на електронното управление са: администрациите, гражданите и бизнеса. Ролята и приносът на отделните заинтересовани страни е различен.

Ролята и приноса на централните администрации, където ефектите от въвеждане на електронно управление са най-необходими и видими като МТИТС, ДАЕУ и приходните администрации са най-осезаеми по отношение на изпълнението на целите на Стратегията.

Мерките, изпълнени от всички администрации (централни, областни и общински), свързани с предоставяне на специфични електронни услуги, имат частичен принос. Много от администрациите са изградили електронни бази данни и регистри и предоставят възможност някои от елементите на услугите да бъдат предоставяни по електронен път – достъп до регистри, бази данни и информация, електронна заявка, получаване на информация по електронната поща. Независимо от това, че голяма част от проектите са приключили успешно и са постигнали непосредствените си проектни цели, техният принос за изпълнение на целите на Стратегията е ограничен.

Гражданите и бизнеса имат най-голям интерес от развитието на качествено електронно обслужване. Ролята и приносът им към изпълнението на целите на Стратегията 2014-2020 е несъществен, предвид че до централизирането на подхода и

Този документ е създаден в рамките на проект BG05SFOP001-4.005 ***„Техническа помощ за ДАЕУ за изпълнение на функции по управление на средства от ЕСИФ чрез подкрепа за възстановяване на разходи за хоризонтални дейности“*** *по Оперативна програма „Добро управление” 2014-2020 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от Държавна агенция „Електронно управление” и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган. www.eufunds.bg*

смяна на модела, чрез поставяне на гражданите в центъра, което се материализира на практика след 2019 г., те остават встрани от политиката и процесите за развитие на електронното управление. Някои от причините за това са следните:

- ✓ Достъпът до въведените услуги и данни е затруднен;
- ✓ Търсенето за някои от въведените електронни услуги не е голямо – например в малки общини или данни и услуги, които не се ползват масово от гражданите и бизнеса;
- ✓ Липсата на универсална електронна идентичност е основен проблем за ефективно ползване.

Въпрос 2.6 Доколко ефективни са механизмите за наблюдение на изпълнението на стратегическия документ и какви, ако има такива, подобрения могат да бъдат направени с оглед на действащия или бъдещ стратегически документ?

Предвид факта, че механизмите за наблюдение и изпълнение, предвидени в Стратегия 2014-2020 не са актуални от 2016 г., след приемане на измененията в ЗЕУ, правомощията на Председателя на ДАЕУ и функциите на агенцията, детайлен преглед на механизмите, както и предложения за подобрения са представени в Дейност 3, Въпрос 3.7, с оглед на действащия и бъдещия стратегически документ.

Въпрос 2.7 Адекватни ли са планираните финансови ресурси на поставените цели и мерки в стратегията?

В Стратегията, чрез различни източници се цели осигуряване на годишно финансиране в рамките на до 0.2% процента от БВП за развитието на е-управление и изграждане на инфраструктура, но не по-малко от 0,5% процента за целия период. Не става ясно по какъв начин е направена оценката на необходимото финансиране и съответно не може да бъде оценено, дали то е адекватно.

Прегледаната информация за планираните и изразходвани средства по няколко проекта в периода на действие на Стратегията, позволява да се заключи, че финансовите средства за изпълнение на проектите, планирани в Пътната карта са достатъчни и са планирани сравнително реалистично.

По отношение осигуряване финансирането на Стратегията, в нея е предвидено следното:

- ✓ Финансово планиране и многогодишно програмно бюджетиране;
- ✓ Съветът за електронно управление да планира централизирано необходимите средства и ще ги предлага на Министерския съвет за одобрение;
- ✓ Изразходване на средствата - децентрализирано в съответствие с Пътната карта и съответните секторни стратегии; Финансовата обезпеченост на е-управление се заявява от министерствата, отговорни за секторните стратегии. На тази база СЕУ планира и контролира за изпълнението на Стратегията за развитие на електронното управление, както и на пътната карта за реализацията ѝ;
- ✓ Важен източник на средства за е-управление са Европейските фондове, като основният финансов ресурс ще бъдат предвидени в Оперативна програма

„Добро управление“, а по отношение изграждане на комуникационната свързаност - финансиране по линия на Програмата за развитие на селските райони;

- ✓ За финансиране на реализацията на целите, залегнали в стратегията ще бъдат използвани и средства от други международни източници на финансиране.

Чрез така изброените източници, както и чрез публично частни партньорства се цели осигуряване на годишно финансиране за изпълнение на националната стратегия в рамките на до 0.2% процента от БВП за развитието на е-управление и изграждане на инфраструктура, но не по-малко от 0,5% процента за целия период.

Не става ясно по какъв начин е направена оценката на необходимото финансиране за изпълнение на целите на Стратегията и съответно не може да бъде оценено, дали то е адекватно, още повече като се има предвид, че целите не са достатъчно ясни.

Реално изплатените средства за електронно управление по ОПАК към 2016 г., по подприоритети са:

- ✓ Подобряване на обслужването за гражданите и бизнеса, в това число чрез развитие на електронното управление - 79 644 278,25[99]
- ✓ Стандартна информационно-комуникационна среда и оперативна съвместимост - 47 705 758,41[100]

По Пътната карта, одобрена през 2016 са предвидени почти 128 000 000 лева за Етап 1 (по ОПДУ И ПРСР), а за Етап 2 се планира обща сума от 211 340 000, разпределена така: 117 340 000 лева по ОПДУ, 59 000 000 лева по ПРСР и 35 000 000 лева от държавния бюджет).

По отношение на планираните и изразходвани средства в следващата таблица е представена информация за няколко проекта, които са изпълнени/са били в напреднал етап на изпълнение в периода на действие на Стратегия 2014-2020.

Таблица 5. Планирани бюджети и изразходвани средства за изпълнение на проекти от ПКЕУ 2016-2020

Проект	Бюджет	Източник	Статус и период на изпълнение	Верифицирана стойност	% спрямо планирания бюджет
Инвентаризация (одит) на ИК инфраструктура на държавната администрация за нуждите на електронното управление	2,025,140	ОПДУ	ПРИКЛЮЧЕН 19.01.2016-**30.06.2020**	1,524,807.05	75.29%
Инвентаризация (одит) на ИК инфраструктура на СП за нуждите на електронното управление	938,692	ОПДУ	ПРИКЛЮЧЕН 21.03.2016-**25.06.2018**	797,030.86	84.91%

[99] Доклад от анализ на изпълнението на Оперативна Програма „Административен Капацитет“ 2007 – 2013, ноември 2016 г.
[100] Доклад от анализ на изпълнението на Оперативна Програма „Административен Капацитет“ 2007 – 2013, ноември 2016 г.

Този документ е създаден в рамките на проект BG05SFOP001-4.005 ***„Техническа помощ за ДАЕУ за изпълнение на функции по управление на средства от ЕСИФ чрез подкрепа за възстановяване на разходи за хоризонтални дейности“*** *по Оперативна програма „Добро управление” 2014-2020 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от Държавна агенция „Електронно управление” и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган. www.eufunds.bg*

Реализиране на система за мониторинг на индикаторите за изпълнение на всички оперативни програми	751,005	ОПДУ	ПРИКЛЮЧЕН 01.12.2015-**30.12.2019**	539,322	71,81%
Изграждане на ГИС базирана електронна платформа "Единна информационна точка"	2,000,000	ОПДУ	ПРИКЛЮЧЕН 13.04.2017-**13.06.2019**	911198.03	45,55%

Източник: ПКЕУ 2016-2020 и ИСУН

Видно от информацията за планирания и усвоен финансов ресурс по тези проекти, финансовото планиране на Пътната карта може да бъде определено като достатъчно и сравнително реалистично.

Въпрос 2.8 Кои проекти, включени в Етапи 1 и 2 от Пътната карта за изпълнение на Стратегията за развитие на електронното управление за периода 2016 - 2020 г., не са изпълнени и/или не са постигнали предвидените резултати? Какви са причините за и как те са повлияли неизпълнението и/или непостигането на предвидените резултати? Констатират ли се слабости в програмирането на Пътната карта и нейното изпълнение?

В периода от приемането на Пътната карта през 2016 до актуализацията ѝ на 18.09.2019 са изпълнени само три проекта от Етап 1.

Основен недостатък на Пътната карта са нереалистичните срокове, предвидени за изпълнение на проектите от Етап 1 в рамките на 1 – 1,5 г. Предвид факта, че по-голямата част от проектите са прехвърлени в Актуализираната пътна карта през 2019 г., причините за забавянията и проблемите, свързани с изпълнението/неизпълнението на проектите са представени детайлно в Дейност 4.

В периода от приемането на Пътната карта през 2016 до актуализацията ѝ на 18.09.2019 са изпълнени само три проекта от Етап 1, както следва:

- ✓ Инвентаризация (одит) на информационно-комуникационната инфраструктура на СП за нуждите на електронното управление;
- ✓ Привеждане на информационните активи на НСИ в съответствие с изискванията на Евростат и миграция към ХЧО;
- ✓ Изграждане на ГИС базирана електронна платформа "Единна информационна точка".

На практика, основен недостатък на Пътната карта са нереалистичните срокове, предвидени за изпълнение на проектите от Етап 1. Като се вземе предвид, че ПК е одобрена през април, а първите процедури по ОПДУ са отворени в края на 2016 г., е нереалистично тези проекти да бъдат изпълнени в рамките на 1 – 1,5 година. Повечето проекти от Пътната карта 2016-2020 (основно тези от Етап 1 и 12 проекта от Етап 2), през 2019 г. са прехвърлени в Актуализираната пътна карта 2019-2023, като изпълнението на част от тях продължава и към момента. За съжаление има и такива, които все още не са стартирали. Причините за забавянията и проблемите, свързани с изпълнението/неизпълнението на проектите са представени детайлно в Дейност 4.

Пътната карта има няколко недостатъка, идентифицирани на база сравнителен анализ, информация от анкетното проучване и проведените интервюта:

- ✓ Твърде оптимистични/нереални срокове за изпълнение;
- ✓ Обвързва проектите с индикаторите по ОПДУ, вкл. като целеви стойности на много ранен етап и без ясна обосновка, което създава проблеми на етап оценка и одобрение на проектите;
- ✓ Не е ясен механизмът на определяне на бюджетите по отделните проекти.

Пътната карта има и няколко положителни характеристики, които липсват в Актуализираната пътна карта 2019-2023:

- ✓ Представена е логика на интервенции;
- ✓ Приоритизирани са проектите, които са предпоставка за изпълнение на следващи проекти за ЕУ;
- ✓ За всеки проект е представено кратко описание, което включва необходимите нормативни промени, приоритетни дейности, бюджет, специфични индикатори, отговорни институции.

Въпрос 2.9 От гледна точка на независимия анализ и оценка, налице ли е съгласуваност между целите и дейностите, описани в Стратегията и етапите и проектите, заложени в Пътната карта?

Представената в Пътната карта логика на интервенциите етапи и очаквани резултати е в съответствие с целите и част от дейностите, предвидени в Стратегията. В известен смисъл Пътната карта надгражда/допълва Стратегията, като приоритизира проектите в Етап 1, както и чрез въведените задължителни Предварителни условия за допустимост на проектите (Приложение № 1 към Пътната карта).

Представената в Пътната карта логика на интервенциите етапи и очаквани резултати е в съответствие с целите и част от дейностите, предвидени в Стратегията. В известен смисъл Пътната карта надгражда/допълва Стратегията, като приоритизира проектите в Етап 1 с основна цел постигането на съществено въздействие и създаване на възможности за много по-бърза, по-ефективна и по-ефикасна реализация на последващите проекти. В съответствие с предвидената дейност „Разработване и широко предоставяне на електронни услуги с висок обществен ефект“ в Етап 1 на Пътната карта е предвидено приоритетно да се финансират проекти, които касаят електронизиране на услуги, предоставени от централни администрации, повече от 15 000 пъти за период от една година.

Изпълнението на приоритетните проекти за одит на информационно-комуникационната инфраструктура в комбинация с проекта за одит и анализ на административните услуги, режимите и регистрите предвиден в Пътната карта за изпълнение на стратегията за развитие на администрацията, целят да се осигури необходимата информация за обективно приоритизиране на последващите интервенции в областта на електронното управление и са в съответствие с предвидения в Стратегията резултат: „Изготвен и изпълнен план за реализация на приоритетни електронни административни услуги“.

За постигане на автоматизирани вътрешноадминистративни услуги в реално време и обмен на отворени данни в машинно-четим формат, което ще позволи по-голям ефект

и въздействие, с по-малко усилия и инвестиции в бъдеще в Пътната карта са въведени Предварителни условия за допустимост на проектите (Приложение № 1).

Предвидените задължителни предварителни условия при проекти за разработване на електронни услуги за дефиниране на потребителските нужди и адресиране на потребителските нужди, тествания на използваемостта на услугата и въвеждане на конкретни изисквания за осигуряване на ясен, бърз и лесен достъп до електронните услуги е в съответствие със Стратегическа цел 3 на Стратегията.

В самата Пътна карта е предвидено да „претърпи развитие и да бъде актуализирана“, в зависимост от направените анализи, промените в националното законодателство и ангажиментите на България към изпълнение на европейското законодателство.

Въпрос 2.10 Какви са „научените уроци“ и какви конкретни препоръки могат да бъдат направени въз основа на тях?

При приемането на Стратегията 2014-2020 г., въпреки че е създадена обща стратегическа рамка, липсва готовност, вкл. национално определени нормативни изисквания и оперативна съвместимост за централизиран подход и контрол при изпълнение на мерките, за да могат отделните системи да влязат в обща екосистема и да се постигне осезаем ефект.

Въз основа на научените уроци след 2016 г. радикално се променя подходът от децентрализиран към централизиран, с оглед постигане на висока степен на ефективност, ефикасност, координация и контрол при въвеждане на електронното управление. Пътната карта, едновременно със създаването на ДАЕУ и осигуряването на финансов ресурс по ОПДУ през 2016 г. са трите ключови фактора, които позволяват след 2018 г. да се усети реален ефект от усилията за въвеждане на електронното управление.

Като се вземат предвид идентифицираните предимства и недостатъци на ПКЕУ 2016-2020, вкл. и в сравнение с Актуализираната ПКЕУ 2019-2023 при разработване на бъдещата ПК би следвало да се комбинират предимствата на двете пътни карти, както и да се приложат допълнителни мерки за повишаване качеството и ефективността на пътната карта.

Приемането на Стратегията 2014-2020 г. е направено в изпълнение на предварителните условия, въведени от ЕК за програмен период 2014-2020. Така, въпреки че е създадена обща стратегическа рамка, липсва готовност за централизиран подход и контрол при изпълнение на мерките, за да се постигне осезаем ефект от проектите на отделните администрациите. Въпреки опитите на МТИТС да изградят първите централни и хоризонтални системи, така че да могат отделните системи да влязат в обща екосистема, резултатите от тези проекти остават на практика неефективни.

Въз основа на научените уроци до 2016 г., постепенно подходът в политиката за електронно управление започва да се ориентира към потребителя, а след 2016 г. радикално се променя и моделът на провеждането ѝ – от децентрализиран към централизиран, с оглед постигане на висока степен на ефективност, ефикасност,

координация и контрол. През същата година са направени съществени изменения в ЗЕУ и е създаден органът за провеждане и координация на политика за електронно управление –ДАЕУ. Една от първите инициатива на ДАЕУ е налагане на единна процедура за съгласуване и отчитане на плановете за инвестиции и на текущите разходи на администрацията в областта на електронното управление, както и въвеждане чрез допълнителни надграждания в реална експлоатация на хоризонталните системи, финансирани по ОПАК.

Подходът за постигане на целите за развитие на електронно управление не води до оптимално използване на ресурсите. До 2016 г. (ПКЕУ 2016-2020) не е видно приоритизиране на мерките, което на практика е наложително, тъй като електронното управление не може да се случи без наличието на базови предпоставки, а от друга страна въвеждането на електронни услуги от отделни администрации има маргинален ефект без да е налична среда за обмен на данни и електронна идентификация на потребителите. Преди 2016 г. се наблюдава разпокъсаност на инвестициите, като електронните системи са внедрявани „на парче“.

Проблемът е, че липсват национално определени изисквания/регламентация как създадените услуги, регистри и информационни системи да бъдат интегрирани едни с други. На практика, постигането на оперативна съвместимост е приоритет, който остава актуален и към настоящия момент (2021 г.).

С одобрената през 2016 г. Пътната карта за електронно управление за първи път се прави приоритизация на проектите за електронно управление на национално ниво, което може да се определи като добра практик и е в резултат от „научените уроци“ към онзи момент. Пътната карта, едновременно със създаването на ДАЕУ и осигуряването на финансов ресурс по ОПДУ са трите ключови фактора, които позволяват след 2017-2018 г. да се усети реален ефект от усилията за въвеждане на електронното управление.

Във връзка с променения подход в дизайна на ПКЕУ 2019-2023 в сравнение с ПКЕУ 2016-2020 и по-конкретно - отпадането на приоритетните дейности, бюджети и индикатори по отделните мерки, следва да се отбележи, че резултатите от проведеното проучване сред отговорните институции показва, че подходът от ПКЕУ 2016-2020 се оценява като по-добър и подходящ. 71% от респондентите са посочили, че наличието на описание на мярката, вкл. приоритетни дейности е добър подход, тъй като дава ясна рамка и предвидимост за реализацията ѝ. Определянето в Пътната карта на индикативен бюджет за изпълнение на всяка мярка/проект е посочено като добър подход от 68% от анкетираните, а определянето на специфични индикатори/очаквани резултати за всяка мярка е оценено като добър подход от 61% от тях, тъй като дава ясна рамка за очакваните конкретни резултати от съответната мярка. За сравнение, едва между 3% и 13% определят като добър подход липсата на тези елементи в Пътната карта.

Фигура 1: Резултати от анкетното проучване във връзка с двата подхода в ПКИЕ 2016-2020 и ПКЕУ 2019-2023

	Count	% of responses	%
Наличието на описание на мярката, вкл. приоритетни дейности в Пътната карта е добър подход, тъй като дава ясна рамка	22		71%
Определянето в Пътната карта на индикативен бюджет за изпълнение на всяка мярка/проект е добър подход	21		68%
Определянето на специфични индикатори/очаквани резултати за всяка/всеки мярка/проект в Пътната карта е добър подход, тъй като дава ясна рамка за очакваните конкретни резултати от съответната мярка/проект	19		61%
Липсата на описание на мярката и приоритетните дейности, включени в нея е добър подход, тъй като дава възможност за по-голяма гъвкавост при подготовка на проектните предложения за изпълнение на мярката	4		13%
Друго, моля посочете	4		13%
Липсата на специфични индикатори/очаквани резултати за всяка/всеки мярка/проект в Пътната карта е добър подход, тъй като конкретни резултати трудно могат да бъдат определени на етап разработване на Пътна карта	3		10%
Липсата на определен бюджет в Пътната карта за всяка мярка/проект е добър подход	1		3%

N 31

Необходимостта от по-детайлна и ясна рамка на мерките е идентифицирана и от компетентните служители от отговорните за изпълнението на част от мерките институции при проведените интервюта.

Като се вземат предвид идентифицираните предимства и недостатъци на ПКЕУ 2016-2020, вкл. и в сравнение с Актуализираната ПКЕУ 2019-2023 при разработване на бъдещата ПК би следвало да се комбинират предимствата на двете пътни карти, както и да се приложат допълнителни мерки за повишаване качеството и ефективността на пътната карта:

- ✓ Пътната карта следва да включва всички източници на финансиране на предвидените мерки (добра практика от ПКЕУ 2019-2023);
- ✓ Преди включването им в ПК, проектите/мерките следва да се приоритизират в тясна координация с отговорните институции за тяхното изпълнение (добра практика от ПКЕУ 2016-2020);
- ✓ Заложените срокове за изпълнение следва да са реалистични и съобразени със спецификата на мерките (Липсва и в двете пътни карти);
- ✓ Следва да се включат приоритетните дейности, бюджети и резултати/индикатори по отделните мерки, като обаче се предвиди механизъм за известна гъвкавост на етап одобрение на проект (частична добра практика от ПКЕУ 2019-2023).

Този документ е създаден в рамките на проект BG05SFOP001-4.005 ***„Техническа помощ за ДАЕУ за изпълнение на функции по управление на средства от ЕСИФ чрез подкрепа за възстановяване на разходи за хоризонтални дейности“*** *по Оперативна програма „Добро управление” 2014-2020 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от Държавна агенция „Електронно управление” и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган. www.eufunds.bg*

Дейност 3: Междинна оценка на напредъка в изпълнението на Актуализираната стратегия за развитие на електронното управление 2019 - 2025 г. и приложенията към нея, вкл. „научени уроци“ и конкретни препоръки

Стратегията за развитие на електронното управление в Република България е актуализирана през 2019 г. с Решение № 546 на Министерския съвет. Документът очертава общата стратегическа рамка за постигане на цифрова администрация в периода до 2023 г., като обхваща и лицата, осъществяващи публични функции, и организациите, предоставящи обществени услуги. Със същото решение е актуализирана и Пътната карта за изпълнение на Актуализираната стратегия за развитие на електронното управление в Република България 2019 - 2023 г., която е Приложение 1 към Актуализираната стратегия. Приета е и Концепция за регистрова реформа (Приложение 2 към Стратегията).

Актуализацията на Стратегията за развитие на електронното управление в Република България е в резултат от развитието на нормативната и институционална рамка за е-управление, водещите европейски принципи и приетите стратегически документи в тази област на европейско ниво след 2014 г.

В този период са приети няколко изменения и допълнения в ЗЕУ, най-значимото от които е изменението от 2016 г. С него е създадена Държавна агенция „Електронно управление“ (ДАЕУ), която отговаря за стратегическото и бюджетно планиране и развитие на хоризонталната политика за е-управление, както и за развитието и поддръжката на техническата инфраструктура, информационните центрове и комуникационната мрежа на администрацията.

Въз основа на измененията в ЗЕУ са направени редица промени в съществуващата подзаконова нормативна уредба, в т.ч. Наредба за обмена на документи в администрациите, Наредбата за удостоверенията за електронен подпис в администрациите, Наредбата за дейността на доставчиците на удостоверителни услуги, реда за нейното прекратяване и за изискванията при предоставяне на удостоверителни услуги. Приета е Наредба за общите изисквания към информационните системи, регистрите и електронните административни услуги и Наредба за минималните изисквания за мрежова и информационна сигурност. Разработен и приет е Законът за електронната идентификация и правилника за неговото приложение. Одобрена е Архитектурата на електронното управление[101], разработени и функциониращи са хоризонталните системи на е-управление, сред които системата за е-автентикация, системата за сигурно електронно връчване, системата за електронни плащания към доставчици на услуги. Създаден е единен модел за заявяване, заплащане и предоставяне на електронни административни услуги.

Приети са редица стратегически документи на европейско ниво, в т.ч. Стратегията за цифров единен пазар за Европа, Планът за действие на ЕС за електронно управление 2016-2020 и Талинската декларация за е-управление от 6 октомври 2017 г., които

[101] Одобрена от председателя на ДАЕУ със Заповед № ДАЕУ-5040-11.04.2019 г., във връзка с чл. 7в от ЗЕУ и Протоколно решение на Министерския съвет по т. 13 на Протокол № 6/2019 г.

налагат актуализация на водещите принципи за е-управление, в съответствие с европейските.

Актуализираната стратегия цели да инкорпорира всички тези промени, като същевременно доразвива визията и надгражда стратегическите цели на Република България в областта на електронното управление за периода 2019 – 2023 г. Тя служи за основа, на базата на която да се разработват стратегии по области на политики, както и да се определят конкретни цели и дейности на ниво централни и териториални администрации.

Дефиницията на понятието „електронно управление“ в Актуализираната стратегия е съществено променена, и то вече не се възприема само като средство за повишаване на ефективността на процесите в администрацията и комуникацията между нея и гражданите и бизнеса. Съгласно новата дефиниция „Електронното управление е реализиране от административните органи, органите на съдебната власт, лицата, осъществяващи публични функции, и организациите, предоставящи обществени услуги, на правните взаимовръзки, административни процеси и услуги и на взаимодействието с потребителите чрез използване на информационни и комуникационни технологии, осигуряващи по–високо ниво на ефективност на управлението.“

Визията на България в областта на електронното управление предвижда до 2023 г. да бъде постигната необратима цифрова трансформация на държавната администрация в Република България, чрез:

- ✓ Трансформация на модела на предоставяне на електронни административни услуги, ориентирани към потребителя, чрез промяна на технологичните и административни процеси, които стоят зад тях, с резултат намаляване на административната тежест за гражданите и за бизнеса
- ✓ Изграждане на модерна цифрова администрация
- ✓ Високо ниво на мрежова и информационна сигурност
- ✓ Високо качество на поддръжка на споделените ресурси на е-управлението

Заложените в стратегията основни принципи на е-управление са в пълно съответствие с Плана за действие на ЕС за електронно управление за периода 2016 – 2020[102]:

- ✓ цифрово по подразбиране;
- ✓ еднократно събиране и създаване на данни (принцип „само веднъж“);
- ✓ неприкосновеност на личността и личния живот по подразбиране;
- ✓ приобщаване и достъпност;
- ✓ отвореност и прозрачност;
- ✓ трансграничност по подразбиране;
- ✓ оперативна съвместимост по подразбиране;
- ✓ надеждност и сигурност.

В съответствие с текущите тенденции и приоритети на национално и европейско ниво, документът предвижда и спазването на следните допълнителни принципи:

- ✓ поставяне на потребителя в центъра на административното обслужване;

[102] https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/?uri=celex%3A52016DC0179

- ✓ проактивно предоставяне на услуги;
- ✓ мрежова и информационна сигурност;
- ✓ наличност на информацията онлайн;
- ✓ електронно уведомяване;
- ✓ отворени данни;
- ✓ прилагане на подход на стандартизация;
- ✓ измеримост;
- ✓ съответствие с архитектурата на е-управлението.

В актуализираната стратегия са дефинирани две стратегически цели, като за всяка от тях са формулирани специфични цели, индикативни мерки и действия, отговорни институции за тяхното изпълнение, и очаквани резултати, които следва да бъдат постигнати до 2023 г.:

Стратегическа цел 1. Трансформиране на администрацията и публичните институции в цифрови:

- ✓ Специфична цел 1.1: Осигуряване на оперативна съвместимост на информационните ресурси по подразбиране
- ✓ Специфична цел 1.2: Осигуряване на надеждност и мрежова и информационна сигурност на информационните ресурси на е-управление
- ✓ Специфична цел 1.3: Осигуряване на цифрови решения, информационни системи и споделени ресурси на електронното управление
- ✓ Специфична цел 1.4: Оптимизация на работните процеси в администрацията и промяна на модела на данни за предоставяне на електронни услуги по подразбиране

Стратегическа цел 2. Електронно административно обслужване, ориентирано към потребителя:

- ✓ Специфична цел 2.1: Улесняване на взаимодействието и изграждане на доверие между потребителя и администрациите, публичните институции, лица, осъществяващи публични функции и организации, предоставящи обществени услуги
- ✓ Специфична цел 2.2: Трансгранично електронно административно обслужване

През 2021 г. е извършена втора актуализация на Стратегията. **Актуализирана стратегия за развитие на електронното управление 2019-2025 г. (Стратегия 2019-2025)** е приета с Решение на Министерския съвет № 298 от 02.04.2021 г., като неразделна част от нея са: Приложение № 1 - Актуализирана пътна карта за изпълнение на Актуализираната стратегия за развитие на електронното управление в Република България и Приложение № 2 - Концепция за регистрова реформа. Със същото решение е актуализирана и Концепцията за регистрова реформа, като е посочено, че Актуализираната пътна карта за периода 2019 - 2023 г. остава в сила до приемането на нова пътна карта.

При актуализацията на Стратегията са **взети предвид новоприетите стратегически документи на национално и европейско ниво в областта на електронното управление**, сред които Националната програма за развитие „България 2030“, националният стратегически документ „Цифрова трансформация на България за периода 2020 - 2030 г.”, Европейската стратегия за данните, Стратегията на ЕС

„Изграждане на цифровото бъдеще на Европа“, Берлинската декларация за цифровото общество и цифрово управление, основано на ценности, подписана по време на Германското председателство на Съвета на ЕС на 8 декември 2020 г. **Отчетено е и развитието на нормативната рамка, в т.ч. законодателството в областта на киберсигурността и подзаконовата уредба към него.**

В последната актуализация на Стратегията акцент е поставен върху огромният потенциал на данните за осъществяването на цифровата трансформация на публичния сектор в България и създаването на иновативни публични услуги, включително и на трансгранично ниво. Прилагането на нови модели за събиране, обработка, използване и преизползване на данните, както и активното ангажиране на гражданите и бизнеса в проектирането и създаването на ориентирани към потребителите и персонализирани електронни административни услуги, са изведени като водещи приоритети по пътя на страната ни към Единния европейски цифров пазар. Специално внимание се обръща и на мрежовата и информационна сигурност като фундамент за изграждането на сигурно и устойчиво цифрово общество и икономика.

В съответствие с тези приоритети, визията на Стратегията за развитие на електронното управление е актуализирана до 2025 г., а към основните принципи на електронното управление в България са добавени още 7:

- ✓ законност и спазване на основните права;
- ✓ социално участие и дигитално включване;
- ✓ цифров суверенитет и оперативна съвместимост;
- ✓ доверие и сигурност в цифровия обмен в администрацията;
- ✓ овластяване и дигитална грамотност;
- ✓ системи, ориентирани към човека, и иновативни технологии в публичния сектор;
- ✓ устойчиво дигитално общество.

С изменението на Стратегията **от дефиницията на понятието „електронно управление“ са премахнати като субекти органите на съдебната власт**.

При актуализацията на Стратегията стратегическите и специфичните й цели остават непроменени. Включени са няколко **допълнителни индикативни мерки и действия** за изпълнение за част от специфичните цели, а именно:

За **Специфична цел 1.2**: Осигуряване на надеждност и мрежова и информационна сигурност на информационните ресурси на е-управление:

- ✓ надграждане на системи за киберзащита на споделени информационни ресурси и интегрирането им в националната екосистема за кибесигурност;
- ✓ укрепване на капацитета и способностите на екипите за реагиране при компютърни инциденти на национално и на секторно ниво и съответните оперативни центрове за киберсигурност;
- ✓ изграждане на национален капацитет за изпълняване задълженията на Национален орган за сертифициране на киберсигурността, включително изграждане на експертиза в сферата на сертификацията и стандартизацията;
- ✓ разработване на система за анализ на риска по отношение на киберсигурноста за организации и техните информационни ресурси;

Този документ е създаден в рамките на проект BG05SFOP001-4.005 ***„Техническа помощ за ДАЕУ за изпълнение на функции по управление на средства от ЕСИФ чрез подкрепа за възстановяване на разходи за хоризонтални дейности“*** *по Оперативна програма „Добро управление” 2014-2020 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от Държавна агенция „Електронно управление” и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган. www.eufunds.bg*

- ✓ изграждане на устойчиви навици за киберхигиена на индивидуално и организационно ниво.

За **Специфична цел 1.4**: Оптимизация на работните процеси в администрацията и промяна на модела на данни за предоставяне на електронни услуги по подразбиране (Digital by default):

- ✓ създаване, внедряване и развитие на модели за събиране, обработка, използване, преизползване, управление и съхранение на данните;
- ✓ модели за събиране, съхранение, обработка, използване, преизползване и гарантиране на сигурност на нелични данни, свързани данни, големи данни, данни с висока стойност;
- ✓ развитие и управление на федерираните облачни инфраструктури;
- ✓ увеличаване на достъпа до висококачествени данни, като същевременно се гарантира, че личните и чувствителни данни са защитени.

За **Специфична цел 2.2**: Трансгранично електронно административно обслужване:

- ✓ подход в управлението на данните, ориентиран към интегрирането в Единното европейско пространство на данни и общи европейски пространства на данни в стратегически икономически сектори и области от обществен интерес.

Новите мерки, включени в Актуализираната стратегия за развитие на електронното управление 2019-2025 са насочени основно към превръщането на данните в ключов капитал на обществото и осигуряване на високо равнище на киберсигурност, като за тяхното изпълнение не са формулирани допълнително очаквани резултати.

Приложение 1 - Актуализирана пътна карта за изпълнение на Актуализираната стратегия за развитие на електронното управление в Република България[103]

Актуализираната Пътна карта за периода 2019-2023 г. (ПКЕУ 2019-2023) включва приоритетни мерки, вкл. от област „Правосъдие“ за изпълнение на стратегическите и специфичните цели, заложени в Стратегия 2019-2025, отговорните институции и източник на финансиране за всяка мярка[104]. В решението за одобряване на Актуализирана стратегия за развитие на електронното управление 2019-2025 г. се предвижда да бъде разработена нова Пътна карта за изпълнението на Стратегията до 2025 г., като ПКЕУ 2019-2023 остава в сила до приемането на нова пътна карта[105].

Приложение 2 - Концепция за регистрова реформа[106]

В съответствие с т. 6 от РМС № 546 от 18.09.2019 г., при нормативното регламентиране, внедряването и надграждането на регистри, административните органи следва да се съобразяват с принципите и мерките за реформа, предвидени в Концепцията за регистрова реформа (КРР) – Приложение 2 към Актуализираната стратегия. КРР се базира на информацията от извършените инвентаризация и анализ

[103] https://e-gov.bg/wps/portal/agency/strategies-policies/e-management/strategic-documents
[104] По-детайлна информация за Пътната карта е представена в рамките на Дейност 4
[105] ДАЕУ е стартирала процеса по разработване на Пътна карта за развитие на електронното управление в Република България за периода 2022 - 2025 г. още през лятото на 2021 г., като към декември 2021 процесът е в ход.
[106] https://e-gov.bg/wps/portal/agency/strategies-policies/e-management/strategic-documents

на регистрите в администрацията, събрана при посещения в над 3700 локации на централната и териториалната администрация[107].

Концепцията за регистрова реформа определя целите, принципите, обхвата, етапите и областите на подобрение, свързани с организацията и поддържането на регистрите в държавната администрация и служебния обмен на информация. Тя е насочена към регистрите на всички централни и териториални администрации, с изключение на тези, които съдържат класифицирана информация. Основната цел на регистровата реформа е да се оптимизира организацията на регистрите в държавната администрация и да се намалят разходите за тяхната поддръжка, да се гарантира служебен обмен на информация и данни за предоставяне на качествени услуги, както и да се осигури възможност за предоставянето на услуги, базирани на регистрите от други административни органи.

В документа са формулирани основните принципи, в съответствие с които следва да се реализира регистровата реформа, а именно:

- ✓ една предметна област – един регистър – обединяване на регистри по предметни области;
- ✓ прилагане на принципа „Само веднъж“ - еднократно събиране и многократно използване на информацията, при спазване на принципа на служебното начало;
- ✓ дигитализация – поддържане на регистрите само в цифров, машинно четим формат;
- ✓ функционално разделение – отделяне на процесите по вписване в регистрите и удостоверяване на обстоятелства, въз основа на наличните данни, чрез изграждане на централизирани регистри;
- ✓ унификация на структурата, формата на данните и технологичните процеси – прилагане на единни изисквания към структурата, формата на данните и съдържанието и единен технологичен модел на взаимодействие при вписване, промяна и удостоверяване на факти и обстоятелства;
- ✓ контрол над собствените данни – предоставяне на достъп до събираните, съхраняваните и обработваните данни, отнасящи се до съответните физически и юридически лица;
- ✓ отворени данни – осигуряване на възможност за последващо публикуване на информацията в отворен формат в реално време;
- ✓ технологична неутралност – използване на отворен код и неутралитет по отношение на конкретни софтуерни и хардуерни платформи, технологии и търговски предприятия.

Конкретните мерки, идентифицирани в резултат от извършения анализ от АМС, с оглед постигане целите на регистровата реформа са посочени в приложенията към Концепцията за регистрова реформа:

- ✓ Приложение №1 – Обединяване на регистри и изграждане на регистри по тематични области;
- ✓ Приложение № 2 – Централизиране на регистри и интеграция на вторични към първични регистри;

[107] Извършени в рамките на проект "Трансформация на модела на административно обслужване", изпълнен от АМС, финансиран по ОПДУ

- ✓ Приложение № 3 – Отпадане на регистри или нормативно регламентиране на регистри, поддържани без нормативно основание; и
- ✓ Приложение № 4 - Нормативно регламентиране и унификация на структурата, формата на данните и технологичните процеси.

За всички включени мерки в приложенията, е направено описание на констатираните проблеми, посочен е обхвата на съответната мярка, планирания механизъм за въздействие, отговорната администрация и срока за нейното изпълнение. Концепцията за регистрова реформа предвижда изпълнението на мерките да бъде финансирано от европейските структурни и инвестиционни фондове, хоризонтални програми на ЕС, други донорски програми и държавния бюджет.

С РМС № 298 от 02.04.2021 г е **актуализирана и Концепцията за регистрова реформа**, като приложенията са актуализирани в съответствие с текущото състояние от изпълнението на регистровата реформа, а някои от мерките са коригирани по отношение на обхвата и срока им на изпълнение. Актуализираната Концепция съдържа **ново Приложение № 4 – Дигитализиране на регистри,** в което са включени мерки от ключово значение за регистровата реформа, насочени към дигитализиране на хартиени масиви от данни и оптимизация на ключови регистри. Тези мерки са с хоризонт на изпълнение до 2025 г. и се планира да се финансират в рамките на Националния план за възстановяване и устойчивост (НПВУ). Обхватът на Приложение № 4 от КРР 2019 е запазен, като то става Приложение № 5 в актуализираната КРР.

Въпрос 3.1 До каква степен избраният подход (цели, действия, мерки) в Актуализираната стратегия за развитие на електронното управление 2019-2025 г. и Актуализираната пътна карта за нейното прилагане е в съответствие със съответната национална и европейска правна и стратегическа основа, текущите тенденции в политиката за електронно управление и нуждите на заинтересованите страни?

Избраният подход в **Стратегията** вкл. цели, индикативни действия и мерки, и резултати е в съответствие с приложимата национална и европейска нормативна и стратегическа рамка.

И двете стратегически цели отразяват основните приоритети в областта на електронното управление съгласно Европейския план за действие за периода 2016-2020 г., който очертава дългосрочната визия на Съюза. Стратегическа цел 1 е в съответствие с европейските приоритети от Европейския план за действие за модернизиране на публичната администрация и осигуряване на трансгранична мобилност с оперативно съвместими цифрови публични услуги. Стратегическа цел 2 е формулирана в съответствие с европейския приоритет насочен към улесняване на взаимодействието между администрациите и гражданите/предприятията с помощта на цифровите технологии с оглед на предоставянето на висококачествени публични услуги.

Заложените специфични цели също са в съответствие с националната и европейска стратегическа и нормативна рамка.

Структурата на **Актуализираната пътна карта** (стратегическа цел, специфична цел, мерки) е в съответствие със стратегическата рамка за изпълнение на визията на Стратегията. В този смисъл за Пътната карта по принцип са приложими заключенията и изводите направени за Стратегията по отношение на съответствието с приложимата нормативна и стратегическа рамка.

Специфична цел (СЦ) 1.1 "Осигуряване на оперативна съвместимост на информационните ресурси по подразбиране" и предвидените индикативни мерки и резултати са в съответствие с Европейската рамка за оперативна съвместимост и Стратегията за цифров единен пазар за Европа, ЗЕУ и НОИИСРЕАУ.

СЦ 1.2 е насочена към осигуряване на надеждност и мрежова и информационна сигурност на информационните ресурси на ЕУ, съгласно актуалните стратегически документи, в т.ч. Европейската стратегия за данните, Стратегията на ЕС „Изграждане на цифровото бъдеще на Европа", „Цифрова трансформация на България за периода 2020 - 2030 г." и Националната стратегия за киберсигурност „Киберустойчива България 2020"/ „Киберустойчива България 2023"[108]. Предвидените индикативни мерки и действия са в съответствие с Регламент (ЕС) 2018/1725, Акта за киберсигурност, Директива (ЕС) 2016/1148 относно мерки за високо общо ниво на сигурност на мрежите и информационните системи в Съюза, както и националното законодателство.

СЦ 1.3 е насочена към осигуряване на цифрови решения, информационни системи и споделени ресурси на електронното управление, вкл. развитие на ДХЧО и ЕЕСМ и надграждане на ключови за електронното управление системи като НЗИС, системите на НАП и АМ и др., СЦ 1.3 е съобразена със задълженията на ДАЕУ по ЗЕУ и одобрената през април 2019 г. Архитектура на електронното управление. Индикативните мерки, свързани с развитието на ЕЕСМ и ДХЧО са в съответствие със Стратегията за цифров единен пазар, която идентифицира сигурните, високоскоростни и достъпни мрежи и услуги като основна предпоставка за развитието на европейския цифров пазар.

СЦ 1.4 включва индикативни мерки за реинженеринг на процесите и развитие на информационните системи за подобряване на процесите по предоставяне на електронни услуги, вкл. за развитие и поддържане на хоризонталните системи и централизираните системи на електронното управление. Акцент е поставен и върху огромният потенциал на данните, като при последната актуализация през 2021 са включени допълнителни индикативни мерки и действия, насочени към развитието и прилагането на нови модели за събиране, обработка, използване и преизползване на данни, които са в съответствие с Европейската стратегия за данните и са съобразени с Регламент (ЕС) 2018/1725 и Директива (ЕС) 2019/1024, както и с принципа за отвореност и прозрачност на данните, заложен в Плана за действие на ЕС за електронно управление през периода 2016 – 2020.

СЦ 2.1 са предвидени мерки и дейности за прилагане на е-управление, ориентирано към потребителя, насърчаване участието на заинтересованите страни, и реализиране на националната схема за електронна идентификация. Те са съобразени със Закона за електронния документ и електронните удостоверителни услуги, както и с целите на

[108] Стратегията е актуализирана през 2021 г.

Закона за електронната идентификация. Тези мерки са в контекста на Цифровата програма за Европа и нормативните изисквания на европейско ниво, в т.ч. Регламент (ЕС) № 910/2014. Те са в съответствие със Стратегията за цифров единен пазар на Европа и Берлинската декларация от 8-ми декември 2020 г.

СЦ 2.2 е насочена основно към трансграничния обмен на информация и предоставянето на удостоверителни услуги, като е съобразена с европейското законодателство, в т.ч. с Регламент (ЕС) 2018/1724 за създаване на единна цифрова платформа и Регламента за изпълнение (ЕС) 2020/1121 на Комисията, Европейската стратегия за данните и проекта на Акт за управление на данните. Изграждането на eIDAS възел кореспондира с изискванията на Регламент (ЕС) № 910/2014.

Текущите тенденции в политиката за електронно управление на европейско ниво са взети предвид при последната актуализация на Стратегията от април 2021, като са включени допълнителни индикативни мерки и действия, насочени към развитието и прилагането на нови модели за събиране, обработка, използване и преизползване на данни, сигурност и достъпност на данните, които са в съответствие с Европейската стратегия за данните и проекта на Акт за управление на данните.

Следва да се отбележи обаче, че в актуализираната Стратегия са включени индикативни дейности и мерки отразяващи текущите тенденции, без за тях да са посочени SMART резултати, които следва да бъдат достигнати до 2025 г. По отношение на мерките за развитие на човешките ресурси по СЦ 1.4 изобщо липсват резултати. Идентифицирани са и други мерки, които не могат да бъдат свързани с конкретни резултати по някои от специфичните цели.

Структурата на **Актуализираната пътна карта** (стратегическа цел, специфична цел, мерки) е в съответствие със стратегическата рамка за изпълнение на визията на Стратегията. В този смисъл за Пътната карта по принцип са приложими заключенията и изводите направени за Стратегията по отношение на съответствието с приложимата нормативна и стратегическа рамка.

В ПКЕУ 2019-2023 обаче се забелязват няколко пропуска, както следва:

- ✓ В СЦ 2.1 в Стратегията са предвидени индикативни мерки и дейности насочени към активно включване на гражданите и потребителите при реализирането на електронното управление, но в ПКЕУ 2019-2023 липсват реципрочни такива;
- ✓ Разминаване се наблюдава и в СЦ 1.4 по отношение на мерките, насочени към развитието на висококвалифицирани експерти в областта на е-управление, които са предвидени в Стратегията, но липсват в ПКЕУ 2019-2023;
- ✓ В СЦ 1.2 и 1.4 не са включени мерки, които да отговарят на мерките в Стратегията, включени при нейната актуализация от 2021[109];

В Стратегията е заложен принципът за **поставяне на потребителя в центъра на административното обслужване,** който е част от принципната рамка и е със задължителен характер за прилагащите я административни органи, лицата, осъществяващи публични функции и организациите, предоставящи обществени

[109] Това се дължи на факта, че Пътната карта не е актуализирана едновременно със Стратегията, но към момента актуализацията и е в ход.

услуги. Стратегическа цел 2 и чрез двете си специфични цели, мерки и очаквани резултати е насочена към нуждите на гражданите и бизнеса.

През септември 2021 г. ЕК публикува предложение за Решение на Европейския парламент и на Съвета за създаване на политическа програма до 2030 г. **„Път към цифровото десетилетие“**[110]. В проекта се предвижда след одобрение на програмата държавите членки да представят **своите национални стратегически пътни карти за цифровото десетилетие**, въз основа на предоставени от Комисията насоки. В тях следва да бъдат определени основните политики, мерки и действия, допринасящи за постигането на общите и цифровите цели, посочени в програмата; националните прогнозни траектории, допринасящи за постигането на съответните цифрови цели, **измерими на национално ниво;** очакваното отражение върху напредъка към всяка от цифровите цели; сроковете за изпълнение на приетите и планираните политики, мерки и действия, както и прогноза за сроковете, в които се очаква те да имат отражение върху постигането на цифровите цели.

В тази връзка след одобрение на Програмата „Път към цифровото десетилетие“ и в съответствие с предвидените Насоки на ЕК ще се наложи разработване на нова Стратегията и Пътната карта към нея, като хоризонтът следва да съвпада с този на ниво ЕК – 2030 г.

Въпрос 3.2 Какви са основните слабости и недостатъци на действащата Стратегия за развитие на електронното управление 2019-2025 и приложенията към нея?

Основна слабост на Стратегията е липсата на система за наблюдение. Към момента на ниво Стратегическа цел не са предвидени ключови показатели за изпълнение, които да показват нивото на амбиция, което се цели чрез прилагането на Стратегията и да позволят да се оцени постигнато ли е желаното въздействие. За специфичните цели също не е ясен напредъкът, който се цели и липсват измерими показатели, които съответно следва да допринасят за ключовите показатели за изпълнение на ниво стратегическа цел.

Друга слабост на Стратегията е, че в стратегическата ѝ рамка са предвидени голямо количество индикативни мерки и дейности, както и очаквани резултати, което не позволява фокусиране върху стратегическите и специфични цели.

Основна слабост на Пътната карта е фактът, че резултатите по специфичните цели се различават от резултатите предвидени в стратегическата рамка на Стратегията, като за всяка специфична цел са формулирани по два резултата в опит да се обобщят ключовите резултати, които се очакват от изпълнението на всяка специфична цел (би следвало да е обратното – резултатите, които се очакват от мерките да са част от пътната карта, а обобщението им чрез SMART показатели за изпълнение в Стратегията). Променениият подход през 2019 г. (в сравнение с ПКЕУ 2016-2020)

[110] https://protect-de.mimecast.com/s/fFn2C46A0pIE4BoUOirJg?domain=eur-lex.europa.eu

няма добавена стойност, дори напротив – не дава достатъчно ясна рамка и представа за включените в ПКЕУ 2019-2023 мерки.

Слабостите в Стратегията са идентифицирани на базата на извършения детайлен преглед и експертен анализ на Стратегията и нейните приложения, както и информацията от анкетното проучване и проведените интервюта с институциите отговорни за разработването и прилагането на Стратегията.

Основна слабост на Стратегията е липсата на система за наблюдение, чрез която да може както периодично да се отчита напредъка в изпълнението на стратегическите цели и съответните специфични цели, така и да позволи обективна оценка на ефекта от прилагането на Стратегията. Към момента на ниво Стратегическа цел не са предвидени ключови показатели за изпълнение (Key performance indicators - KPIs), които да показват нивото на амбиция, което се цели чрез прилагането на Стратегията и да позволят да се оцени постигнато ли е желаното въздействие. Ключово за показателите на ниво стратегическа цел е да се подберат само най-важните, които са от значение за оценка на ефективността. Показателите следва да са достатъчно специфични, измерими, постижими и обвързани във времето (вкл. базови, етапни и крайни целеви стойности), като същевременно следва да предвиждат и източниците на информация за изчисляването им (по възможност независими източници).

Към момента оценка на ефективността на стратегическите цели може да бъде извършена само чрез изпълнението/неизпълнението на резултатите, предвидени по съответните мерки, разпределени по специфични цели, като тя не може да даде отговор какъв е напредъкът по съответната стратегическа цел и дали е изпълнена, предвид липсата на заложено ниво на амбиция, което се очаква.

Специфичните цели са формулирани по-скоро като дейности, т.е. не са достатъчно специфични и въпреки че за тяхното постигане са предвидени индикативни дейности и резултати не е ясен напредъкът, който се цели и съответно са трудно измерими – липсват специфични измерими показатели, които съответно следва да допринасят за ключови показатели за изпълнение на ниво стратегическа цел. Предвидените резултати (в случаите, в които са измерими) на практика биха измерили изпълнението/неизпълнението на конкретната мярка, а не изпълнението на целта. За да илюстрираме проблема, вземаме за пример Специфична цел 1.4., която е формулирана като „Оптимизация на работните процеси в администрацията и промяна на модела на данни за предоставяне на електронни услуги по подразбиране“. За тази СЦ са предвидени следните очаквани резултати:

- ✓ функциониращ Единен модел за заявяване, плащане и предоставяне на електронни административни услуги
- ✓ извършени сравнителни анализи по определени критерии (benchmarking)
- ✓ създаване на методология за ИТ самооценка в публичната администрация
- ✓ споделяне на резултатите от проведените самооценки м/у различните администрации
- ✓ разработени пакети от услуги на база „епизоди от живота или бизнеса“.

Като изключим резултатите за функциониращ Единен модел, останалите предвидени резултати не показват при какви стойности следва да се приеме, че целта е изпълнена или да се оцени процент на напредък по тази специфична цел. Ако бъде разработена

методология за ИТ самооценка, но тя не се прилага от администрациите, не би имало принос към специфичната цел. Споделянето на резултатите от самооценки само по себе си също не би довело до оптимизиране на работните процеси.

Друга слабост на Стратегията, която е свързана до голяма степен с липсата на система за наблюдение и заложени нива на амбиция (ключови показатели за изпълнение) е, че в стратегическата ѝ рамка са предвидени голямо количество индикативни мерки и дейности, както и очаквани резултати, което не позволява фокусиране върху стратегическите и специфични цели. Предвидените резултати биха дали представа дали са изпълнени мерките, но не и как това би се отразило на целите на стратегията. В допълнение има известни разминавания между мерките и очакваните резултати: при актуализацията на Стратегията през 2021 г. в СЦ 1.4. и 1.2 са включени индикативни дейности и мерки отразяващи текущите тенденции, без за тях да са посочени резултати, които следва да бъдат достигнати до 2025 г. Подобно разминаване (предвидени мерки без съответни резултати) се наблюдава и по отношение на мерките за развитие на човешките ресурси по СЦ 1.4.

Предвид наличието на Пътна карта (Приложение към Стратегията), в която са включени мерките, чрез които тя следва да бъде изпълнена, би следвало в Стратегията да се формулират само ключови мерки, както и SMART показатели, чрез които да се оцени постигнато ли е желаното въздействие. Конкретните мерки и резултати, които да бъдат постигнати чрез тях следва да са част от Пътната карта. Този подход в комбинация с периодично наблюдение и оценка на напредъка по изпълнението на целите, би позволил стабилност на Стратегията (без да е необходима нейната честа актуализация), докато Пътната карта би следвало да подлежи на периодична актуализация за периода на действие на Стратегията, така че да позволи включването на нови мерки със съществен принос към целите, отпадане на такива, които не допринасят съществено, както и ревизиране на мерки с оглед на променени условия.

По отношение на Пътната карта, като основна слабост е отчетен фактът, че резултатите по специфичните цели се различават от резултатите предвидени в стратегическата рамка на Стратегията, като за всяка специфична цел са формулирани по два резултата в опит да се обобщят ключовите резултати, които се очакват от изпълнението на всяка специфична цел (би следвало да е обратното – резултатите, които се очакват от мерките да са част от пътната карта, а обобщението им чрез SMART показатели за изпълнение в Стратегията). Връзката и проследимостта между резултатите в Пътната карта и Стратегията не е достатъчно ясна и проследима. Промененият подход през 2019 г. (в сравнение с ПКЕУ 2016-2020) няма добавена стойност, дори напротив – не дава достатъчно ясна рамка и представа за включените в ПКЕУ 2019-2023 мерки. В допълнение, следва да се отбележи, че част от сроковете за изпълнение на мерките са доста оптимистични, предвид историческия опит и сложността на част от мерките, при които следва да се отчитат рисковете. Тези недостатъци на Пътната карта са разгледани по-детайлно в рамките на Дейност 4, като са формулирани и конкретни препоръки.

В допълнение са установени известни разминавания между Стратегията, Пътната карта и Концепцията за регистрова реформа (КРР):

- ✓ С изменението на Стратегията от април 2021 г. от дефиницията на понятието „електронно управление“ са премахнати като субекти органите на съдебната

власт (ОСВ). Въпреки това ОСВ са запазени в понятийния апарат на Стратегията. Мерки, насочени към ОСВ са включени и по двете стратегически цели в ПКЕУ 2019-2023;

- ✓ В СЦ 2.1 в Стратегията са предвидени индикативни мерки и дейности насочени към активно включване на гражданите и потребителите при реализирането на електронното управление, но в ПКЕУ 2019-2023 липсват реципрочни такива;
- ✓ В СЦ 1.2 и 1.4 не са включени мерки, които да отговарят на мерките в Стратегията, включени при нейната актуализация от 2021[111];
- ✓ В ПКЕУ 2019-2023 не са включени мерки по Приложение 4 от КРР, което е добавено при актуализацията на Концепцията от 2021 г.

Въпрос 3.3 Какво е съответствието между мерките от Актуализираната пътна карта и Концепцията за регистрова реформа?

В ПКЕУ 2019-2023, към СЦ 1.1 е включена Мярка 3 „Изпълнение на мерки, съгласно Концепцията за регистрова реформа“, а в СЦ 1.3 е включена Мярка 66 “Изграждане на система за управление на собствеността, включително единен регистър на държавната и общинската собственост и единна резервационна система“, чрез която е предвидено изпълнението на Мярка 23 от КРР.

В ПКЕУ 2019-2023 е предвиден механизъм за приоритизиране на проектни идеи от Администрацията на Министерския съвет (АМС), Държавна агенция „Електронно управление“ (ДАЕУ) и Управляващия орган на Оперативна програма „Добро управление“ (УО на ОПДУ), които да бъдат финансирани от ОПДУ в рамките на Мярка 3 „Изпълнение на мерки, съгласно Концепцията за регистрова реформа“.

По този начин от една страна се получава известно припокриване между двете приложения към Стратегията, а от друга страна не става ясно кои мерки от КРР ще бъдат изпълнени чрез Мярка 3 от Пътната карта.

Концепцията за регистрова реформа (КРР) определя целите, принципите, обхвата, етапите и областите на подобрение, свързани с организацията и поддържането на регистрите в държавната администрация и служебния обмен на информация, като основната й цел е да се оптимизира организацията на регистрите в държавната администрация, да се гарантира служебен обмен на информация и данни за предоставяне на качествени услуги, вкл. вътрешно административни.

Конкретните мерки за постигане целите на регистровата реформа са посочени в приложенията към Концепцията за регистрова реформа:

- ✓ Приложение №1 – Обединяване на регистри и изграждане на регистри по тематични области;
- ✓ Приложение № 2 – Централизиране на регистри и интеграция на вторични към първични регистри;
- ✓ Приложение № 3 - Отпадане на регистри или нормативно регламентиране на регистри, поддържани без нормативно основание;

[111] Това се дължи на факта, че Пътната карта не е актуализирана едновременно със Стратегията, но към момента актуализацията и е в ход.

- ✓ Приложение № 4 – Дигитализиране на регистри;
- ✓ Приложение № 5 - Нормативно регламентиране и унификация на структурата, формата на данните и технологичните процеси.

Мерките включени в КРР по Приложение 1, 2, 4 и 5 имат пряк принос за изпълнение на целите на Стратегията и по-специално Стратегическа цел 1, СЦ 1.1, 1.3 и 1.4, както и косвен принос за Стратегическа цел 2 и би следвало да са включени в Актуализираната пътна карта (ПКЕУ 2019-2023).

В ПКЕУ 2019-2023, към СЦ 1.1 е включена Мярка 3 „Изпълнение на мерки, съгласно Концепцията за регистрова реформа“, а в СЦ 1.3 е включена Мярка 66 "Изграждане на система за управление на собствеността, включително единен регистър на държавната и общинската собственост и единна резервационна система“, чрез която е предвидено изпълнението на Мярка 23 от КРР.

В ПКЕУ 2019-2023 е предвиден механизъм за приоритизиране на проектни идеи от Администрацията на Министерския съвет (АМС), Държавна агенция „Електронно управление“ (ДАЕУ) и Управляващия орган на Оперативна програма „Добро управление“ (УО на ОПДУ), които да бъдат финансирани от ОПДУ в рамките на Мярка 3 „Изпълнение на мерки, съгласно Концепцията за регистрова реформа“.

По този начин от една страна се получава известно припокриване между двете приложения към Стратегията, а от друга страна не става ясно кои мерки от КРР ще бъдат изпълнени чрез Мярка 3 от Пътната карта.

Въпреки, че Концепцията е приложение към Стратегията, за наблюдение и отчитане на напредъка по КРР не е предвиден изричен механизъм, така както е направено за Пътната карта с РМС № 546 от 18.09.2019 г. (т. 7). В самата КРР, 6.1. Първи етап е предвидено в периода юли 2019 – юли 2021 г. да се инициират изменения в законодателството, с които наред с останалото, следва да се уреди мониторингът и контролът на реформата, но и до момента няма нормативно определен механизъм за това.

Предвид факта, че КРР е приложение към Стратегията и голяма част от мерките в нея имат пряк принос за изпълнението на целите на Стратегията, през октомври 2021 г. ДАЕУ инициира отчитане на изпълнението по КРР, чрез изпращане на писма до отговорните за изпълнението на мерките институции. Обобщените резултати[112] са представени в *Приложение 3* към този Доклад.

Към момента по Мярка № 3 от ПКЕУ 2019-2023 с финансиране по ОПДУ се изпълняват следните проекти:

- ✓ Мярка от КРР № 1. Създаване на Единен регистър на животните и животновъдните обекти;
- ✓ Мярка от КРР № 3. Реализиране на Единен публичен регистър по устройствено планиране на територията, инвестиционно проектиране и разрешаване на строителството;
- ✓ Мярка от КРР № 5. Реализиране на Единен регистър на ветеринарномедицинските продукти;

[112] ДАЕУ предостави на Екорис получените през м. ноември отговори от институциите. Писмата са прегледани и анализирани за целите на настоящата оценка от екипа ни, като в Приложение 3 са представени обобщено.

Този документ е създаден в рамките на проект BG05SFOP001-4.005 ***„Техническа помощ за ДАЕУ за изпълнение на функции по управление на средства от ЕСИФ чрез подкрепа за възстановяване на разходи за хоризонтални дейности“*** *по Оперативна програма „Добро управление” 2014-2020 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от Държавна агенция „Електронно управление” и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган. www.eufunds.bg*

- ✓ Мярка от КРР № 10. Обединяване на Регистъра на всички действащи и прекъснали студенти и докторанти и Регистъра на завършилите студенти и докторанти;
- ✓ Мярка от КРР № 16. Публичен регистър на Комисия за защита на конкуренцията;
- ✓ Мярка от КРР № 20. Публичен регистър на декларационни актове на обекти на недвижимото културно наследство, определени за недвижими културни ценности и на актове за прекратяване на временен режим за опазване на недвижими обекти;
- ✓ Мярка от КРР № 96. Осигуряване на общините на информация за недвижимите културни ценности.

В изпълнение с финансиране по ОПДУ е и Мярка 66 от ПКЕУ (Мярка 23 от КРР) "Изграждане на система за управление на собствеността, включително единен регистър на държавната и общинската собственост и единна резервационна система".

Освен това към момента се изпълняват и следните мерки от Приложение 1, 2 и 4 на КРР:

- ✓ Мярка № 2. Реализиране на Единен регистър на търговците и производителите на лекарствени продукти;
- ✓ Мярка № 15. Регистър на издадените лицензии за производство, търговия на едро и търговия на дребно с лекарствени продукти, съдържащи наркотични вещества;
- ✓ Мярка № 17. Създаване на Единен публичен Регистър на спорта;
- ✓ Мярка № 18. Интегриране на регистрите на общинските детски градини и центрове за подкрепа на личностното развитие към Регистъра на институциите в системата на предучилищното и училищното образование;
- ✓ Мярка № 22. Централизиране на регистрите на лечебните заведения;
- ✓ Мярка № 24. Изграждане на централизирана информационна система, обслужваща регистрите по чл.113 от Семейния кодекс;
- ✓ Мярка № 91. Цифровизация на архиви на служби по вписванията.

Следва да се отбележи, че в ПКЕУ не са включени мерки по Приложение 4 от КРР, което е добавено при актуализацията на Концепцията от 2021 г., като това се дължи на факта, че Пътната карта не е актуализирана през 2021 г- и актуализацията й е в ход към момента.

Въпрос 3.4 Какви очаквани ползи за гражданите, бизнеса и икономическото развитие, включително количествено, може да донесе прилагането на действията и мерките до 2025 г.?

Очакваните преки ползи за гражданите и бизнеса от прилагането на мерките, предвидени в Стратегията и Пътната карта към нея до 2025 г. са:

- ✓ намаляване на административната тежест и
- ✓ подобряване на качеството на административното обслужване.

Положителният ефект се изразява в спестено време и разходи за гражданите и бизнеса. Това би следвало да има и пряк, разпределен във времето ефект върху

икономическото развитие, чрез намаляване на публичните разходи, подобряване събираемостта на приходите, намаляване на корупционния риск, гражданска активност и повишено доверие в институциите и съответно по-благоприятна среда за развитие на бизнеса.

Ключовите резултати постигнати до момента, които могат да бъдат количествено определени и водят до преки ползи за гражданите и бизнеса са: 94 надградени регистри, 415 административни електронни услуги, както и 20 електронни услуги на съдебната власт.

Преки ползи за гражданите и бизнеса до 2025 г. следва да се очакват от мерките, заложени в Стратегията по СЦ 1.1, 1.4, 2.1, част от мерките по СЦ 1.3[113] и повечето мерки по СЦ 2.2. Това са мерките, които са насочени към разработване на информационни системи, регистри и електронни административни услуги. Те имат пряк положителен ефект за намаляването на административната тежест за гражданите и бизнеса и подобряване на качеството на административното обслужване. Косвени ползи за гражданите и бизнеса имат и мерките по СЦ 1.3. насочени към осигуряване на цифрови решения и споделени ресурси за електронното управление. Преките ползи се изразяват и в спестено време и разходи за гражданите и бизнеса. Това би следвало да има и пряк, разпределен във времето ефект върху икономическото развитие, чрез намаляване на публичните разходи, подобряване събираемостта на приходите, намаляване на корупционния риск, гражданска активност и повишено доверие в институциите и съответно по-благоприятна среда за развитие на бизнеса.

Резултати постигнати до момента чрез изпълнението на мерките от Стратегията, които могат да бъдат количествено определени и водят до преки ползи за гражданите и бизнеса, чрез подобряване на административното обслужване:

- ✓ 133 администрации, подкрепени за въвеждане на комплексно административно обслужване;
- ✓ 94 нови или надградени регистри;
- ✓ **415 електронни услуги;**
- ✓ **20 електронни услуги на съдебната власт;**
- ✓ 5 секторните системи на е-управление (**е-обществени поръчки, е-здравеопазване**, е-осигуряване, е-данъци, е-образование);

Количествено измерими резултати, които следва да бъдат постигнати до 2025 г.:

- ✓ 141 администрации, подкрепени за въвеждане на комплексно административно обслужване;
- ✓ 178 нови или надградени регистри;
- ✓ **748 електронни услуги;**
- ✓ **27 електронни услуги на съдебната власт.**

Таблица 6. Добри практики в полза на гражданите и бизнеса към 2021 г.

Резултати по проекти от Пътната карта към Стратегията

[113] Мерките за изграждане и надграждане на НЗИЗ, ГИС базирана електронна платформа „Единна информационна точка“, Надграждане на основните системи на НАП, Надграждане на основните системи на АМ за предоставяне на данни и услуги към външни системи, Централизирана автоматизирана информационна система „Съдебен статус“, Развитие и въвеждане на Институционалната архитектура на НОИ и др.

Този документ е създаден в рамките на проект BG05SFOP001-4.005 ***„Техническа помощ за ДАЕУ за изпълнение на функции по управление на средства от ЕСИФ чрез подкрепа за възстановяване на разходи за хоризонтални дейности“*** *по Оперативна програма „Добро управление” 2014-2020 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от Държавна агенция „Електронно управление” и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган. www.eufunds.bg*

България е единствената страна в ЕС, която предлага услугата издаване на електронен апостил на образователен документ - https://apostille.bg/

За 5 минути може да се получи електронен апостил на образователни и удостоверителни документи (издавани от висшите училища, от институциите в системата на предучилищното, училищното и професионалното образование и обучение и от Министерство на образованието и неговите звена). Процедурата е изцяло дигитализирана от подаването на заявката, през заплащането на услугата до получаването на заверените документи и е достъпна от юни 2020 г. До ноември 2021 г. са издадени над 2671 електронни апостила. Поставянето на електронния апостил е еднократно, за разлика от хартиената версия.

Системата за електронни услуги на Автомобилна администрация https://rta.government.bg/e-services-web/login и мобилното приложение

Предлага 64 електронни услуги, като за улеснение на шофьорите на товарни автомобили и автобуси е разработено приложение за мобилни телефони, което в комбинация с международен паспорт позволява електронна автентикация в системата за електронни услуги на eFace Auth.

Обновен портал на НАП - https://portal.nra.bg/info/actualno

Над 140 електронни услуги. Модерен портал с множество функционалности, които клиентите сами да управляват. Идентификация чрез КЕП, ПИК, е-Автентикация. До ноември 2021 г. - над 23 771 130 регистрирани заявки в новия портал и 67 392 уникални профили на потребители. Видео представяне на Портала.

Единен модел за заявяване, заплащане и предоставяне на електронни административни услуги (ЕПДЕАУ) - https://egov.bg/wps/portal/egov/nachalo
Създадени условия за взаимодействие по електронен път с административните структури от една централна входна точка, по един и същи начин, с едни и същи средства, по всяко време от всяка точка на страната. На портала към момента са публикувани 813 електронни административни услуги и са присъединени 465 администрации. Заявените електронни административни услуги до момента са над 67 914.

Хоризонтална система за е-автентикация - https://eauth.egov.bg/eauth/ssologin

Тя автентикира лицето и предоставя атестат на съответната система на администрацията. С една интеграция, на която и да е система на държавна администрация със системата за еАвтентикация съответно могат да се автентикират гражданите със всички нормативно определени средства за идентификация. Над 1 700 000 са се автентикирали през тази система, а интеграция има в системата на НАП, на МВР, на ИА АА и др.

Системата за сигурно електронно връчване - https://edelivery.egov.bg/

Към момента в Системата за сигурно електронно връчване са регистрирани 154 770 потребители, като 137 964 от тях са физически лица, а 1 670 са административни органи, от които 300 общински и районни администрации.

Този документ е създаден в рамките на проект BG05SFOP001-4.005 ***„Техническа помощ за ДАЕУ за изпълнение на функции по управление на средства от ЕСИФ чрез подкрепа за възстановяване на разходи за хоризонтални дейности“*** *по Оперативна програма „Добро управление” 2014-2020 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от Държавна агенция „Електронно управление” и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган. www.eufunds.bg*

Обменените съобщения чрез системата са общо 1 346 208, като в последните 30 дни са 90 106.

Трябва да се подчертае, че въпреки добрите примери, за да се възползват гражданите и бизнеса в максимална степен от новите/надградени електронни услуги, ключов фактор е наличието на универсална безплатна схема за електронна идентификация, предвидена в още през 2014 г., включена като конкретен проект в Пътната карта през 2016 г., но неслучила се и до момента, която предвид съвременното развитие следва да позволява мобилна/смарт идентификация.

Друг важен фактор за по-масово търсене и използване на електронните услуги е развитието на услугите в посока опростяване при гарантирана сигурност. Те трябва да са максимално лесни и удобни за гражданите, още повече като се вземе предвид нивото на дигитални компетентности в България[114]. Основните очаквания на гражданите от електронното управление, съгласно социологическо представително проучване, проведено от ДАЕУ през 2020 г.[115], са „Лесен достъп до информация и данни за гражданите и фирмите, без забавяне и без загуба на време в чакане на опашки и посещение на институции“ (83% от анкетираните), както и „Улесняване на потребителите: да се увеличи обемът на предлаганите цифрови услуги“ (78% от анкетираните).

Въпрос 3.5 Какви са рисковете, включително въз основа на исторически опит, за неприлагане на действията и мерките, планирани до 2025 г. в Актуализираната стратегия и Пътната карта, и как тяхното влияние може да бъде минимизирано?

Съществува реален риск от забавяне в изпълнението на мерките и действията, планирани в Стратегията, предвид структурната промяна, свързана със създаването на ново Министерство на електронното управление (МЕУ) и съответните административни и нормативни промени, които следват от това.

Друг сериозен риск е високият брой (и процент) на мерките предвидените мерки в ПКЕУ 2019-2023, чието изпълнение не е стартирало – 32 бр. (36%). В допълнение, част от мерките формално са „в изпълнение“, но на практика по тях не се извършват конкретни дейности в момента. Неизпълнението на тези мерки и дори сериозното им забавяне би имало негативен ефект върху изпълнението на Стратегията, предвид съществено въздействие, което биха имали върху развитието на електронното управление.

За да се минимизира риска от неизпълнението на ключови мерки, следва да се предприемат последователни и решителни мерки на политическо ниво за тяхното приоритизиране и максимално бързо и качествено изпълнение.

Създаването на ново Министерство на електронното управление (МЕУ), в което се очаква да се влее ДАЕУ, демонстрира политическа воля за продължаване и дори

[114] България е на последно място в ЕС по показател „Човешки капитал“ но индекса DESI, което се дължи преди всичко на ниските дигитални и софтуерни умения и сравнително доброто представяне на страната по отношение на дела на жените в ИКТ областта, както и дела на завършващите информационни специалности не може да компенсира това изоставане.
115 Резултатите от проучването са предоставени на Екорис от ДАЕУ.

съществено ускоряване на електронното управление. В този смисъл следва да се очаква продължаване и засилване на централизирания подход в електронното управление, който се налага след нормативните и структурни промени от 2016 г. (ЗЕУ и създаването на ДАЕУ) и одобрената през 2019 г. Архитектура на електронното управление. Този подход е ориентиран към единни централизирани решения за управление, консолидация на инфраструктурата на електронното управление, унифициране и типизиране на работните процедури.

Въпреки, че ефектът от създаването на МЕУ би следвало да е положителен, предвид създаването на нова административна структура, както и необходимите нормативни промени в редица закони и подзаконова нормативна уредба, свързана с електронното управление, вкл. по отношение на нормативно определените правомощията на председателя на ДАЕУ и функциите на ДАЕУ към момента, съществува реален риск от забавяне в изпълнението на мерките и действията, планирани в Стратегията.

По отношение на неизпълнение на мерките по Стратегията, следва да се отбележи високия брой (и процент) на мерките, чието изпълнение не е стартирало – 32 бр. (36%) от предвидените мерки в ПКЕУ 2019-2023. Освен това, въпреки, че част от мерките формално се отчитат със статус „в изпълнение“ на практика по тях не се извършват конкретни дейности в момента.

Ключови проекти, които са идентифицирани като приоритетни още през 2016 г. с приемането на Пътната карта 2016-2020, заради същественото въздействие, което биха имали върху развитието на електронното управление, не са реализирани шест години по-късно. Първоначално е предвидено да приключат до 2017, през 2019 са прехвърлени в актуализираната Пътна карта със срок за изпълнение от 2019 г. до 2022 или 2023 г., но към декември 2021 г. те все още не са стартирали и съществува риск да не бъдат изпълнени в рамките на хоризонта на Стратегията:

- ✓ Реализиране на ЦАИС „Гражданска регистрация“
- ✓ Реализиране на ЦАИС „Адресен регистър“
- ✓ Доразвитие на виртуалната частна мрежа и изграждане на свързаност с нужния капацитет, обхващаща сградите на органите на съдебна власт, гарантираща надеждни и сигурни комуникационни канали за обмен на информация в съдебната власт, както и между съдебната и изпълнителната власт и осигуряване на достъп (мобилен и стационарен интранет достъп) до е-услуги и е-правосъдие за граждани, магистрати и съдебни служители за работа в електронна среда
- ✓ Административно-наказателна дейност
- ✓ Реализиране на универсална ЦАИС „Анализ на корупционния риск“
- ✓ Реализиране на ЦАИС „Единна входна точка“ за подаване на годишни финансови отчети и статистика в машинно-четим формат и интеграция с НАП, НСИ, АВ (ТР)“.

Все още не са стартирали и няколко ключови мерки, планирани още през 2016 г. със срок за изпълнение до 2020. Те са прехвърлени в Актуализираната пътна карта през 2019 със срок за изпълнение до 2023 г., но все още не са стартирали и съществува реален риск да не могат да бъдат изпълнени в рамките на хоризонта на Стратегията до 2025 г.:

- ✓ Разширяване на ЕЕСМ до ниво общини

- ✓ Отворено законодателство
- ✓ Реализиране на базови трансгранични електронни услуги

Няколко ключови мерки от ПКЕУ 2019-2023 формално са в изпълнение, но на практика не се изпълняват и съществува реален риск да не бъдат приключени в срок до 2025 г., като по данни на Управляващия орган на ОПДУ и ДАЕУ към момента не може дори да се прогнозира евентуален реалистичен срок изпълнението им:

- ✓ Национален регистър на пълномощните
- ✓ Национален регистър на запорите
- ✓ Развитие на пилотната система за електронна идентификация и внедряване в продуктивен режим[116]
- ✓ Изграждане и внедряване на система за дистанционно електронно гласуване“.

Неизпълнението на тези мерки и дори сериозното им забавяне би имало негативен ефект върху изпълнението на Стратегията, предвид че резултатите от тях са важни за електронното управление, като част от тях предоставят най-големия обем административни услуги (транзакции) – ГРАО, АВ, НАП, а другата част са насочени към осигуряване на мрежова и информационна сигурност. Националната схема за електронна идентификация е ключов фактор за повишаване ползваемостта и удобството на електронните услуги, както и за въвеждането на дистанционно електронно гласуване.

Като се вземе предвид историческия опит до момента, за да се минимизира риска от неизпълнението на тези ключови за електронното управление мерки, следва да се предприемат последователни и решителни мерки на политическо ниво за тяхното приоритизиране и максимално бързо и качествено изпълнение.

Въпрос 3.6 До колко заложените в Стратегията цели и резултати за постигане съответстват на индикаторите в европейския (DESI) и световен (EGDI) индекси за оценка на напредъка във въвеждането на електронно управление?

Предвид липсата на индикатори за измерване на целите, не може да се оцени съответствието между целите и резултатите на Стратегията и индикаторите по двата индекса. По-скоро може да се оцени относимостта на целите и резултатите от Стратегията към съответните индикатори.

На базата на извършения преглед и оценка на относимостта по отношение на относимостта на резултатите към индикаторите по индекса DESI, може да обобщим, че резултатите предвидени в Стратегията би следвало да имат най-голям принос към повишаване оценката на България по индикатори:

- ✓ 4a1 Потребители на електронно правителство;
- ✓ 4a3 Цифрови обществени услуги за граждани;
- ✓ 4a4 Цифрови обществени услуги за предприятия.

[116] При бъдещата актуализация на Пътната карта мярката следва да се преформулира, в смисъл, че не следва да е пилотна

Този документ е създаден в рамките на проект BG05SFOP001-4.005 ***„Техническа помощ за ДАЕУ за изпълнение на функции по управление на средства от ЕСИФ чрез подкрепа за възстановяване на разходи за хоризонтални дейности“*** *по Оперативна програма „Добро управление” 2014-2020 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от Държавна агенция „Електронно управление” и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган. www.eufunds.bg*

По отношение на индекса EGDI като цяло резултатите, предвидени в Стратегията са относими основно към *индекса за развитие на електронните услуги (OSI)*. Индексът OSI се състои от четири компонента:

- ✓ Национален портал за електронно правителство
- ✓ Нововъзникващи електронни услуги
- ✓ Социално-икономически условия
- ✓ Цифрово общество

Голяма част от резултатите, предвидени в Стратегията могат да бъдат отнесени към трите компонента - национален портал за електронно правителство, нововъзникващи електронни услуги и цифрово общество. Най-голям принос към компонентите национален портал за електронно правителство и цифрово общество има резултатът за ЕПДЕАУ по СЦ 1.1 и функциониращия Единен модел по СЦ 1.4.

Предвид липсата на показатели/индикатори за измерване на целите, както и някои недостатъци на предвидените резултати, разгледани във Въпрос 3.2, не може да се оцени съответствието между целите и резултатите на Стратегията и индикаторите по двата индекса. По-скоро може да се оцени относимостта на целите и резултатите от Стратегията към съответните индикатори.

По отношение на относимостта на резултатите към индикаторите по индекса DESI, следва да се подчертае, че експертната оценка е направена на базата на преглед и анализ на резултатите и като са взети предвид Методологическите бележки (DESI methodological note) [117].

На базата на детайлния преглед и анализ в следващата таблица не са включени очакваните резултати, насочени към развитие на споделените ресурси), тъй като въпреки че те подпомагат предоставянето на електронни услуги за гражданите, бизнеса, не могат да бъдат отнесени към конкретен индикатор: (функционираща споделена облачна инфраструктура, функциониращ Регистър на информационните ресурси, функциониращи: публично национално хранилище и система за контрол на версиите на изходния програмен код и техническата документация на информационните системи в администрацията, разработени публични регистри за бюджетен и проектен контрол на електронното управление и на портал за достъп до ресурси за разработка на софтуерни системи за електронно управление; функциониращи: Регистър на регистрите; Регистър на стандартите; Регистър на информационните обекти; Списък на удостоверените системи).

Таблица 7. Относимост на целите и резултатите на Стратегията към индикаторите по DESI

Показател	Под-показател	Индикатори[118]	Относими цели и Резултати

117 https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/desi

[118] Съгласно актуалната рамка на показателите и индикаторите от 2020 https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/digital-economy-and-society-index-desi-2021

Този документ е създаден в рамките на проект BG05SFOP001-4.005 ***„Техническа помощ за ДАЕУ за изпълнение на функции по управление на средства от ЕСИФ чрез подкрепа за възстановяване на разходи за хоризонтални дейности“*** *по Оперативна програма „Добро управление” 2014-2020 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от Държавна агенция „Електронно управление” и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган. www.eufunds.bg*

✓ **Свързаност**	✓ 2a и ✓ 2b	2a1; 2a2; 2a3; 2b1; 2b2	Косвена относимост: СЦ 1.3 ✓ гарантирана отказоустойчивост на ЕЕСМ
✓ **Цифрови обществени услуги**	4a Електронно управление	4a1 Потребители на електронно правителство	Резултати по СЦ 1.1, 1.2, 1.4, 2.1 и 2.2 ✓ надграден ЕПДЕАУ (включително за граждани с увреждания и чуждестранни граждани) ✓ надградени първични и специфични регистри в съответствие със спецификациите за семантична оперативна съвместимост ✓ актуализирана национална рамка за оперативна съвместимост ✓ анонимизация на личните данни на граждани ✓ разработка и прилагане на политики и процедури за достъп до лични данни ✓ внедряване на сигурни технологии за обмен на данни ✓ функциониращ Единен модел за заявяване, плащане и предоставяне на електронни административни услуги ✓ осигурени действащи ключови фактори за постигането на ориентирано към потребителя е-управление (електронна идентификация, електронни документи, автентични източници) ✓ осигуряване на възможности за активно използване на достъпни електронни услуги ориентирани към потребителя ✓ проведени информационни кампании и обучения ✓ създадени единни центрове за предоставяне на информация на областно и общинско ниво ✓ трансгранично предоставяне на е-услуги
		4a2 Предварително попълване на формуляри	Резултати по СЦ 1.1, 1.2, 1.3, 1.4, 2.1 ✓ създадени връзки между регистрите на първичните администратори на данни и публичните администрации; ✓ формализиране на данните и на административните услуги в публичните администрации ✓ създадени; актуализирани и приложени от публичните администрации: спецификации за семантична оперативна съвместимост; стандарти и политики за мрежова сигурност и оперативна съвместимост, базирани на международно признати добри практики ✓ актуализирана национална рамка за оперативна съвместимост ✓ функциониращ интеграционен слой за целите на е-управление ✓ функциониращ Единен модел за заявяване, плащане и предоставяне на електронни административни услуги
		4a3 Цифрови обществени услуги за граждани 4a4 Цифрови обществени услуги за предприятия	Резултати по СЦ 1.1, 1.2, 1.3, 1.4, 2.1 и 2.2 ✓ надградени първични и специфични регистри в съответствие със спецификациите за семантична оперативна съвместимост ✓ надграден ЕПДЕАУ (включително за граждани с увреждания и чуждестранни граждани) ✓ актуализирана национална рамка за оперативна съвместимост ✓ функциониращ интеграционен слой за целите на е-управление ✓ функциониращ Единен модел за заявяване, плащане и предоставяне на електронни административни услуги ✓ разработени пакети от услуги на база „епизоди от живота или бизнеса“

			✓ осигурени действащи ключови фактори за постигането на ориентирано към потребителя е-управление (електронна идентификация, електронни документи, автентични източници) ✓ осигуряване на възможности за активно използване на достъпни електронни услуги ориентирани към потребителя ✓ проведени информационни кампании и обучения ✓ създадени единни центрове за предоставяне на информация на областно и общинско ниво ✓ трансгранично предоставяне на е-услуги
		4a5 Отворени данни	Резултати по СЦ 1.1 и 2.1 ✓ разработени/ актуализирани политики, процедури, инструкции, указания, свързани с прилагането на е-управление, ориентирано към потребителя ✓ актуализирана национална рамка за оперативна съвместимост

По-голямата част от очакваните резултати по СЦ 1.1 и 2.1 са относими към индикаторите по DESI – 4a1- 4a4, към тези индикатори са относими и част от индикаторите по СЦ 1.2 и 1.4. Единственият резултат по СЦ 2.2 е относим към индикатори 4a1, 4a2 и 4a3, а предвиденият резултат: функциониращ интеграционен слой за целите на е-управление е относим основно към индикатори 4a2, 4a3 и 4a4. Към индикатора 4a5 Отворени данни пряко могат да бъдат отнесени два резултата по СЦ 1.1 и 2..1.

На базата на извършения преглед и оценка на относимостта може да обобщим, че резултатите предвидени в Стратегията би следвало да имат най-голям принос към повишаване оценката на България по индикатори:

- ✓ 4a1 Потребители на електронно правителство
- ✓ 4a3 Цифрови обществени услуги за граждани
- ✓ 4a4 Цифрови обществени услуги за предприятия

Съгласно публикуваните данни по DESI през 2021 г. България се нарежда на 21 място по под-показател „Електронно управление“, като по индикатори 4a5 „Отворени данни“ и 4a4 „Цифрови обществени услуги за предприятия“ изпреварва средното ниво за ЕС. Най-съществено изоставане се наблюдава по индикатори 4a1 „Потребители на електронно правителство“ и 4a3 „Цифрови обществени услуги за граждани“. На следващата фигура са представени претеглените стойности на петте индикатора, които формират подпоказател „Електронно управление“.

Фигура 2: Тенденцията на представянето на България в периода от 2016 до 2021 по индекса DESI

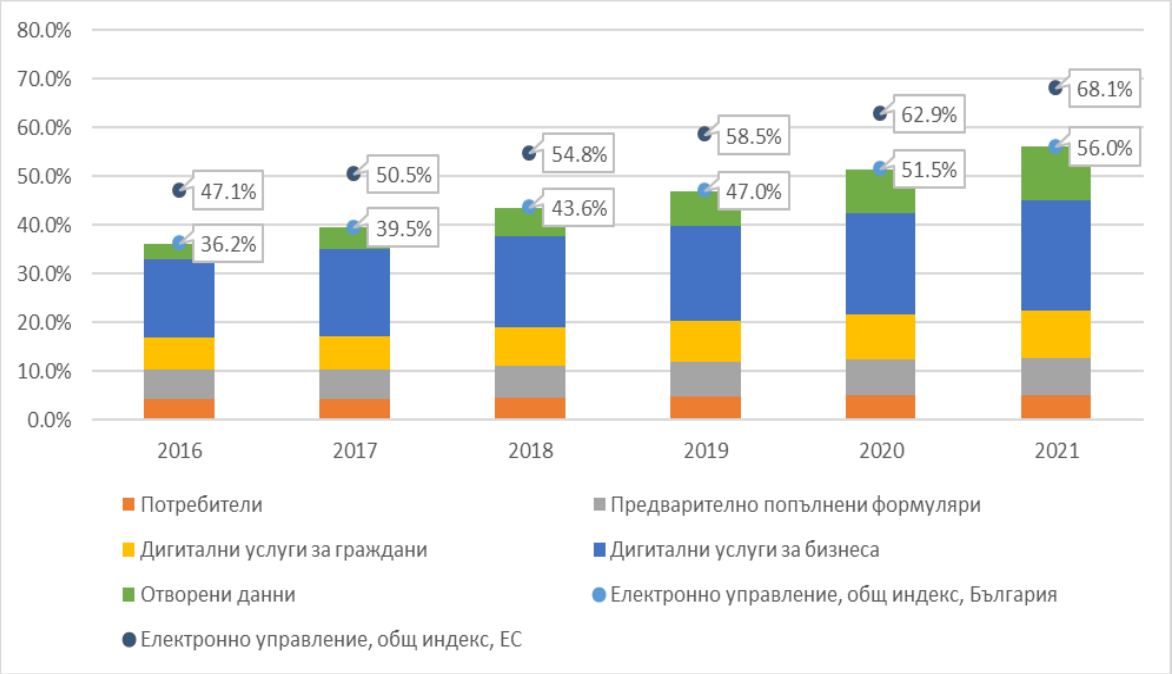

Източник: DESI, под-показател „Електронно управление“

Методиката на индекса EGDI включва 3 компонента, които формират общия индекс за развитие:

- ✓ индекс за развитие на електронните услуги (OSI – online service index);
- ✓ индекс за развитие на телекомуникационната инфраструктура (TII – telecommunication infrastructure index); и
- ✓ индекс на човешкия капитал (HCI – human capital index).

Като цяло резултатите, предвидени в Стратегията са относими основно към *индекса за развитие на електронните услуги (OSI)*. При изчисляване на индекса за всяка държава се отчитат и тенденциите на процесите по електронизация в публичния сектор, както и дейностите и функциите на институциите, свързани с електронното управление. При индекса за развитие на електронните услуги, информацията се събира чрез провеждане на всеобхватно проучване[119], като в него задължително се включват националният портал за електронни услуги, както и отделните сайтове и портали на министерства и ведомства, предоставящи електронни услуги. Целта на така извършеното оценяване е да се установи дали предлаганите електронни услуги са достъпни, видими и лесно намиращи се, а не дали съществуват по принцип и не могат да бъдат намерени на предлагащите ги интернет сайтове. От изключителна важност при определяне на индекса за развитие на електронните услуги е цифровото разделение на обществото и предприетите мерки за неговото предотвратяване. Подобряването на социално-икономическите условия и възможностите за предоставяне на електронни услуги, които ефективно да бъдат използвани от всички социални групи в обществото, е от първостепенно значение, а с това е спазен и един

[119] https://publicadministration.un.org/egovkb/en-us/About/Methodology

от принципите на проучването на ООН, свързан с разбирането за важността на електронното правителство за социалното включване.

Тенденцията на представянето на България в периода от 2014 до 2020 по индекса EGDI и компонента за развитие за развитие на електронните услуги (OSI) е представена на следващата фигура, като през 2020 г. за първи път страната ни влиза в категорията на държавите с много висока степен на развитие на електронното управление с оценка по EGDI 0.7980, която й отрежда 44-то място сред 193 изследвани държави.

Фигура 3: Тенденцията на представянето на България в периода от 2014 до 2020 по индекса EGDI

Източник: United Nations e-government surveys 2014, 2016, 2018,2020

Индексът OSI се състои от четири компонента:

- ✓ Национален портал за електронно правителство
- ✓ Нововъзникващи електронни услуги
- ✓ Социално-икономически условия
- ✓ Цифрово общество

Голяма част от резултатите по СЦ 1.1 и 2.1, няколко резултата по 1.4, както и по един резултат от СЦ 1.2, 1.3 и 2.2, предвидени в Стратегията могат да бъдат отнесени към трите компонента - национален портал за електронно правителство, нововъзникващи електронни услуги и цифрово общество. Най-голям принос към компонентите национален портал за електронно правителство и цифрово общество има резултатът за ЕПДЕАУ[120] по СЦ 1.1 и за функциониращия Единен модел[121] по СЦ 1.4:

- ✓ **надграден ЕПДЕАУ (включително за граждани с увреждания и чуждестранни граждани)**
- ✓ **функциониращ Единен модел за заявяване, плащане и предоставяне на електронни административни услуги**
- ✓ надградени първични и специфични регистри в съответствие със спецификациите за семантична оперативна съвместимост
- ✓ актуализирана национална рамка за оперативна съвместимост

[120] https://egov.bg/wps/portal/egov/nachalo
[121] https://e-gov.bg/wps/portal/agency/systems/unified-model

- ✓ създадени връзки между регистрите на първичните администратори на данни и публичните администрации;
- ✓ формализиране на данните и на административните услуги в публичните администрации
- ✓ създадени; актуализирани и приложени от публичните администрации: спецификации за семантична оперативна съвместимост; стандарти и политики за мрежова сигурност и оперативна съвместимост, базирани на международно признати добри практики
- ✓ функциониращ интеграционен слой за целите на е-управление
- ✓ разработени пакети от услуги на база „епизоди от живота или бизнеса“
- ✓ внедряване на сигурни технологии за обмен на данни
- ✓ осигурени действащи ключови фактори за постигането на ориентирано към потребителя е-управление (електронна идентификация, електронни документи, автентични източници)
- ✓ осигуряване на възможности за активно използване на достъпни електронни услуги ориентирани към потребителя
- ✓ проведени информационни кампании и обучения
- ✓ създадени единни центрове за предоставяне на информация на областно и общинско ниво
- ✓ трансгранично предоставяне на е-услуги

Във връзка с двата допълнителни индекса от методологичната рамка, въпреки че в Стратегията не са предвидени очаквани резултати (има предвидени мерки, но не и резултати), които могат да бъдат отнесени към Индекса на електронното участие (EPI) следва да бъде отчетена положителната тенденция, която се налага от ДАЕУ през последните няколко години за онлайн дискусии и обсъждания на актуални теми, свързани с електронното управление, онлайн демонстрации и обсъждания на новонадградени хоризонтални системи на ЕУ и др.[122].

Въпрос 3.7 Доколко ефективни са механизмите за наблюдение на изпълнението на стратегическите документи и какви, ако има такива, подобрения могат да бъдат направени на бъдещ стратегически документ?

Управлението на изпълнението се осъществява от председателя и администрацията на ДАЕУ. ДАЕУ гарантира интегрираното и синхронизирано изпълнение на всички мерки в Актуализираната пътна карта, чрез правомощията на председателя на ДАЕУ съгласно ЗЕУ.

За осигуряване на оперативна координация, както и управлението на Архитектурата на е-управлението функционират седем съвета, вкл. експертни и бизнес съвети.

Докладите за напредъка по изпълнението на Стратегията се изготвят от ДАЕУ. На база на извършения преглед на двата доклада, изготвени до момента, препоръчваме в бъдещите доклади да се представя анализ за проектите в изпълнение/нестартиралите мерки, при които има съществено забавяне, или предизвикателства за стартирането/изпълнението, както и конкретни предложения

[122] https://e-gov.bg/wps/portal/agency/news/; https://www.facebook.com/egovagency/photos/a.113082927739226/147159524331566/

Този документ е създаден в рамките на проект BG05SFOP001-4.005 ***„Техническа помощ за ДАЕУ за изпълнение на функции по управление на средства от ЕСИФ чрез подкрепа за възстановяване на разходи за хоризонтални дейности“*** *по Оперативна програма „Добро управление” 2014-2020 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от Държавна агенция „Електронно управление” и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган. www.eufunds.bg*

за мерки, които следва да се предприемат, с оглед адресиране на рисковете за успешното им изпълнение. Предвид необходимостта от отчитане на напредъка, следва да се предоставя и по-детайлна информация за проектите в изпълнение и постигнатите междинни резултати.

Не е предвиден механизъм за наблюдение и отчитане на Приложение 2 към Стратегията – Концепция за регистрова реформа. Във връзка с това препоръчваме да бъде нормативно определен механизъм за мониторинг и контрол на реформата, в който наред с ДАЕУ да бъдат включени съответните компетентни органи.

В Стратегията е посочено, че управлението на изпълнението се осъществява от председателя и администрацията на ДАЕУ по две основни направления – проектно и бюджетно. За осигуряване на координацията и контрола по изпълнението на Стратегията, както и за постигане на ОС, МИС и свързаност на информационните системи, администрациите и публичните институции се задължават да извършват предварително съгласуване с ДАЕУ на всички свои проекти, които се отнасят до развитие на е-управление в РБ, независимо от начина на тяхното финансиране. ДАЕУ гарантира интегрираното и синхронизирано изпълнение на всички мерки в Актуализираната пътна карта, чрез правомощията на председателя на ДАЕУ съгласно ЗЕУ.

За осигуряване на оперативна координация и изпълнение на Стратегията, както и управлението и реализацията на Архитектурата на е-управлението функционират и/или се създават следните съвети:

- ✓ Съветът за електронно управление (СЕУ);
- ✓ Бизнес съвет към СЕУ;
- ✓ Експертен съвет за интеграция на информационните ресурси към председателя на ДАЕУ;
- ✓ Архитектурен съвет към председателя на ДАЕУ;
- ✓ Ведомствени експертни съвети към администрациите.

В допълнение във връзка с осъществяването на единна държавна политика в областта на електронното управление, вкл. създаване и налагане на политики, правила и добри практики; координация на политиките за е-управление по области и на междуведомствени проекти; поддържане на централизирани регистри за нуждите на е-управлението, развитие на хоризонталните системи на е-управлението и интеграцията им във всички АО, в Архитектурата на е-управлението[123] са предвидени и следните допълнителни съвети:

- ✓ Съвет на главните информационни мениджъри[124] (СГИМ). СГИМ е междуведомствен орган със съвещателни, координационни и контролни функции по отношение на разработването и изпълнението на политиките в областта на електронното управление;

[123] Кратка версия от април 2019 г. Версия 1.5
[124] Главен информационен мениджър (ГИМ) е ключова длъжност в мениджмънта на ЕУ на национално и секторно ниво. Функциите на в административните органи, първостепенни разпоредители с бюджет, се изпълняват от главните секретари.

- ✓ Бизнес съвет към председателя на ДАЕУ, който дава становища, изразява позиции, прави препоръки по реализацията на политиката за е-управление. В Бизнес съвета участват представители на организации от сектора на ИКТ.

С Решение № 546 на МС от 18.09.2019 г. докладването на напредъка по изпълнението на Актуализираната стратегия се възлагат на заместник министър-председателя по икономическата и демографската политика и на председателя на Държавна агенция „Електронно управление“. Предвидено е до 30 юни всяка година заместник министър-председателят по икономическата и демографската политика да представя на Министерския съвет годишен **доклад за напредъка по изпълнението на Актуализираната стратегия и Пътната карта** за нейното изпълнение.

До момента са изготвени и представени два доклада, съответно през 2020 и 2021, като първият доклад обхваща периода 18.09.2019-31.05.2020 г., а вторият 01.06.2020 - 31.05.2021 г. Докладите се изготвят от ДАЕУ и съдържат информация за напредъка по изпълнението на Стратегията по стратегически цели, както и информация за изпълнението на мерките от Пътната карта.

Следва да се отбележи, че при отчитането на мерките в изпълнение в Доклада не се съдържа информация за напредъка по тези мерки, както и постигнати междинни резултати. Липсва и информация за мерки, при чието изпълнение има сериозни забавяния и/или проблеми, както и оценка на риска за тяхното успешно приключване. По отношение на мерките, които не са стартирали също има основно количествена информация и липсва анализ на причините за неизпълнението, като се вземе предвид, че предвид хоризонта на Пътната карта до 2023 г., рискът тези мерки да не се изпълнят е висок. Не е ясен механизмът за наблюдение на изпълнението на Пътната карта, като по данни от ДАЕУ към момента информацията за напредъка се събира периодично чрез размяна на официални писма.

С оглед осигуряване на качествено и постоянно наблюдение на напредъка по изпълнение на ПКЕУ 2019-2023 препоръчваме да бъде установен механизъм за наблюдение, вкл. периодичност, отговорни звена за извършване на анализ, отправяне на препоръки, предприемане на корективни действия при проблеми и др. Препоръчваме в бъдещите доклади да се представя анализ по отношение на проектите в изпълнение/нестартиралите мерки, при които има съществено забавяне, или предизвикателства за стартирането/изпълнението, както и конкретни предложения за мерки, които следва да се предприемат на ниво отговорна институция или национално ниво, с оглед адресиране на рисковете за успешното им изпълнение. Предвид необходимостта от отчитане на напредъка, следва да се предоставя и по-детайлна информация за проектите в изпълнение и постигнатите междинни резултати.

Въпреки, че Концепцията е приложение към Стратегията, за наблюдение и отчитане на напредъка по КРР не е предвиден изричен механизъм, така както е направено за Пътната карта с РМС № 546 от 18.09.2019 г. (т. 7). В самата КРР, 6.1. Първи етап е предвидено в периода юли 2019 – юли 2021 г. да се инициират изменения в законодателството, с които наред с останалото, следва да се уреди мониторингът и

контролът на реформата, но и до момента няма нормативно определен механизъм за това. Предвид факта, че КРР е приложение към Стратегията и голяма част от мерките в нея имат пряк принос за изпълнението на целите на Стратегията, през октомври 2021 г. ДАЕУ инициира отчитане на изпълнението по КРР, чрез изпращане на писма до отговорните за изпълнението на мерките институции. Във връзка с това и предвид факта, че регистрована реформа обхваща мерки и дейности надхвърлящи компетенциите на ДАЕУ, препоръчваме да бъде нормативно определен механизъм за мониторинг и контрол на реформата, в който наред с ДАЕУ да бъдат включени съответните компетентни органи.

Въпрос 3.8 Какви слабости в изпълнението на целите на Стратегията могат да бъдат идентифицирани на база постигнатия напредък?

Напредъкът е оценен чрез постигнатите резултати по специфични цели и като са взети предвид постигнатите до момента индикатори от рамките за изпълнение на две от оперативните програми (ОПДУ и ОПНОИР).

Към момента по Стратегическа цел 1 са приключени 16 мерки, 33 са в изпълнение, а 28 мерки (или 36% от мерките, предвидени за изпълнение на Стратегическа цел 1) все още не са стартирали. Основна слабост в изпълнението са нестартиралите ключови мерки, които са предвидени за изпълнение на Стратегическа цел 1. На базата на извършения преглед на постигнатите резултати по мерките, включен в ПКЕУ 2019-2023 и като са взети предвид отчетените допълнителни дейности в изпълнение на мерките от Стратегията предприети от ДАЕУ, както и мерките по КРР, напредъкът постигнат до момента по **Стратегическа цел 1 може да бъде оценен като добър**.

Към момента по Стратегическа цел 2са приключени 2 мерки, 7 са в изпълнение, а 4 мерки (или 31% от мерките, предвидени за изпълнение на Стратегическа цел 2) все още не са стартирали. Основна слабост в изпълнението са нестартиралите ключови проекти, които са предвидени за изпълнение на Стратегическа цел 2. Напредъкът постигнат до момента по **Стратегическа цел 2 не е достатъчен**.

Предвид липсата на система от показатели и индикатори, чрез които може да бъде измерено постигането на целите на Стратегията, което бе адресирано във Въпрос 3.2 по-горе, напредъкът е оценен чрез постигнатите резултати по специфични цели и като са взети предвид постигнатите до момента индикатори от рамките за изпълнение на две от оперативните програми (ОПДУ и ОПНОИР), които финансират над 80% от мерките, които се изпълняват към момента или вече са изпълнени.

Към 10.12.2021 г. е приключило изпълнението само на 18 мерки, като до 31.12.2021 г. се очаква да приключи изпълнението на още 5 мерки. Разпределението по специфични цели (съгласно структурата на ПКЕУ 2019-2023) е както следва:

- ✓ СЦ 1.1 – 2 мерки;
- ✓ СЦ 1.3 – 13 мерки;
- ✓ СЦ 1.4 – 1 мярка;

- ✓ СЦ 2.1 – 2 мерки.

В изпълнение са 40 мерки както следва:

- ✓ СЦ 1.1 – 8 мерки;
- ✓ СЦ 1.2 – 1 мярка;
- ✓ СЦ 1.3 – 20 мерки;
- ✓ СЦ 1.4 – 4 мерки;
- ✓ СЦ 2.1 – 6 мерки;
- ✓ СЦ 2.2 – 1 мярка.

В следващите фигури е представено процентното съотношение между приключени, нестартирали и мерки в процес на изпълнение по специфични цели. Въпреки, че броят на изпълнените/изпълняващите се към момента мерки (съответно процентите по отделните специфични цели) не е достатъчно информативен, предвид различния обхват и обем на отделните мерки, все пак дава известна индикация за напредъка в изпълнението на съответните специфични цели.

Фигура 4: Стратегическа цел 1 и Стратегическа цел 2, изпълнение на мерки по специфични цели

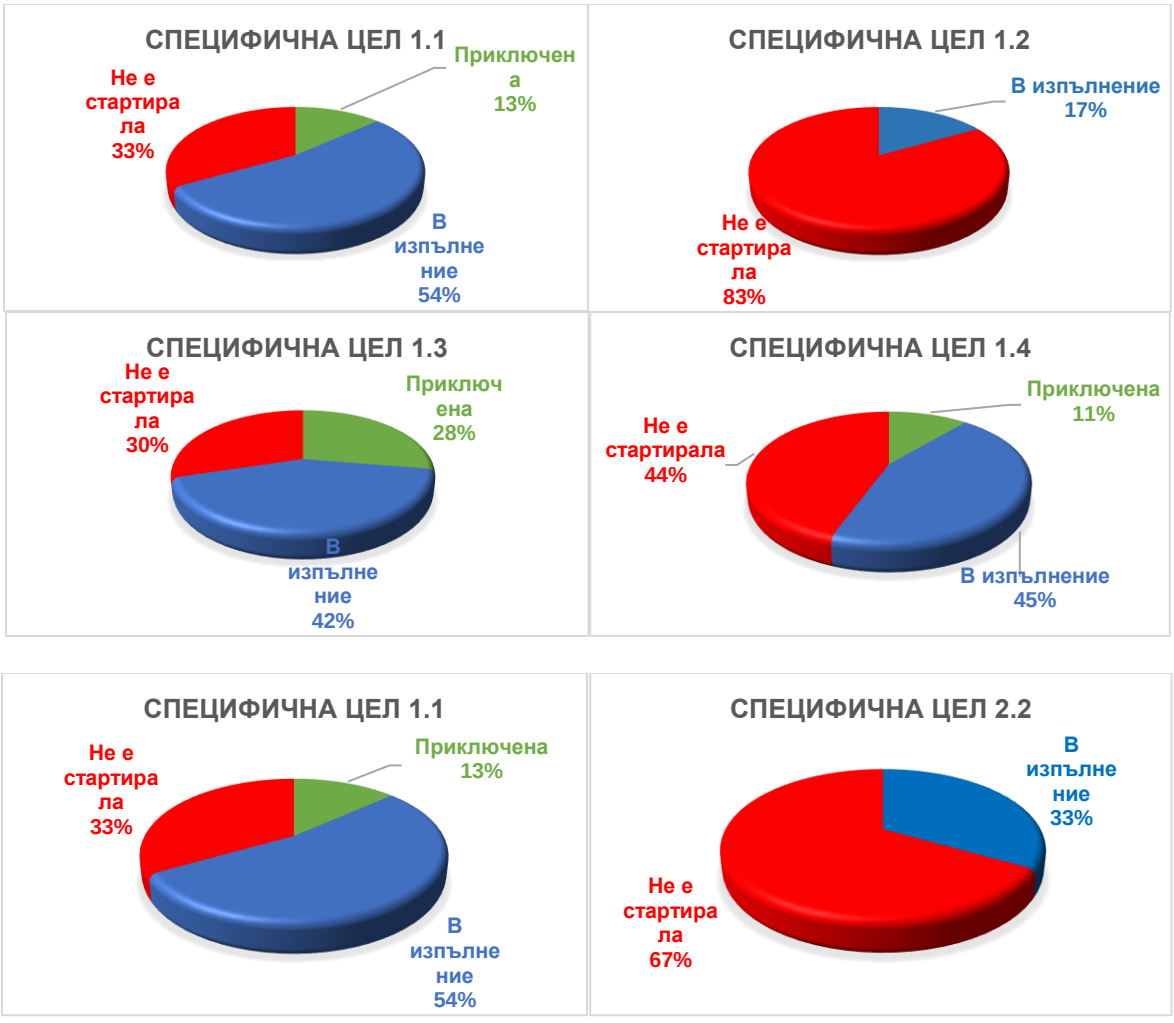

Този документ е създаден в рамките на проект BG05SFOP001-4.005 ***„Техническа помощ за ДАЕУ за изпълнение на функции по управление на средства от ЕСИФ чрез подкрепа за възстановяване на разходи за хоризонтални дейности“*** *по Оперативна програма „Добро управление” 2014-2020 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от Държавна агенция „Електронно управление” и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган. www.eufunds.bg*

Напредъкът в изпълнението на **Стратегическа цел 1 „Трансформиране на администрацията и публичните институции в цифрови“** е представен по-долу, чрез постигнатите до момента резултати (по приключени проекти и публично известните междинни резултати от проекти в изпълнение) по четирите специфични цели.

Таблица 8. Ключови резултати, постигнати към декември 2021 г. Стратегическа цел 1

СЦ	Ключови резултати постигнати към 10.12.2021 г.
СЦ 1.1	✓ Разработен и внедрен електронен регистър за предварителен, текущ и последващ контрол по целесъобразност в областта на електронното управление[125]; ✓ Изграден и внедрен Портал за достъп до ресурси за разработка на софтуерни системи за електронно управление; ✓ Разработен и внедрен регистър на проектите и дейностите в областта на електронното управление; ✓ Надграден Търговски регистър за регистрация на Юридическите лица с нестопанска цел (ЮЛНЦ); ✓ Надграден регистър Булстат; ✓ Надграден Модул „Имотен регистър“ в Интегрирана информационна система за Кадастър и Имотен регистър; ✓ Надграден регистър за техническата изправност на ППС и системата за електронни услуги на Автомобилна администрация;
СЦ 1.3	✓ Разработен и внедрен Национален портал за пространствени данни; ✓ Въведен в експлоатация Държавен хибриден частен облак; ✓ Извършен редизайн на АИС в МП и ВРБ с цел преминаване към използване и обмен само на електронни документи и електронно съдържание в сектора от органите на изпълнителната власт; ✓ Разработен портал за медиация; ✓ Извършено внедряване на технологично решение за контрол и мониторинг на достъпите до информационни в структури на изпълнителната власт в сектор „Правосъдие“ – МП, ГДО, ГДИН, НБПП и ЦРОЗ; ✓ Разработена АИС „Единен регистър на вещите лица“; ✓ Разработен и внедрена Единна информационна система на съдилищата (ЕИСС); ✓ Изградено централното хранилище за резервни данни; ✓ Надграден Държавен хибриден частен облак за нуждите на електронното управление; ✓ Изградена система за мониторинг на национални и европейски стратегически документи; ✓ Създадена ГИС базирана електронна платформа „Единна информационна точка“[126]; ✓ Надграден регистър на данъчните задължения и регистър на данъчно задължените лица; ✓ Надградени основни информационни системи на Национална агенция за приходите, ✓ Надграждане на основните системи на АМ за предоставяне на данни и услуги към външни системи; ✓ Разработена и внедрена Единна национална електронна уеб-базирана платформа ЦАИС ЕОП;
СЦ 1.4	✓ Надградена система за електронно удостоверяване - еАвтентикация, ✓ Функциониращ Единен модел за заявяване, плащане и предоставяне на ЕАУ; ✓ Надградена система за междурегистров обмен (RegiX), добавена функционалност за електронен подпис на съответния Администратор на първични данни, която гарантира, че резултатите от услугата са сертифицирани; ✓ Надграден унифициран портал за достъп до електронни административни услуги, създадено работно пространство „My egov.bg“; ✓ Надградена система за еВръчване;

[125] Награда на БАИТ в категория Публична администрация за 2020 г.
[126] Награда от международния конкурс „Специални постижения в ГИС 2021“

В изпълнение на СЦ 1.2, въпреки че към момента се изпълнява само една от мерките, следва да се отчетат действията, предприети от ДАЕУ за прилагане на прилагане изискванията за мрежова и информационна сигурност:

- ✓ Изготвени и изпратени са подробни Указания за повишаване нивото на мрежова и информационна сигурност до всички структури от централната администрации, до областните управители и до кметовете по места;
- ✓ Продължава ежемесечното изготвяне и изпращане на Информационен бюлетин за възможни заплахи и/или възникващи инциденти в информационната сигурност до централната и териториалната администрации;
- ✓ След анализирането и адаптирането на възможни заплахи и/или възникващи инциденти в информационната сигурност към условията в страната се публикуват новооткрити уязвимости, вируси, заплахи, атаки, и техники за прилагането им на портала на CERT България;
- ✓ Съгласно чл. 36. ал. 4 от Наредбата за минималните изисквания за мрежова и информационна сигурност дирекция „Мрежова и информационна сигурност“ (ДМИС) участва в Годишната програма за проверки, одобрена от председателя на ДАЕУ, като извършва сканиране на сайтове за уязвимости. ДАЕУ осъществява постоянно наблюдение и реакции при инцидентите;
- ✓ Продължава провеждането на обучения по изискванията на ЗКС, НМИМИС и др. нормативни документи на отговорниците по МИС от администрациите и на операторите на съществени услуги и на доставчиците на цифрови услуги.

По **Стратегическа цел 2 „Електронно административно обслужване, ориентирано към потребителя“** до момента са приключили само две мерки, като постигнатите по тях конкретни резултати са следните:

СЦ 2.1	✓ Доразвит и централизиран Единен портал за електронно правосъдие на изпълнителната власт в сектор „Правосъдие“; ✓ Надграден Единния портал за електронно правосъдие и мигрирани интернет страници на 180 съдилища, с изключение на ВАС и ВКС

В изпълнение на мерките по СЦ 2.1 за осигуряване на публичност на политиката за е-управление и предоставяне на информация за изпълнението ѝ с оглед постигане на разбиране и ангажираност и насърчаване участието на потребители, ДАЕУ провежда редица информационни кампании, които целят да информират и да стимулират хората да използват активно наличните електронни услуги, вкл. чрез ЕПДЕАУ. В изпълнение на СЦ 2.2 и за изпълнение на Регламент (ЕС) 2018/1724 за създаване на Единна цифрова платформа ДАЕУ продължава да участва активно в изграждането на единна входна точка за достъп до онлайн информация, административни процедури и услуги за оказване на помощ и решаване на проблеми. Във връзка с ангажиментите на Република България по Регламента към момента са изпълнени разпоредбите относно публикуването на предоставената от компетентните органи информация за областите в Приложение I, II и III, чрез публикуване на Единния портал за достъп до електронни административни услуги – www.egov.bg. За подобряване качеството на информацията, както и за измерване нагласите на потребителите на ЕПДЕАУ е осигурена възможност за събиране на данни за удовлетвореността на гражданите/бизнеса от представената информация, услуги и хипервръзки за оказване на помощ и решаване на проблеми.

В допълнение към постигнатите и очаквани ключови резултати, принос за оценка та напредъка по изпълнението на Стратегията имат и приложимите индикатори по приоритетни оси 1 и 3 на ОПДУ и по ОПНОИР. Индикаторите по ОПДУ имат директен принос към СЦ 1.1, 1.3, 1.4 и 2.1, а тези по ОПНОИР имат принос към изпълнение на СЦ 2.1. В следващата таблица е представена информация за постигнатите към декември 2021 г. стойности на относимите към целите на Стратегията индикатори.

Таблица 9. Индикатори от рамката за изпълнение на ОПДУ и ОПНОИР, относими към целите на Стратегията

	Индикатори относими към целите на Стратегията[127]	Постигната стойност към декември 2021
ОПДУ	Администрации, подкрепени за въвеждане на комплексно административно обслужване	**133**
ОПДУ	Брой подкрепени регистри	**94**
ОПДУ	**Подкрепени електронни услуги за предоставянето им в транзакционен режим**	**415**
ОПДУ	Брой проекти за развитие на секторните системи на е-управление (е-обществени поръчки, е-здравеопазване, е-митници, е-архивиране, е-осигуряване и др.)	**5**
ОПДУ	**Функционираща електронна тръжна система (e-procurement)**	**1**
ОПДУ	Брой подкрепени електронни услуги на съдебната власт	**20**
ОПДУ	Разработена ЕИСС	**1**[128]
ОПНОИР	Ученици/деца от училища /детски градини, включени в дейности по проект „Образование за утрешния ден“	**49 157**
ОПНОИР	Брой педагогически специалисти, включени в обучения за усвояване, въвеждане и прилагане на иновативни методи на преподаване чрез използването на съвременни ИКТ	**694**

Източник: ИСУН, данни към 13.12.2021 г.

Съществен принос за изпълнение на целите на Стратегията има и Концепцията за регистрова реформа (КРР), чиято основна цел е да оптимизира организацията на регистрите в държавната администрация, така че да се гарантират: поддръжката на регистрите с възможно най-малко разходи; служебният обмен на информация и данни за предоставяне на качествени услуги; възможността за предоставяне на услуги, базирани на регистрите от други административни органи; качеството, пълнотата и сигурността на данните. Изпълнението на мерките, предвидени в КРР допринася за

[127] От рамките за изпълнение на ОПДУ и ОПНОИР, които финансират 83% от проектите в изпълнение и 89% от приключилите проекти.
[128] Системата е разработена, но все още не е въведена във всички съдилища и не е верифицирана от Управляващия орган на ОПДУ

реализирането на принципа за еднократно събиране и многократно използване на данните и постигане на СЦ 1.1 и СЦ 1.3.

На базата на предоставената от ДАЕУ информация (писма от отговорните институции за отчитане напредъка по изпълнението на КРР към м. ноември 2021) бе извършен детайлен преглед и анализ на напредъка. Детайлна информация за изпълнението на мерките е представена в *Приложение 3*.

Част от мерките по КРР вече са изпълнени (31%), като почти всички изпълнени мерки (с изключение на 1) са по Приложение 3 - Отпадане на регистри или нормативно регламентиране на регистри, поддържани без нормативно основание. Това е и приложението, което съдържа най-голям брой мерки (66). По отношение на останалите Приложения в изпълнение са 34 мерки, като половината от тях отново са по Приложение 3. Част от мерките в изпълнение са включени в Мярка 3 от ПКЕУ 2019-2023 с осигурено финансиране по ОПДУ.

Фигура 5: Изпълнение на Концепцията за регистрова реформа (% на мерките, спрямо общия брой)

Източник: Предоставени от ДАЕУ писма от отговорните институции

На базата на представената информация, препоръчваме да бъде извършен преглед и анализ съвместно с АМС на мерките, които не се изпълняват или за които администрациите не са представили информация, тъй като част от мерките не се припознават от определените отговорни институции и има риск да не бъдат изпълнени. В някои случаи следва да се прецизира предвидения механизъм на въздействие, сроковете и/или отговорните институции, предвид актуалната нормативна рамка, като се обърне специално внимание върху мерките, за които са определени като отговорни повече от една институции. Примери: Марка 7, 19, 28, 42, 54, 55, 67, 87, 88, 89, 90.

На базата на извършения преглед на постигнатите резултати по мерките, включен в ПКЕУ 2019-2023 и като са взети предвид отчетените допълнителни дейности в

изпълнение на мерките от Стратегията, предприети от ДАЕУ[129] и мерките по КРР, напредъкът постигнат до момента по **Стратегическа цел 1** може да бъде оценен като добър. Основна слабост в изпълнението са нестартиралите ключови проекти, които са предвидени за изпълнение на Стратегическа цел 1. Това са следните проекти:

- ✓ Мярка 5 - Реализиране на ЦАИС „Гражданска регистрация“;
- ✓ Мярка 6 - Реализиране на ЦАИС „Адресен регистър“;
- ✓ Мярка 27 - Надграждане на ЕИСУЧРДА;
- ✓ Мерки 36, 37 и 38 за разширяване, поддръжка и развитие на ЕЕСМ;
- ✓ Мярка 57 - Реализиране на ЦАИС „Единна входна точка“;
- ✓ Мярка 63 – Отворено законодателство;
- ✓ Мярка 71 – Предоставяне на проактивни услуги;
- ✓ Мярка 73 – Разработване на .... в съответствие с ISO 20000 и методики за определяне на степента на критичност на ресурсите на ЕУ;

На базата на извършения преглед на постигнатите резултати по мерките, включен в ПКЕУ 2019-2023 и като са взети предвид отчетените допълнителни дейности в изпълнение на мерките от Стратегията, предприети от ДАЕУ[130] и мерките по КРР, напредъкът постигнат до момента по **Стратегическа цел 2** не е достатъчен. Основна слабост в изпълнението са нестартиралите ключови проекти, които са предвидени за изпълнение на Стратегическа цел 2:

- ✓ Мярка 78 - Развитие на пилотната система за електронна идентификация и внедряване в продуктивен режим[131];
- ✓ Мярка 85 – Изграждане и внедряване на система за дистанционно електронно гласуване;
- ✓ Мярка 89 - Трансгранична свързаност на системи в ОСВ (съдилища и прокуратура) във връзка с обмен на данни свързани с провеждане на досъдебна и съдебна фаза със страни от ЕС и ЕИО;
- ✓ Мярка 90 - Реализиране на базови трансгранични електронни услуги.

Във Визията на Стратегията е заложено очакване към 2025 (2023)[132]г. всеки гражданин на Р България да може да общува изцяло по електронен път с държавната администрация като получава лесно, сигурно и надеждно персонализирани административни услуги. На базата на извършения преглед към 2021 г. би могло да се каже, че изпълнението на предвидените мерки към момента, както и идентифицираните нови мерки, които следва да бъдат включени в ПКЕУ 2019 – 2023, насочени към данните и цифровизацията (Виж Дейност 4) със сигурност ще допринесат за изпълнението на тази цел, чрез реализиране на достатъчен брой електронни услуги и осигуряване на удобна и сигурна среда за взаимодействие с администрацията.

---

[129] Годишен доклад за напредъка по изпълнението на Актуализираната стратегия и Пътната карта за нейното изпълнение за 2020 и 2021

[130] Годишен доклад за напредъка по изпълнението на Актуализираната стратегия и Пътната карта за нейното изпълнение за 2020 и 2021

[131] Мярката следва да бъде преформулирана, като предложението ни е **„Изграждане и внедряване на национална схема за електронна идентификация“**

[132] В публично достъпния вариант на Стратегията - https://e-gov.bg/wps/portal/agency/strategies-policies/e-management/strategic-documents, е допусната техническа грешка и годината е 2023 г.

Този документ е създаден в рамките на проект BG05SFOP001-4.005 ***„Техническа помощ за ДАЕУ за изпълнение на функции по управление на средства от ЕСИФ чрез подкрепа за възстановяване на разходи за хоризонтални дейности“*** *по Оперативна програма „Добро управление” 2014-2020 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от Държавна агенция „Електронно управление” и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган. www.eufunds.bg*

Въпрос 3.9 Какви са „научените уроци“ и какви конкретни препоръки могат да бъдат направени въз основа на тях?

На базата на извършения детайлен преглед и анализи по Дейности 1, 3 и 4, събраната чрез анкетното проучване (Приложение 1), интервютата с ДАЕУ и отговорните за изпълнението на мерките по ПКЕУ 2019-2023 институции информация, анализа на казуси и „научените уроци“ са формулирани препоръки за адресиране на установените в рамките на оценката слабости и пропуски по отношение на Стратегията и приложенията към нея:

- ✓ Да бъдат предприети мерки за приемане на нова Стратегия, като в нея се предвидят ключови показатели за изпълнение;
- ✓ В бъдещата Стратегия следва да се отстранят и установените слабости при специфичните цели. Те следва да са достатъчно специфични и измерими, като се предвидят SMART показатели;
- ✓ В бъдещата Стратегия да се формулират само ключови мерки, чрез които следва да бъдат постигнати целите. Добавената стойност от такъв подход би била стабилност на Стратегията, докато Пътната карта би следвало да подлежи на периодична актуализация;
- ✓ Да бъде разработена и приложена Комуникационна стратегия, която да отчете нуждите на различните заинтересовани страни;
- ✓ Заедно със Стратегията да бъдат актуализирани и Приложенията към нея – Пътната карта и Концепцията за регистрова реформа;
- ✓ В Пътната карта следва да бъдат включени конкретните мерки и измерими резултати, които ще бъдат постигнати чрез тяхното изпълнение. Също така трябва да е ясна връзката между резултатите и специфичните цели;
- ✓ За всяка мярка следва да има описание на индикативни дейности, конкретни резултати и индикатори. Отговорните институции и заинтересованите страни следва да бъдат включени активно още на етап планиране, за да бъден изяснен обхватът и очакваните резултати от съответната мярка, необходимите нормативни промени, необходимата координация между различните администрации/заинтересовани страни, потенциалните рискове, както и да бъдат поети ангажименти;
- ✓ По отношение на Концепцията за регистрова реформа препоръчваме да бъде извършен преглед и анализ съвместно с АМС на мерките, които не се изпълняват или за които администрациите не са представили информация към 2021 г., тъй като част от мерките не се припознават от определените отговорни институции и има риск да не бъдат изпълнени.
- ✓ В Стратегията следва да се предвиди механизъм за ефективно наблюдение и периодична актуализация на Пътната карта и Концепцията за регистрова реформа;
- ✓ В Пътната карта следва да се предвидят реалистични срокове за изпълнение на мерките, в зависимост от техния обхват, сложност и потенциални рискове;
- ✓ Следва да се предвиди механизъм за наблюдение и отчитане на КРР, включващ съответните отговорни институции;
- ✓ В бъдещите доклади за напредъка по изпълнението на Стратегията, следва да се представя по-детайлна и аналитична информация по отношение на проектите, при които има предизвикателства/проблеми за

стартирането/изпълнението им, както и по-детайлна информация за проектите в изпълнение и постигнатите междинни резултати.

Хоризонтът на новата Стратегия би следвало да е до 2030 г.

Въз основа на научените уроци в политиката и процеса на въвеждане на електронното управление от 2016 г. изцяло се променя подходът, който се централизира, с оглед постигане на ефективност, ефикасност, координация и контрол. През 2016 г. са направени съществени изменения в ЗЕУ и е създаден органът за провеждане и координация на политика за електронно управление – ДАЕУ. Основните усилия се насочват към създаване на условия за централизирано изграждане, интеграция, оперативна съвместимост за автоматизиран обмен, предоставяне на ЕАУ и прилагане на практика на комплексно административно обслужване.

Разработените системи се надграждат и влизат в експлоатация, оперативната съвместимост се превръща в основен приоритет заедно с автоматичният обмен на данни между администрациите, така че гражданите и бизнесът да могат да почувстват реалната полза от електронното управление. Автоматичният/електронен обмен на данни между държавните институции става задължителен с изменението на ЗЕУ от 2016 г. Надграждането на хоризонталните и централни системи също е ключово за развитието на ефективно и ефикасно електронно управление.

През 2019 г. е приета и Архитектурата на електронното управление в Република България, която утвърждава подходът, ориентиран към единни, централизирани решения за управление; консолидация на техническата и информационната инфраструктура; интеграция на работните процеси, унифициране и типизиране на работните процедури; улеснен достъп до различните административни източници на данни. През 2019 г. е актуализирана и Стратегията за електронно управление, като е съобразена с всички приложими национални и европейски нормативни и стратегически документи, както и с текущите тенденции на ниво ЕК.

На базата на извършения детайлен преглед и анализи по Дейности 1, 3 и 4, събраната чрез анкетното проучване (Приложение 1), интервютата с ДАЕУ и отговорните за изпълнението на мерките по ПКЕУ 2019-2023 институции информация, както и анализа на казуси по-долу са формулирани препоръки за адресиране на установените в рамките на оценката слабости и пропуски.

По отношение на структурата и дизайна на Стратегията и приложенията към нея (ПКЕУ 2019-2023 и КРР):

- ✓ Във връзка с липсата на система за наблюдение, която да позволи оценка на напредъка и ефекта от изпълнението на целите, препоръчваме да бъдат предприети мерки за изготвяне на нова Стратегия, като в нея се предвидят ключови показатели за изпълнение (Key performance indicators - KPIs), които да показват нивото на амбиция, което се цели чрез прилагането на Стратегията и да позволят да се оцени постигнато ли е желаното въздействие. Целите следва да са амбициозни, но реалистични и измерими. На ниво стратегическа цел следва да се подберат само най-важните показатели, които са от значение за оценка на ефективността. Показателите следва да са достатъчно специфични, измерими, постижими и обвързани във времето (вкл. базови, етапни и крайни

целеви стойности), като същевременно следва да предвиждат и източниците на информация за изчисляването им (по възможност независими източници);

- ✓ В бъдещата Стратегия следва да се отстранят и установените слабости при специфичните цели. Те следва да са достатъчно специфични и измерими, като за всяка специфична цел следва да се предвидят SMART показатели, които съответно следва да допринасят за постигането на съответната стратегическа цел;
- ✓ Друга слабост на Стратегията, която следва да се адресира при изготвяне на новия стратегически документ е, че в стратегическата ѝ рамка са предвидени голямо количество индикативни мерки и дейности, както и очаквани резултати, без това да позволява фокусиране и оценка на стратегическите и специфични цели. На практика това води до известно дублиране и разминаване с Пътната карта за нейното изпълнение. В тази връзка препоръчваме в Стратегията да се формулират само ключови мерки, чрез които следва да бъдат постигнати целите (да не се изброяват всички мерки и очаквани резултати – това би следвало да е обект на Пътната карта за изпълнение на Стратегията). Добавената стойност от такъв подход би била стабилност на Стратегията (без да е необходима нейната честа актуализация), докато Пътната карта би следвало да подлежи на периодична актуализация за периода на действие на Стратегията;
- ✓ С оглед популяризирането на целите и дейностите в изпълнение на Стратегията, предоставяне на информация за резултатите от нейното прилагане, насърчаване на използването на административни услуги по електронен път и дигиталното взаимодействие с публичните институции, препоръчваме да бъде разработена и приложена Комуникационна стратегия, която да отчете нуждите на различните заинтересовани страни;
- ✓ Препоръчваме заедно със Стратегията да бъдат актуализирани и Приложенията към нея – Пътната карта и Концепцията за регистрова реформа;
- ✓ В момента между Стратегията и Пътната карта, както и между Пътната карта и Концепцията за регистрова реформа са установени известни несъответствия и разминавания. В случай, че се приеме препоръката за едновременно актуализиране на трите документа, както и за промяна на структурата Стратегията (отпадане на изброяването на всички мерки и резултати), тези несъответствия ще бъдат избегнати;
- ✓ В Пътната карта следва да бъдат включени конкретните мерки и измерими резултати, които ще бъдат постигнати чрез тяхното изпълнение. Също така трябва да е ясна връзката между резултатите и специфичните цели, т.е. кои резултати по какъв начин допринасят за изпълнението на целите.;
- ✓ Променениият подход в Пътната карта през 2019 г. (в сравнение с ПКЕУ 2016-2020) няма добавена стойност, дори напротив – не дава достатъчно ясна рамка и представа за включените в ПКЕУ 2019-2023 мерки. В тази връзка препоръчваме за всяка мярка да има описание на индикативни дейности, конкретни резултати и индикатори, като се заложи механизъм, който да осигурява известна гъвкавост на етап разработване на детайлно проектно предложение. При разработване на ПКЕУ следва да бъдат ясно идентифицирани отговорните институции, които да бъдат включени активно още на етап планиране, за да бъден изяснен обхватът и очакваните резултати

от съответната мярка, необходимите нормативни промени, необходимата координация между различните администрации/заинтересовани страни, потенциалните рискове, както и да бъдат поети ангажименти на ръководно ниво от съответните администрации;

- ✓ При актуализацията на Пътната карта препоръчваме да бъдат включени активно и гражданите и бизнеса, в съответствие с принципа за поставяне на потребителя в центъра на административното обслужване, с оглед отчитане на нуждите и очакванията им още на етап дизайн на конкретните мерки;
- ✓ По отношение на Концепцията за регистрова реформа препоръчваме да бъде извършен преглед и анализ съвместно с АМС на мерките, които не се изпълняват или за които администрациите не са представили информация към 2021 г., тъй като част от мерките не се припознават от определените отговорни институции и има риск да не бъдат изпълнени. В някои случаи следва да се прецизира предвидения механизъм на въздействие, сроковете и/или отговорните институции, предвид актуалната нормативна рамка, като се обърне специално внимание върху мерките, за които са определени като отговорни повече от една институции;

Като се вземе предвид предложението за Решение за създаване на политическа програма „Път към цифровото десетилетие“[133] с хоризонт 2030 г., както и приетата национална стратегическа рамка до 2030 г. („Национална програма за развитие: България 2030“[134] и „Цифрова трансформация на България за периода 2020 - 2030 г.”[135]), препоръката ни е новата Стратегия за електронно управление е с хоризонт до 2030 г.

Предвид факта, че в Проекта за програмата „Път към цифровото десетилетие“ се предвижда държавите-членки да представят национални стратегически пътни карти за цифровото десетилетие (до 2030), въз основа на предоставени от ЕК насоки, както и факта, че е необходимо да се разработи качествена система за наблюдение на Стратегията и Пътната карта, препоръчваме подготовката на новата Стратегия и Пътна карта да стартира през 2022, като се съобрази и с Насоките на ЕК след приемане на програмата „Път към цифровото десетилетие“ (очаквано в началото на 2022 г.).

По отношение на изпълнението и наблюдението на Стратегията и приложенията към нея:

- ✓ В Стратегията следва да се предвиди механизъм за ефективно наблюдение и периодична актуализация на Пътната карта и Концепцията за регистрова реформа. За Пътната карта наблюдението следва да е на ниво ДАЕУ/Министерство на електронното управление (МЕУ), с оглед осигуряване на навременно и успешно изпълнение (проследяване на напредъка, идентифициране на рискове, предприемане на коригиращи действия и др.), както и проследяване на реалните резултати и ефект от успешно приключените проекти. Този подход в комбинация с периодично наблюдение и оценка на напредъка по изпълнението на целите на Стратегията и мерките, включени в ПК и КРР би позволил, включването на нови мерки със съществен принос към

[133] https://protect-de.mimecast.com/s/fFn2C46A0pIE4BoUOirJg?domain=eur-lex.europa.eu
[134] https://www.minfin.bg/bg/1394
[135] https://www.mtitc.government.bg/sites/default/files/cifrova_transformaciya_na_bulgariya_za_perioda_2020-2030.pdf

целите, отпадане на такива, които не допринасят съществено, както и ревизиране на мерки с оглед на променени условия;

- ✓ Предвид историческия опит и сложността на част от мерките, при които следва да се отчитат и съответните рискове, част от сроковете за изпълнение на мерките, заложени в Пътната карта към момента са доста оптимистични. В тази връзка следва да се предвидят реалистични срокове за изпълнение на мерките, в зависимост от техния обхват, сложност и потенциални рискове;
- ✓ Въпреки, че Концепцията е приложение към Стратегията, за наблюдение и отчитане на напредъка по КРР не е предвиден изричен механизъм, така както е направено за Пътната карта с РМС № 546 от 18.09.2019 г. (т. 7). В самата КРР, 6.1. Първи етап е предвидено в периода юли 2019 – юли 2021 г. да се инициират изменения в законодателството, с които наред с останалото, следва да се уреди мониторингът и контролът на реформата, но и до момента няма нормативно определен механизъм за това. В тази връзка при актуализацията на Стратегията и приложенията към нея следва да се предвиди механизъм за наблюдение и отчитане на КРР, включващ съответните отговорни институции (ДАЕУ/МЕУ и АМС);
- ✓ В изготвените до момента доклади (в съответствие с РМС 546, т. 7) за напредъка по изпълнението на Стратегията и Пътната карта са установени известни слабости, описани детайлно във Въпрос 3.7. В тази връзка препоръчваме в бъдещите доклади да се представя анализ по отношение на проектите в изпълнение/нестартиралите мерки, при които има съществено забавяне, или предизвикателства за стартирането/изпълнението, както и конкретни предложения за мерки, които следва да се предприемат на ниво отговорна институция или национално ниво, с оглед адресиране на рисковете за успешното им изпълнение. Предвид необходимостта от отчитане на напредъка, следва да се предоставя и по-детайлна информация за проектите в изпълнение и постигнатите междинни резултати.

Дейност 4: Оценка на текущото състояние на изпълнение на Актуализираната пътна карта[136] за изпълнение на Стратегията за развитие на електронното управление 2019 - 2025 г., вкл. „научени уроци“ и конкретни препоръки

Пътната карта за изпълнение на Стратегията за развитие на електронното управление за периода 2016-2020 г. (ПКЕУ 2016-2020) е изменена с Решение № 546 на Министерския съвет от 18 септември 2019 г. Тя е Приложение 1 към Актуализираната със същото решение Стратегия – **Актуализирана пътна карта за изпълнение на Актуализираната стратегия за развитие на електронното управление в Република България 2019 - 2023 г. (ПКЕУ 2019-2023).**

ПКЕУ 2019-2023 включва деветдесет приоритетни мерки за изпълнение на стратегическите и специфичните цели, заложени в Актуализираната стратегия за развитие на електронно управление в Република България за периода 2019 – 2023 г., като са посочени отговорните институции и източника на финансиране за всяка мярка. В Пътната карта е предвиден и необходимият финансов ресурс за изпълнението на

[136] https://e-gov.bg/wps/portal/agency/strategies-policies/e-management/strategic-documents

Този документ е създаден в рамките на проект BG05SFOP001-4.005 ***„Техническа помощ за ДАЕУ за изпълнение на функции по управление на средства от ЕСИФ чрез подкрепа за възстановяване на разходи за хоризонтални дейности“*** *по Оперативна програма „Добро управление” 2014-2020 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от Държавна агенция „Електронно управление” и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган. www.eufunds.bg*

всяка специфична цел. Финансирането, с което се осигурява изпълнението на мерките, е от различни източници – европейско финансиране от различни програми (ОПДУ, ОПРЧР, ПРСР, ОПОС, ОПНОИР), Норвежки финансов механизъм, държавен бюджет и др. След като по три от мерките финансовият източник е сменен от ОПДУ на държавен бюджет (47, 48, 78), а по една от тях - от държавен бюджет на ОПДУ (29), финансирането на мерките по източници на финансиране е следното: 66,67% от ОПДУ, 10% от държавния бюджет, 5,56% със смесено финансиране (ОПДУ и държавен бюджет) и 17,77% от други източници.

Фигура 6: Източник на финансиране на мерките по ПКЕУ 2019-2023

В актуализираната Пътна карта са включени и мерки от област правосъдие, с цел осигуряване на оперативна съвместимост и реализиране на ефективно и прозрачно е-управление. Документът включва голяма част от проектите, заложени в Етап 1 от предишната Пътна карта, чието изпълнение е значително забавено, както и част от проектите, предвидени в Етап 2 на Пътната карта 2016-2020.

В РМС 298 от 02.04.2021 г., с което са актуализирани Стратегията за развитие на електронното управление и Концепцията за регистрова реформа до 2025 г. се предвижда да бъде разработена нова Пътна карта за изпълнението на Стратегията до 2025 г., която да включва мерките, които ще бъдат финансирани по Националния план за възстановяване и устойчивост, Програмата за научни изследвания, иновации и дигитализация за интелигентна трансформация 2021-2027 и други източници. Актуализираната пътна карта за периода 2019-2023 г. остава в сила до приемането от Министерския съвет на нова пътна карта. ДАЕУ е стартирала през август 2021 г. процеса по разработване на Пътна карта за развитие на електронното управление в Република България за периода 2022 - 2025 г., като работата по актуализацията продължава и към момента[137].

В Актуализираната пътна карта е възприет нов подход (в сравнение с Пътната карта 2016-2020), а именно:

- ✓ Мерките са съотнесени към стратегическите и специфичните цели на Стратегията;
- ✓ Включени са мерки от област „Правосъдие“ с цел осигуряване на оперативна съвместимост и реализиране на ефективно и прозрачно ЕУ;

[137] Декември 2021 г.

- ✓ Включени са всички ключови мерки, независимо от източника на финансиране, с което е осигурена единна визия за реализирането на електронно управление, насочено към гражданите и бизнеса;
- ✓ Държавна агенция „Електронно управление“ е натоварена с отговорността за интегрирано и синхронизира изпълнение на всички мерки в Актуализираната пътна карта, чрез правомощията на председателя на ДАЕУ съгласно ЗЕУ.

В рамките на тази дейност е извършен преглед на изпълнението на ПКЕУ 2019-2023 г. до момента и постигнатите резултати към декември 2021.

Въпрос 4.1 До каква степен мерките, съдържащи се в Актуализираната пътна карта, ще допринесат за постигане на целите, заложени в Актуализираната стратегия за развитие на електронното управление 2019-2025 г.?

Като се вземат предвид следните ограничения: в голямата си част очакваните резултати не са измерими и са формулирани по-скоро като цели и дейности; не е осигурен механизъм, който да позволи да се проследи и оцени приносът на мерките и резултатите от тях към изпълнението на съответните цели на Стратегията; резултатите по специфичните цели в Пътната карта се различават от резултатите предвидени в Стратегията; връзката между резултатите в Пътната карта и Стратегията не е достатъчно ясна и по тази причина е трудно проследима, приносът на мерките от Пътната карта е оценен чрез анализ на целите, проучване на казуси и експертна оценка на базата на проектите, които са изпълнени/се изпълняват, като са взети предвид резултатите, които са постигнати/очаква се да бъдат постигнати до 2023 г.

На базата на вече постигнатите и съответно очаквани резултати до 2023 г. от мерките в Актуализираната пътна карта и предвид достигнатите и целевите стойности на индикаторите по двете оперативни програми – ОПДУ и ОПНОИР, приносът на мерките по ПКЕУ 2019-2023 може да се определи като съществен за постигане на стратегическите и специфичните цели на Стратегията. Следва обаче да бъде отчетен големия брой мерки, които все още не са стартирали – 32 бр. (35,5% от общия брой), като ако не бъдат изпълнени до 2025 г., това ще се отрази негативно на постигането на целите на Стратегията.

Извършеният детайлен преглед на изпълнението на ПКЕУ 2019-2023 показва, че въпреки очаквания съществен напредък в развитието на електронното управление на България, може категорично да се заключи, че заложеното във визията на Стратегията и в текста на ПКЕУ 2019-2023 очакване: *„към 2023 г. всеки гражданин на Р България да може да общува изцяло по електронен път с държавната администрация като получава лесно, сигурно и надеждно персонализирани административни услуги“* няма да бъде изпълнено.

Ключов фактор за да може всеки гражданин да общува изцяло електронно с държавната администрация, е наличието на универсално безплатно средство за електронна идентификация. В тази връзка, следва да се предприемат своевременни и последователни мерки вкл. на политическо и междуинституционално ниво, за максимално бързо и качествено въвеждане на универсална национална схема за електронна идентификация.

Както в Актуализираната стратегия за развитие на електронното управление 2019-2025 г. (Стратегията), така и в Актуализираната пътна карта за изпълнение на стратегията (Пътната карта) са заложени резултати, които следва да бъдат постигнати към 2025 г., съответно 2023 г[138]., като в голямата си част те не са измерими и са формулирани по-скоро като цели и дейности. Няколко примера за такива резултати са:

- ✓ споделяне на резултатите от проведените самооценки м/у различните администрации;
- ✓ осигуряване на възможности за активно използване на достъпни електронни услуги ориентирани към потребителя;
- ✓ постигнат чувствителен напредък по отношение на цифрова трансформация на целия обществен сектор;
- ✓ спазване на принципа за еднократно събиране на данни и многократното им използване във всички сектори на политиката за обществени услуги;
- ✓ осигурено право на българските граждани да взаимодействат дигитално с всяка публична администрация;
- ✓ осигурен достъп до определени база данни на ниво ЕС; и др.

В Стратегията не са предвидени ключови измерими качествени и количествени индикатори на ниво специфична и стратегическа цел, към които да допринасят предвидените мерки и резултати, т.е. не е осигурен механизъм, който да позволи да се проследи и оцени приносът на мерките и резултатите от тях към изпълнението на съответните цели.

Резултатите по специфичните цели, заложени в Пътната карта се различават от резултатите предвидени в Стратегията, като за всяка специфична цел са формулирани по два резултата, в опит да се обобщят ключовите ефекти, които се очакват от изпълнението на всяка специфична цел. Връзката между резултатите в Пътната карта и Стратегията не е достатъчно ясна и по тази причина е трудно проследима. Изключение прави специфична цел (СЦ) 1.2., като резултатите в Пътната карта за тази цел съвпадат с двата ключови резултата, предвидени в Стратегията. В допълнение, липсват количествени индикатори, чрез които да може да бъде измерен приносът от изпълнението на отделните мерки към съответните специфични цели.

Съгласно Указанията на ДАЕУ[139], приложими при представяне на проектни предложения и дейности чрез ИСУН за утвърждаване от ДАЕУ[140], отговорните институции следва да представят информация за относимите към съответния проект показатели от ПКЕУ. В допълнение към информацията, която се изисква от съответния финансиращ орган, ДАЕУ изисква да се посочат целеви стойности по проектите за един от резултатите по СЦ 1.1, два от резултатите по СЦ 1.2 и един от резултатите по СЦ 1.4., които могат да бъдат отчетени като брой и за които би следвало да имат принос повече от един проект:

- ✓ Функциониращи електронни ключови регистри и осигурен достъп на гражданите до тях;

[138] Актуализираната пътна карта към момента е за периода 2019-2023, предстои нейната актуализация до 2025 г.
139 https://projectregister.egov.bg/index.php/useful-info/
[140] на основание чл. 7в, т. 10 от ЗЕУ, чл. 53, ал. 2 от НОИИСРЕАУ и чл. 12 от Наредбата за минималните изисквания за мрежова и информационна сигурност

- ✓ Внедрени сигурни технологии за обмен на данни;
- ✓ Приложени политики и процедури за мрежова и информационна сигурност;
- ✓ Внедрени стандарти за управление на работните процеси в администрацията и предоставянето на електронни административни услуги.

Дадените разяснения в Указанията, по отношение на значението и начина на отчитане на резултатите, са с различна степен на детайлност, което има потенциал съществено да затрудни както бенефициентите при залагане на целеви стойности, така и ДАЕУ при отчитане на напредъка по ПКЕУ. Въпреки, че в Указанията е посочено, че критичните (ключови) системи и регистри се определят с акт на Министерския съвет по предложение на председателя на ДАЕУ, това все още не е факт[141], което създава възможност за субективизъм при определяне дали съответния регистър е ключов. За част от дефинираните резултати не е изрично посочен начинът, по който следва да бъдат измерени и/или отчетени постигнатите стойности. Дефинираните резултати в ПКЕУ (с изключение на първия) би следвало да се разглеждат комплексно на национално ниво, тъй като постигането на търсения ефект ще бъде резултат от изпълнението на голяма част от предвидените мерки.

Предвид гореизложеното, считаме за по-целесъобразно приносът на изпълнените мерки към резултатите по ПКЕУ да не се залага от отговорните институции, а да се отчита обективно от ДАЕУ в процеса на структуриран мониторинг и контрол на изпълняваните дейности.

Трудности при оценката на приноса на изпълняваните мерки към специфичните и стратегическите цели, както и към резултатите, предвидени в ПКЕУ 2019-2023 се отчитат и от самите институции, отговорни за изпълнение на съответните мерки по ПКЕУ 2019-2023. Съгласно проведеното анкетно проучване (*Приложение 1*) – 22% и съответно 21% от анкетираните участници не могат да преценят приноса на изпълняваните от тях мерки към двете стратегически цели. Средният процент е близък до 20 и по отношение на трудности да се оцени приноса на проектите и към специфичните цели, като варира от 15% (СЦ 1.2) до 29% (СЦ 2.2) по шестте специфични цели. Средният процент при преценка на приноса към резултатите, предвидени в ПКЕУ 2019-2023 е дори по-висок – 23%, като варира от 17% до 33%.

Предвид изложените дотук ограничения, приносът на мерките от Пътната карта може да се оцени индиректно, най-вече чрез анализ на целите, проучване на казуси и експертна оценка на базата на проектите, които са изпълнени/се изпълняват по съответните стратегически и специфични цели, като са взети предвид резултатите, които са постигнати/очаква се да бъдат постигнати до 2023 г. В допълнение са използвани приложимите индикатори по оперативна програма „Добро управление“, предвид факта, че тя е финансов източник за 81 % от мерките (приключени и в изпълнение), както и относимите индикатори по финансираната от ОПНОИР мярка „Образование за утрешния ден“, която представлява 16% от финансовия ресурс, предвиден по Пътната карта. Изпълнението на мерките е отчетено към 10 декември 2021 г.

[141] Проектът на НОИИСРЕАУ от септември 2020 г. не е приет към момента - https://www.strategy.bg/PublicConsultations/View.aspx?lang=bg-BG&Id=5444

Таблици с мерките, които са изпълнени, са в процес на изпълнение и тези, които все още не са стартирали, са представени в *Приложение 2*.

Към 10 декември 2021 г. са приключени само 18 мерки (20%), 40 (44%) са в процес на изпълнение, а 32 (36%) все още не са стартирали.

Фигура 7: Статус на мерките по ПКЕУ 2019-2023

По отношение на статуса на мерките няма съществени процентни различия между двете стратегически цели, нито по отношение на нестартиралите мерки, нито по отношение на общия процент на вече изпълнените проекти и тези, които са в изпълнение. Трябва да се има предвид, обаче, че в структурата на ПКЕУ 2019-2023 по стратегическа цел 2 са включени само 13 от 90те мерки, като за изпълнението им е предвиден почти 20% от бюджета, т.е. зад сравнително сходните проценти броят на мерките е различен: по Стратегическа цел 1 са приключени 16 мерки, 33 са в изпълнение, а 28 все още не са стартирали, докато по Стратегическа цел 2 съответно са приключени 2 мерки, 7 са в изпълнение и 4 все още не са стартирали.

Фигура 8: Статус на мерките по ПКЕУ 2019-2023 по стратегически цели

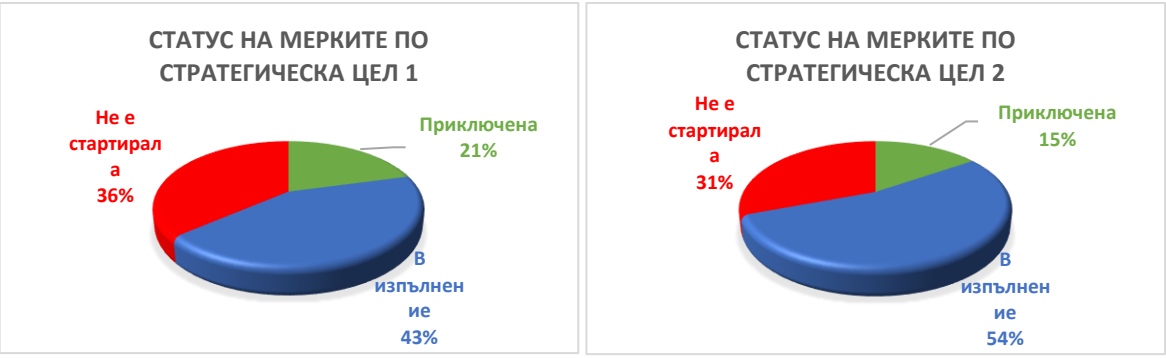

Следва да се подчертае, че сам по себе си броят на изпълнените мерки и относителният им дял спрямо мерките, които се изпълняват/не са стартирали, не е достатъчно информативен, за да се оцени приносът към изпълнението на отделните специфични цели. Въпреки това, подобен разрез дава известна представа за постигнатия напредък по ПКЕУ 2019-2023. Обхватът на различните мерки, включени в ПКЕУ 2019-2023, очакваните резултати и съответно - приносът им към заложените цели, се различава

значително. В това отношение могат да бъдат посочени няколко примера за проекти, чиито принос за изпълнението на целите на база на експертна оценка е оценен като съществен, както и такива, чийто принос е оценен като изключително ограничен.

Примери за проекти, които имат съществен принос за изпълнение на целите на Стратегията:

- ✓ Надграждане на хоризонталните и централизирани системи на електронното управление във връзка с прилагане на Единния модел за заявяване, заплащане и предоставяне на електронни административни услуги;
- ✓ Развитие на пилотната система за електронна идентификация и внедряване в продуктивен режим;
- ✓ Надграждане и развитие на Държавен хибриден частен облак за нуждите на електронното управление;
- ✓ Доизграждане на националната здравна информационна система (НЗИС);
- ✓ Реализиране на и развитие на ЦАИС „Електронни обществени поръчки“;
- ✓ Изпълнение на мерки, съгласно Концепцията за регистрова реформа;
- ✓ Реализиране на ЦАИС „Гражданска регистрация“.

Примери за проекти, които имат по-ограничен принос за изпълнение на целите на Стратегията:

- ✓ Разработване и внедряване на информационна система, която да подпомага Възложителя и местните власти при оценката и организацията на събирането, и обработката на информация, по начин, който ще им помогне да получат ясна картина за състоянието на управлението на опасните битови отпадъци;
- ✓ Усъвършенстване на модела на съдебните експертизи;
- ✓ Надграждане и поддръжка на електронни портали за бенефициенти, информационните системи за управление и интернет страниците на програмите за ТГС, съфинансирани по ИПП II до края на програмния период 2014-2020;
- ✓ Проектна инициатива „Bulgarian Cross-border dialogue“ - V.2 - надграждане и развитие на web-портал с база данни, създаден в рамките на проект „Български трансграничен диалог – разработване на регионална база данни за трансгранично сътрудничество“, финансиран по Програма BG 11 на НФМ.

В таблицата по-долу са представени ключовите резултати, които са постигнати до момента, както и очакваните до 2023 г. от проектите в процес на изпълнение, като резултатите са съотнесени към съответните специфични цели, по които са планирани мерките.

Таблица 10. Ключови резултати от мерките, които са изпълнени или са в процес на изпълнение

СЦ	Ключови резултати към 10.12.2021 г.	Очаквани ключови резултати до 2023 г.
СЦ 1.1	✓ Разработен и внедрен електронен регистър за предварителен, текущ и последващ контрол по целесъобразност в областта на електронното управление; ✓ Разработен и внедрен регистър на проектите и дейностите в областта на електронното управление;	✓ Разработена Референтна архитектура за оперативна съвместимост (РАОС и изградена и внедрена Информационна система за централизирано изграждане и поддържане на регистри; ✓ Осигурен реинженеринг и автоматизация на работни процеси, свързани с

	✓ Изграден и внедрен Портал за достъп до ресурси за разработка на софтуерни системи за електронно управление; ✓ Надграден Търговски регистър за регистрация на Юридическите лица с нестопанска цел (ЮЛНЦ); ✓ Надграден регистър Булстат; ✓ Надграден Модул „Имотен регистър“ в Интегрирана информационна система за Кадастър и Имотен регистър; ✓ Надградени регистри за периодичните прегледи за проверка на техническата изправност на ППС и обучението и изпитите за придобиване на правоспособност за управление на МПС 1.	предоставянето на административни услуги от областните и общинските администрации; ✓ Надградена информационна система на Търговския регистър за връзка със системата за взаимно свързване на централните, търговските и дружествените регистри; ✓ Национален регистър на пълномощните; ✓ Национален регистър на запорите; ✓ Надградена информационната система и публичния регистър на КЗК; ✓ Надградени регистри на БАБХ
СЦ 1.2.		✓ Изградени пълни функционални възможности на CERT България; ✓ Изградена и развита Национална координационно-организационна мрежа за киберсигурност (НКОМКС), Национален киберситуационен център, Национален център по киберпрестъпност, Национален екип за реагиране при инциденти в компютърната сигурност; ✓ Надграден Център за мониторинг и реакция на инциденти със значително увреждащо въздействие върху комуникационните и информационните системи на стратегическите обекти и дейности от значение за националната сигурност в ДАНС и МО; ✓ Изградена лаборатория за анализ на malware; ✓ Изградена лаборатория за forensic анализ
СЦ 1.3	✓ Разработен и внедрен Национален портал за пространствени данни; ✓ Извършен редизайн на АИС в МП и ВРБ с цел преминаване към използване и обмен само на електронни документи и електронно съдържание в сектора от органите на изпълнителната власт; ✓ Разработен портал за медиация; ✓ Извършено внедряване на технологично решение за контрол и мониторинг на достъпите до информационни в структури на изпълнителната власт в сектор „Правосъдие“ – МП, ГДО, ГДИН, НБПП и ЦРОЗ; ✓ Разработена АИС „Единен регистър на вещите лица“; ✓ Разработен и внедрена Единна информационна система на съдилищата (ЕИСС); ✓ Изградено централното хранилище за резервни данни;	✓ Надграден Регистъра на информационните ресурси, включително развитие на системата за управление на лицензи (СУЛДА); ✓ Реализиране на Централизирана автоматизирана информационна система „Съдебен статус“; ✓ Разработен и внедрен софтуер за ускорено създаване и възпроизвеждане на съдебни актове и други документи чрез автоматично конвертиране на гласов запис в текст (voice-to-text); ✓ Надграден онлайн портал по правата на човека; ✓ Разработване на онлайн приложение за домашно насилие; ✓ Разработена и внедрена специализирана информационна система, включваща инструменти за анализ и мониторинг на факторите, свързани със социално-икономическото развитие на съдебните райони и натовареността на съдилищата и прокуратурите (СИСМА);

	✓ Надграден Държавен хибриден частен облак за нуждите на електронното управление; ✓ Изградена система за мониторинг на национални и европейски стратегически документи; ✓ Създадена ГИС базирана електронна платформа „Единна информационна точка“; ✓ Надграден регистър на данъчните задължения и регистър на данъчно задължените лица; ✓ Надградени основни информационни системи на Национална агенция за приходите, ✓ Надграждане на основните системи на АМ за предоставяне на данни и услуги към външни системи; ✓ Разработена и внедрена Единна национална електронна уеб-базирана платформа ЦАИС ЕОП 2.	✓ Разработени облачни е-услуги за администрацията; ✓ Надградена интеграционната шина за обмен на документи (CEOC); ✓ Изградена и напълно функционираща НЗИС; ✓ Централизирана автоматизирана информационна система „Съдебен статус“; ✓ Развита и въведена на Институционалната архитектура на НОИ за приоритетни процеси, свързани с пенсиите; ✓ Развита и въведена на Архитектурата на НОИ за процесите, свързани с парични обезщетения, помощи и гарантирани вземания; ✓ Изградена система за управление на собствеността, включително единен регистър на държавната и общинската собственост; ✓ Разработена и внедрена система за е-архивиране; ✓ Изградена ИС и електронен регистър за недвижимите културни ценности от световно и национално значение
СЦ 1.4	✓ Надградена система за електронно удостоверяване - еАвтентикация, ✓ Функциониращ Единен модел за заявяване, плащане и предоставяне на ЕАУ; ✓ Надградена система за междурегистров обмен (RegiX), добавена функционалност за електронен подпис на съответния Администратор на първични данни, която гарантира, че резултатите от услугата са сертифицирани; ✓ Надграден унифициран портал за достъп до електронни административни услуги, създадено работно пространство „My egov.bg“; ✓ Надградена система за еВръчване	✓ Надградена система за еПлащане; ✓ Разработени електронни форми за ЕАУ; ✓ Интеграция на информационните системи на структури на държавната администрация с хоризонталните системи на е-управление; ✓ Надградена система за еОторизация; ✓ Надградена системи за еПодписване и еВалидиране; ✓ Разработена система за е-Известяване; ✓ Разработена система за анонимизиране и псевдонимизиране на данни; ✓ Разработено мобилно приложение за достъп до ЕПДЕАУ; ✓ Изградено централизирано хранилище за удостоверителна и справочна информация
СЦ 2.1.	✓ Доразвит и централизиран Единен портал за електронно правосъдие на изпълнителната власт в сектор „Правосъдие“ ✓ Надграден Единния портал за електронно правосъдие и мигрирани интернет страници на 180 съдилища, с изключение на ВАС и ВКС	✓ Изградена облачна среда и внедрена платформа за образователни услуги и съдържание с надежден комуникационен достъп; ✓ Разработено дигитално образователно съдържание като електронни учебници и е-помагала, интерактивни и мултимедийни уроци, образователни приложения и игри, тестове и др. ✓ Повишена дигитална компетентност и умения на учители и ученици
СЦ 2.2		✓ Развит eIDAS възел; ✓ Реализирани базови трансгранични електронни услуги

Причината за липса на постигнати и отчетени резултати по специфични цели 1.2 и 2.2, се дължи на факта, че към момента и по двете СЦ в изпълнение има само по един проект, който все още не е приключен.

Голяма част от мерките в ПКЕУ 2019-2023 имат принос не само към целта, към която са отнесени, но и към друга стратегическа цел или други специфични цели на Стратегията. Такива са голяма част от мерките за надграждане на регистри, които освен принос за осигуряване на оперативна съвместимост (СЦ 1.1) имат принос и към СЦ 1.4, и 2.1. Двете мерки за надграждане на хоризонталните и централизирани системи (мярка 69 и 70) имат принос не само за СЦ 1.4, но и за СЦ 1.1, 1.3 и 2.1. Част от мерките включени в СЦ 1.3. като „Въвеждане в експлоатация и бъдещо развитие на ЕИСС ...“,(Мярка 54), „Реализиране на ЦАИС „Единна входна точка““ (Мярка 57), Мярка 63 „Отворено законодателство“ и др. имат пряк принос и към СЦ 2.1. В тази връзка считаме, че съотнасянето на мерки към СЦ в настоящия им вид няма добавена стойност за структурата и качеството на ПКЕУ 2019-2023. Би било по-целесъобразно при предстоящата актуализация на Пътната карта, мерките да не се разделят по специфични цели, а да се отчете ясно приносът им към специфичните цели, като се формулират ясни, специфични, измерими и определени във времето показатели/индикатори по съответните СЦ, посредством които да се прецени приноса на всички мерки, които ще бъдат включени в актуализираната пътна карта.

В допълнение към постигнатите и очаквани ключови резултати, принос за оценката на изпълнението на целите на Стратегията имат и приложимите индикатори по приоритетни оси 1 и 3 на ОПДУ, които са договорени по Програмата в изпълнение на мерките от ПКЕУ 2019-2023. Чрез индикаторите по ОПДУ, за които е видно, че имат директен принос към СЦ 1.1, 1.3, 1.4 и 2.1 може да се проследи макар и частично напредъка по Стратегията.

Таблица 11. Индикатори от рамката за изпълнение по ОПДУ, договорени по мерките от ПКЕУ

№	Индикатор	Договорена стойност	Целева стойност към 2023
O1-3	Администрации, подкрепени за въвеждане на комплексно административно обслужване	**81**	103
O1-7	Брой подкрепени регистри	**179**	100
O1-8	Подкрепени електронни услуги за предоставянето им в транзакционен режим	**572**	750
O1-9	Брой проекти за развитие на секторните системи на е-управление (е-обществени поръчки, е-здравеопазване, е-митници, е-архивиране, е-осигуряване и др.)	**14**	13
R1-4	Функционираща електронна тръжна система (e-procurement)	**1**	1
O3-6	Брой подкрепени електронни услуги на съдебната власт	**23**	5
O3-7	Разработена ЕИСС	**1**	1

Източници: ОПДУ и ИСУН

Другата програма, чрез чиито индикатори може да се измери напредък по и която финансира проект „Образование за утрешния ден“, е ОПНОИР. По проекта се предвижда прилагане на облачни технологии в образованието, което да осигури достъпност, актуалност и управление на образователните ресурси. Планира се за всички потребители в образователния процес да бъде създаден универсален електронен профил за достъп до системите на МОН и до внедрената платформа за образователни услуги и съдържание, както и внедряване на иновативни методи за преподаване и педагогическо взаимодействие. Ключов компонент от проекта са и обученията на учители за придобиване на нови компетентности и дигитални умения за създаване на дигитално образователно съдържание. Предвижда се повишаване на дигиталните компетентности на учениците чрез участия в извънкласни дейности и занимания, вкл. за развитие на STEM. Успешното изпълнение на проекта допринася пряко за СЦ 2.1, като напредъкът в изпълнението може да се проследи чрез следните индикатори:

Таблица 12. Индикатори по мярка „Образование за утрешния ден“, финансирана по ОПНОИР

Индикатор	Мерна единица	Базова стойност	Целева стойност	Достигната стойност
Училища и детски градини, включени в дейности за въвеждане на иновативни методи на преподаване, чрез използване на съвременни ИКТ	Брой	0.00	2 000.00	0.00
Дял на учениците и децата от училищата/детските градини, успешно завършили участието си в клубове по интереси и допълнителни занимания по	%	0.00	25.00	0.00
Дял на училищата и детските градини, включени в дейности по проекта, въвели иновативни методи на преподаване, чрез използване на съвременни ИКТ	%	0.00	85.00	0.00
Дял на педагогическите специалисти от включените в дейности по процедурата, придобили умения за въвеждане и прилагане на иновативни методи за преподаване чрез използването на съвременни ИКТ	%	0.00	85.00	0.00
Ученици/деца от училища /детски градини, включени в дейности по процедурата	Брой	0.00	220 000.00	49 157.00
Брой педагогически специалисти, включени в обучения за усвояване, въвеждане и прилагане на иновативни методи на преподаване чрез използването на съвременни ИКТ	Брой	0.00	26 900.00	694.0

Източник: ИСУН, данни към 13.12.2021 г.

На базата на вече постигнатите и съответно очаквани резултати до 2023 г. и предвид достигнатите и целевите стойности на индикаторите по двете оперативни програми – ОПДУ и ОПНОИР, приносът на мерките по ПКЕУ 2019-2023 може да се определи като съществен за постигане на стратегическите и специфичните цели на Стратегията.

Предвид настоящия хоризонт на ПКЕУ 2019-2023 и факта, че остават само две години за изпълнение на мерките (съгласно хоризонта на Пътната карта и правилата за допустимост по ЕСИФ), следва да бъде отчетен големия брой мерки, които все още не са стартирали – 32 бр., които представляват 35,5% от общия брой. Този висок процент на нестартирали мерки се дължи на различни причини - липса на устойчива и последователна политика за развитие на електронното управление в съответната отговорна институция, липса на добра междуинституционална координация на различни нива, липса на капацитет в администрациите, нормативни ограничения и др.

Част от мерките, които все още не са стартирали, или формално са стартирали, но без сериозен напредък до момента, са ключови за изпълнението на целите на Стратегията и развитието на електронното управление като цяло. Други не са толкова съществени или обстоятелствата, свързани с тяхната реализация, значително са се променили в рамките на оценявания период, което поражда необходимост от тяхното преразглеждане. В тази връзка, препоръчваме посочените по-долу 15 мерки задължително да бъдат включени в актуализираната Пътна карта, като в допълнение се положат всички усилия за осигуряване на ефективна координация между всички отговорни институции, както и политическа ангажираност за тяхното изпълнение:

- ✓ Мярка 5 - Реализиране на ЦАИС „Гражданска регистрация“;
- ✓ Мярка 6 - Реализиране на ЦАИС „Адресен регистър“;
- ✓ Мярка 27 - Надграждане на ЕИСУЧРДА;
- ✓ Мярка 33 - Надграждане и развитие на Държавен хибриден частен облак за нуждите на електронното управление (етап 3);
- ✓ Мерки 36, 37 и 38 за разширяване, поддръжка и развитие на ЕЕСМ;
- ✓ Мярка 48 - Реализиране на НЗИС - Етап 3;
- ✓ Мярка 57 - Реализиране на ЦАИС „Единна входна точка“;
- ✓ Мярка 63 – Отворено законодателство;
- ✓ Мярка 71 – Предоставяне на проактивни услуги;
- ✓ Мярка 73 – Разработване на .... в съответствие с ISO 20000 и методики за определяне на степента на критичност на ресурсите на ЕУ;
- ✓ **Мярка 78 - Развитие на пилотната система за електронна идентификация и внедряване в продуктивен режим[142];**
- ✓ **Мярка 85 – Изграждане и внедряване на система за дистанционно електронно гласуване;**
- ✓ **Мярка 90 - Реализиране на базови трансгранични електронни услуги.**

Извършеният детайлен преглед на изпълнението на ПКЕУ 2019-2023 показва, че до 2023 г. ще бъде постигнат съществен напредък в развитието на електронното управление на България при успешно изпълнение на стартиралите мерки, в т.ч. за постигане на оперативна съвместимост и електронни услуги по подразбиране, осигуряване на споделени ресурси на електронното управление, улесняване на взаимодействието и изграждане на доверие между потребителя и администрациите. Въпреки това, може категорично да се заключи, че заложеното във визията на Стратегията и в текста на ПКЕУ 2019-2023 очакване: *„към 2023 г. всеки гражданин на Р България да може да общува изцяло по електронен път с държавната*

[142] Мярката следва да бъде преформулирана, като предложението ни е **„Изграждане и внедряване на национална схема за електронна идентификация“**

Този документ е създаден в рамките на проект BG05SFOP001-4.005 ***„Техническа помощ за ДАЕУ за изпълнение на функции по управление на средства от ЕСИФ чрез подкрепа за възстановяване на разходи за хоризонтални дейности“*** *по Оперативна програма „Добро управление” 2014-2020 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от Държавна агенция „Електронно управление” и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган. www.eufunds.bg*

администрация като получава лесно, сигурно и надеждно персонализирани административни услуги" няма да бъде изпълнено.

Въпреки съществения напредък в предоставянето на електронни услуги в последните три години, следва да се отбележи, че за ползването на електронни услуги и налагането им като основен канал за комуникация е необходимо натрупването на критична маса от взаимообвързани, качествени и лесно достъпни услуги; целенасочени информационни кампании; повишаване на дигиталните умения и др. В тази връзка, не следва да се очаква незабавен значителен ръст в използването на електронни услуги от гражданите и бизнеса.

Ключов фактор за повишаване ползваемостта и удобството на електронните услуги, за да може всеки гражданин да общува изцяло електронно с държавната администрация, е наличието на универсално безплатно средство за електронна идентификация. В тази връзка, следва да се предприемат своевременни и последователни мерки вкл. на политическо и междуинституционално ниво, за максимално бързо и качествено въвеждане на универсална национална схема за електронна идентификация, чрез която идентификацията се потвърждава в реално време.

Въпрос 4.2 До каква степен мерките, съдържащи се в Актуализираната пътна карта, ще допринесат за подобряване на показателите на РБ съгласно международните индекси DESI и EGDI?

Въпреки, че не е предвиден механизъм, чрез който да се измерва и отчита приноса на мерките по ПКЕУ 2019-2023 за двата международни индекса, много от изпълнените или в процес на изпълнение проекти включват дейности, които допринасят пряко или косвено за подобряване на два от показателите на България по индекса DESI : 2. Свързаност и 4. Цифрови обществени услуги и по-специално под-показател 4а Електронно управление.

По отношение на международния индекс EGDI само част от мерките по ПКЕУ 2019-2023 биха имали косвен принос към два от индексите:

- ✓ Към *Индекса на телекомуникационната инфраструктура (TII)* известен косвен принос имат мерките насочени към разширяване на ЕЕСМ до ниво общини, развитие на ЕЕСМ и оптични кабелни линии на територията на гр. София и извън гр. София (Мерки 36-38);
- ✓ Към *Индекса на онлайн услугите* (OSI) принос имат всички проекти, които предвиждат надграждане на регистри, информационни системи и разработване на ЕАУ, като най-съществен принос имат мерките за надграждане на хоризонталните и централизирани системи (Мерки 69 и 70), чрез които е надграден Единния портал за достъп до електронни административни услуги (egov.bg).

Повечето от мерките биха имали предимно косвен и разпределен във времето ефект върху подобряването на показателите на РБ по двата международни индекса, тъй като върху тях оказват влияние и много допълнителни фактори, извън обхвата на мерките

за развитие на електронното управление[143]. В средносрочен план приносът на мерките по ПКЕУ 2019-2023 ще е изразено положителен, предвид резултатите, които следва да бъдат постигнати до 2023 г., като надградени регистри и информационни системи, електронни административни услуги, свързаност, както и осигуряване на хоризонтални и централизирани системи и инфраструктура, необходима за електронното управление.

Въпреки, че не е предвиден механизъм, чрез който да се измерва и отчита приноса на мерките по ПКЕУ 2019-2023 за двата международни индекса, много от изпълнените или в процес на изпълнение проекти включват дейности, които допринасят пряко или косвено за подобряване на два от показателите на България по индекса DESI.

Таблица 13. Принос на мерките към показателите по DESI:

Показател	Под-показател	Индикатори[144]	Мерки, които имат директен принос	Мерки, които имат косвен принос
2. Свързаност	2a Фиксирано широколентово разпространение	2a1 Цялостно разпространение на фиксирания широколентов достъп до интернет		Мерки 36, 37 и 38 за разширяване на ЕЕСМ до ниво общини, развитие на ЕЕСМ и оптични кабелни линии на територията на гр. София и извън гр. София
		2a2 Разпространение на фиксирания широколентов достъп до интернет със скорост поне 100 Mbps		
		2a3 Разпространение на интернет със скорост поне 1 Gbps		
	2b Фиксиран широколентов достъп	2b1 Покритие с високоскоростен широколентов достъп от следващо поколение		
		2b2 Покритие на фиксираните мрежи с много голям капацитет		
4. Цифрови обществени услуги	4a Електронно управление	4a1 Потребители на електронно правителство	Надграждане на хоризонталните и централизирани системи на електронното управление във връзка с прилагане на Единния модел за заявяване, заплащане и предоставяне на електронни	Всички мерки по СЦ 1.1, 1.3, 1.4 и 2.1, които включват дейности за ЕАУ (3то и 4то ниво)[145]

[143] Показателят за обществените услуги допринася за 15% от общия резултат по Desi

[144] Съгласно актуалната рамка на показателите и индикаторите от 2020 https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/digital-economy-and-society-index-desi-2021

[145] Към момента по ОПДУ са договорени 572 услуги, като най-голям принос за тях се очаква от проектите за надграждане на хоризонталните и централни системи, надграждане на търговския и имотния регистри, надграждане регистрите на БАБХ, КФН, КЗК, развитие и надграждане на архитектурата на НОИ.

Този документ е създаден в рамките на проект BG05SFOP001-4.005 ***„Техническа помощ за ДАЕУ за изпълнение на функции по управление на средства от ЕСИФ чрез подкрепа за възстановяване на разходи за хоризонтални дейности“*** *по Оперативна програма „Добро управление” 2014-2020 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от Държавна агенция „Електронно управление” и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган. www.eufunds.bg*

			административни услуги (Мерки 69,70)	
		4а2 Предварително попълване на формуляри	Надграждане на хоризонталните и централизирани системи на електронното управление във връзка с прилагане на Единния модел за заявяване, заплащане и предоставяне на електронни административни услуги (Мерки 69,70) – RegiX, който осигурява връзка между ПАД и ползвателите на ЕАУ	
		4а3 Цифрови обществени услуги за граждани	Надграждане на хоризонталните и централизирани системи на електронното управление във връзка с прилагане на Единния модел за заявяване, заплащане и предоставяне на електронни административни услуги (Мерки 69,70)	Всички мерки по СЦ 1.1, 1.3, 1.4 и 2.1, които включват дейности за ЕАУ от 3то и 4то ниво
		4а4 Цифрови обществени услуги за предприятия	Надграждане на хоризонталните и централизирани системи на електронното управление във връзка с прилагане на Единния модел за заявяване, заплащане и предоставяне на електронни административни услуги (Мерки 69,70); Надграждане на Търговския регистър (Мярка 9); Надграждане на основните системи на НАП за предоставяне на данни и услуги към вътрешни и външни системи (Мярка 40)	ЦАИС "Единна входна точка" (Мярка 57)
		4а5 Отворени данни	Надграден портал за отворени данни https://data.egov.bg/	Всички мерки по СЦ 1.1, 1.3, 1.4 и 2.1, насочени към надграждане на регистри и цифровизиране на данни

По отношение на международния индекс EGDI само част от мерките по ПКЕУ 2019-2023 биха имали косвен принос към два от индексите:

- ✓ Към *Индекса на телекомуникационната инфраструктура (TII)* известен косвен принос имат мерките насочени към разширяване на ЕЕСМ до ниво

общини, развитие на ЕЕСМ и оптични кабелни линии на територията на гр. София и извън гр. София (Мерки 36-38);

- ✓ Към *Индекса на онлайн услугите* (OSI) принос имат всички проекти, които предвиждат надграждане на регистри, информационни системи и разработване на ЕАУ, като най-съществен принос имат мерките за надграждане на хоризонталните и централизирани системи (Мерки 69 и 70), чрез които е надграден Единния портал за достъп до електронни административни услуги (egov.bg).

Методологичната рамка за събиране и оценка на данните включва и два допълнителни индекса:

- ✓ *Индекс на електронното участие (EPI)* - доколко са ефективни държавните институции във включването на обществото в процеса на формиране на политики, чрез използването на онлайн услуги от типа „електронно споделяне на информация“, „електронни консултации“ и „електронно вземане на решения“; и
- ✓ *Индекс на местните електронни услуги (LOSI)* - оценяващ напредъка, постигнат в развитието на местното електронно правителство чрез порталите за електронно управление на градовете и федерирани сайтове на общини.

Въпреки, че в ПКЕУ 2019-2023 не са предвидени мерки, които имат пряк или косвен принос към *Индекса на електронното участие*, като добра практика следва да се отбележат предприетите дейности и инициативи от ДАЕУ в последните няколко години, които имат макар и индиректен принос към този индекс. По-долу са посочени само няколко примера от последните четири месеца на 2021 г.:

- ✓ Онлайн дискусии и обсъждания на актуални теми, свързани с електронното управление - „Национални измерения на общоевропейската политика за отворени данни, високостойностни данни и пространства за данни“, вкл. за отворени данни – https://e-gov.bg/wps/portal/agency/home/open-data-2021/open-data-2021-events;
- ✓ Онлайн демонстрации и обсъждания на системи на ЕУ: „еВръчване - гарантиран обмен на електронни съобщения и съдържащите се в тях документи“ https://e-gov.bg/wps/portal/agency/news/news-details/eV, „Ползата от еАвтентикация за гражданите, доставчиците на идентификация и доставчиците на услуги“, „еФорми и управление на работните процеси - ключът към еУслуги“, „еВръчване - гарантиран обмен на Електронни документи“[146] и др;
- ✓ Инициативата на ДАЕУ, чрез която България се превръща в първата страна в Европейския съюз, която привлича хора с увреждания в процеса на проверка на уеб сайтове на организации от обществения сектор и мобилни приложения за достъпност на потребители и хора с увреждания[147]. С прилагане на тази практика ще се постигне по-качествен резултат, включващ реалните бариери

[146] Информация за демонстрации на е-Автентикация, е-Форми и е-Връчване
[147] https://e-gov.bg/wps/portal/agency/news/news-details/dostapnost

за хората с увреждания за цифров достъп до информация и услуги и постигане на достъпни уебсайтове.

Косвен принос към *Индекса на местните електронни услуги (LOSI)* има реализираната по Проект „Надграждане на хоризонталните и централизирани системи на електронното управление във връзка с прилагане на Единния модел за заявяване, заплащане и предоставяне на електронни административни услуги “ безплатна услуга за изграждане на федерираните портали на администрацията, вкл. за общини, областни управи и специализирани териториални администрации. Тя се реализира чрез портална платформа на ЕПДЕАУ, която представлява облачно решение за изграждане на сайтове по предварително подготвен шаблон в рамките на единна инфраструктура. По този начин се запазва еднаква структурата с цел улеснение на крайния потребител и създаване на единна визуална онлайн идентичност на държавните институции, като през 2021 г. са внедрени в експлоатация 16 федерирани портали на общини и 3 на областни администрации.

Въпрос 4.3 Въз основа на историческия опит, какви са рисковете за неизпълнение на мерките, планирани в Актуализираната пътна карта и как тяхното влияние може да бъде минимизирано?

Въз основа на историческия опит като основен риск са идентифицирани сериозните забавяния в изпълнението на мерките от Пътната карта - повече от една трета (35%) от планираните мерки все още изобщо не са стартирали, при 41% от приключилите или в процес на изпълнение проекти се наблюдава забавяне от планирания срок за изпълнение, което варира от 1 до 4 г., като може обосновано да се предположи, че нестартиралите проекти няма да се изпълнят навреме, а влиянието на вече натрупаните закъснения не може да бъде компенсирано;

Предвид предстоящата актуализация на ПКЕУ 2019-2023, препоръчваме част от забавените ключови проекти да бъдат прехвърлени в нея, като се предвидят реалистични срокове за изпълнение и се предвидят подходящи източници на финансиране след 2023 г. – държавен бюджет, ПВУ, ПНИИДИТ и др.

Основните причини за забавянията в реализирането на мерките са няколко, като освен сложните процедури за обществени поръчки и последващите обжалвания, друга причина е необходимостта от извършване на нормативни промени за постигането на устойчиви резултати по част от проектите. Сериозни причини за затруднения и забавяния е и липсата на достатъчен капацитет, както и недостатъчно добрата координация между администрациите.

За минимизиране на риска от неизпълнение или допълнително сериозно забавяне на ключовите за електронното управление мерки, следва те да се приоритизират и да се предприемат целенасочени действия за отстраняване на идентифицираните проблеми във връзка с тяхната реализация.

Въз основа на историческия опит могат да се идентифицират няколко основни риска за частично или пълно неизпълнение на мерките от ПКЕУ 2019-2023.

Риск за неизпълнение на част от мерките представляват сериозните забавяния - както при стартиране на мерките, така и при изпълнението на много от тях, някои от които

ключови. Анализът на изпълнението на мерките показва, че повече от една трета (35%) от планираните мерки все още изобщо не са стартирали. При 41% от приключилите или в процес на изпълнение проекти се наблюдава забавяне от планирания срок за изпълнение, което варира от 1 до 4 г., но най-често е около 2 г. За реализацията на проектите обикновено са необходими над 2,5 г., като в някои случаи изпълнението продължава и над 4 г. На база историческия опит за средната продължителност на проектите за електронно управление и факта, че остават само две години до крайния срок по ПКЕУ 2019-2023, може да обосновано да се предположи, че нестартиралите проекти няма да се изпълнят навреме, а влиянието на вече натрупаните закъснения не може да бъде компенсирано.

Предвид предстоящата актуализация на ПКЕУ 2019-2023 с хоризонт 2025 г., препоръчваме част от забавените ключови проекти да бъдат прехвърлени в нея, като се предвидят реалистични срокове за тяхното изпълнение и се отчетат обхвата и сложността на проектите, както и евентуалната необходимост от извършването на нормативни промени, така че сроковете да бъдат планирани по-реалистично. При актуализацията на Пътната карта трябва да се вземе предвид и допустимостта на дейностите и разходите по ОПДУ, която е до 31.12.2023 г., т.е. за проектите, които няма да могат да приключат в този срок, следва да се предвиди подходящ алтернативен източник на финансиране – държавен бюджет, ПВУ, ПНИИДИТ и др.

В резултат от проведеното анкетно проучване, проведените интервюта и детайлно разгледаните казуси, може да се заключи, че основните причини за забавянията в реализирането на мерките са няколко. Най-често отговорните институции посочват като причина за забавяне в изпълнението **сложните процедури за обществени поръчки и последващите обжалвания**. Друга причина, която често води до забавяния, е **необходимостта от извършване на нормативни промени** за постигането на устойчиви резултати по част от проектите. Сериозна причина за затруднения и забавяния в процеса, както на подготовка, така и на изпълнение на мерките, е **липсата на достатъчен капацитет в администрациите** – ангажиран и високо квалифициран персонал.

При извършения анализ на изпълнението на ПКЕУ 2019-2023 се установи, че две ключови мерки на Министерство на правосъдието формално са в изпълнение (има осигурено финансиране и сключени договори за проектите по ОПДУ), но на практика не се изпълняват и съществува реален риск да не бъдат приключени в срок до 2023 г. Това са мерки 11 и 12 – Национален регистър на пълномощните и Национален регистър на запорите. Въпреки многократните удължавания на двата проекта все още не са приети необходимите нормативни промени в ГПК и Закона за нотариусите и нотариалната дейност. В допълнение, при проекта за Национален регистър на пълномощните се наблюдават сериозни проблеми в координацията с Нотариалната камара, както и различия по отношение на вижданията за обхвата и начина на изпълнение на дейностите. За преодоляване на натрупаните забавяния и успешното изпълнение на проекта в срок до 2023 г., следва да се прояви политическа воля за преодоляване на съпротивата за създаване на национален безплатен регистър, поддържан от Министерство на правосъдието, вкл. чрез спешни нормативни промени в Закона за нотариусите и нотариалната дейност.

Рискът за изпълнението до 2023 г. на мярка 78 - Развитие на пилотната система за електронна идентификация и внедряване в продуктивен режим също е сериозен. Въпреки, че изпълнението е стартирало още през 2016 г. с осигурено финансиране по ОПДУ и планиран срок за изпълнение 2019 г., към момента обществената поръчка се обжалва пред Върховен административен съд, който от своя страна е изпратил запитване към Европейския съд. В края на 2021 г., 5 г. след одобряване на проекта и сключване на договора по ОПДУ все още не може да се направи реалистична прогноза за потенциалния срок за въвеждане на национална схема за електронна идентификация. Ключовата роля на тази мярка за осигуряване на универсално безплатно средство за електронна идентификация и очакваните ефекти за повишено ползване на електронни услуги и електронното управление като цяло, предполагат предприемането на спешни и решителни мерки на политическо ниво за максимално бързо и качествено изпълнение на мярката.

Наличието на национална схема за електронна идентификация би следвало да има пряк положителен ефект и върху друга ключова мярка, която не се изпълнява към момента – „Изграждане и внедряване на система за дистанционно електронно гласуване“.

Пет от ключовите мерки по ПКЕУ 2019-2023 все още не са стартирали, поради непрепознаване на мерките от страна на определените отговорни институции, липса на яснота относно обхвата на съответната мярка, както и проблеми в координацията между различните отговорни институции, които имат отношение към изпълнението им:

- ✓ Въвеждане на Електронно фактуриране с предхождащ анализ и оценка на ефекта от въвеждането, включително и анализ на вече направените реализации на електронно фактуриране;
- ✓ Административно-наказателна дейност;
- ✓ Реализиране на ЦАИС „Единна входна точка“ (ЕВТ);
- ✓ Реализиране на ЦАИС „Национален адресен регистър“;
- ✓ Реализиране на ЦАИС „Гражданска регистрация“.

За минимизиране на риска от неизпълнение или допълнително сериозно забавяне на тези ключови за електронното управление мерки, следва те да се приоритизират и да се предприемат целенасочени действия за отстраняване на идентифицираните проблеми във връзка с тяхната реализация.

Допълнителен специфичен риск за реализацията на три от ключовите мерки посочени по-долу произтича от решението за определяне на административни органи, които при изпълнението на своите функции, свързани с дейности по системна интеграция, възлагат изпълнението на тези дейности на системния интегратор - „Информационно обслужване" АД[148]. Две години след влизането в сила на това решение, все още не е постигната правна сигурност за липса на държавна помощ или допустима такава, при възлагането на дейностите по системна интеграция на ИО АД от административните органи в обхвата на РМС № 727/5.12.2019 г.. По тази причина Управляващият орган на ОПДУ не е обявил процедурите за кандидатстване по три ключови мерки:

[148] РМС № 727 от 5 декември 2019 г.

- ✓ Реализиране на ЦАИС „Единна входна точка“ (ЕВТ),
- ✓ Реализиране на ЦАИС „Национален адресен регистър“, и
- ✓ Реализиране на ЦАИС „Гражданска регистрация“.

По този начин, към изброените по-горе негативни фактори, се добавя и липса на осигурено финансиране по ОПДУ.

За решаването на казуса и минимизиране на риска от неизпълнение/сериозно забавяне в изпълнението на тези ключови за електронното управление проекти, следва да се предприемат своевременно мерки, като консултантът предлага следните възможни решения:

- ✓ С оглед на осигуряване на финансиране по ОПДУ да се предприемат спешни действия за изменение на РМС № 727, като се допусне изключение за тези административни органи. При тази хипотеза трябва да се има предвид и крайният срок за допустимост на разходите по ОПДУ – 31.12.2023; или
- ✓ Да се предвидят средства от държавния бюджет или друг източник на финансиране за реализацията на тези мерки, като отново се пристъпи към спешни действия за тяхното максимално бързо и качествено изпълнение.

Въпрос 4.4 Какви очаквани ползи за гражданите, бизнеса и икономическото развитие може да донесе прилагането на мерките, посочени в Пътната карта?

Намаляването на административната тежест и подобряването на административното обслужване са идентифицирани като двете основни ползи за гражданите и бизнеса. Хоризонталните системи, разработени или надградени през последните пет години (Мерки 69, 70 от ПКЕУ), носят значителни ползи за гражданите и бизнеса и демонстрират положителната тенденция в предлагането и ползването на електронни услуги.

Без съмнение, най-забележимият ефект са спестени време и разходи за гражданите, бизнеса и администрацията. В средносрочен и дългосрочен план ключовите проекти за електронно управление от ПКЕУ 2019-2023 ще допринесат и за: повишено доверие в институциите и прозрачност; намаляване на публичните разходи; намаляване на корупцията; по-благоприятна среда за развитие на бизнеса; гражданската активност и ангажираност.

Мерките по СЦ 1.1, 1.4, 2.1, част от мерките по СЦ 1.3[149] и повечето мерки по СЦ 2.2 за разработване и надграждане на информационни системи, регистри и електронни административни услуги, имат пряк и разпределен във времето положителен ефект за намаляване на административната тежест за гражданите и бизнеса и подобряване на качеството на административното обслужване. Косвени ползи за гражданите и бизнеса имат и мерките по СЦ 1.3. насочени към осигуряване на цифрови решения и споделени ресурси за електронното управление.

[149] Мерките за изграждане и надграждане на НЗИЗ, ГИС базирана електронна платформа „Единна информационна точка“, Надграждане на основните системи на НАП, Надграждане на основните системи на АМ за предоставяне на данни и услуги към външни системи, Централизирана автоматизирана информационна система „Съдебен статус“, Развитие и въвеждане на Институционалната архитектура на НОИ и др.

Намаляването на административната тежест и подобряването на административното обслужване са идентифицирани като двете основни ползи за гражданите и бизнеса и от отговорните за изпълнението на мерките институции в рамките на проведената анкета сред отговорните институции (*Приложение 1*), както и по време на проведените интервюта.

В тази връзка, следва да се отбележи, че Проект „Надграждане на хоризонталните и централизирани системи на електронното управление във връзка с прилагане на Единния модел за заявяване, заплащане и предоставяне на електронни административни услуги“ на ДАЕУ (Мерки 69, 70 от ПКЕУ), има ключова роля за ускоряването на тези процеси. Хоризонталните системи, разработени или надградени през последните пет години, носят значителни ползи за гражданите и бизнеса и демонстрират положителната тенденция в предлагането и ползването на електронни услуги:

✓ Единният портал за достъп до електронни административни услуги (ЕПДЕАУ), на който към момента са публикувани **813 електронни административни услуги** (повечето от тях надградени по мерките от ПКЕУ 2019-2023), достъпни през една входна точка - EGOV.bg, по един и същи начин, по всяко време и от всяка точка по света;

✓ Система за сигурно електронно връчване (ССЕВ), в която към ноември 2021 г. са регистрирани **157 770 потребители, от които 137 964 физически лица и 7 825 фирми.** Обменените съобщения чрез системата към ноември 2021 г. са общо 1 346 208, като почти половината от тях са от 2021 г.:

Фигура 9: Брой изпратени съобщения чрез ССЕВ по години

Източник: данни предоставени от ДАЕУ

✓ Система за справочна и удостоверителна информация (Regix), която **осигурява обмен на данни от ключови регистри**, като по този начин се реализират вътрешни електронни услуги. Системата спестява на гражданите и бизнеса усилия и време, като същевременно има положително въздействие към опазване на околната среда чрез спестяване на огромно количество хартия и икономия на времеви ресурс и позволява налагането на принципа „само веднъж“.

Фигура 10: Общ брой направени заявки към регистри за периода 2018-2021 г.

Източник: данни предоставени от ДАЕУ

Без съмнение, най-забележимият ефект от изпълнението на мерките по ПКЕУ 2019-2023 в краткосрочен план са **спестени време и разходи за гражданите, бизнеса и администрацията**.

В средносрочен и дългосрочен план ключовите проекти за електронно управление от ПКЕУ 2019-2023 ще допринесат и за:

- ✓ Повишено доверие в институциите и прозрачност;
- ✓ Подобряване се събираемостта на приходите;
- ✓ Намаляване на публичните разходи;
- ✓ Намаляване на корупцията;
- ✓ По-благоприятна среда за развитие на бизнеса;
- ✓ Гражданската активност и ангажираност.

Въпрос 4.5 Какви са „научените уроци“ и какви конкретни препоръки могат да бъдат направени въз основа на тях?

Като са взети предвид натрупания опит и „научените уроци“ до момента са формулирани следните препоръки по отношение на бъдещата Пътна карта:

- ✓ Да отпадне съотнасянето на мерките към определени специфични цели;
- ✓ В бъдещата Пътна карта следва да се включват всички мерки от КРР, които имат принос за изпълнение на целите на Стратегията;
- ✓ В бъдещата Пътна карта следва да бъдат включени мерките за развитие на електронното управление, предвидени в ПНИИДИТ, както и проектите, които вече са включени за финансиране в проекта на НПВУ;
- ✓ При включване на мерки е целесъобразно за всяка мярка да има общо описание на индикативни дейности, конкретни измерими резултати (индикатори), които имат принос към целите на Стратегията;
- ✓ При разработване на ПКЕУ следва да бъдат ясно идентифицирани заинтересованите страни, които да бъдат включени активно още на етап планиране;
- ✓ Да бъде въведен ефективен механизъм за постоянен мониторинг;

Този документ е създаден в рамките на проект BG05SFOP001-4.005 ***„Техническа помощ за ДАЕУ за изпълнение на функции по управление на средства от ЕСИФ чрез подкрепа за възстановяване на разходи за хоризонтални дейности“*** *по Оперативна програма „Добро управление” 2014-2020 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от Държавна агенция „Електронно управление” и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган. www.eufunds.bg*

- ✓ Да се обмисли възможността да се въведат работещи механизми за включване на бизнеса и гражданите в процеса на разработване на Пътната карта;
- ✓ В бъдещата пътна карта следва да се прехвърлят ключови за електронното управление мерки, които задължително следва да се изпълнят в следващите три години;
- ✓ В Пътната карта, следва да се включват нови мерки, които са достатъчно зрели. При включване на приоритетни проекти, с оглед катализиране на тяхното изпълнение, следва да се заявят и поемат ясни ангажименти от страна на отговорните институции още на етап планиране;
- ✓ В Пътната карта следва да се предвиждат по-реалистични срокове за изпълнение;
- ✓ Целесъобразно е да бъде предвиден механизъм за подпомагане на отговорните за изпълнение на мерките институции при липса на достатъчен капацитет;
- ✓ Препоръчваме да бъдат въведени механизми, чрез които гражданите и бизнеса да бъдат ангажирани в проектирането и тестването на електронни услуги;
- ✓ Необходимо е да се планират целенасочени действия за провеждане на мащабни информационни кампании, насочени към популяризиране на достъпните услуги, което ще насърчи тяхното използване.

В Пътната карта са включени мерки, чрез които в голяма степен следва да бъдат изпълнени целите на Стратегията. Следва да се отбележи обаче, че по СЦ 2.1 в Стратегията са предвидени индикативни мерки и дейности, насочени към активно включване на гражданите и потребителите при реализирането на електронното управление, докато в ПКЕУ 2019-2023 липсват реципрочни такива, които да са насочени към осигуряване на възможности за ефективен граждански мониторинг и контрол, разширяване на възможностите за получаване на обратна връзка от потребителите и насърчаване участието на потребители и други заинтересовани страни при реализирането на е-управление, както и мерки за информационни кампании и обучения. Подобно разминаване се наблюдава и в СЦ 1.4 по отношение на мерките, насочени към развитието на висококвалифицирани експерти в областта на е-управление. Наличието на такива несъответствия би могло да бъде избегнато при следваща актуализация с извършването на анализ на логиката на интервенцията, с оглед да се осигури логическата свързаност между стратегически цели, очаквани резултати и предвидени мерки, както и проследимост на изпълнението им.

Във връзка с изменението на Стратегията от 2021 г. и факта, че Пътната карта все още не е актуализирана, е установено разминаване между двата документа по отношение на мерките по СЦ 1.4. насочени към развитието и прилагането на нови модели за събиране, обработка, използване и преизползване на данни и увеличаване на достъпа до висококачествени данни, които към момента липсват в ПКЕУ 2019-2023.

С изменението на Стратегията от април 2021 г. от дефиницията на понятието „електронно управление“ са премахнати като субекти органите на съдебната власт,

като е отчетен факта, че органите на съдебната власт (ОСВ) са извън предметното поле на ЗЕУ. Въпреки това ОСВ са запазени в понятийния апарат на Стратегията. Мерки, насочени към ОСВ са включени и по двете стратегически цели в ПКЕУ 2019-2023.

Във връзка с променения подход в дизайна на ПКЕУ 2019-2023 в сравнение с ПКЕУ 2016-2020 и по-конкретно - отпадането на приоритетните дейности, бюджети и индикатори по отделните мерки, следва да се отбележи, че резултатите от проведеното проучване сред отговорните институции показва, че подходът от ПКЕУ 2016-2020 се оценява като по-добър и подходящ. 71% от респондентите са посочили, че наличието на описание на мярката, вкл. приоритетни дейности е добър подход, тъй като дава ясна рамка и предвидимост за реализацията й. Определянето в Пътната карта на индикативен бюджет за изпълнение на всяка мярка/проект е посочено като добър подход от 68% от анкетираните, а определянето на специфични индикатори/очаквани резултати за всяка мярка е оценено като добър подход от 61% от тях, тъй като дава ясна рамка за очакваните конкретни резултати от съответната мярка. За сравнение, едва между 3% и 13% определят като добър подход липсата на тези елементи в Пътната карта. Необходимостта от по-детайлна и ясна рамка на мерките е идентифицирана и от компетентните служители от отговорните за изпълнението на част от мерките институции при проведените интервюта.

Като основни затруднения при изпълнението на проектите, в допълнение към масовия проблем със забавяния, заради обжалвания на обществените поръчки са идентифицирани още:

- ✓ липсата на приоритизиране на мерките на ръководно ниво от съответните отговорни институции,
- ✓ недостатъчно добрата координация между институциите, чието участие е необходимо за изпълнението на мерките (междуведомствена съгласуваност и координация),
- ✓ необходимост от нормативни промени,
- ✓ недостатъчна зрялост на проектите при тяхното стартиране (неясен обхват, промяна в концепцията за изпълнението им, липса на точно определяне на нуждите),
- ✓ липса на капацитет – висококвалифицирани ИТ специалисти,
- ✓ недостатъчно добра и оперативна комуникация както с партньорите/заинтересованите страни, така и с ДАЕУ,
- ✓ твърде оптимистично планиране на сроковете, предвид сложността на проектите.

Съществува сериозен риск за неизпълнение или огромно забавяне в изпълнението на ключови мерки от ПКЕУ 2019-2023. Две години преди изтичане срока на Пътната карта, повече от една трета от мерките (35%) все още изобщо не са стартирали. Съгласно събраната информация, този висок процент на неизпълнение се дължи на различни причини - липса на устойчива и решителна политическа воля, липса на ангажираност (съпротива) от страна на отговорните институции за изпълнение на мерките, липса на ефективна междуведомствена координация на етап планиране на

мерките, липса на капацитет в администрациите. Прилаганият механизъм за мониторинг на мерките (вкл. анализ на причините за забавяне, оказване на съдействие при необходимост и др.) от страна на ДАЕУ, който към момента се извършва основно с официална писмена кореспонденция, не се доказва като достатъчно ефективен.

На базата на извършения детайлен преглед и оценка на ПКЕУ 2019-2023, като са взети предвид натрупания опит и „научените уроци“ до момента, вкл. и чрез преглед на отделни казуси, по-долу са формулирани конкретни препоръки, които могат да бъдат взети предвид при предстоящата актуализация на ПКЕУ с хоризонт до 2025 г.[150]:

- ✓ Предвид факта, че съотнасянето на мерките към определени СЦ няма добавена стойност, както и факта, че много от мерките имат принос към няколко СЦ, препоръчваме този подход да отпадне. Формулирането на резултати в ПКЕУ, които от една страна се различават от предвидените в Стратегията, а от друга - не са измерими, също следва да се избегне при актуализацията;
- ✓ В ПКЕУ 2019-2023 следва да се включват всички мерки от Концепцията за регистрова реформа, които са свързани с електронното управление и имат принос за изпълнение на целите на Стратегията;
- ✓ Предвид идентифицираните разминавания към момента между Стратегията и Пътната карта по отношение на мерките по СЦ 1.4. и 2.1, препоръчваме при актуализацията да бъдат включени допълнителни мерки;
- ✓ В актуализираната пътна карта следва да бъдат включени мерките за развитие на електронното управление, предвидени в ПНИИДИТ, както и проектите, които вече са включени за финансиране в проекта на НПВУ;
- ✓ При включване на мерки в ПКЕУ е целесъобразно за всяка мярка да има общо описание на индикативни дейности, конкретни измерими резултати (индикатори), които имат принос към целите на Стратегията. В Пътната карта следва да бъде заложен и механизъм, който да осигурява известна гъвкавост на етап разработване на детайлно проектно предложение;
- ✓ При разработване на ПКЕУ следва да бъдат ясно идентифицирани заинтересованите страни, които да бъдат включени активно още на етап планиране, за да бъдат изяснени обхвата на съответната мярка, начина на изпълнение, необходимите нормативни промени, механизма за координация между различните администрации/заинтересовани страни, и мерките за ограничаване на потенциалните рискове за изпълнението на проектите, както и да бъдат поети ясни ангажименти от съответните администрации;
- ✓ Да бъде въведен ефективен механизъм за постоянен мониторинг на мерките за електронно управление от страна на ДАЕУ/Министерство на електронното управление (МЕУ), с оглед осигуряване на навременното им и успешно изпълнение (вкл. и чрез вземане на решения на политическо ниво), както и проследяване на реално постигнатите резултати и ефект от успешно приключените проекти;
- ✓ В допълнение към нормативно регламентираното обществено обсъждане, следва да се обмисли възможността да се въведат работещи механизми за включване на бизнеса и гражданите в процеса на разработване на ПКЕУ, така че да бъдат взети предвид техните нужди и предложения, в съответствие с

[150] По информация, предоставена от ДАЕУ

принципа за поставянето на потребителя в центъра. Това може да се реализира под формата на онлайн платформа, чрез която да се провеждат реални дискусии и обсъждания;

- ✓ При следващата актуализация на пътната карта следва да се прехвърлят ключови за електронното управление мерки, които задължително следва да се изпълнят в следващите три години. По експертна оценка на екипа ни това са следните мерки от настоящата Пътна карта: 5, 6, 27, 33, 36-38, 48, 57, 63, 71, 73, **78, 85, 90**;
- ✓ При актуализацията на ПКЕУ следва да бъдат включени нови мерки, които са достатъчно зрели – с ясен обхват, ангажирана отговорна институция и реалистичен хоризонт за изпълнение до 2025 г. При включване на приоритетни проекти, с оглед катализиране на тяхното изпълнение, следва да се заявят и поемат ясни ангажименти от страна на отговорните институции още на етап планиране;
- ✓ Предвид натрупания значителен опит до момента и отчетената средна продължителност за реализация на проектите за е-управление, в Пътната карта следва да се предвидят реалистични срокове за изпълнение;

В по-дългосрочен план е подходящо и целесъобразно да бъде предвиден механизъм за подпомагане на отговорните за изпълнение на мерките институции при липса на достатъчен капацитет, вкл. чрез осигуряване на специализирана експертиза в областта на ИТ с вътрешни за администрацията ресурси. Също така препоръчваме да бъдат въведени механизми, чрез които гражданите и бизнеса да бъдат ангажирани в проектирането и тестването на електронни услуги. Необходимо е също да се планират целенасочени действия за провеждане на мащабни информационни кампании, насочени към популяризиране на достъпните услуги по целеви групи, което ще насърчи тяхното използването.

Дейност 5: Оценка на връзката между Стратегията за развитие на електронното управление 2014-2020 г. и Актуализираната Стратегията за развитие на електронното управление в Република България 2019-2025 г.

Въпрос 5.1 Постигнати ли са приемственост и надграждане чрез актуализираната версия на документа на този за периода 2014-2020?

Чрез извършения детайлен преглед и анализ на двата документа (представени в Дейности 2 и 3) може обосновано да се заключени, че между двете Стратегии, обект на оценка е постигната приемственост, като Стратегията за развитие на електронното управление в Република България 2019-2025 г. чувствително надгражда предходната стратегия.

В допълнение към останалите положителни характеристики на Актуализираната Стратегия, съществено надграждане, спрямо предходната Стратегия е, че неразделна част от нея са: Приложение № 1 - Актуализирана пътна карта за

изпълнение на Актуализираната стратегия за развитие на електронното управление в Република България и Приложение № 2 - Концепция за регистрова реформа.

Актуализацията на Стратегията за развитие на електронното управление в Република България 2019-2023 е в резултат от развитието на нормативната и институционална рамка за е-управление, водещите европейски принципи и приетите стратегически документи в тази област на европейско ниво след 2014 г. Приети са редица стратегически документи на европейско ниво, в т.ч. Стратегията за цифров единен пазар за Европа, Планът за действие на ЕС за електронно управление 2016-2020 и Талинската декларация за е-управление от 6 октомври 2017 г., които налагат актуализация на водещите принципи за е-управление, в съответствие с европейските.

Актуализираната стратегия цели да инкорпорира всички тези промени, като същевременно доразвива визията и надгражда стратегическите цели от Стратегия 2014-2020.

Съществен плюс на Актуализираната стратегия е, че неразделна част от нея са: Приложение № 1 - Актуализирана пътна карта за изпълнение на Актуализираната стратегия за развитие на електронното управление в Република България и Приложение № 2 - Концепция за регистрова реформа.

Дефиницията на понятието „електронно управление“ в Актуализираната стратегия е съществено променена, и то вече не се възприема само като средство за повишаване на ефективността на процесите в администрацията и комуникацията между нея и гражданите и бизнеса (съгласно дефиницията в Стратегия 2014-2020). Съгласно новата дефиниция „Електронното управление е реализиране от административните органи, органите на съдебната власт, лицата, осъществяващи публични функции, и организациите, предоставящи обществени услуги, на правните взаимовръзки, административни процеси и услуги и на взаимодействието с потребителите чрез използване на информационни и комуникационни технологии, осигуряващи по–високо ниво на ефективност на управлението.“

Визията също е чувствително надградена, като поставя потребителя в центъра на административното обслужване и предвижда до 2023 г. да бъде постигната необратима цифрова трансформация на държавната администрация в Република България, чрез:

- ✓ Трансформация на модела на предоставяне на електронни административни услуги, ориентирани към потребителя, чрез промяна на технологичните и административни процеси, които стоят зад тях, с резултат намаляване на административната тежест за гражданите и за бизнеса
- ✓ Изграждане на модерна цифрова администрация
- ✓ Високо ниво на мрежова и информационна сигурност
- ✓ Високо качество на поддръжка на споделените ресурси на е-управлението

В съответствие с текущите към 2019 г. тенденции и приоритети на национално и европейско ниво, документът предвижда и спазването на следните допълнителни принципи в сравнение със Стратегия 2014-2020:

- ✓ поставяне на потребителя в центъра на административното обслужване;
- ✓ проактивно предоставяне на услуги;

- ✓ мрежова и информационна сигурност;
- ✓ наличност на информацията онлайн;
- ✓ електронно уведомяване;
- ✓ отворени данни;
- ✓ прилагане на подход на стандартизация;
- ✓ измеримост;
- ✓ съответствие с архитектурата на е-управлението.

В актуализираната стратегия за всяка стратегическа цел са формулирани специфични цели, с което се фокусират по теми предвидените индикативни мерки и действия. За разлика от Стратегия 2014-2020 са определени отговорни институции за изпълнението на мерките. И в двете стратегии са предвидени и очаквани резултати, като в Стратегия 2014-2020 те са на ниво стратегическа цел, докато в Актуализираната стратегия резултатите са разпределени по специфични цели, което също е положителен подход.

Формулировката на Стратегическа цел 2 от Стратегия 2014-2020 е почти същата като тази в Стратегическа цел 1 на Актуализираната стратегия, но е чувствително надградена като обхват на база на описаните специфични цели и индикативни дейности. Стратегическата цел 2 в Актуализираната стратегия е „Електронно административно обслужване, ориентирано към потребителя“, като е надградена не само като формулировка, но и като обхват, на база на формулираните специфични цели и индикативни мерки.

През 2021 г. е извършена втора актуализация на Стратегията. Актуализирана стратегия за развитие на електронното управление 2019-2025 г. (Стратегия 2019-2025). При актуализацията на Стратегията са взети предвид новоприетите стратегически документи на национално и европейско ниво в областта на електронното управление, сред които Националната програма за развитие „България 2030“, националният стратегически документ „Цифрова трансформация на България за периода 2020 - 2030 г.”, Европейската стратегия за данните, Стратегията на ЕС „Изграждане на цифровото бъдеще на Европа“, Берлинската декларация за цифровото общество и цифрово управление, основано на ценности, подписана по време на Германското председателство на Съвета на ЕС на 8 декември 2020 г. Отчетено е и развитието на нормативната рамка, в т.ч. законодателството в областта на киберсигурността и подзаконовата уредба към него.

Въпрос 5.2 Ефективни ли са двата документа в контекста на правенето на политиката за е-управление и неговото въвеждане и развитие в България до момента?

Стратегията 2014-2020

Въпреки че в периода 2014-2019 са изградени много елементи от електронното управление, както на централно ниво, така и в рамките на отделните институции и са разработени голям брой електронни услуги, подобряването на обслужването на гражданите и бизнеса не е съществено. Развитието на качествени и насочени към потребителя административни услуги е все още в начална фаза, но наложеният темп и тенденции, особено след 2016 г. са положителни. Като се отчете ефектът от

изпълнените дейности и постигнати резултати в изпълнение на Стратегията, може да се заключи, че **Стратегията 2014-2020 не е ефективна**.

Стратегия 2019-2025

Съществен напредък е постигнат по отношение на осигуряването на оперативната съвместимост и цифрови решения, информационни системи и споделени ресурси на електронното управление (специфични цели 1.1. и 1.3.), както и по специфична цел 1.4 за оптимизация на работните процеси в администрацията и промяна на модела на данни за предоставяне на електронни услуги по подразбиране (Digital by default). Въпреки, че по Стратегическа цел 2 напредъкът е недостатъчен, следва да се отчетат постигнатите резултати – 94 надградени/нови регистри, 415 надградени до ниво 3 или 4 услуги, пет проекта за надграждане на секторни системи, като всички те допринасят за целта.

На база на постигнатия напредък до момента и като се вземат предвид проектите в изпълнение може да се заключи, че **Стратегията е ефективна за въвеждането и развитието на електронното управление.**

При оценката на ефективността на двата документа, следва да се подчертае липсата на количествено измерими цели, което не дава възможност да се прецени доколко целите са постигнати. Оценката на ефективността на двата документа е направена на база на измеримите резултати, постигнати съответно в периода 2014-2019 и 2020-2021.

В Стратегията 2014-2020 не е предвиден механизъм за отчитане и докладване на напредъка по изпълнението и по тази причина липсва достатъчно информация за проследяване на нейното изпълнение. За да се оцени нейната ефективност е използвана основно информация по ОПАК и ОПДУ.

Ефективността на документа е оценена на базата на реално постигнати конкретни резултати от проектите, финансирани по ОПАК и ОПДУ, които имат принос към постигане на целите (по-детайлна информация е представена в рамките на Дейност 2), като следва да се подчертае, че формулираните резултати биха били измерими и съответно биха могли да послужат за оценка на ефективността, но за съжаление липсва информация за онези от тях, които са постигнати частично (например 100% от документооборота в между администрациите да се осъществява по електронен път, освен в случаите, установени със закон).

С оглед оптимизиране на доклада тук ще обобщим изводите от направения детайлен преглед в Дейност 2.

На база на наличната информация може да се каже че има известен напредък по част от предвидените в Стратегията очаквани резултати, но като цяло те не са изпълнени или са частично изпълнени – разработен е единния портал за достъп до електронни услуги, но на практика той не функционира, не е въведен в реална експлоатация; надградена е единната среда за обмен на електронни документи, но в нея са вписани само 32 регистъра и обменът на информация между тях е труден, бавен, базиран на споразумения и т.н.; разработени са голям брой електронни услуги, но повечето от тях са на ниво 2 или са рядко използвани и др. Въпреки че в периода 2014-2019 са изградени много елементи от електронното управление, както на централно ниво, така

и в рамките на отделните институции и са разработени голям брой електронни услуги, подобряването на обслужването на гражданите и бизнеса не е съществено. Достъпът до услуги е ограничен, липсва национална схема за електронна идентификация, а хоризонталните и централни системи са в процес на надграждане и въвеждане в реална експлоатация. Развитието на качествени и насочени към потребителя административни услуги е все още в начална фаза, но наложеният темп и тенденции, особено след 2016 г. са положителни.

Като се отчете ефектът от изпълнените дейности и постигнати резултати в изпълнение на Стратегията, може да се заключи, че **Стратегията 2014-2020 не е ефективна**.

Въпреки това следва да се отбележат някои положителни тенденции и промени, които се случват в този период и оказват положително влияние върху електронното управление. В периода 2014-2016 за пръв път се прави опит за налагане на единен подход в политиката на електронното управление основно чрез разработване на първите хоризонтални и централни системи, портали за предоставяне на информация и услуги, както и централизирани обучения за служителите в администрацията. От края на 2016 г., след създаването на ДАЕУ се налага централизиран подход, като усилията се насочват към оперативна съвместимост, централизирано изграждане и интеграция на ресурсите за електронно управление в администрацията. Създадена е и стабилна нормативната и институционална рамка за електронно управление. Голяма част от приоритетните проекти предвидени в Етап 1 на ПКЕУ, както и част от проектите от Етап 2 са в изпълнение и започват да постигат междинни резултати.

Стратегия 2019-2025

Ефективността на документа е оценена на базата на реално постигнати конкретни резултати от проектите, финансирани по ОПДУ и ОПНОИР, взети са предвид и допълнителните дейности и инициативи, предприети от ДАЕУ, вкл. по отношение на нормативни промени, популяризиране на резултати, консултации с гражданите и бизнеса на елементите от единния модел, които са в процес на разработване и др., които имат принос към постигане на целите (Виж Дейност 3).

Съществен напредък е постигнат по отношение на осигуряването на оперативната съвместимост и цифрови решения, информационни системи и споделени ресурси на електронното управление (специфични цели 1.1. и 1.3.), както и по специфична цел 1.4 за оптимизация на работните процеси в администрацията и промяна на модела на данни за предоставяне на електронни услуги по подразбиране (Digital by default), основно чрез проекта за надграждане на хоризонталните и централни системи. Въпреки, че по Стратегическа цел 2 напредъкът е недостатъчен, следва да се отчетат постигнатите резултати – 94 надградени/нови регистри, 415 надградени до ниво 3 или 4 услуги, пет проекта за надграждане на секторни системи, като всички те допринасят за целта.

Въпреки, че липсата на измерими цели, включително и етапни такива за 2021 г. не дава възможност да се прецени доколко те са постигнати, на база на постигнатия напредък до момента и като се вземат предвид проектите в изпълнение може да се заключи, че **Стратегията е ефективна за въвеждането и развитието на електронното управление.**

Въпрос 5.3 Адресират ли стратегическите документи и пътните карти към тях реалните нужди до момента от електронно управление в България?

За да се отговори на този въпрос, са взети предвид някои фактори, свързани с темпове на растеж/намаляване на населението; възрастово разпределение; икономически растеж/спад, културни норми и очаквания и др. представени детайлно в отговора на въпроса по-долу.

Стратегия 2014-2020 и Пътната карта за нейното изпълнение

Като се вземе предвид направения анализ, може да се заключи, че Стратегическа цел 1 „Предоставяне на качествени, ефективни и леснодостъпни електронни услуги за гражданите и бизнеса“ адресира реалните нужди от електронно управление. Пътната карта 2016-2020 също е в съответствие с актуалните нужди, тъй като предвижда електронизиране на най-често използваните услуги и разработването на национална схема за електронна идентификация. На база на постигнатите резултати в периода 2014-2019 г. обаче следва да се признае, че Стратегията не е успяла да адресира нуждите, нито да изпълни целта си за предоставяне на качествени, ефективни и леснодостъпни електронни услуги.

Стратегия 2019-2025 и Пътната карта за нейното изпълнение

В Актуализираната стратегия потребителят е поставен в центъра. Като се вземе предвид постигнатото до момента може да се твърди, че постигнатите резултати допринасят съществено за адресиране на реалните нужди от електронно управление. Въпреки това, усилията следва да се насочат към минимизиране на дигиталното разделение, чрез опростяване на услугите и повишаване нивото на дигитални умения.

За да може обосновано да се отговори на този въпрос, следва да се вземат предвид някои фактори, свързани с темпове на растеж/намаляване на населението; възрастово разпределение; икономически растеж/спад, културни норми и очаквания и др. В тази връзка по-долу сме разгледали някои ключови за електронното управление фактори.

През 2020 г. населението на България е 6,92 млн. души. През последните десетилетия се наблюдават демографски процеси на намаляване на населението, съчетано с изместване на възрастовата структура. През 2020 г. 59,3% от населението е на възраст между 20 и 64 години, спрямо 61,2% през 2015 г. (виж Фигура 11). В същото време се наблюдава разлика във възрастовата структура на живеещите в градове и тези в села, като застаряването в селските райони значително надхвърля това в градовете (виж **Error! Reference source not found.**). **Тези процеси на застаряване, както и концентрирането на възрастното население в селските райони следва да се отчитат при планиране на нуждите от техническа обезпеченост на достъпа до интернет, както и при дизайна на електронните административни услуги (лесно и интуитивно ползване).**

Фигура 11. Население по възраст, дял, %

Фигура 12. Възрастова структура в градове и села, 2020 г., дял, %

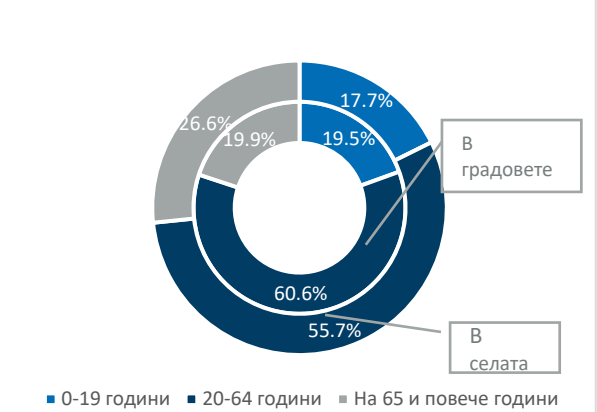

Източник: НСИ

През последните десет години благосъстоянието в страната нараства. БВП на глава от населението достига 8 840 евро през 2020 г. или нарастване със 74% спрямо 2010 г. Коефициентът на заетост се повишава от 47,9% през 2010 г. до 52,7% през 2020 г., а коефициентът на безработица се понижава до 5,1% през 2020 г. спрямо двуцифрена стойност десет години преди това.

Фигура 13. БВП на глава от населението, евро

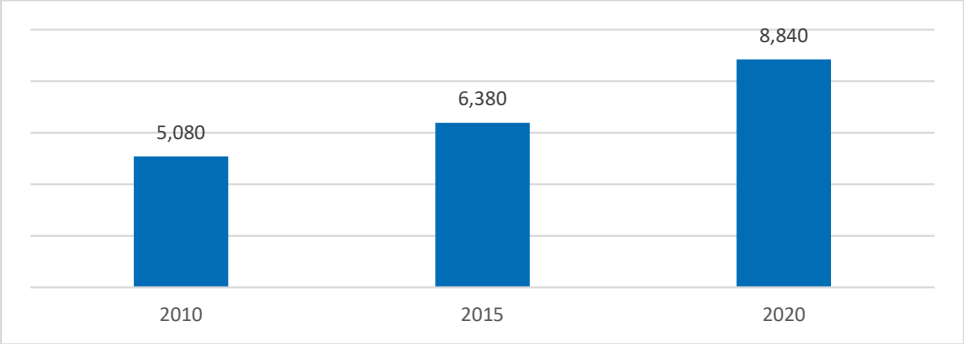

Източник: Евростат

Повишеното благосъстояние води до по-високо потребление на както на трайни стоки, така и на стоки и услуги, които преди това са имали статут на луксозни. Данни за притежаваните от домакинствата стоки за дълготрайна употреба разкриват, че има значително увеличение на дела на домакинствата, които притежават компютри, мобилни телефони и интернет връзка (виж Фигура 14), **което се явява значителен фактор в подкрепа на създаване на технически възможности за взаимодействие с публичната власт по електронен път и предпоставка за използването и развитието на услугите на електронното управление.**

Този документ е създаден в рамките на проект BG05SFOP001-4.005 ***„Техническа помощ за ДАЕУ за изпълнение на функции по управление на средства от ЕСИФ чрез подкрепа за възстановяване на разходи за хоризонтални дейности“*** *по Оперативна програма „Добро управление” 2014-2020 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от Държавна агенция „Електронно управление” и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган. www.eufunds.bg*

Фигура 14. Дял на домакинствата по притежание на стоки за дълготрайна употреба, %

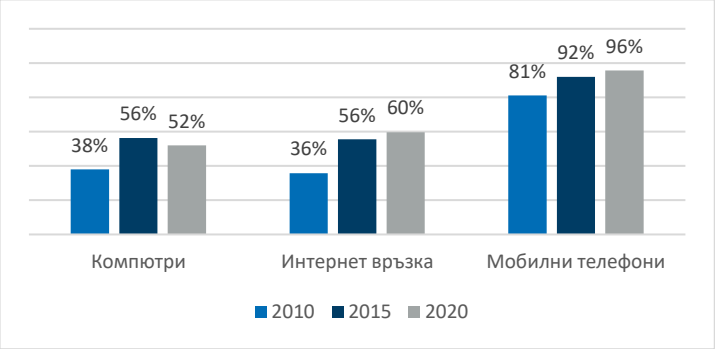

Източник: НСИ

Делът на домакинствата, които имат широколентов достъп до интернет през 2020 г. е 79%, което е значително увеличение спрямо 26% през 2010 г. и 59% през 2015 г. (виж Фигура 15). Прави впечатление, че през последните три години нарастването на мобилния широколентов достъп изпреварва ръста на фиксирания достъп. Въпреки това, страната като цяло изостава спрямо средните стойности за Европейския съюз (89% през 2020 г. за ЕС27), като в същото време се наблюдават и значителни регионални дисбаланси в достъпа до интернет. **Едва 65% от домакинствата, които живеят в селски райони имат достъп до интернет, спрямо 86% за домакинства, които живеят в градовете през 2020 г.** Тази разлика намалява във времето, но все още остава значителна и надхвърля средните стойности за ЕС27. **Въпреки това, може да се твърди, че (особено в градовете) достъпът до интернет е с относително добро качество, което от своя страна подтиква хората да използват глобалната мрежа по-често, включително за комуникация с администрацията.**

Фигура 15. Дял на домакинствата с широколентов достъп до интернет, 2020 г., %

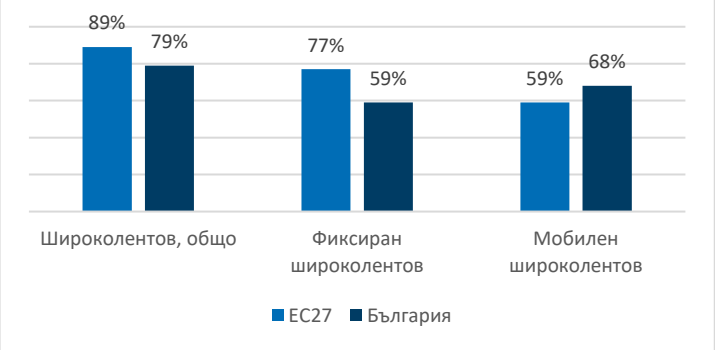

Източник: Евростат

По данни на Евростат, 69% от хората в България са използвали интернет поне веднъж на седмица през 2020 г., а делът на тези, които използват интернет всеки ден е 62%. И двете стойности са значително по-ниски от средните за ЕС27 – съответно 86% и 80%. Глобалната мрежа се използва основно за комуникация (телефонни или видеоразговори, както и текстови съобщения), участие в социални мрежи и намиране на информация за стоки и услуги. Електронна поща използват 43% от лицата, а 13% ползват възможностите за онлайн банкиране (виж Фигура 16). Данните показват, че глобалната мрежа се използва основно за общуване и забавление и в много по-малка степен за извършване на типични или ежедневни дейности от административен,

Този документ е създаден в рамките на проект BG05SFOP001-4.005 ***„Техническа помощ за ДАЕУ за изпълнение на функции по управление на средства от ЕСИФ чрез подкрепа за възстановяване на разходи за хоризонтални дейности“*** *по Оперативна програма „Добро управление” 2014-2020 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от Държавна агенция „Електронно управление” и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган. www.eufunds.bg*

финансов или икономически характер. В този смисъл е интересно да се проучи дали това е дължи на предпазливост, липса на знания или липса на опит за извършване на такива дейности (например онлайн пазаруване, онлайн банкиране или комуникиране по електронен път с държавната или местна администрация). **Също така тези характеристики на най-често извършваните дейности в интернет показват, че услугите на електронното правителство, които са насочени към крайни потребители (физически или юридически лица) следва да са относително лесни за използване и да не изискват специфични познания и умения.**

Фигура 16. Дейности в Интернет, 2020 г., дял на лицата, %

Източник: Евростат

Данните относно **домакинствата, които не използват интернет в къщи показват, че половината от тях смятат, че нямат такава нужда.** Останалите основни причини, които са посочени, са липсата на умения и високите разходи, свързани със закупуването на оборудване и достъпа до интернет (виж Фигура 17). **В този смисъл по-широкото използване на услугите на електронното управление от физическите лица зависи в значителна степен от добавената стойност, които тези услуги биха имали за лицата, изразяваща се в спестяване на време, финансови разходи или по-високо удобство на използване.** В същото време трябва да се следи достъпът до електронни услуги да не обвързан (пряко или косвено) от финансовото положение или образователния ценз на потребителя на услугата (например, висока или допълнителна такса за получаване на електронен идентификатор, инсталиране и/или поддръжка и актуализация на софтуер, възможност за получаване на идентификатор единствено на определени физически места и т.н.).

Този документ е създаден в рамките на проект BG05SFOP001-4.005 ***„Техническа помощ за ДАЕУ за изпълнение на функции по управление на средства от ЕСИФ чрез подкрепа за възстановяване на разходи за хоризонтални дейности“*** *по Оперативна програма „Добро управление” 2014-2020 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от Държавна агенция „Електронно управление” и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган. www.eufunds.bg*

Фигура 17. Причини за липса на достъп до интернет в къщи, 2019 г., дял на домакинства без достъп, %

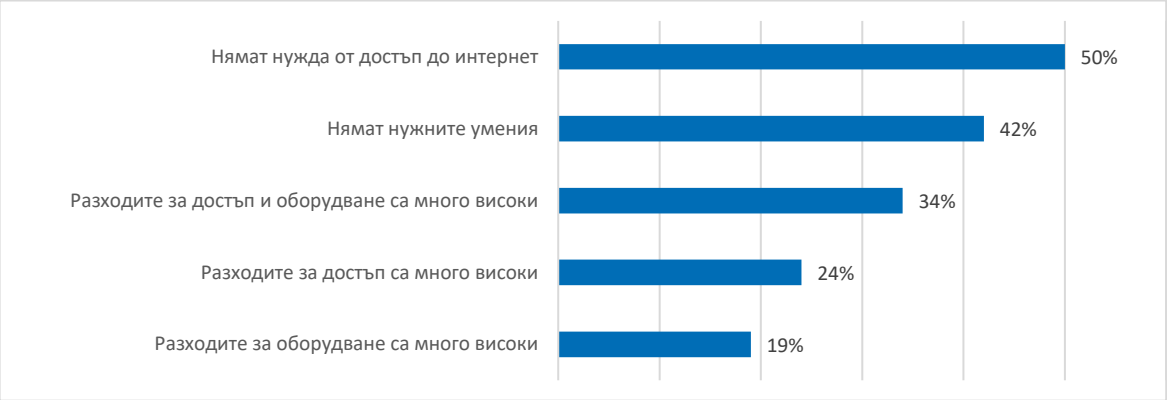

Източник: Евростат

Нивото на дигитални умения на лицата в България като цяло е по-ниско спрямо средното в Европейския съюз – 38% от лицата са с ниски общи дигитални умения[151] спрямо 29% в ЕС (виж *Фигура* 18). Едва 11% са с по-високи от базовите общи дигитални умения, а в ЕС този дял е 31%. **Като цяло тези данни подкрепят тезата, че за широкото използване на услуги на електронното правителство е препоръчително съответните интерфейси и дизайн да са максимално интуитивни и лесни за използване.**

Фигура 18. Дигитални умения на лицата, 2019 г., %

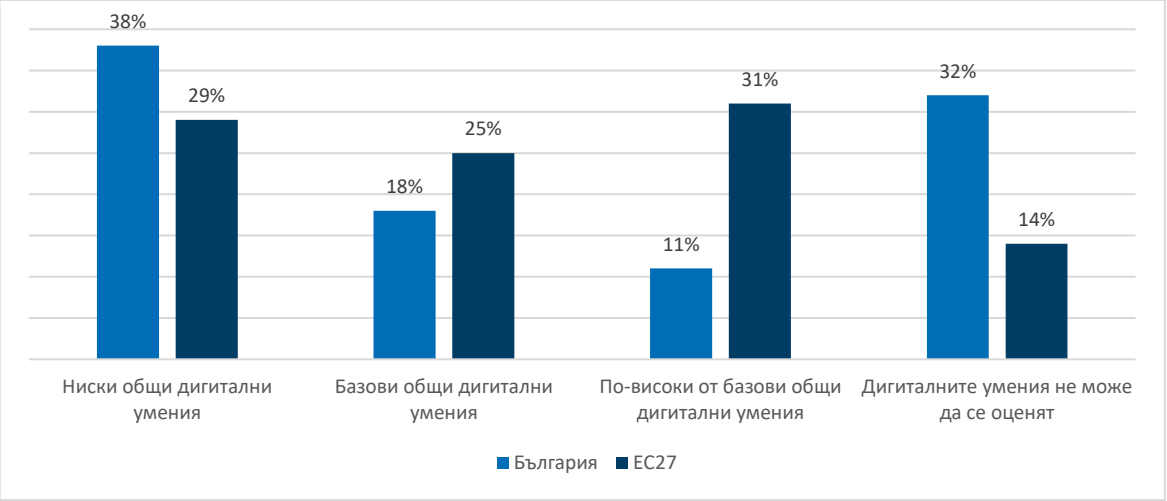

Източник: Евростат

[151] Дигиталните умения отчитат уменията на лицето в четири направления: *информационни умения* (копиране/преместване на файл/папка, запазване на файл в онлайн пространство, получаване на информация от уебсайтове на публични институции, намиране на информация за стоки и услуги, търсене на информация, свързана със здравето); *комуникационни умения* (пращане/получаване на електронна поща, участие в социални мрежи, телефонен/видео разговор по интернет, качване/споделяне на съдържание на уебсайт); *умения за решаване на проблеми* (трансфер на файлове между компютри/устройства, инсталиране на програми/апликации, промяна на настройки на програми/апликации, онлайн пазаруване, онлайн продажба, използване на онлайн образователни ресурси, интернет банкиране); *софтуерни умения* (използване на програми за обработка на текст, електронни таблици, на снимки/видео/аудио съдържание, създаване на презентации, използване на функции в електронни таблици, писане на код на език за програмиране). Лице има ниски общи дигитални умения ако е посочило, че не е използвало до 3 умения във всяко от четирите направления през последните 3 месеца. Дигиталните умения на лица, които не са използвали интернет през последните 3 месеца, не може да се оценят.

Този документ е създаден в рамките на проект BG05SFOP001-4.005 ***„Техническа помощ за ДАЕУ за изпълнение на функции по управление на средства от ЕСИФ чрез подкрепа за възстановяване на разходи за хоризонтални дейности“*** *по Оперативна програма „Добро управление” 2014-2020 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от Държавна агенция „Електронно управление” и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган. www.eufunds.bg*

По отношение на компаниите, нивото на достъп до интернет е съпоставимо с това в ЕС. По данни на Евростат през 2019г. 94% от предприятията в страната имат достъп до интернет спрямо 97% в ЕС27. В същото време, **делът на заетите в предприятията, които използват компютър или имат достъп до интернет, е по-нисък спрямо средното за ЕС** (виж. Фигура 19). През 2020 г. едва 52% от предприятията в България са имали фирмен уебсайт спрямо 77% в ЕС27.

Фигура 19 Дял на заетите лица, които използват компютър и достъп до интернет, %

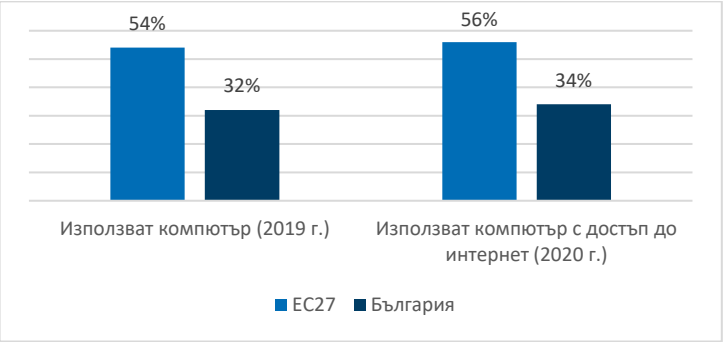

Източник: Евростат

Използването на интернет и електронни услуги от гражданите за взаимодействие с органите на публичната власт е на относително ниско ниво. **Едва 27% от лицата посочват, че пред последната година са взаимодействали с публичните власти чрез уебсайтовете им.** Още по-ниски са дяловете на лицата, които са посочили, че са получили информация онлайн или са свалили/подали формуляри (виж Фигура *20* 20). Нивото остава ниско дори ако се разглеждат само лица, които са използвали интернет през последната година. 45% от лицата, които не са изпращали попълнени формуляри към администрацията посочват, че това не е било нужно.

Фигура 20 . Дейности на лицата чрез уебсайтове на е-правителство през последните 12 месеца, 2020 г., %

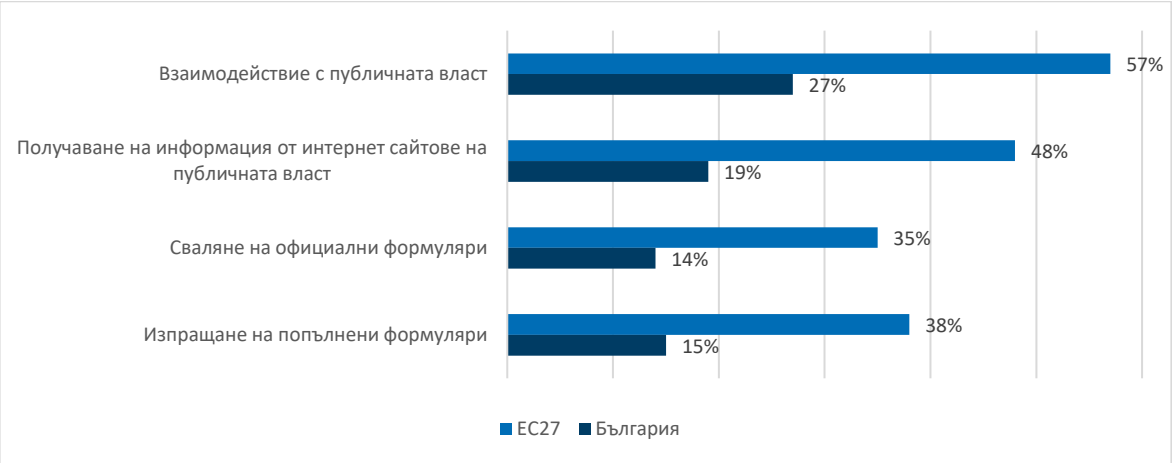

Източник: Евростат

Този документ е създаден в рамките на проект BG05SFOP001-4.005 ***„Техническа помощ за ДАЕУ за изпълнение на функции по управление на средства от ЕСИФ чрез подкрепа за възстановяване на разходи за хоризонтални дейности“*** *по Оперативна програма „Добро управление” 2014-2020 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от Държавна агенция „Електронно управление” и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган. www.eufunds.bg*

Сходни са резултатите от социологическо представително проучване, проведено от ДАЕУ през ноември 2020 г.[152], относно обществените нагласи по отношение на същността, целите, основните приоритети и очаквани резултати от електронното управление в страната. Почти **85% от участниците са посочили, че най-често взаимодействат със служител на гише**, когато трябва да влизат в контакт с административни структури. Този метод за контакт е предпочитан за хората, живеещи в села, както и по-възрастното население. **Интернет е предпочитан вариант за едва 4,4% от всички участници, а по мейл – за 2% от участниците**. Електронните канали са избирани по-често от лицата, живеещи в столицата и областните градове, както и лица в активна трудова възраст. В сравнение с аналогично проучване през предходните години, делът на предпочитащите личен контакт е нараснал (79,9% през 2019 г.), а този на предпочитащи електронни канали за контакт се е понижил (7% за уеб сайт и 2,8% за имейл през 2019 г.).

Като цяло делът на ползващите административни електронни услуги нараства спрямо 2017 г., когато за първи път е проведено такова проучване, **като лицата, които ползват такива услуги са предимно от големи градове, до 45 години и с висше образование.** Профилът на лицата, които са посочили, че не са ползвали такива услуги е лица от малки градове и села, до 25 години или над 45 години, със средно или по-ниско образование.

Проучването и статистическите данни за достъпа до интернет очертава две основни групи лица според тяхната отвореност към взаимодействието с администрацията по електронен път. Първата група живеят основно в големите градове, в активна трудова възраст, с високо образование и относително високи доходи. Тази група лица има относително качествен достъп до глобалната мрежа и се възползва от електронните услуги. Втората група (живеещи в малки градове и села, с относително ниско образование и/или доход) е предпазлива към електронните услуги, като в същото време ограниченото им използване е вероятно да се дължи отчасти на лошата обезпеченост по отношение на свързаността към мрежата, както и ограничени дигитални умения.

Почти 72% от лицата, които са посочили, че са използвали електронни административни услуги през последната година, оценяват тяхното качество като добро или много добро, а делът на негативните оценки „лошо“ и „не особено добро“ е 5,5%.

Сред основните причини хората да не използват електронни административни услуги са **липсата на умения за работа с компютър и интернет (62,3%** от всички участници в проучването), **опасения относно поверителността или сигурността (46,3%) и липса на информация за предоставяни електронни услуги (40,5%).**

Стратегия 2014-2020 и Пътната карта за нейното изпълнение

Като се вземе предвид направения анализ по-горе, може да се заключи, че Стратегическа цел 1 „Предоставяне на качествени, ефективни и леснодостъпни

152 Резултатите от проучването са предоставени на Екорис от ДАЕУ.

електронни услуги за гражданите и бизнеса“ адресира реалните нужди от електронно управление. Пътната карта 2016-2020 също е в съответствие с актуалните нужди, тъй като предвижда електронизиране на най-често използваните услуги и разработването на национална схема за електронна идентификация. В допълнение в Пътната карта е предвидено условие при изпълнение на проектите да бъде предвидена фаза на проучване, по време на която да се дефинират потребителските нужди, да се проведат предварителни тестове с потребители и да се изработи план, по който да се адресират нуждите.

На база на постигнатите резултати в периода 2014-2019 г. (Виж Дейност 2), обаче следва да се признае, че Стратегията не е успяла да адресира нуждите, нито да изпълни целта си за предоставяне на качествени, ефективни и леснодостъпни електронни услуги.

Стратегия 2019-2025 и Пътната карта за нейното изпълнение

В Актуализираната стратегия потребителят е поставен в центъра (Стратегическа цел 2), като дори мерките предвидени в Стратегическа цел 1, насочени към администрацията, са свързани с постигане на оперативна съвместимост, споделени ресурси, надграждане на хоризонталните системи, осигуряване на информационни системи и ресурси, които да подпомогнат предоставянето на качествени, персонализирани услуги, по един и същ начин, по всяко време, от всяка точка. Пътната карта към стратегията предоставя информация за мерките, чрез които следва да се постигнат тези цели. Отново е предвидена мярка за електронна идентификация, мярка за предоставяне на проактивни услуги, изграждане на национална здравна информационна система, надграждане на регистрите, с оглед осигуряване на оперативна съвместимост и обмен на данни, изграждане/надграждане на портали. В този смисъл, Стратегията и Пътната карта адресират нуждите от електронно управление.

Към момента на ЕПДЕАУ са налични 1328 услуги, като 813 от тях са електронни, като към портала са присъединени 465 администрации, вкл. общински, областни и териториални, което до голяма степен е постигнато в периода на действие на Актуализираната стратегия. Като се вземат предвид постигнатото до момента и добрите примери (представени детайлно в Дейности 3 и 4) може да се твърди, че постигнатите резултати допринасят съществено за адресиране на реалните нужди от електронно управление. Въпреки това, усилията следва да се насочат към минимизиране на дигиталното разделение, чрез опростяване на услугите и повишаване нивото на дигитални умения.

*Фигура **20**. Статистика от ЕПДЕАУ към 20.12.2021 г.*

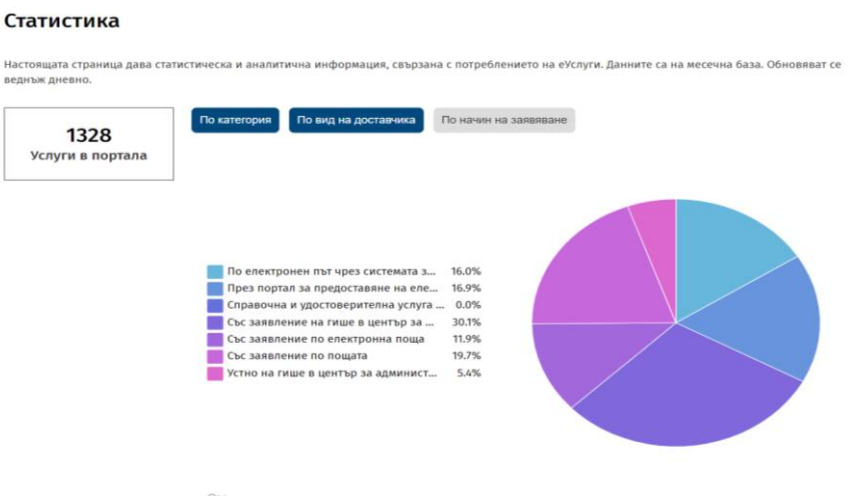

Източник: https://egov.bg/wps/portal/egov/statistika

Въпрос 5.4 Предоставят ли двете стратегии ясна и всеобхватна рамка за въвеждане, осъществяване и развитие на електронно управление в България?

Стратегия 2014-2020

На базата на извършените анализи и проучвания в рамките на настоящата оценка, може да се заключи, че предоставената рамка не е всеобхватна и достатъчно ясна.

Стратегия 2019-2025

Актуализираната стратегия предоставя всеобхватна и сравнително ясна рамка. При запазване на приемственост с предишната стратегия са чувствително надградени стратегическите цели. Предвидени са и специфични цели, чрез които се фокусират усилията по различни теми. Съществен плюс на Актуализираната стратегия е, че неразделна част от нея са: Приложение № 1 - Актуализирана пътна карта за изпълнение на Актуализираната стратегия за развитие на електронното управление в Република България и Приложение № 2 - Концепция за регистрова реформа.

Единствената слабост на Стратегия 2019-2025 е липсата на измерими цели, което на практика не дава яснота за нивото на амбиция по Стратегията.

Двете стратегии са разгледани детайлно в Дейности 2 и 3, като в тази връзка в рамките на този въпрос са представени само обобщения на извършения анализ и изводи.

Стратегия 2014-2020

Стратегията въвежда рамка за електронното управление към 2014. Чрез предвидените стратегически цели, мерки и приоритети, както и предложения модел за управление и координация. Въпреки това поставените цели са неизмерими, не е ясно кои са отговорните институции за изпълнение на мерките, липсва пътна карта за изпълнение. Липсва и механизъм за наблюдение и докладване на постигнатите резултати и цели. В допълнение липсата в началото на периода на национално определени изисквания

и правила за оперативна съвместимост, води до прилагането на различни и несъгласувани подходи и това резултира в изолираност и неизползваемост на постигнатите резултати. В този смисъл не може да се каже, че рамката е всеобхватна и достатъчно ясна.

Стратегия 2019-2025

Актуализираната стратегия предоставя всеобхватна и сравнително ясна рамка. В документа са инкорпорирани всички ключови промени в стратегическата и нормативна рамка, доразвита е визията и дефиницията на електронното управление, заложени са допълнителни принципи. При запазване на приемственост с предишната стратегия са чувствително надградени стратегическите цели. Предвидени са и специфични цели, чрез които се фокусират усилията по различни теми.

Съществен плюс на Актуализираната стратегия е, че неразделна част от нея са: Приложение № 1 - Актуализирана пътна карта за изпълнение на Актуализираната стратегия за развитие на електронното управление в Република България и Приложение № 2 - Концепция за регистрова реформа.

Единствената слабост на Стратегия 2019-2025 е липсата на измерими цели, което на практика не дава яснота за нивото на амбиция по Стратегията.

Въпрос 5.5 Осигурява ли се постигането на добавена стойност за гражданите, бизнеса и администрацията от електронното управление чрез така програмираните стратегии и тяхното изпълнение до момента?

Стратегия 2014-2020

В рамките на периода на нейното действие развитието на административни услуги е все още в начална фаза, но наложеният темп и тенденции за качествени и насочени към потребителя услуги, особено след 2016 г. са положителни. Въпреки това, в периода от 2014 г. до 2019 г. подобряването на обслужването на гражданите и бизнеса не е съществено и в този смисъл **Стратегия 2014-2020 няма добавена стойност за гражданите и бизнеса.**

Стратегия 2019-2025

Стратегията поставя потребителя (гражданите и бизнеса) в центъра, чрез рамката от стратегическите и специфичните си цели, както и чрез предвидените мерки в Пътната карта за нейното изпълнение. В резултат от радикално промененият подход след 2016 и промяна в модела на провеждане на политиката в областта на електронното управление от децентрализиран към централизиран, в периода на действие на Стратегия 2019-2023 се постигат и осезаеми резултати. Тенденцията за увеличаване използването на разработените системи и услуги в последните две години позволява категорично да се заключи, че **Стратегията 2019-2025 има добавена стойност за гражданите, бизнеса и администрацията**.

Стратегия 2014-2020

В рамките на периода на нейното действие са станали достъпни голям брой електронни услуги, изградени са информационни системи за вътрешен документооборот и са създадени връзки между електронните бази данни на различни

структури на държавната администрация. Всички тези резултати обаче, остават неструктурирани и слабо координирани. Не е създадена и единна концепция за начина на идентификация при използването на електронни услуги. Поради тази причина гражданите и бизнеса не могат да се възползват в достатъчна степен от внедрените информационни системи и оптимизираните вътрешните работни процеси.

Развитието на административни услуги е все още в начална фаза, но наложеният темп и тенденции за качествени и насочени към потребителя услуги, особено след 2016 г. са положителни. Въпреки това, в периода от 2014 г. до 2019 г. подобряването на обслужването на гражданите и бизнеса не е съществено и в този смисъл Стратегия 2014-2020 няма добавена стойност за гражданите и бизнеса.

Стратегия 2019-2023 (2025)

Стратегията поставя потребителя (гражданите и бизнеса) в центъра, чрез рамката от стратегическите и специфичните си цели, както и чрез предвидените мерки в Пътната карта за нейното изпълнение.

В резултат от радикално променениият подход след 2016 и промяна в модела на провеждане на политиката в областта на електронното управление от децентрализиран към централизиран, с оглед постигане на висока степен на ефективност, координация и контрол, в периода на действие на Стратегия 2019-2023 се постигат и осезаеми резултати. Системите, разработени на предишния етап, влизат в експлоатация и същевременно се интегрират, за да работят в единна среда. Има промяна в политиката към осигуряване на оперативна съвместимост и обмен на данни между администрациите, така че гражданите и бизнесът да могат да почувстват реалната полза от електронното управление. Разработен е Единен модел за заявяване, заплащане и предоставяне на електронни административни услуги през Единния портал за достъп до електронни административни услуги (ЕПДЕАУ). Към момента чрез него се реализират над 800 електронни услуги за гражданите и бизнеса.

Фигура 21. Статистика от ЕПДЕАУ към 20.11.2021 г.

Източник: Предоставена от ДАЕУ

Фигура 22. Статистика от ЕПДЕАУ към 20.11.2021 г.

Източник: Предоставена от ДАЕУ

Надградена е системата за сигурно електронно връчване, която осигурява канал за комуникация с администрацията по електронен път, като гарантира сигурност и защитеност, доказателствена тежест на комуникацията, гаранция за автентичност на обменените документи, удостоверява времето на изпращане и получаване.

Фигура 23. Статистика за Системата за сигурно електронно връчване към 20.11.2021 г.

Източник: Предоставена от ДАЕУ

Представените статистически данни по-горе демонстрират тенденция за увеличаване използването на разработените системи и услуги в последните две години, която позволява категорично да се заключи, че Стратегията 2019-2025 има добавена стойност за гражданите, бизнеса и администрацията.

Въпрос 5.6 Какви са основните рискове за постигане на заложените цели, които следва да бъдат отчетени в оставащия период на действие на стратегическия документ до 2025 г.?

Структурните промени от декември 2021 г., чрез които се създава Министерство на електронното управление (МЕУ) и свързаните с това организационно, техническо и функционално преструктуриране, както и необходими изменения в нормативните

Този документ е създаден в рамките на проект BG05SFOP001-4.005 ***„Техническа помощ за ДАЕУ за изпълнение на функции по управление на средства от ЕСИФ чрез подкрепа за възстановяване на разходи за хоризонтални дейности“*** *по Оперативна програма „Добро управление” 2014-2020 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от Държавна агенция „Електронно управление” и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган. www.eufunds.bg*

и стратегическите документи налагат да бъде отчетен рискът от забавяне на някои процеси.

Друг риск за постигане на целите на Стратегията е високия брой (и процент) на мерките, чието изпълнение все още не е стартирало – 32 бр. (36% от предвидените мерки в ПКЕУ 2019-2023). Неизпълнението на част от тези мерки и дори сериозното им допълнително забавяне би имало негативен ефект върху изпълнението на Стратегията. Като се вземе предвид историческия опит до момента, за да се минимизира риска от неизпълнението на тези ключови за електронното управление мерки, следва да се предприемат последователни и решителни мерки на национално ниво за тяхното приоритизиране и максимално бързо и качествено изпълнение.

За да се адресира рискът от забавяне в стартирането на ключови проекти, поради забавено одобрение на бъдещите източници на финансиране (НПВУ и ПНИИДИТ), следва да се вземе решение на национално ниво и да стартира предварително изпълнение на приоритетните проекти (преди одобрение на Плана и Програмата), като се осигурят необходимите условия, правила и финансови ресурси.

При оценка на рисковете, следва да се вземат предвид структурните промени от декември 2021 г., чрез които се създава Министерство на електронното управление (МЕУ). Това от една страна демонстрира политическа воля и ангажимент за развитие на електронното управление и запазване на наложения централизиран подход, от друга страна на базата на историческия опит при структурни промени ще доведе до известно забавяне, предвид структуриране на новото министерство – организационно, техническо, функционално. Това е свързано и с определянето на нови административни звена в рамките на министерството със съответните функции и отговорности във връзка с електронното управление. Тази структурна промяна ще наложи изменения както в нормативните документи, определящи рамката на електронното управление, така и в Стратегията за електронно управление, с оглед отразяване на функциите на Министъра за електронно управление, вкл. и за координацията, управлението, контрола и комуникацията по изпълнението на актуализираната Стратегия за развитие на е-управление в Република България 2019-2025 г. Във връзка с това следва да се отчете рискът от забавяне на някои процеси с около 3 до шест месеца[153].

МЕУ следва да продължи да прилага последователна политика за своевременно актуализиране на правната рамка, съгласно измененията в европейското законодателство и стратегическите документи, с оглед осигуряване на своевременна реакция и регламентиране на обществените отношения в областта на електронното управление съобразно актуалните тенденции и приоритети.

Друг ключов риск за постигане на целите на Стратегията е високия брой (и процент) на мерките, чието изпълнение все още не е стартирало – 32 бр. (36% от предвидените мерки в ПКЕУ 2019-2023). Освен това, въпреки, че част от мерките формално се отчитат със статус „в изпълнение“ на практика по тях не се извършват конкретни дейности в момента. Част от тези проекти (Виж Дейност 3 и 4, където е представен

[153] Експертна оценка на консултанта на базата на исторически опит при сходни промени.

списък) са ключови за постигане целите на Стратегията и са идентифицирани като приоритетни още през 2016 г., което е препотвърдено през 2019 с актуализацията на Пътната карта и тяхното прехвърляне/включване в нея.

Неизпълнението на тези мерки и дори сериозното им допълнително забавяне би имало негативен ефект върху изпълнението на Стратегията, предвид че резултатите от тях са важни за електронното управление.

Като се вземе предвид историческия опит до момента, за да се минимизира риска от неизпълнението на тези ключови за електронното управление мерки, следва да се предприемат последователни и решителни мерки на национално ниво за тяхното приоритизиране и максимално бързо и качествено изпълнение.

Ключови проекти за развитие на електронното управление и постигане на целите на Стратегията са включени в НПВУ, като предвид забавянето в неговото одобрение и мащабността/обхвата на тези проекти е възможно да не се изпълнят в срок до 2025 г. Другият финансов инструмент, чрез който се предвижда да бъдат финансирани бъдещите мерките, свързани с данните и киберсигурността е ПНИИДИТ. Програмата също все още не е одобрена, а като се вземат предвид предстоящите структурни промени (прехвърляне на Програмата към новото Министерство на иновациите и растежа, последващо структуриране на управляващ орган, акредитиране и др.) със сравнителна сигурност може да се прогнозира сериозно забавяне в старта на първите процедури по Програмата.

За да се адресира рискът от забавяне в стартирането на ключовите проекти, поради забавено одобрение на източниците на финансиране, следва да се вземе решение на национално ниво и да стартира предварително изпълнение на приоритетните проекти (преди одобрение на Плана и Програмата), като се осигурят необходимите условия, правила и финансови ресурси.

Въпрос 5.7 Могат ли установените слабости да бъдат адресирани чрез изменение или допълване на действащия документ?

За да бъдат адресирани установените слабости се налага изменение на документите.

Препоръчваме заедно със Стратегията да бъдат актуализирани и Приложенията към нея – Пътната карта и Концепцията за регистрова реформа. Като се вземе предвид предложението за Решение за създаване на политическа програма „Път към цифровото десетилетие“ с хоризонт 2030 г., както и приетата национална стратегическа рамка до 2030 г. препоръката ни е новата Стратегия за електронно управление да бъде с хоризонт до 2030 г.

Конкретните слабости на Актуализираната стратегия и Пътната карта за нейното изпълнение са разгледани детайлно в рамките на Дейности 3 и 4, където са представени детайлни препоръки и конкретни предложения за тяхното преодоляване (Въпроси 3.9 и 4.5).

За да бъдат адресирани установените слабости се налага изменение на документите.

Препоръчваме заедно със Стратегията да бъдат актуализирани и Приложенията към нея – Пътната карта и Концепцията за регистрова реформа. В момента между Стратегията и Пътната карта, както и между Пътната карта и Концепцията за регистрова реформа са установени известни несъответствия и разминавания. В случай, че се приеме препоръката за едновременно актуализиране на трите документа, както и за промяна на структурата Стратегията (отпадане на изброяването на всички мерки и резултати), тези несъответствия ще бъдат избегнати.

Като се вземе предвид предложението за Решение за създаване на политическа програма „Път към цифровото десетилетие“[154] с хоризонт 2030 г., както и приетата национална стратегическа рамка до 2030 г. („Национална програма за развитие: България 2030“[155] и „Цифрова трансформация на България за периода 2020 - 2030 г.”[156]), препоръката ни е новата Стратегия за електронно управление да бъде с хоризонт до 2030 г. Предвид факта, че в Проекта за програмата „Път към цифровото десетилетие“ се предвижда държавите-членки да представят национални стратегически пътни карти за цифровото десетилетие (до 2030) до 6 м. от нейното одобряване, както и необходимостта от разработване на качествена система за наблюдение на Стратегията и Пътната карта, препоръчваме подготовката на новата Стратегия и Пътна карта да стартира и да се извърши през 2022 г., като се съобрази и с Насоките на ЕК след приемане на програмата „Път към цифровото десетилетие“ (очаквано в началото на 2022 г.).

Въпрос 5.8 Кои мерки и дейности следва да се продължат и какви нови цели, мерки и дейности могат да бъдат предложени?

В съответствие с тенденциите за развитие на европейско ниво, акцентът в бъдеще следва да бъде върху огромния потенциал на данните. В тази връзка се предвижда преминаване към изграждането на единни пространства от данни в публичния сектор. Тези мерки към момента са предвидени в проекта на Програма „Научни изследвания, иновации и дигитализация за интелигентна трансформация“. В Приложение 4 към КРР са предвидени мерки за дигитализиране на информационните масиви в администрацията, което е предпоставка за превръщането им в данни. В НПВУ е включен проект за дигитализиране на информационни масиви в администрацията, който следва да стартира възможно най-скоро. Тези мерки следва да бъдат приоритизирани, с оглед на тенденциите за икономика и управление, базирано на данните.

В допълнение, като се вземат предвид някои фактори, които имат влияние и върху електронно управление в бъдеще следва да се приоритизират мерки, насочени към нуждите на гражданите и бизнеса. Услугите следва да са лесно достъпни, да не изискват специфични познания и умения (интерфейси и дизайн, които да са максимално интуитивни и лесни за използване), да имат добавена стойност, изразяваща се в спестяване на време, финансови разходи или по-високо удобство на използване.

[154] https://protect-de.mimecast.com/s/fFn2C46A0pIE4BoUOirJg?domain=eur-lex.europa.eu
[155] https://www.minfin.bg/bg/1394
[156] https://www.mtitc.government.bg/sites/default/files/cifrova_transformaciya_na_bulgariya_za_perioda_2020-2030.pdf

Предвид факта, че основната архитектура (системна и технологична) на електронното управление е изградена и следва да бъде надградена чрез мерките предвидени в ПКЕУ 2019-2023, вкл. чрез надграждане на хоризонталните и централни системи, разработване на референтна архитектура за оперативна съвместимост и на информационна система за централизирано изграждане и поддържане на регистри, надграждане на ключови регистри и информационни системи, доизграждане на електронната съобщителна мрежа и др., в бъдеще усилията следва да се насочат към гъвкави, модулни и лесно приспособими ИТ архитектури в администрациите. Това ще позволи достъп до услуги, независимо от тяхното местоположение, гъвкавост за добавяне/промяна на функционалности, оперативна съвместимост и платформена независимост. Разбира се, процесът по надграждане на системната и технологична архитектура ще бъде постоянен, което следва да се превърне в част от текущите функции на администрациите, обезпечени от бюджета.

В съответствие с тенденциите за развитие (Европейската стратегия за данните и Акта за данните (проект)), акцентът в бъдеще следва да бъде върху огромния потенциал на данните за осъществяването на цифровата трансформация на публичния сектор в България и създаването на иновативни публични услуги. Съгласно Европейската стратегия за данните се предвижда създаването на Единно европейско пространство на данните и прилагането на нови модели за събиране, обработка, използване и повторно използване, съхранение и сигурност на данните.

Това налага България да предприеме инициативи за цялостна промяна на подхода за дигитализация на публичния сектор, което е отразено във Визията за развитие на електронното управление, представена в Актуализираната през 2021 г. Стратегия. В тази връзка се предвижда преминаване към изграждането на единни пространства от данни, в които се прилагат единни, общи модели на данни и се ползва общ стандартизиран инструментариум за работа с данните в публичния сектор. Така ще се изгради технологичната среда за функционирането на икономика и управление, базирани на данните. Тези мерки към момента са предвидени в проекта на Програма „Научни изследвания, иновации и дигитализация за интелигентна трансформация“ (ПНИИДИТ).

В Концепцията за регистрова реформа (Приложение 4 към КРР) са предвидени мерки за дигитализиране на информационните масиви в администрацията, което е предпоставка за превръщането им в данни. В Националния план за възстановяване и устойчивост е включен проект за дигитализиране на информационни масиви в администрацията, съдържащи регистрови данни, който следва да стартира възможно най-скоро.

Във връзка с гореизброеното, в допълнение към ключовите мерки, предвидени към момента в Пътната карта за изпълнение на Стратегията, следва да се включат и мерките, насочени към дигитализация на информационните масиви и изграждането на единни пространства от данни. Те следва да бъдат приоритизирани, с оглед на тенденциите за икономика и управление, базирано на данните.

В допълнение, като се вземат предвид някои фактори, които имат влияние и върху електронно управление, като темповете на растеж/намаляване на населението, възрастовото разпределение, икономическия растеж/спад, културните норми и очаквания, дигиталните компетентности и др. (представени във Въпрос 5.3), в бъдеще

следва да се приоритизират мерки, насочени към нуждите на гражданите и бизнеса, съобразени с националните специфики, така че да се постигне по-широко, масово използване на услугите на електронното управление. Услугите следва да са лесно достъпни, да не изискват специфични познания и умения (интерфейси и дизайн, които да са максимално интуитивни и лесни за използване), да имат добавена стойност, изразяваща се в спестяване на време, финансови разходи или по-високо удобство на използване.

Няколко предложения, които би следвало да се вземат предвид в бъдеще при разработването/развитието на електронни услуги и надграждане на информационните системи и портали:

- ✓ проактивни услуги;
- ✓ персонализирани и лесни за използване публични електронни услуги;
- ✓ мобилни приложения за предоставяне на публични услуги;
- ✓ отпадане на удостоверителни услуги;
- ✓ реализиране на услуги от типа „епизоди от живота“.

Въпрос 5.9 Какви допълнителни инициативи и мерки могат да бъдат предвидени в стратегическите документи с цел да се подобри представянето на Република България в международните индекси DESI и EGDI?

За подобряване представянето на България по индекса DESI (показател Човешки капитал), както и по индекса EGDI (индекс за развитие на електронните услуги) на национално ниво следва да бъдат предприети мерки за повишаване нивото на дигитални умения, с акцент върху възрастните хора от по-малките градове и села.

По отношение на подобряване на представянето ни по DESI (показател Дигитални публични услуги), както и по индекса EGDI (индекс за развитие на електронните услуги) следва да се продължат усилията за развитие на ресурсите на електронното управление, които са включени в Единния модел за заявяване, плащане и предоставяне на ЕАУ, вкл. чрез усъвършенстване и опростяване на услугите.

За да се постигне по-широко, масово използване на услугите на електронното управление и съответно подобряване на представянето на България по DESI и EGDI, следва всички мерки за разработване на услуги да отчитат конкретните нужди на гражданите и бизнеса, така че услугите да са лесно достъпни и да не изискват специфични познания и умения.

Класирането на България в индекса DESI се покачва от 30,9 през 2018 г. до 36,8 през 2021 г. (виж Фигура 25), но въпреки това то остава ниско в сравнение със средното за Европа, като изоставяне се наблюдава и в четирите компонента на индекса.

Този документ е създаден в рамките на проект BG05SFOP001-4.005 ***„Техническа помощ за ДАЕУ за изпълнение на функции по управление на средства от ЕСИФ чрез подкрепа за възстановяване на разходи за хоризонтални дейности“*** *по Оперативна програма „Добро управление” 2014-2020 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от Държавна агенция „Електронно управление” и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган. www.eufunds.bg*

Фигура 24. Представяне на България в индекса DESI, 2018 г.-2021 г.

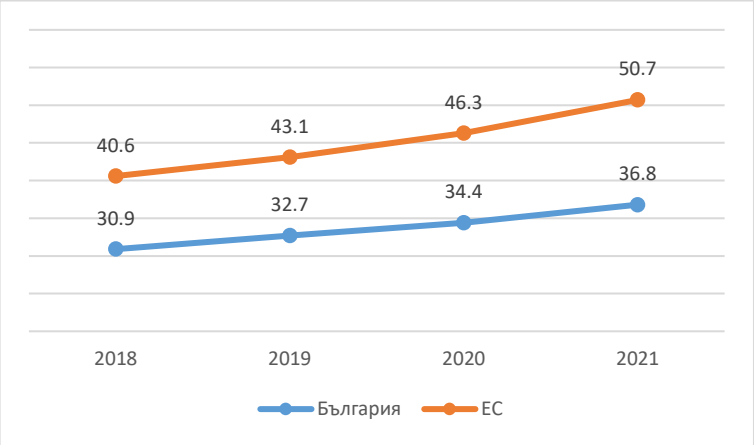

Източник: ЕК

Изоставянето в компонента „Човешки капитал“ (виж **Error! Reference source not found.**6) се дължи преди всичко на ниските дигитални и софтуерни умения на лицата, както и на изключително ниския дял на предприятията, които предлагат ИКТ обучения на своите служители. Доброто представяне на страната по отношение на делът на жените в ИКТ областта, както и делът на завършващите информационни специалности не може да компенсира това изоставане. По-ниските резултати в частта „Свързаност“ се дължат на по-ниските нива на широколентова свързаност, ниската готовност за 5G и 5G покрие, както и относително ниското използване на мобилен широколентов достъп. Относно компонента за интеграцията на дигиталните технологии, ниското класиране на страната се дължи на слабото използване на дигиталните възможности от компаниите (използване на електронна информация, социални мрежи, big data и облачни решения, е-фактури, електронна търговия). **Най-малка е разликата на страната с ЕС в компонент „Дигитални публични услуги“, поради доброто представяне по отношение на отворените данни и дигиталните публични услуги, насочени към бизнеса.** Въпреки това има значително изоставяне по отношение на дела на използващите електронни публични услуги, както и на навлизането на автоматично попълнени формуляри.

Фигура 255. Оценка на България в индекса DESI 2021

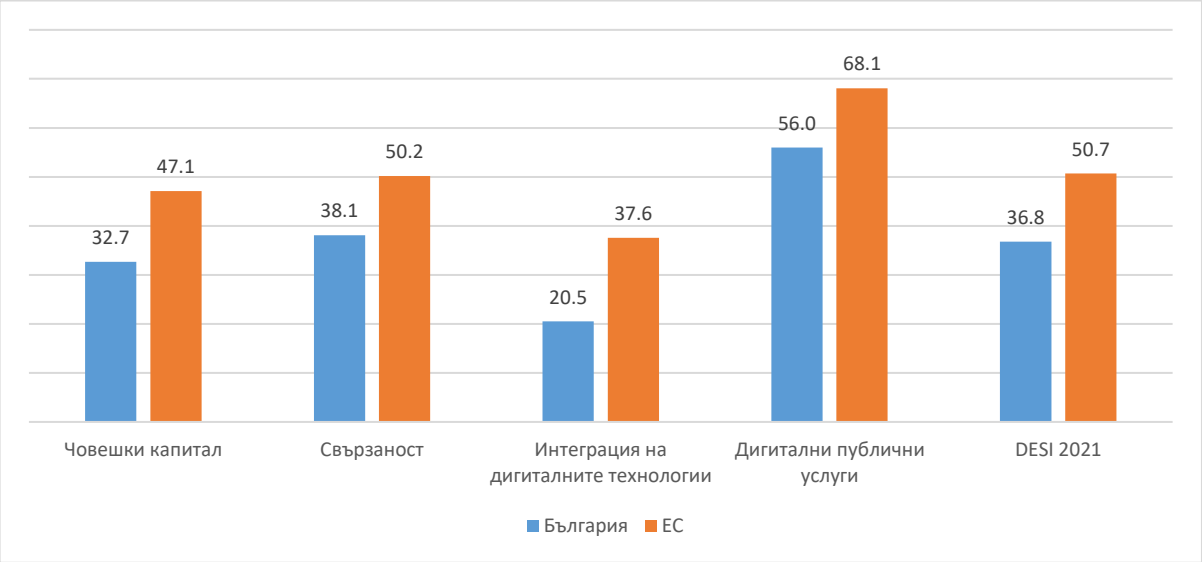

Източник: ЕК

Нивото на дигитални умения на лицата в България като цяло е по-ниско спрямо средното в Европейския съюз – 38% от лицата са с ниски общи дигитални умения спрямо 29% в ЕС. Това води до изоставането на страната по индекса DESI, а също така сериозно влияе върху използването на достъпните електронни услуги, Сред основните причини хората да не използват електронни административни услуги са липсата на умения за работа с компютър и интернет (62,3% от всички участници)[157].

Както е видно от анализа представен във въпрос 5.3 на практика към момента, в България може да се говори за цифрово разделение между по-младите хора със средно и висше образование, основно в големите градове и по-възрастните хора със средно и по-ниско образование, основно от по-малките градове и села.

С оглед подобряване представянето на България по индекса DESI (показател Човешки капитал), както и по индекса EGDI (индекс за развитие на електронните услуги) **на национално ниво следва да бъдат предприети мерки за повишаване нивото на дигитални умения, с акцент върху възрастните хора от по-малките градове и села.** При оценката на индекса по EGDI, от изключителна важност е цифровото разделение на обществото и предприетите мерки за неговото предотвратяване. Подобряването на социално-икономическите условия и възможностите за предоставяне на електронни услуги, които ефективно да бъдат използвани от всички социални групи в обществото, е от първостепенно значение.

По отношение на подобряване на представянето ни по DESI (показател Дигитални публични услуги), както и по индекса EGDI (индекс за развитие на електронните услуги) следва да се продължат усилията за развитие на ресурсите на електронното управление, които са включени в Единния модел за заявяване, плащане и предоставяне на ЕАУ, вкл. чрез усъвършенстване и опростяване на услугите:

- ✓ Единен портал за достъп до електронни административни услуги (ЕПДЕАУ);

[157] Социологическо представително проучване, проведено от ДАЕУ през ноември 2020 г.

- ✓ Система за електронна автентикация (еАвт);
- ✓ Система за управление на електронни форми (еФорми);
- ✓ Система за електронна оторизация (еОтор);
- ✓ Система за обмен справочна и удостоверителна информация (RegiX);
- ✓ Система за електронно плащане (еПлащане);
- ✓ Система за електронно връчване (еВръчване).

За да се постигне по-широко, масово използване на услугите на електронното управление и съответно подобряване на представянето на България по DESI и EGDI, следва всички мерки за разработване на услуги да отчитат конкретните нужди на гражданите и бизнеса, така че услугите да са лесно достъпни и да не изискват специфични познания и умения.

В тази препоръчваме при включване в Пътната карта за електронно управление на бъдещи мерки, свързани с надграждане на портали, развитие и усъвършенстване на услуги, в съответствие с принципа за поставянето на потребителя в центъра да се въведат работещи механизми за включване на бизнеса и гражданите от различни целеви групи в процеса на разработване и тестване на услугите. По този начин ще бъдат взети предвид техните нужди и предложения още на етап дизайн на услугата.

Въпрос 5.10 Необходими ли са и ако „да" какви допълнителни механизми за включване на заинтересованите страни следва да се предвидят в стратегическия документ?

Считаме, че следва да се предвидят допълнителни механизми за включване на заинтересованите страни, като:

- ✓ В следващата Стратегията да бъдат предвидени механизми за включването на гражданите и бизнеса;
- ✓ Предвид че Стратегията е национален, хоризонтален документ, следва при нейното разработване да бъдат включени по-широк кръг участници;
- ✓ С оглед насърчаване дигиталното взаимодействие с публичните институции, препоръчваме да бъде разработена и приложена към Стратегията Комуникационна стратегия, която да отчете нуждите на различните заинтересовани страни.

В раздел 5.3. „Партньорство и координация със заинтересованите страни" на Стратегията като заинтересовани страни са идентифицирани: гражданите (включително гражданските организации); представителите на бизнеса; лицата, осъществяващи публични функции; и организациите, предоставящи обществени услуги. Отново в раздел 5.3. е посочено, че „Координацията по въпросите на е-управлението със заинтересованите страни се реализира чрез функциониращите съвети в областта на е-управление, посочени в т. 5.1." Съветите, описани в раздел 5.1 обаче са основно междуведомствени (с изключение на Бизнес съвета към СЕУ). На практика в Стратегията липсва механизъм за координация с останалите заинтересовани страни - гражданите (включително гражданските организации); лицата, осъществяващи публични функции; и организациите, предоставящи

обществени услуги. В допълнение, предвид факта, че СЕУ не функционира от 2016 г.[158] не е ясен механизмът за координация и с бизнеса.

В тази връзка, както и като се вземе предвид, че в SWOT анализа на Стратегията, като възможност е идентифицирано превръщането на администрацията в партньор на гражданите и бизнеса и повишаване на общественото доверие към институциите, препоръчваме при следващата актуализация на Стратегията да се предвидят механизми за включване на заинтересованите страни.

В допълнение, предвид че Стратегията е национален, хоризонтален документ за електронно управление, следва при нейното разработване да бъдат включени по-широк кръг участници - представители от ключови администрации, както и представители на ИТ сектора.

С оглед популяризирането на целите и дейностите в изпълнение на Стратегията, предоставяне на информация за резултатите от нейното прилагане, насърчаване на използването на административни услуги по електронен път и дигиталното взаимодействие с публичните институции, препоръчваме да бъде разработена и приложена към Стратегията Комуникационна стратегия, която да отчете нуждите на различните заинтересовани страни.

[158] По информация, предоставена от ДАЕУ и проучване в рамките на оценката - http://saveti.government.bg/web/cc_701/1

3. Заключения, препоръки и предложения

Предвид формàта на въпросите за оценка, в рамките на Дейности 2, 3 и 4 са представени детайлни заключения и препоръки, като в този Раздел сме представили обобщено основните заключения, препоръки и предложения.

Заключения

По отношение на обхвата, структурата и дизайна на документите, обект на оценка

Актуализирана стратегия за развитие на електронното управление 2019-2025 г. като цяло съответства на развитието на нормативната и стратегическа рамка за е-управление на национално и европейско ниво, както и водещите европейски принципи в тази област. Развитието на нормативната уредба в областта на електронното управление на национално ниво в последните години, е един от ключовите фактори за постигнатия напредък, както по отношение на институционалната структура и механизмите за контрол и координация, така и по отношение на изискванията, правилата и процедурите по отношение на заинтересованите страни;

В Стратегията не е предвидена система от показатели за наблюдение, чрез която да може периодично да се отчита напредъка в изпълнението на стратегическите и специфични цели, и която да позволява обективна оценка на ефекта от нейното прилагането. На ниво Стратегическа цел не са предвидени ключови показатели за изпълнение (Key performance indicators - KPIs), които да показват нивото на амбиция, което се цели чрез прилагането на Стратегията и да позволят да се оцени постигнато ли е желаното въздействие. Специфичните цели са формулирани по-скоро като дейности, т.е. не са достатъчно специфични и, въпреки че за тяхното постигане са предвидени индикативни дейности и резултати, не е ясен търсения ефект от тяхното изпълнение. По тази причина напредъкът е трудно измерим – липсват специфични измерими показатели, които от своя страна да допринасят за ключови показатели за изпълнение на ниво стратегическа цел. Предвидените резултати (в случаите, в които са измерими) на практика биха измерили изпълнението/неизпълнението на конкретната мярка, а не изпълнението на целта;

В стратегическата рамка са предвидени голямо количество индикативни мерки и дейности, както и очаквани резултати, което не позволява фокусиране върху стратегическите и специфични цели. Предвидените резултати биха дали представа дали са изпълнени мерките, но не и как това би се отразило на степента на изпълнение на стратегическите цели. Предвидени са няколко мерки, за които не са посочени очаквани резултати;

Голяма част от предвидените в Стратегията и Пътната карта резултати не са измерими и са формулирани по-скоро като цели и дейности. Резултатите по специфичните цели в Пътната карта се различават от резултатите, предвидени в стратегическата рамка на Стратегията, като за всяка специфична цел са формулирани по два резултата в опит да

се обобщят ключовите резултати, които се очакват от нейното изпълнение. По–подходящо би било да се възприеме обратният подход – резултатите/количествени индикатори за изпълнението на отделните мерки да са част от пътната карта, а обобщението им, представено чрез SMART показатели да бъде предвидено в Стратегията. Връзката между резултатите в Пътната карта и Стратегията не е достатъчно ясна и проследима;

Променениият подход през 2019 г. в Пътната карта да не се представя описание на мерките и конкретни очаквани резултати от тях, няма добавена стойност, тъй като не дава достатъчно ясна рамка и представа за включените мерки. Съотнасянето на мерки към специфични цели също няма добавена стойност за структурата и качеството на Пътната карта, предвид факта, че голяма част от мерките всъщност имат принос за повече от една специфична цел. В допълнение, част от сроковете за изпълнение на мерките са доста оптимистични, предвид историческия опит и тяхната сложност;

Установени са известни разминавания между Стратегията, Пътната карта и Концепцията за регистрова реформа (КРР). В Пътна карта са включени и мерки насочени към органите на съдебната власт (ОСВ), с цел осигуряване на оперативна съвместимост и реализиране на ефективно и прозрачно е-управление, като в същото време ОСВ са премахнати от дефиницията на понятието „електронно управление“ при последната актуализация на Стратегията. В Стратегията са предвидени индикативни мерки и дейности насочени към активно включване на гражданите и потребителите, но в Пътната карта липсват реципрочни такива. В Пътната карта е предвидена Мярка 3 „Изпълнение на мерки, съгласно Концепцията за регистрова реформа“, като от една страна се получава известно припокриване между двете приложения към Стратегията, а от друга страна не става ясно кои мерки от КРР ще бъдат изпълнени чрез Мярка 3 от Пътната карта.

По отношение на изпълнението и наблюдението

Извършеният детайлен преглед на изпълнението показва, че до 2025 г. ще бъде постигнат съществен напредък в развитието на електронното управление на България чрез реализиране на голям брой електронни услуги и осигуряване на удобна и сигурна среда за взаимодействие с администрацията. На базата на постигнатите и очаквани резултати по проектите в изпълнение, както и предвид достигнатите и целевите стойности на относимите индикатори по оперативни програми, приносът на включените в Пътната карта мерките може да се определи като съществен за постигане на стратегическите и специфичните цели на Стратегията. Към момента напредъкът по Стратегическа цел 1 може да бъде оценен като добър, докато по Стратегическа цел 2 по-скоро като незадоволителен;

Изпълнението на относително голям дял от предвидените мерки в Пътната карта не е стартирало (36%). Въпреки, че част от мерките формално се отчитат със статус „в изпълнение“, на практика по тях не се извършват конкретни дейности в момента. Ключови проекти, които са идентифицирани като приоритетни още през 2016 г. с приемането на Пътната карта 2016-2020, със съществено въздействие върху развитието на електронното управление, не са стартирали/реализирани към декември 2021 г. и съществува риск да не бъдат изпълнени в рамките на хоризонта на Стратегията. Този висок процент на неизпълнение се дължи на различни причини -

липса на устойчива и последователна политика за развитие на електронното управление в съответната отговорна институция, липса на добра междуинституционална координация на различни нива, липса на капацитет в администрациите, нормативни ограничения и др. Неизпълнението на голяма част от мерките по ПКЕУ и дори сериозното им забавяне би имало негативен ефект върху изпълнението на Стратегията, предвид че резултатите от тях са изключително важни за електронното управление, като част от тях са свързани с голям обем административни услуги (транзакции), а друга част са насочени към развитие на споделените ресурси за електронно управление;

Като основни причини за забавянията в реализирането на мерките, които са в процес на изпълнение са идентифицирани: недостатъчна зрялост на проектите при тяхното стартиране (неясен обхват, промяна в концепцията за изпълнението им, липса на точно определяне на нуждите); твърде оптимистично планиране на сроковете, предвид сложността на проектите; сложните процедури за обществени поръчки и последващите обжалвания, липсата на приоритизиране на мерките на ръководно ниво от съответните отговорни институции; недостатъчно добрата координация между институциите, чието участие е необходимо за изпълнението на мерките (междуведомствена съгласуваност и координация); липсата на достатъчен капацитет в администрациите – ангажиран и високо квалифициран персонал; необходимостта от извършване на нормативни промени за постигането на устойчиви резултати;

В Докладите за напредъка по изпълнението на Стратегията и Пътната карта (по РМС 546/2019, т. 7) не се съдържа информация за мерки, при чието изпълнение има сериозни забавяния и/или проблеми, нито е направена оценка на риска за тяхното успешно приключване. По отношение на мерките, които не са стартирали, също има основно количествена информация и липсва анализ на причините за неизпълнението. Липсва ясен механизъм/система за наблюдение на изпълнението на Пътната карта (вкл. периодичност, отговорни звена за извършване на анализ, отправяне на препоръки, предприемане на корективни действия при проблеми и др.), като по данни от ДАЕУ към момента информацията за напредъка се събира основно чрез размяна на официални писма;

Въпреки, че Концепцията е приложение към Стратегията, за нейното наблюдение и отчитане на напредъка не е предвиден изричен механизъм, така както е направено за Пътната карта с РМС № 546 от 18.09.2019 г. (т. 7). В самата Концепция е предвидено да се инициират изменения в законодателството, с които следва да се уреди мониторингът и контролът на реформата, но и до момента няма нормативно определен механизъм за това.

Препоръки и предложения

По отношение на структурата и дизайна на документите, обект на оценка

Развитието на нормативната уредба в областта на електронното управление на национално ниво в последните години, е един от ключовите фактори за постигнатия напредък, както по отношение на институционалната структура и механизмите за контрол и координация, така и по отношение на изискванията, правилата и

процедурите по отношение на заинтересованите страни. ДАЕУ/МЕУ следва да продължи да прилага последователна политика за своевременно актуализиране на правната рамка, съгласно измененията в европейското законодателство и стратегическите документи, с оглед осигуряване на своевременна реакция и регламентиране на обществените отношения в областта на електронното управление съобразно актуалните тенденции и приоритети;

Във връзка с липсата на система от показатели за наблюдение, препоръчваме да бъдат предприети мерки за разработване на нова Стратегия за периода до 2030 г., като в нея се предвидят ключови показатели за изпълнение (Key performance indicators - KPIs), които да показват нивото на амбиция, което се цели чрез прилагането на Стратегията и да позволят да се оцени постигнато ли е желаното въздействие. Целите следва да са амбициозни, но реалистични и измерими. На ниво стратегическа цел следва да се подберат само най-важните показатели, които са от значение за оценка на ефективността. Показателите следва да са достатъчно специфични, измерими, постижими и обвързани във времето (вкл. базови, етапни и крайни целеви стойности), като същевременно следва да предвиждат и източниците на информация за изчисляването им (по възможност независими източници, съобразени с европейските индекси и индикатори). При бъдещата актуализация на Стратегията следва да се отстранят и установените слабости при специфичните цели, като се формулират достатъчно специфични и измерими цели, като за всяка специфична цел следва да се предвидят SMART показатели.

Друга слабост на Стратегията, която следва да се адресира в бъдещата Стратегия е, че в стратегическата ѝ рамка са предвидени голямо количество индикативни мерки и дейности, както и очаквани резултати, без това да позволява фокусиране и оценка на стратегическите и специфични цели. В тази връзка препоръчваме в новата Стратегия да се формулират само ключови мерки, чрез които следва да бъдат постигнати целите (да не се изброяват всички мерки и очаквани резултати – това би следвало да е обект на Пътната карта за изпълнение на Стратегията). Добавената стойност от такъв подход би била стабилност на Стратегията (без да е необходима нейната честа актуализация), докато Пътната карта би следвало да подлежи на периодична актуализация за периода на действие на Стратегията. В Стратегията би следвало да се заложи механизъм за актуализация на Пътната карта, вкл. условия, оценки и периодичност;

Препоръчваме заедно със Стратегията да бъдат актуализирани и Приложенията към нея – Пътната карта и Концепцията за регистрова реформа. В момента между Стратегията и Пътната карта, както и между Пътната карта и Концепцията за регистрова реформа са установени известни несъответствия и разминавания. В Пътната карта следва да се включват всички мерки от Концепцията за регистрова реформа, които са свързани с електронното управление и имат принос за изпълнение на целите на Стратегията. В случай, че се приеме препоръката за едновременно актуализиране на трите документа, както и за промяна на структурата Стратегията (отпадане на изброяването на всички мерки и резултати), тези несъответствия ще бъдат избегнати;

При бъдещата актуализация на Пътната карта препоръчваме за всяка мярка да има описание на индикативни дейности, конкретни резултати и индикатори, като се

заложи механизъм, който да осигурява известна гъвкавост на етап разработване на детайлно проектно предложение. Връзката между резултатите от мерките в Пътната карта и специфичните цели следва да е ясна, т.е. кои резултати по какъв начин допринасят за изпълнението на отделните специфични цели. Следва да бъдат ясно идентифицирани отговорните институции и заинтересованите страни, които да бъдат включени активно още на етап разработване на Пътната карта, за да бъде изяснен обхватът и очакваните резултати от съответната мярка, необходимите нормативни промени, необходимата координация между различните администрации/заинтересовани страни, потенциалните рискове, както и да бъдат поети ангажименти на ръководно ниво от съответните администрации;

При актуализацията на Пътната карта препоръчваме да бъдат включени активно и гражданите и бизнеса, в съответствие с принципа за поставяне на потребителя в центъра на административното обслужване, с оглед отчитане на нуждите и очакванията им още на етап дизайн на конкретните мерки;

С оглед популяризирането на целите и дейностите в изпълнение на Стратегията, предоставяне на информация за резултатите от нейното прилагане, насърчаване на използването на административни услуги по електронен път и дигиталното взаимодействие с публичните институции, препоръчваме да бъде разработена и приложена Комуникационна стратегия, която да отчете нуждите на различните заинтересовани страни;

Като се вземе предвид предложението за Решение за създаване на политическа програма „Път към цифровото десетилетие“[159] с хоризонт 2030 г., както и приетата национална стратегическа рамка до 2030 г. („Национална програма за развитие: България 2030“[160] и „Цифрова трансформация на България за периода 2020 - 2030 г.”[161]), препоръката ни е новата Стратегия за електронно управление да бъде с хоризонт до 2030 г. Предвид факта, че в Проекта за програмата „Път към цифровото десетилетие“ се предвижда държавите-членки да представят национални стратегически пътни карти за цифровото десетилетие (до 2030) до 6 м. от нейното одобряване, както и необходимостта от разработване на качествена система за наблюдение на Стратегията и Пътната карта, препоръчваме подготовката на новата Стратегия и Пътна карта да стартира през 2022 г., като се съобрази и с Насоките на ЕК след приемане на програмата „Път към цифровото десетилетие“ (очаквано в началото на 2022 г.).

По отношение на изпълнението и наблюдението на Стратегията и приложенията към нея:

В Стратегията следва да се предвиди механизъм за ефективно наблюдение и периодична актуализация на Пътната карта и мерките от Концепцията за регистрова реформа. За Пътната карта наблюдението следва да е на ниво ДАЕУ/Министерство на електронното управление (МЕУ), с оглед осигуряване на навременно и успешно изпълнение (проследяване на напредъка, идентифициране на рискове, предприемане

[159] https://protect-de.mimecast.com/s/fFn2C46A0pIE4BoUOirJg?domain=eur-lex.europa.eu
[160] https://www.minfin.bg/bg/1394
[161] https://www.mtitc.government.bg/sites/default/files/cifrova_transformaciya_na_bulgariya_za_perioda_2020-2030.pdf

на корективни действия и др.), както и проследяване на реалните резултати и ефект от успешно приключените проекти. Този подход, в комбинация с периодично наблюдение и оценка на напредъка по изпълнението на целите на Стратегията и мерките, включени в ПК и КРР, би позволил включването на нови мерки със съществен принос към целите, отпадане на такива, които не допринасят съществено, както и ревизиране на мерки с оглед на променени условия;

За да се минимизира сериозният риск от неизпълнение или сериозно забавяне в изпълнението на ключови за постигане на целите на стратегията мерки, следва те да се приоритизират и да се предприемат целенасочени и последователни действия за отстраняване на идентифицираните проблеми във връзка с тяхната реализация;

Ключов фактор за повишаване ползваемостта и удобството на електронните услуги, за да може всеки гражданин да общува изцяло електронно с държавната администрация, е въвеждането на нормативно признато универсално средство за установяване и проверка на самоличността на физическите лица от разстояние, при спазване на изискванията за максимално ниво на сигурност. В тази връзка, следва да се предприемат своевременни и последователни мерки вкл. на политическо и междуинституционално ниво, за максимално бързо и качествено въвеждане на универсална национална схема за електронна идентификация;

Предвид историческия опит и сложността на част от мерките, при които следва да се отчитат и съответните рискове, част от сроковете за изпълнение на мерките, заложени в Пътната карта към момента са доста оптимистични. В тази връзка следва да се предвидят реалистични срокове за изпълнение на мерките, в зависимост от техния обхват, сложност и потенциалните рискове за реализацията им;

При разработването на нова Стратегия и приложенията към нея следва да се предвиди механизъм за наблюдение и отчитане на Концепцията за регистрова реформа, включващ съответните отговорни институции (ДАЕУ/МЕУ и АМС);

С оглед осигуряване на качествено и постоянно наблюдение на напредъка по изпълнение на Пътната карта, препоръчваме да бъде установен механизъм/система за наблюдение, вкл. периодичност, отговорни звена за извършване на анализ, отправяне на препоръки, предприемане на корективни действия при проблеми и др. Препоръчително е в бъдещите доклади да се представя анализ по отношение на проектите в изпълнение/нестартиралите мерки, при които има съществено забавяне, или идентифицираните пречки за стартирането/изпълнението им, както и конкретни предложения за мерки, които следва да се предприемат на ниво отговорна институция или национално ниво, с оглед адресиране на рисковете за успешното им изпълнение. Предвид необходимостта от отчитане на напредъка, следва да се предоставя и по-детайлна информация за проектите в изпълнение и постигнатите междинни резултати.

При актуализацията на Пътната карта следва да се прехвърлят ключови за електронното управление мерки от актуалната Пътна карта (изброени в Дейност 4). Следва да бъдат включени и нови мерки, които са достатъчно зрели – с ясен обхват, ангажирана отговорна институция и реалистичен хоризонт за изпълнение. При включване на приоритетни проекти, с оглед катализиране на тяхното изпълнение,

Този документ е създаден в рамките на проект BG05SFOP001-4.005 ***„Техническа помощ за ДАЕУ за изпълнение на функции по управление на средства от ЕСИФ чрез подкрепа за възстановяване на разходи за хоризонтални дейности“*** *по Оперативна програма „Добро управление” 2014-2020 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от Държавна агенция „Електронно управление” и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган. www.eufunds.bg*

следва да се заявят и поемат ясни ангажименти от страна на отговорните институции още на етап планиране;

По отношение на Концепцията за регистрова реформа препоръчваме да бъде извършен преглед и анализ съвместно с АМС на мерките, които не се изпълняват или за които администрациите не са представили информация към 2021 г., тъй като част от мерките не се припознават от определените отговорни институции и има риск да не бъдат изпълнени. В някои случаи следва да се прецизира предвидения механизъм на въздействие, сроковете и/или отговорните институции, предвид актуалната нормативна рамка, като се обърне специално внимание върху мерките, за които са определени като отговорни повече от една институции;

В по-дългосрочен план е подходящо и целесъобразно да бъде предвиден механизъм за подпомагане на отговорните за изпълнение на мерките институции при липса на достатъчен капацитет, вкл. чрез осигуряване на специализирана експертиза в областта на ИТ с вътрешни за администрацията ресурси. Също така препоръчваме да бъде въведени механизми, чрез които гражданите и бизнеса да бъдат ангажирани в проектирането и тестването на електронни услуги. Необходимо е също да се планират целенасочени действия за провеждане на мащабни информационни кампании, насочени към популяризиране на достъпните услуги по целеви групи, което ще насърчи тяхното използването.

Този документ е създаден в рамките на проект BG05SFOP001-4.005 ***„Техническа помощ за ДАЕУ за изпълнение на функции по управление на средства от ЕСИФ чрез подкрепа за възстановяване на разходи за хоризонтални дейности“*** *по Оперативна програма „Добро управление” 2014-2020 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от Държавна агенция „Електронно управление” и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган. www.eufunds.bg*

Списък на таблиците

Таблица 1. Мерки по Актуализираната пътна карта за изпълнение на Стратегията . 17

Таблица 2. Въпроси за оценката 18

Таблица 3. Методологически подход за осъществяване на анализа и оценката 21

Таблица 4. Брой представители на отговорни институции, участвали в проведеното онлайн проучване 22

Таблица 5. Планирани бюджети и изразходвани средства за изпълнение на проекти от ПКЕУ 2016-2020 127

Таблица 6. Добри практики в полза на гражданите и бизнеса към 2021 г. 148

Таблица 7. Относимост на целите и резултатите на Стратегията към индикаторите по DESI 153

Таблица 8. Ключови резултати, постигнати към декември 2021 г. Стратегическа цел 1 163

Таблица 9. Индикатори от рамката за изпълнение на ОПДУ и ОПНОИР, относими към целите на Стратегията 165

Таблица 10. Ключови резултати от мерките, които са изпълнени или са в процес на изпълнение 178

Таблица 11. Индикатори от рамката за изпълнение по ОПДУ, договорени по мерките от ПКЕУ 181

Таблица 12. Индикатори по мярка „Образование за утрешния ден“, финансирана по ОПНОИР 182

Таблица 13. Принос на мерките към показателите по DESI: 185

Този документ е създаден в рамките на проект BG05SFOP001-4.005 ***„Техническа помощ за ДАЕУ за изпълнение на функции по управление на средства от ЕСИФ чрез подкрепа за възстановяване на разходи за хоризонтални дейности“*** *по Оперативна програма „Добро управление” 2014-2020 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от Държавна агенция „Електронно управление” и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган. www.eufunds.bg*

Списък на фигурите

Фигура 1: Резултати от анкетното проучване във връзка с двата подхода в ПКИЕ 2016-2020 и ПКЕУ 2019-2023 131

Фигура 2: Тенденцията на представянето на България в периода от 2016 до 2021 по индекса DESI 155

Фигура 3: Тенденцията на представянето на България в периода от 2014 до 2020 по индекса EGDI 157

Фигура 4: Стратегическа цел 1 и Стратегическа цел 2, изпълнение на мерки по специфични цели 162

Фигура 5: Изпълнение на Концепцията за регистрова реформа (% на мерките, спрямо общия брой) 166

Фигура 6: Източник на финансиране на мерките по ПКЕУ 2019-2023 173

Фигура 7: Статус на мерките по ПКЕУ 2019-2023 177

Фигура 8: Статус на мерките по ПКЕУ 2019-2023 по стратегически цели 177

Фигура 9: Брой изпратени съобщения чрез ССЕВ по години 192

Фигура 10: Общ брой направени заявки към регистри за периода 2018-2021 г. 192

Фигура 11. Население по възраст, дял, % *Фигура 12. Възрастова структура в градове и села, 2020 г., дял, %* 203

Фигура 13. БВП на глава от населението, евро 203

Фигура 14. Дял на домакинствата по притежание на стоки за дълготрайна употреба, % 204

Фигура 15. Дял на домакинствата с широколентов достъп до интернет, 2020 г., % 204

Фигура 16. Дейности в Интернет, 2020 г., дял на лицата, % 205

Фигура 17. Причини за липса на достъп до интернет в къщи, 2019 г., дял на домакинства без достъп, % 206

Фигура 18. Дигитални умения на лицата, 2019 г., % 206

Фигура 19 Дял на заетите лица, които използват компютър и достъп до интернет, % 207

Фигура 20. Статистика от ЕПДЕАУ към 20.12.2021 г. 210

Фигура 21. Статистика от ЕПДЕАУ към 20.11.2021 г. 212

Фигура 22. Статистика от ЕПДЕАУ към 20.11.2021 г. 213

Фигура 23. Статистика за Системата за сигурно електронно връчване към 20.11.2021 г. 213

Този документ е създаден в рамките на проект BG05SFOP001-4.005 ***„Техническа помощ за ДАЕУ за изпълнение на функции по управление на средства от ЕСИФ чрез подкрепа за възстановяване на разходи за хоризонтални дейности“*** *по Оперативна програма „Добро управление” 2014-2020 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от Държавна агенция „Електронно управление” и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган. www.eufunds.bg*

Фигура 24. Представяне на България в индекса DESI, 2018 г.-2021 г. 219

Фигура 25. Оценка на България в индекса DESI 2021..... 220

Приложения

Приложение 1. Проучване сред отговорните институции за изпълнение на мерките от Актуализираната пътна карта

Приложение 2. Таблици с мерките от ПКЕУ 2019-2023, които са изпълнени, са в процес на изпълнение и тези, които все още не са стартирали

Приложение 3. Напредък в изпълнението на мерките от Концепцията за регистрова реформа

Този документ е създаден в рамките на проект BG05SFOP001-4.005 ***„Техническа помощ за ДАЕУ за изпълнение на функции по управление на средства от ЕСИФ чрез подкрепа за възстановяване на разходи за хоризонтални дейности“*** *по Оперативна програма „Добро управление” 2014-2020 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от Държавна агенция „Електронно управление” и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган. www.eufunds.bg*